

Claus Rønlevs bibliotek

Denne søgbare PDF-fil er downloadet fra min personlige hjemmeside www.ronlev.dk.

Det er tilladt at dele PDF-filen med andre, da der ikke er ophavsret til titlen.

Besøg www.ronlev.dk. Måske er der andre af mine mange tusinde artikler og scannede bøger, der har interesse.

Mange venlige hilsener

Claus Rønlev

R. W. WINKEL BANENDE VEJE

O. LOHSE · KØBENHAVN

BANEDE VEJE

BANEDE VEJE

MINDER FRA ET LANGT LIV

AF

R. W. WINKEL

*SLÆGT SKAL FØLGE
SLÆGTERS GANG*

O. LOHSE - KØBENHAVN 1930
FOR NORGE: LUTHERSTIFTELSENS BOKHANDEL OSLO

**Printed
in Denmark
MISSIONSTRYKKERIET
ved A. Siebuhr
Kbh. V.**

INDHOLD

I. Slægten og Barndomshjemmet	9
II. Studietiden	56
III. Ingeniør-Assistent	72
IV. Amtsvejnspektør	91
V. Amtsvejnspektørforeningen	132
VI. Kirkeligt Arbejde	148
VII. Det danske Missionsselskab	170
VIII. Rundt om Jordan	202
IX. Vort eget Hjem	306

FORORD.

Ikke saa helt sjældent har kære Venner opfordret mig til at skrive mine Erindringer, men af letforstaaelige Grunde slog jeg det længe hen.

Men Minderne pressede paa, Tiden til at skrive havde jeg jo, og Erfaringerne fra Udgivelsen af de to Bøger om Pastor Peter Krag og vor Chinamission var opmuntrende; saa dristede jeg mig til at gaa i Lag med Opgaven, uanset at jeg var ganske paa det rene med, at det er ulige lettere at skrive om en betydelig Personlighed og et stort Arbejde end om ens egne Oplevelser, hvor det, at man ofte selv er med i Legen, rummer saa mange Faldgruber, som det ikke er let at komme helskindet udenom. Desværre er det formodentlig heller ikke lykkedes mig, der er jo uheldigvis et godt Stykke Vej fra at ønske til at kunne, men jeg har altsaa ønsket det.

Og saa har jeg ønsket at fortælle om, at en praktisk Livsgerning meget vel kan forenes med slet ikke saa lidt kirkeligt Arbejde, og at denne Forening gør Livet rigt.

Der er saa mange udmærkede Mennesker, evnerige, energiske, dygtige og redelige ogsaa blandt mine Kammerater, der, tilsyneladende i alt Fald, har ladet hele det kirkelige Felt udyrket sagtens i den Tanke, at det er taagede Utopier, som ingen, der har Sans for Realiteter, beskæftiger sig med, og saa gaar de Glip af de eneste virkelige Realiteter, de evige, usynlige Værdier, dem, det blev givet mig at faa Øje for, og som berigede mit Liv. Kunde denne Bog blot i nogen Maade blive en Tilskyndelse til, at en eller anden af disse udmærkede Men-

nesker gik i Lag med at søge efter de evige Livsværdier, saa blev mit lønligste Haab med Bogen naaet.

Jeg skylder at sige, at en hel Del af det, der fortællés i Bogens første Afsnit, støtter sig til Optegnelser fra min Fader, og Barndomserindringer fra min ældste Søster, Fru Caroline Køster, som hun for adskillige Aar siden lod trykke som Manuskript, og at den Glæde, jeg har haft af at læse den lille Bog, har været ikke saa lidt medvirkende til, at ogsaa denne er blevet til. Jeg synes, at Historie, ogsaa Slægtshistorie, ja endog ganske almindelige Slægters, er saa interessant.

Oplysningerne om Slægten i Højslev Sogn (Side 10) skylder jeg Oberstløjtnant H. O. Winkels flittige Granskning i Rigsarkivet, men han tilføjer, at det, der fortællés om Slægtens ældste, er knap saa godt underbygget som alt det øvrige.

Og sluttelig skylder jeg Sognepræst G. Arnberg i Herlufmagle en stor Tak for den Haandsrækning, han har givet mig ved at gennemlæse mit Manuskript og kritisere et og andet, saa der kunde bødes paa det, inden det blev for sent; kun frygter jeg for, at han ikke har været haardhændet nok.

August 1930.

R. W. Winkel.

I. SLÆGTEN OG BARNDOMSHJEMMET.

Der er en uløselig Sammenhæng mellem Budet „Ær din Fader og din Moder“ og Forjættelsen, der er knyttet dertil, „for at det maa gaa dig vel, og du maa leve længe i Landet“, og det er den samme Forbindelse, der er udtrykt i de dejlige Linier, der staar paa Stenen ved Dybøl Mølle: „Fremtid gror af dyre Minder“. Saadan har Gud gjort det, at Menneskeheden blev grundlagt paa Hjemmene, men en rodløs Slægt har ingen Forjættelser. Derfor har, synes jeg, Biografier deres Værdi ogsaa da, naar det drejer sig om ganske jævne Mennesker, Slægtens Underofficerer og Menige; for kan vi ikke troppe op om vore Førere, vinder vi ingen Sejre, og vi skulde saa gerne sejre i den store Strid, som hvert Menneske og hvert Slægtled strider for at vinde fremad, bevare alt, hvad der duer, og naa nye Maal, løse de Opgaver, Livet giver os at løse.

Men kappes Rødderne over, tales der foragteligt om Slægtledet forud, saadan som det nylig er sket af en Ungdommens Fører eller Forfører, der sammenlignede den ældre Slægt med et Lig i Lasten, de ikke kunde frigøre sig for, saa skal nok Goldheden melde sig med al sin Vissenhed.

Men jeg skal ganske vist villig indrømme, at jeg kommer let til det at ære mine Forældre, Bedsteforældre og de Slægtled, de tilhører, jeg har saa let ved at synge: „der har jeg Rod, derfra min Verden gaar“, for det var en god, sund, dansk Grobund, Gud gav mig.

Hvor langt tilbage i Slægten, man skal gaa for at tale om

Slægtens Stifter, er jo ofte en Skønssag, men mellem mine Søkende og mig kan der vist let blive Enighed om, at det er vor Bedstefader, Søren Pedersen Winkel, vi vil standse ved.

Slægten stammer fra Landsbyen Vinkel i Højslev Sogn en 7—8 km øst for Skive, hvor den kan følges tilbage til 1688, men da var det kun smaat med det jordiske Gods, et Husmandshus paa 2 Album. Allerede Sønnen, unge Peder Pedersen, gik det dog adskilligt bedre, idet han i 1719 20 Aar gammel fik Byens største Gaard i Fæste (ca. 100 Td. Land), og endog senere hen blev Lægdsmand; Gaarden beholdt han i hele 49 Aar, indtil hans ældste Søn Jens i 1768 overtog den, og den Jens maa have været en svær god Broder, for allerede i 1777 overlod han „med Villie og Minde“ Fæstet til sin yngre Broder, min Oldefar, Peder Pedersen Winkel (kaldet Kudsk), der i adskillige Aar havde været Landhandler, s: kørt omkring og opkøbt Landprodukter saasom Skind, Uld, Talg, Smør o. desl. og selv sejlét dem til Aalborg i sin fladbundede Skude, hvor han saa solgte det til Stadshauptmand Wigelsen. Men i 1776 var han i Kvols blevet forlovet med en ung Pige, Gertrud Sørenns Datter, og de vilde nu giftes, og det blev de og flyttede ind i den fædrene Gaard, hvor saa som den ældste Søn min Bedstefar Søren Winkel blev født den 26. Novbr. 1777.

Han var en opvakt Dreng, og da han var saa heldig at faa en sjælden dygtig Lærer, lærte han tidlig at læse, skrive og regne ualmindelig godt; men stavnsbundet var han jo, og da Oldefar, der øjensynlig saa' Sønnens gode Evner, ønskede at skaffe ham bedre Kaar, gik Bestræbelserne derfor allerførst ud paa at gøre ham fri for dette Aag, hvilket lykkedes, og det Dokument, hvorved dette skete, er endnu i Familiens Eje og lyder ordret og med uforandret Ortografi saaledes:

„Jeg Jørgen Ditlef Greve af Trampe, Deres Kongelige Majestets Kammer Herre Til Staarupgaard og Hovedgaard, gjøre hermed for alle Vitterlig, at jeg efter Fæsterens Peder Kudsk, i Winkel, Hands forlangende overlader Ham Friheds Pass til

sin Elste Søn Søren Pedersen saa at Hand Frie og ubehindret maae Reyse, Flytte, Bygge og Boe udi Hands Kongelige Majestets Riger og Lande, Hvor Hand selv lyster uden nogen Præ-tension enten af mig, arvinger Eller Efterkommende Staarup-gaards Eyere, og Ville jeg iøvrig Have Hannem hos alle Fore-kommende paa Bæste maade Recommenderet, saa Hand frit og ubehindret, Hvor Hand lyster at Reyse, lader Passere; Hans da værende Siæle Sørgere ville i sin Tiid Herpaa tegnet beha-gentlig meddele Ham Skudsmaal Hans Saligheds Sag betref-fende.“ Og det Dokument, der er udstedt $\frac{3}{3}$ 84 er stemplet til Taxt 24 Skilling og tinglæst den 21. April 1784.

Han kunde altsaa nu færdes frit i Landet, og da han blev 13 Aar gammel, kom han i Købmandslære hos Aalborgs da-værende første Købmand, Stadshauptmand, Justitsraad Wigel-sen, som Oldefader i en Aarrække havde solgt sine Huder, Skind, Uld, Talg og Smør til.

Det var jo tidligt at komme i Lære, og Bedstefar var den Gang saa lille af Vækst, at han ikke kunde bruges i Butikken, men til Gengæld skrev og regnede han saa godt, at han kunde bruges paa Kontoret, og der fik han derfor sin Plads fra sin første Ungdom, saa han tidlig blev fortrolig med Korrespondance, Bogføring, Handels-Opgørelser og det mere intime i Handelen, hvorimod han aldrig fik Smag for Butikshandelen med den Tids uundgaaelige smaalige Prutten om Varerne med Bønderne og andre Kunder.

Han kom altsaa godt an, hvad det jordiske angaar, men hans „dæværende Siælesørgere“ har intet paategnet hans Fri-heds Brev „hans Saligheds Sag betreffende“, derimod vides det, at han blev konfirmeret i Budolphi Kirke Iste Søndag efter Paaske 1792 iført trekantet Hat, der dog kun blev baaret under Armen for ikke at skade Allongeparykken, Sko, Silkestrømper (et Par af Købmand Wigelsens aflagte) og Kaarde ved Siden! en pragtfuld Konfirmand-Klædning, som vor Tid ikke kan hamle op med.

Ellers var det ingen Dans paa Roser at være i Handelslære den Gang; han sov selv tredie i et lille Kammer oppe under Taget, hvor Sneen om Vinteren føg ind til dem, saa de mangen Gang maatte feje Snedriverne bort lige udenfor Sengene, og derfor brugte han ogsaa de første Penge, han tjente som Købmandskarl, til at tætte Værelset og faa hele Ruder i Kamret. De maatte møde tidligt hver Morgen for at kaste Korn eller Malt og behandle denne, de maatte varte op under Maaltiderne (hvad Bedstefar dog slap for af en eller anden Grund), og de maatte skiftevis sidde oppe om Aftenen til Husbond kom hjem fra sin Klub, og det var næppe tidligt. De andre, der sad oppe, gantedes henne ved Ovnen, men det havde Bedstefar ingen Smag for, han sad alene i en Krog, hvor Varmen var alt andet end trykkende, og studerede ved en Tranlampe Engelsk, som han lærte sig selv ved at sammenligne en engelsk og en dansk Bibel, og Udtalen tilegnede han sig ude paa Havnepladsen, naarsomhelst han dør kunde faa fat paa en Sømand, der talte Engelsk. Da han saa siden som Købmandskarl fik Raad til at faa nogen virkelig Undervisning i Engelsk, var der forud lagt en saa god Grund, at han blev helt flink og baade talte og skrev Engelsk helt godt. Knap saa godt gik det med Tysken, som han gik i Gang med paa samme Maade, thi her kneb det jo med Grammatiken; han har nok været enig med Holberg, der som bekendt erklærer, at „dette Der, Du, Das kan fast ingen paa 14 Dage begribe“.

Men saadan dannes der Karakterer, og man kommer uvilkaarlig til at spørge sig selv, om vi ikke i vore Dage gør alt for meget for de Unge; de vokser op i Læ og har derfor siden hen saa svært ved at staa i Storm.

Det lærte Bedstefar, og det lærte den Slægt bedre end vor Slægt.

Det var ogsaa et karakteristisk Træk for denne unge Mand, at da hans Principal tilbød ham at bestyre den store Virksomhed og oppebære $\frac{1}{4}$ af, hvad hele den store Forretning kastede af

sig, inkl. Lod og Del i en Formue paa 300,000 Rdl., saa foretrak han at begynde sin egen Forretning med den Smule Kapital, han ejede, et Par Tusinde Rdl., fordi han frygtede for et Kompagniskab med Principalens tre forvænte Sønner efter Wigelsens Død. Og han valgte rigtigt, endda han maatte opleve hele den Elendighed, der overgik Danmark og Danmarks Handel i Begyndelsen af forrige Aarhundrede.

Købmand Søren Winkel og Hustru.

Han etablerede sig altsaa som Købmand og fejrede i Maj 1803 sit Bryllup med Nicolette Brodera Deichmann, der dog døde 7 Aar senere, og blev en særdeles dygtig Købmand, som det ogsaa ses af et Par af hans Handler, der kaster et godt Lys over den Tids Handels-Vilkaar.

I 1810 kom Bedstefar, der jævnlig færdedes langs Kysten, ned til Tranum Strandgaard ved Bunden af Jammerbugten, midtvejs mellem Løkken og Bolbjerg, sagtens fordi der her var strandet en stor Ostindiefarer, og her fandt han da, at den kost-

bare Ladning for Spotpris var købt af Bønderne, der brugte f. Eks. de ægte ostindiske Schawler som Hestedækkener. Alle de Schawler var de jo henrykte for at sælge ham for 1 Specie (4 Kr.) Stykket, og Kniplingerne, de havde erhvervet sig, og som de jo heller ingen Sans havde for, gik samme Vej, men i København blev alt det meget værd.

En Aften sent, da Bedstefar kom hjem fra sin Klub, laa der Brev fra Hull om, at Havren paa Grund af Kontinental-Spærringen var steget saa enormt, at den kunde indføres toldfrit. Fader blev da vækket af sin sødeste Søvn, og Handelsmedhjælperen Pagh med, og midt om Natten hentede de to saa en Del Mennesker rundt om i Byen; de blev straks sendt til Nibe, Løgstør, Thisted, Hobro, ja Randers for at købe Havre, og inden faa Dage var al den Havre, der var i den Del af Landet, i Bedstefars Hænder for en Indkøbspris af en 9—10 Mark (3—3½ Kr.), men i England blev den solgt for 6—7 Rdl. (12—14 Kr.). Det gjaldt om at rappe sig, og det kunde de ogsaa den Gang. Fader var ogsaa meget stolt af en anden rask Handel, fordi det var hans rappe Ridehest, der egentlig var Helten i den Handel. En Morgenstund Kl. 8 red Pagh paa den Ridehest til Nibe, og Kl. 11 var han tilbage igen med Slutsedler om Levering af 10,000 Tdr. Sild, som pludselig var beordret fra Stettin; det var jo ogsaa en Bedrift.

Bedstefars Regnskab og Aars-Opgørelser var altid i den skønneste Orden, og det har sin Interesse at læse, hvad han skrev ved Slutningen af 1818: „Fra 1813 til 1818 har jeg lige saa lidt som nogen anden Handlende kunnet sige, hvad jeg er Ejer af, men jeg er glad ved at have gennemgaaet denne for Danmark sørgelige, uforglemmelige Periode og være Ejer af 70,000 Rdl. gode Penge.“

I dette nøjsomme, flittige, musikalske og efterhaanden velstaaende Hjem voksede altsaa min Fader, Cand. jur., Godsejer Adolf Nikolai Winkel, op sammen med sine 3 Søstre, og om dette Hjem talte han altid med stor Taknemmelighed og Glæde,

og blandt andet kunde han aldrig blive træt af at fortælle om, hvor smukt den ene af Søstrene, Caroline, senere gift med Møller Christiansen, Kjærs Mølle, sang og spillede paa Harpe, ja forresten ogsaa paa Klaver og Guitar. En berømt fransk Musiker var en Gang paa Gennemrejse gennem Aalborg blevet der nogle Dage blot for at høre hende synge og spille Harpe dertil, og da Bedstefar i sine sidste Aar blev meget plaget af Gigt, som han mente at have lagt Grunden til paa sit utætte Loftskammer, maatte hun lindre ham i hans Lidelser ved sit Spil og sin Sang.*)

At Bedstefar gerne havde set, at den blomstrende Købmands- og Rederi-Forretning var gaaet i Arv til den eneste Søn, er jo ganske naturligt, men Fader havde ret tidligt paa en Ferierejse til København fundet sig saa tiltrukket af den Kreds af Mennesker, som han traf hos Professor Friedenreichs, hvor han boede i de 5—6 Uger, at han, da han kom hjem, bad om og fik Lov til at studere, og 13 Aar gammel kom han saa i Latinskolen, hvorfra han fik sin Studentereksamen, og siden hen tog han en smuk juridisk Eksamen, hvorefter han fik en Fuldmægtig-Plads hos en af Sagførerne i København.

Men kort Tid derefter blev han forlovet med Godsejer, Auditør Roulunds ældste Datter, Oline Hansine, efter at hans Svigerfader, Ejeren af Store Restrup ved Aalborg, der fandt, at den juridiske Vej var vel ringe, havde formaaet ham til at skifte Livsstilling og blive Godsejer. I Efteraaret 1837 købte Fader derfor Herregaarden Dybvad, en halv Snes km S.V. for Sæby, og næste Foraar fejredes Brylluppet den 27. April 1838. Det var andre Kaar for Godsejere den Gang end nu.

Om Vendsyssel og Herregaardslivet der havde mine ældste Søskende nok at fortælle, og Fader da med, vi havde alle vor

*) Den ældste af Søstrene, Henriette, blev gift med Apotheker Køster, Randers, den yngste Jane med Kjøbmand P. J. Wibroe, fra hvem bl. a. Familien Nyholm (Professoren, Provsten og Missionssekretæren m. fl) stammer paa Mødrene Side.

Styrke mere i Historierne end i Debatten; nogle enkelte Træk faar derfor gælde for en Karakteristik. Vendelboerne var alle Dage noget for sig selv; jeg gad saaledes vide, om følgende Begivenhed kunde være foregaaet andre Steder end i Vendssysel. To Proprietær-Sønner fra Herregaarden Vang havde været til et lille Gilde og kørte nu hjem derfra sammen, den ene var Kusk, den anden sad ved hans Side. Men det var svært mørkt i Vejret, og maaske var der ogsaa andre Aarsager — man drak tæt i de Dage deroppe — nok, de kørte vildt, og pludselig holder han, der var Kusk, Hestene an og siger, at han ved ikke, hvor de er. Broderen faar staa af og forsøge, om han ikke kan orientere sig, hvad han saa ogsaa efter en Del Parlamenteren bekvemmer sig til; men under dette Arbejde falder han i en Tørvegrav, og dør bliver han saa siddende og giver sig til at raabe til Broderen, at han slet ikke kan blive klog paa, hvor de er, Broderen faar komme derhen. Naa, det har han nu aldeles ingen Lyst til, men da det omsider gaar op for ham, at der ikke er nogen Vej udenom, staar han af Vognen, og saa begynder der en Raaben: „Hvor er du?“ — „Her.“ — „Hvor er du?“ — „Her“ — indtil pludselig de to Brødre sidder ved hinandens Side i Tørvehullet, hvorpaa den førstankomne af Brødrene klapper den anden paa Skuldren og siger: „Se saa, bette Bror, nu ka' du jo gerne fortælle Historien imorgen, saa er det . . . dig, de griner af!“ For det var jo en Ulykke at blive „til Grin“, men at spille hinanden et Puds, selv et groft Puds, var en stor og attraaet Fornøjelse, ikke mindst naar det drejede sig om en Handel. „Du ku' ha' lukked Din' Øwn op!“ undskyldte de sig saa med.

Selvfølgelig er der mange andre karakteristiske ogsaa meget smukkere Sider ved Vendelboen, og Tiden ændrer vel ogsaa et og andet, men at de endnu den Dag i Dag er noget for sig selv, kan maaske følgende Historie belyse. For nogle Aar siden havde de et Steds deroppe en Præst, som de var meget kede af, hvad de havde deres gode Grunde til at være, og

derfor vakte det betydelig Opsigt, da det rygtedes, at han søgte sig et andet Kald og havde Udsigt til at faa det. En Lørdag spørges det, at Menighedsraadet fra dette nye Sted agter sig derop for at høre ham prædike om Søndagen, og saa blev der en Kimen paa Telefonerne og en Senden Bud, at de maatte endelig komme i Kirke Dagen efter, og det gjorde de. Da Menighedsraadet kom derop, var der en Valfarten til Kirke med Automobiler, Vogne, Cykler og til Fods, og endda i Snefog, saa det gæstende Menighedsraad maatte undre sig; han maatte jo da være en udmærket Præst, der kunde samle saadan en Menighed og i saadan et Vejr; Præsten fik Embedet, men de, der blev af med ham, sagde nok saa fornøjede: „Ja, nu fik de lært, hvordan det er at handle med Vendelboer.“ De er lune at handle med, men lær dem saa rigtig at kende, saa er de saa trofaste som faa. Det er fra Kri- genes Tid vore Officerers Dom, at 11. Regiment, der rekruterer fra Vendsyssel, er et af Landets aller bedste; de kan blive staaende i en Kugleregn, og vel er de sindige at faa i Gang, men kommer de saa i Gang, er de ikke til at standse.

At der i en saadan Befolkning ogsaa er mange helstøbte Kristne, siger sig selv, men hvorvidt dette gælder disse mere end andre Jyder, tør jeg intet sige om.

Men var og er Befolkningen ejendommelig, var Tiden det ogsaa, og begge Dele kom stærkt og egentlig rystende frem i en ret bekendt Mordhistorie 1841.

I Sæby sad der dengang en højst mærkelig Herredsfoged, som i høj Grad lod 5 og 7 være lige, og dette førte med sig, at Tyverier gik upaatalt hen i stor Stil, ja, at der dannede sig en hel lille Tyvebande, der var en stor Svøbe for den fredelige Del af Befolkningen; men Herredsfogden foretog sig intet derimod.

En Dag mødte den stedlige Lærer og Degn grædende op paa Dybvad for at paakalde Faders Hjælp i Anledning af, at hans Stadstøj var stjaalet, saa han ikke kunde møde op til sin

Kirketjeneste, om Fader ikke vilde hjælpe ham — han var jo Jurist. Om han havde nogen mistænkt? Ja, ja da, han var vis paa, at det var den og den. Godt, saa tager vi op og ser, om Klæderne ikke er dør. Og saa kørte de derop og foranstaltede uden videre en Husundersøgelse, hvad en Godsejer dengang nok turde inklade sig paa, især hos en med en daarlig Samvittighed, der sjældent gør sin Mand modig. Og ganske rigtigt var Stadstøjet der, og saa beordrede Fader Læreren og Tyven med det stjaalne Tøj op i Vognen, saa gik det ad Sæby til, og op til Herredsfogden. Men her fik de en saare kølig Modtagelse; han skønnede øjensynlig aldeles ikke paa den Assistance i Udførelsen af Retfærdighedens Haandhævelse. „Er det nu virkelig dit Tøj,“ spurgte han Læreren; ja, han kendte da nok sit eget Tøj, mente han. „Ja, men hvor kan jeg nu stole paa det?“ Ja, mente Far, tør du ikke nok aflægge Ed paa, at du genkender det som dit eget Tøj? Jo, det turde han da, og saa maatte Herredsfogden erkende, at dette dermed var afgjort; men saa vendte Herredsfogden sig til Tyven og spurgte ham: „Hvordan er du kommen i Besiddelse af det Tøj; har du fundet det?“ Og selvfølgelig svarede saa denne: „Ja, A har fundet det,“ hvorpaa Herredsfogden paa ny henvendte sig til Læreren med et tilfreds: „Ja, tag du saa dit Tøj, og vær du saa glad, at du har faaet det igen!“ Og saa var den Sag færdig, og den gik jo nogenlunde, fordi Fader hjalp Læreren til sit Tøj; men Herredsfogdens Skyld var det saa sandt ikke.

Den stakkels Befolkning var retsløs, Frækheden voksede hos Tyvebanden, og Harmen imod dem steg tilsidst til Kogepunktet, saa nogle af de bestjaalne rottede sig sammen og tog sig selv tilrette paa en forfærdelig Maade. Tyvebanden blev dræbt en Nat, de fleste af dem med Plejle, men Hovedmanden iblandt dem med smeltet Bly, der blev hældt i Halsen paa ham, og imedens stod selve Sognefogden Vagt uden for Huset. Saa kom der jo Røre i Sagen, en Mordkommission blev sendt derop,

og allerførst maatte de sammensvorne findes; de holdt sig skjult, og var ikke nemme at finde, fordi alle de andre holdt med dem og skjulte dem. Omsider lykkedes det dog at fange dem, og saa maatte de jo bekende og blev ogsaa dømt; en af dem var det dog meget vanskeligt at faa til at bekende, men Mordkommissionen, der boede paa Voergaard, vidste Raad herfor, han blev puttet i „Rosodonten“, et forfærdeligt Fangehul dør paa Gaarden, en uhyggelig Levning fra en barbarisk Tid, saa bekendte han. Kongen, Christian den Ottende, gik stærkt i Rette med Herredsfogden; men han kendte Kongens svage Sider og parerede derfor med: „Det er ikke nær saa slemt, som Bladene gør det til, Deres Majestæt.“ Kongen kunde ikke døje Bladene, og saa maa sagtens Bladene have faaet Hovedskyl- den, for Herredsfogden blev forflyttet til et bedre Embede; saadan var nu Tiden altsaa dengang.

Det er ogsaa betegnende for Tiden, alt det, der er kendt under Navnet „Slavekrigen“ fra Oprørstiden i Foraaret 1848, og som jo bestod i et Rygte, der fløj hele Jylland igennem, og som gik ud paa, at „Slaverne“ fra Tugthuset i Rendsborg drog plyndrende og brændende op gennem Landet. I Vendsyssel vilde man ialt Fald væрге sig, ogsaa paa Dybvad, hvor Karlene blev bevæbnede med en Art Landser, idet Leerne blev sat paa lange Skafter og rettet i Flugt med Skaftet, saa det blev et ikke ufarligt Vaaben mod Angribere, der ikke havde Skydevaaben. Men man har nok ikke stølet helt paa Forsvaret, thi Børnene blev lagt i Seng med alt Tøjet paa, Hestene stod i Stalden med Seletøjet paa parat til Flugt, og Moder og Husjomfruen pakkede grædende det nødvendigeste sammen til Brug under Flugten; saa alvorligt saa man den Gang paa dette tomme Rygte, og saa ringe stod det til med Efterretningsvæsenet.

Men Rygtet har Vinger overalt, og hele det Røre, der rystede Europa paa den Tid, naaede ogsaa helt op i Vendsyssel, og det var ikke alt af en godartet Natur; ialt Fald vidste min ældste Søster, der i 1848 var 8 Aar gammel, at fortælle om et

for hende uforglemmeligt Minde fra hin Tid. Hun var med Far og Mor en Eftermiddag gaaet ud i Marken, og der mødte de en af Husmændene, der længe før Fyraften paa egen Haand havde forladt Arbejdet, fordi han „nu ikke vilde arbejde længere,“ og som saa efter et kort Ordskifte herom slog min Fader i Tindingen med sin Træske, saa Far faldt blødende til Jorden.

Et andet ret karakteristisk Træk, som Far holdt meget af at fortælle, lød saaledes: En af Fæstebønderne kom en Dag kørende ind paa Dybvad med et Par sjældnen smukke Heste for, som Fader straks forelskede sig saadan i, at han spurgte, om han ikke kunde købe dem, hvad dog mødte et bestemt Afslag. „Jamen, jeg vil give en god Pris for dem og bruge dem til Forløbere,“ argumenterede Far, sagtens i den Tanke, at Manden skulde føle sig bæret ved, at hans Heste skulde blive Forløbere for Godsejerens Stadsvojn, altsaa anerkendt som ekstra gode, men det prellede af. Nej, lød Svaret, han vilde ikke sælge sine gode Heste. „For nu er A en hollen Mand, og det ka' A takke Herren for!“ Hvordan det, spurgte Far, og saa kom Svaret, at da de havde indset, at Far ikke som den tidligere Ejer saa' sig i Stand til at opretholde den hidtidige Øllebrødsbarmhjertighed, at Fæstebønderne lod Godsejeren om at betale deres Skatter, saa havde de taget fat, sanket Sten af den Mark, merglet en anden o. s. v., og som Slutresultat faaet ikke blot Penge til Skatterne, men ogsaa dette, som han gentog, at nu var han en holden Mand, og „det kunde han takke Herren for“, s: Far. Han holdt ikke af Øllebrødsbarmhjertighed, og det er ogsaa en sløj Vare. Som gammel Vejmand maa jeg dog tilføje, at de fire Heste, de kørte med i hine Dage, ikke var Udslag af Fornemhed, men noget af en Nødvendighed, naar man skulde komme blot nogenlunde standsmæssigt frem paa de elendige Veje — og, hvor er vi Mennesker saa dog nogle pudsige Skabninger, for saa synes jeg alligevel, at jeg er helt stolt over at vide, at jeg, da jeg

skulde døbes, blev kørt til Kirke med fire for Vognen; det blev jo kun den ene Gang i mit Liv, og det er saa længe siden.

Far har ogsaa ofte fortalt om al den Talen, der lidt senere var om, at Fæstegaardene ved Tvang skulde gaa over til Selveje, og dette har sikkert gjort sit til, at Fæstegaardene paa rimelige Vilkaar blev solgt fra, og om en af disse Handler fortalte han, hvordan de møjsommeligt havde forhandlet tre Dage i Rad, inden man naaede til Vejs Ende med Handlen. Det var ikke just Prisen, der var det værste at enes om, men Betalingsvilkaarene, Afdragene og Forrentningen af det skyldige Beløb, men omsider lykkedes det da, og saa hentede han da endelig ogsaa den Sum, der straks skulde betales, og Far mente jo da saa, at nu var de færdige, ønskede Manden til Lykke og bød Farvel — han var ikke af de allermest taalmodige, og de tre Dage havde jo tæret noget paa Taalmodigheden. Men nej, Manden gik ikke, for det var jo da slemt med de her Renter, det var da bedre, om han kunde slippe for dem. Ja vist, men naar han nu ikke kunde betale Købesummen, maatte han jo da ialt Fald forrente Gælden. Ja, men hvis han nu kunde betale et Afdrag til, saa slap han da med saa meget mindre i Rente. Javist saa, men det var de jo da nu enedes om, at han ikke magtede. Ja, men *hvis* han nu alligevel kunde? Ja, det var jo en anden Sag. Endelig gik han hjem, men kom tilbage med ét Afdrag til, og saa gentoges det selv samme om og om igen, indtil alle Afdragene var betalt kontant med gamle, irrede Specier, hentede Afdrag efter Afdrag sagtens fra et gammelt Strømpe-skaft forvaret paa Kistebunden, og Manden har aabenbart enten ikke selv vidst, hvad han ejede, eller ogsaa har han udkæmpet en indre Kamp imellem de to stærke Magter, Ubehaget ved at svare Renter af de Penge, han ejede, og Ubehaget ved at skille sig af med sin møjsommeligt samlede Skat.

Til de store Begivenheder fra Dybvad Tiden hører ogsaa Frederik den Syvendes Rejse gennem Jylland, ogsaa Vendsyssel, sammen med Grevinde Danner, der jo som bekendt var

lige saa ilde lidt, som Kongen var elsket. Det var i Juni 1852, og Kongen var da ogsaa et lille Besøg inde paa Dybvad, som Kongetoget passerede lige forbi. Traktementet bestod hovedsagelig af Kransekage og Champagne, men det maa de sagtens have faaet nok af i Sæby, hvor de kom fra, thi det var for adskilliges Vedkommende den gode Mælk, de begærede.

Fra Dybvad drog Kongetoget videre syd paa, og kom da blandt andet ogsaa op paa den under Navnet Dannerhøj nu saa kendte Bakke, der den Gang hørte til Dybvad, og hvor Fader gerne vilde vise Kongen den smukke Udsigt. Den syntes Kongen jo ogsaa saa godt om, at Fader benyttede Læjligheden til at udbede sig hans Tilladelse til at opkalde den efter Kongen, og det gik han ogsaa ind paa, men desværre saaledes, at han sagde: „Saa kan den hedde Dannerhøj,“ men saa var den altsaa kaldt op efter Grevinden i Stedet for efter Kongen, og det var jo ikke Meningen, men hele Rejsen var jo sat i Scene for at mildne paa Uviljen mod Grevinden.

Mine Søskende havde Huslærer og Lærerinde paa Dybvad, men alt som Sønnerne voksede til, skulde de jo hellere gaa i en rigtig Skole, og da Hensynet til Børnene vejede saa haardt til, besluttedes det, at Gaarden skulde gives i Forpagtning, og for at beholde dem alle i Hjemmet længst mulig, flyttede Familien til København, hvilket især for Moder var et stort Offer, hun havde jo aldrig kendt andet end Livet paa en Herregaard bortset fra mindre Ophold, hvorimod Fader havde en hel Del Smag for Livet i Hovedstaden fra sin Studenter-tid. Fra en af Moders smaa Rejser til København skal dog et lille morsomt Træk berettes. Rejsen skete, fordi min næstældste Broders, Carls, Øjne var daarlige, saa han maatte til en Specialist, og en saadan var jo kun at finde i København. Saa drog de af Sted Forældrene, Carl, det mindste, diende Barn, Laura, og en Pige til at passe Børnene, Marie Krogsdam. Men det blev Stormvejr, og Moder blev søsyg, hvorpaa Marie, det trofaste Menneske, fornærmet begiver sig op til Kaptajnen og

i en saare bestemt Tone siger til ham: „De' vil A sej ham, at enten ska' han hold, eller og ska' han vend', for nu begynder Madammen at blive søsyg!“ Madammen, det var Moder, det var den Gang kun de adelige, der var Fruer.

Men i 1854 blev det altsaa til Alvor med at flytte til Hovedstaden, og en hel lille Udvandring var det jo, Forældrene, 10 Børn og Lærerinden, Frk. Watt, og de nødvendigste Tjenestefolk og blandt dem først og fremmest Moders mageløse Husjomfru Thorndal.

Det var til Kronprinsessegade Nr. 14 hele denne lille Karavane flyttede, der havde Fader fundet en Lejlighed, der var stor nok til at rumme os alle sammen. Dèr var der baade Forhus, Sidehus og Baghus, men endda maatte vi foruden hele 3die Sal have Kvisten med. Der var ialt i de to Etager 17 — sytten — Beboelsesværelser, heri dog medregnet de tre til Pigerne og Tjeneren, og saa var der to Køkkener, det rigtige og Strygekøkkenet, Pulterkammeret og to Kamre til Frugt m. m. Og alt sammen med hvidskurede Gulve, Brændekakkelovne, hvor Ilden ikke maatte gaa ud, de søvnige Moderatørlamper, 5: Olie-lamper, der altid trængte til at trækkes op, og som saa sagde Bøvs, og Tællelysene med de lange osende Taner, som vi slukkede, naar vi skulde have nøjedes med at pudse dem med Saksen, og saa Vandforsyningen fra den store Tønde i Køkkenet, hvis Beholdning Portneren hver Morgen møjsommelig fornyede fra Pumpen nede i Gaarden. Der var noget at holde i Orden og i Gang, men Moder styrede det hele med stor Ro og Overlegenhed, og der var den Gang en ganske anden Fred og Hygge over Hjemmene end nu omstunder med alle Tidens mange Hjælpemidler og moderne Opfindelser, men ogsaa med al Tidens Krav, Travlhed og Forjæghed. Ja, det gik, og det gik godt i Kronprinsessegade 14, endda de 10 Børn blev til 13, men de 3 sidste var Københavnerne, det var vi 10 ældste da heldigvis ikke, vi var vel nok Vendelboer og derfor til enhver Tid parate til at fortælle Vendelbo-Historier og til at citere: „Først

saa flyed de Morsingboer og saa de Forræddere af Thy, efter stod de Vendelboer, de vilde ikke fly“. Men hvor meget, det var bevendt med det Vendelboeri for min yngste Søsters og mit Vedkommende, skal jeg lade være usagt; hun var nogle Maa-neder og jeg to Aar, da vi flyttede til København, saa jeg kan saa godt forstaa, at jeg mange Aar derefter, da Vendelboerne ovre paa vor danske Missionsmark i China skulde fotograferes, blev stillet allerbagest, „For du er saadan en Slags Halvkaste“. Dog maa jeg tilstaa, at jeg endnu den Dag i Dag regner med, at min medfødte Stædighed stammer fra Landet norden for Lov og Ret.

Det var i Sandhed et børnerigt Hjem, jeg voksede op i, og et muntert, lykkeligt og gæstfrit Hjem uden Dikkedarer eller fine Fornemmelser. Alt var saa ligetil og selvfølgelig, og da Hjemmet ofte var fuldt af Ungdom, var det ligesaa ofte fuldt af sund Fornøjelighed. Hvor kunde vi dog lege f. Eks. Ord-sprogsleg og danse, og enten nu Ungdommen holder af at høre det eller ej, saa var Dansen den Gang noget andet end nu, saadan som jeg ialt Fald har set den. Og nu véd jeg jo saare vel, at der er mange, der fordømmer al Dans uden nogen Forskel, men det gør jeg nu ikke. Den syndige, den grimme Dans, ja og saa den kedelige og fjollede Dans — undskyld mine Damer og Herrer — den fordømmer jeg, men saadan som vi dansede hjemme, synes jeg, der var saa megen sund Livsglæde i den, vi dansede ligesom vi legede f. Eks. Saltebrød og to Mand frem for en Enke. Det er jo overhovedet ikke saa meget, *hvad* man gør, som *hvordan* man gør det, der er det afgørende, og saa skal man selvfølgelig ogsaa danse af i Tide. Livet er jo ikke Leg, men det ser man først senere, oftest da. Vi sværmede jo nok i al Ungdommelighed for denne og hin, men uden Koketteri og uden at regne det for andet, end hvad det var — og desuden, de *var* værd at sværme for, ja de er det endnu, saa det fortryder jeg slet ikke.

Heldigvis bestilte vi dog ogsaa andet end at lege og danse,

men derved, at vi i saa mange Aar var indtil 13 Børn, kom der et Præg over Hjemmet af, at vi altid havde Selskab. Jeg mindes ganske tydeligt, hvorledes jeg, da min ældste Søster havde Bryllup, havde den største Medlidenhed med hende, fordi hun nu blev saa ene, det maatte da være frygteligt, syntes jeg 11 Aars Knægt. Indtil min næst yngste Broder døde i en Alder af 11 Aar, var vi 13 Børn, og det Dødsfald var i mange Aar den eneste mørke Sky paa Hjemmets Himmel.

Den Jomfru Thorndal, jeg før nævnede, fik nogen Tid efter, at vi var flyttet hertil et Brev derovre fra med følgende Udskrift: „Til Hr. Jomfru Thorndal, der flyttede med Godsejer Winkels, da de rejste fra Dybvad til København, hvor hun bor i Kronprinsessegade skraas over for Kongens Have, hvor Madsen staar paa Porten“. Det var jo ikke til at tage Fejl af, men mindre kunde maaske have gjort det. Samme Jomfru Thorndal, der senere blev gift med Konsul Færch i Nibe, vandt mange Aar senere ogsaa de unges Hjærter i Familien, da hun gæstede os. „Gaar De noget i Teatret,“ spurgtes der, men hun svarede paa sit herlige Jysk: „Aa nej, saamæn' om jeg gør, jeg gider ikke sidde der og se paa de væmmelige Koner, der render fra dere Mænd.“ Det var i „Dukkehjemmet“s Dage. Men hun havde da hørt de Dages mest fejrede Sangerinde, som gerne optraadte i sort, og som var noget høj og ranglet og vred sig lidt stærkt, naar hun sang, men om hende sagde hun: „Hun ligner en Snog, der staar paa Halen,“ og hvor det passede.

Madsen, der stod paa Porten, var Vognfabrikant, Skuespiller Axel Madsens Fader; de boede selv i Huset ved Siden af, Nr. 16, men Vognfabriken var i en Sidebygning, som man kom til fra vor Baggaard, og her fandtes især Smedien med vore to Barndomsvenner, de to Smedesvende; de kunde lave et festligt Fyrværkeri, naar de kastede en Haandfuld Jernfilspaan ind i Ilden og et herligt Kanonknald, naar de spyttede en god stor Klat paa Ambolten og saa i en Fart tog et Jern ud af Ilden, lagde det i Klatten paa Ambolten og slog et godt Slag med

Forhammeren paa det glødende Jern. Jeg har altid lige siden holdt saa meget af Smede og af den festlige Klang, naar Hammerslagene falder taktfast paa Ambolten, saa Ambolten synger med, men ak, nu høres det saa sjældent.

Der i Kronprinsessegade havde vi vort gæstfrie Hjem, aabent for mange kære Gæster og ikke mindst for de unge. Rundt om i Danmark har jeg truffet Mennesker, som mindes det Hjem med Taknemmelighed for det Sind, de altid mødte hos Far og Mor. De var altid velkomne, og de følte det, og de følte sig saa fri for al Stivhed.

Heller ikke vi Børn blev kørt i stramme Tøjler, men det var en i Reglen stiltiende Forudsætning, at vi passede vore Sager, som vi skulde.

Og det var et Hjem med megen god Musik i. Fader elskede Musik ligesom hans Fader og hans Søstre, og flere af mine Søskende, især to Brødre og to Søstre, spillede smukt paa Fortepiano, en Gang endog 8-hændig paa to Fortepianoer under Ledelse af Familiens uforglemmelige Spillelærer, Organist ved Garnisons Kirke Edw. Ipsen, om hvis Originalitet jeg senere skal fortælle.

Men i Kronprinsessegade var vi kun i Vintertiden, i Sommermaanederne var vi i Ordrup, og Sommerhjemmet dør er mindst ligesaa inderligt forbundet med Billedet af det ganle Hjem som det i Kronprinsessegade. Det var Huslægen, der saa afgjort raadede Fader til at skaffe baade Mor og os Børn et Sommerhjem, da vi skrantede efter Omplantningen fra det frie Landliv paa Dybvad til København. Saa søgte og fandt Far Stedet i Ordrup med den vidunderlige Have.

Vidunderlig var den nu ikke, da Far købte den, undtagen derved at den var fuld af saa mange kraftige Brændenælder, at Far forstod, at den Jord, der kunde bære saadanne Nælder, den maatte ogsaa kunne bære andet og mere, og det passede. Der var en lille Tønde Land Have, og det er ikke en Smule overdrevent, naar jeg paastaar, at Mage til den Have har jeg

aldrig truffet i Henseende til at bære baade Frugt og Grønsager, ja Blomster med, men Blomsterdyrkning i det Omfang, vi nu har det, kendte man den Gang ikke til; det er saaledes karakteristisk, at der i hele København den Gang kun fandtes 2 — to — Blomsterudsalg. Vor Rigdom var derfor især Frugt, saa jeg aldrig har truffet Magen dertil, og den svigtede aldrig.

Vi var ikke Kostforagtere, og vore Fætttere, Kusiner, Venner og Skolekammerater var det virkelig heller ikke, og hvad er der ikke baaret ud af den Have baade med og mod vort Vidende og Villie, men der var saamænd altid nok til os allesammen. Det er saa morsomt, naar man en Gang imellem træffer en midaldrende Mand, der en Gang var Dreng i Ordrup, for de kender allesammen den Have og dens Frugt; den sidste, jeg traf, var endda en Velærværdighed, der som Dreng boede der i Nærheden, og vi to var lige begejstrede. Jeg mindes ogsaa Moders Stolthed: de spanske Løg. „Uha, det er forsmelig ækelt at se,“ sagde en Gang Admiral Carl Bruun, da han fik dem forevist, saa meget bedre var de altsaa end hans egne ovre paa Egegaarden, hvor han boede til Leje. Saadan var det med det allesammen. Og saa var der Gyngen nede i Lindelysthuset og Vippen, og det var en rigtig Vippe, der ikke var indskrænket til en bestandig Gaaen op og ned, nej den kunde ogsaa køre rundt som en Karrusel, det var en rigtig „merry go round“, som Englænderne siger. Hvor var den Kilde til megen Fornøjelse baade for unge og gamle. Naar vi lige var flyttet ud, og vi inde hos Oline, vor prægtige Kokkepige, fik skaa-ret os en Rundenom af det friske Rugbrød med frisk Græsmør paa fra den lige aabnede sidst ankomne Drittel Smør fra Dybvad og saa fik hentet en Haandfuld Radiser lige nede fra Haven og nød det paa Vippen, saa var man paa Landet — det var Indbegrebet af al Herlighed. Og hvor var det morsomt igen at krybe i Seng i de gammeldags, lave, men egentlig praktiske Spaansenge, der knirkede og knagede, hver Gang man vendte sig, men som nu hører Historien til.

Der boede vi altsaa hver Sommer i det snurrigste gamle Hus, oprindeligt teglhængt og grundmuret, men med Tilbygninger af Træ med flade, blikttækte Tage, der aldrig vilde holde tæt. Men hvor var den Havestue hyggelig.

Ordrup var den Gang ganske anderledes landlig end nu,

Landstedet i Ordrup set fra Gaden.

ja endnu adskillige Aar efter at Ordrup Kirke var bygget 1876, var der Enge op til Haven paa to Sider. Paa de Enge holdt Familien til eget Brug en Ko, der hvert Foraar kom dertil fra Dybvad og saa græssede paa Egegaardens Eng sammen med de andre Køer. Et Efteraar, da „Ævret var opgivet“, 5: da Køerne gik i Løsdrift paa Stubmarken, gav det Anledning til en Pudsighed. Far gik nede i Haven, da det pludselig skinger gennem Luften: „Winkel, Winkel, hvor skal du hen?“ og saa ser Far jo noget forbavset op og ser saa derude Hyrde-

drengen i Kariere efter alle Køerne, der bissede af Sted med „Winkel“, s: Koen fra Dybvad, forrest og med Halen højt i Vejret; det var *den* Winkel, han raabte efter. Far mente jo ellers ikke uden Grund, at han maatte da nok færdes frit i sin egen Have. Om den Ko var der forøvrigt det morsomme at

Familien foran Havestuen 1866. (De to ældste Søstre og den ældste Broder mangler.)

fortælle, at naar den om Efteraaret blev sendt tilbage til Dybvad, gik den øjensynlig med Velbehag lige ind i sin vante Baas. En Okse kender sin Ejermands Krybbe.

Det var jo mange Aar, før Jernbanen kom til Klampenborg, og Forbindelsen med Byen skete derfor især med Omnibussen, hvis blomstrende Navn var „Flora“, og hvis Ejer var vor gode Ven Mads Jensen, der om Morgenen svingede hen forbi Landstedet for at hente de mange Skoledrenge og af og til gav os et Trut i sit Horn i Tilgift. Den Tur langs Strandvejen var

Havestuen og Haven med blomstrende Frugttræer.

især for de ældre Brødre ret ejendommelig; der kom jo bestandig nye Skoledrenge til, et helt lille Kompagni, men uvist af hvilken Grund laa Omnibus-Drengene altid i aaben Fejde med nogle andre Drengene, Strandvejens Drengene, der ikke gik i Skole i København. Medens Omnibussen sindigt fortsatte sin jævne Fart, dumpede pludselig en 3—4 Drengene ned fra de to

Egegaardens Jorder med Ordrup og Ordruphøj i Baggrunden 1578,

Bagsæder og Trinbrædtet mellem Sæderne, og saa gik det løs paa Næverne, og lidt efter spændte de saa af Sted igen for at indhente Omnibussen og entre den i Farten. Kasteskytset, der af og til benyttedes paa større Afstande, var ogsaa af en egen Art, ikke just Æbler, men „Pærer“! Det var ikke efter Müllers System, men alligevel vistnok en storartet Morgenmotion.

Mor elskede sin Have og passede den godt med „Søren Havemand“ som sin trofaste Hjælper, og Far elskede de lange Spadsereture i den dejlige Egn op over Ordruphøj, gennem Krattet, over Mosen med den dybe, brede Grøft, som man ballancerede over paa et tyndt og smalt Brædt, til Dyrehaven, Eremitagen, Fortunen og Ermelunden eller hvor det nu gik hen, der var nok at vælge imellem.

Da vi flyttede ud til al denne Herlighed, vilde Far jo gerne have, at Musikundervisningen skulde fortsættes, men det kunde Hr. Ipsen aldeles ikke tænke sig. Køre hele den lange Tur ud til Ordrup med en Omnibus for at give nogle Timer i Musik; det spildte jo alt for megen Tid. Men Fader lokkede med, at saa skulde det være en Art Skovtur tillige, han skulde spise til Middag hos os og blive der til Aften, og virkelig lod han sig overtale, og gennem mange Aar fik baade han og vi alle gode festlige Stunder ud af det; vi nød det alle. Hr. Ipsen elskede Naturen. Naar han fra Strandvejen svingede ind i Charlottenlund, ind under den smukke grønne Hvælving og altid paa Omnibussens Buk ved Siden af selve Mads Jensen, tog han regelmæssig Hatten af, idet han sagde: „Hatten af for Majestæten,“ vel at mærke *den* Majestæt, der har „hvalt den høje Hal.“ Og saa ægte var dette Udbrud, at det regelmæssigt smittede Hans Jensen, og mange Aar efter fortalte han, at han aldrig kunde glemme det, og hvert Aar ved Løvspringstid maatte blotte sit Hoved dør. Men det *er* nu ogsaa et ualmindelig dejligt Syn.

Moder vilde saa gerne gøre det godt for Hr. Ipsen med hans Yndlingsretter, og naar han saa fik Lammesteg med nye

Kartofler og Grønærter og derefter Jordbær med Fløde, dyede han sig sjældent for at pege energisk med Fingeren ad Mor med et meget sigende: „Hjerteknuser“, eller ogsaa sagde han: „Det er frygterlig dejligt.“ Jordbærrene især nød han, og han paastod, at de skulde hedde Himmelbær.

Hvor han elskede Musik, især Beethoven, Mozart og Weyse; jeg mindes, hvordan han en Dag spillede noget af Tryllefløjten, jeg tror, det var Præstekoret, og saa sagde: „Se, dette er nu før Syndefaldet,“ saa rent og yndefuldt syntes han, det var. Han var en dyb og from Natur, saa det var rigtigt nok, at han var Organist. „Ja, jeg prædiker nu bedst Langfredag,“ sagde han en Gang, og det forstod vi. En anden Gang, da jeg efter Middagen var ene med ham, sagde han: „Ja, ser du, William, naar jeg nu dør og kommer op til vor Herre, og han saa siger til mig: „Hvor kan du tro, at *du* kan komme ind her, saa siger jeg til ham: „Jo, Herre, jeg har troet dig paa dit Ord.“ Kan det egentlig siges mere enfoldigt, mere barnligt og tillidsfuldt?

Organist Edw. Ibsen.

Og han var en ydmyg Mand. Da han ret højt oppe i Aarene engang tog fejl af et Tog (han boede dengang i Gentofte) og kom med det sidste Aftentog til Charlottenlund i Stedet for til Gentofte, og derfor i buldrende Mørke maatte gaa ad Jægersborg Allé omtrent til „Brødrehøj“, faldt han i den dybe Vejgrøft og døjede meget, før han naaede hjem; men saa fortalte han dette ganske jevnt uden større Beklagelse og tilføjede: „Ja,

min bedste, vi skal være saa flade som Pandekager.“ En anden Gang, da han paa sine gamle Dage skulde med paa en Skovtur, der forekom ham som en Besværlighed, han ikke magtede, sagde han nok saa pudsigt: „Og saa vil de ha' mig gamle Menneske med paa Skovtur! — Nej, det faar være med Sorgerne, for dem sender vor Herre os, men Vorherre bevare os for „Glæderne!“ Og endnu et Ord, der nok kan give en noget at overveje; han spurgte mig engang: „Ja, hvad er nu bedst, at elske eller at elskes, jeg tror at elske.“

Han komponerede nydelige Smaating, og jeg mindes, hvorledes han en Dag kom til Ordrup, gik lige hen til Klaveret og spillede et smukt Stykke, hvorefter han sagde: „Ja, det var i Aftes; Fatter Pipsen var gaaet i Seng, men Pipsen kunde ikke sove, han maatte op og hen til Klaveret, og saa kom dette lille Væsen til Verden, og saa kunde Pipsen sove.“ Jeg har saa ofte tænkt paa denne lille Udtalelse, fordi jeg tror, at saadan er det med de skabende Kunstnere; de er som Kvinder, hvis Fødselstid er kommen.

Saadan kunde jeg blive længe ved; men i dette, der her er fortalt, har man vist i store Træk Manden. Han var meget tidligt bleven Enkemand, men elskede sin Hustru med uforanderlig Kærlighed til sin Død, og dette forædlede ham jo ogsaa. Han blev efterhaanden, som han ældedes, meget døv og kunde ikke lide, at vi hviskede saadan. Den Døvhed kunde jo medføre Pudsigheder, men den værste skyldtes egentlig fuldt saa meget, at min Moder hørte fejl, som hans Døvhed. Det var ogsaa i Ordrup; vi var lige gaaet til Bords, og ved Bordenden sad saa Fader, med Moder paa højre og Hr. Ipsen paa venstre Side, saa siger Ipsen til Moder: „Jeg har haft et underligt Arbejde for i denne Tid, jeg har været ved at grave min Fader op.“ Men Mor hører fejl og tror, at han har sagt: „Jeg har gravet min Have om,“ og derfor siger hun venligt deltagende: „Naa, det var jo en god Motion.“ Vi Børn hørte og forstod jo straks det hele, og det kneb ganske forskrækkeligt

med ikke at briste i Latter; men det gik mærkeligt nok, det vil sige, det gik, indtil min Søster fik os til at eksplodere. Hun havde ogsaa hørt det, men inde fra Fadeburet ved Siden af Spisestuen, hvor hun skulde hente en Stabel Tallerkener, og da hun kon ind igen i Spisestuen og til al Komiken yderligere fik Fornøjelsen af at se vor fortvivlede Kamp for ikke at briste i Latter, saa kunde hun ikke mere; hun satte Tallerkenerne fra sig og brast i Latter, og saa var vi jo alle leverede undtagen Far og Mor, der bevarede Anstanden. Hvor var det svært at faa den Latter standset, og hvor var det usigelig dumt af os, at vi ikke forklarede ham Sammenhængen; han maatte jo undre sig over vor Uopdragenhed, ja kunde jo næsten tage det for Raahed. Først da han var gaaet, satte vi os hver paa sin Stol, Far og Mor iberegnet, og lo af. Det hele drejede sig om et Gravsted paa Holmens Kirkegaard og om Flytning af en Gang og nogle Grave og blandt disse hans Faders Grav.

Han havde ikke saa lidt Lune. Engang, da Talen var om en ret søgt Grænsedragen mellem forskellige Slags Mennesker, sagde han f. Eks.: „Jå, Menneskene deles i to Slags, dem, der holder af de melede Kartoffler, og de andre, men jeg hører nu til de andre.“ Og en anden Gang, da Fader udtalte sin store Forbavselse over, at Ibsens Søn var saa forskellig fra ham selv — nemlig ganske blottet for Humor — sagde han som Forklaring herpaa: „Det vilde jo være alt for kedeligt for Vorherre, hvis Sønnerne var lige snydt ud af Næsen paa deres Fædre.“

Og hvor var han redelig, hvor vilde han i vor Tid have virket forfriskende med al sin naive Retsindighed, han, der erklærede, at det var ham *ufatteligt* at forstaa, hvordan man overhovedet *kunde* bruge flere Penge, end man havde. I vore Dage gaar det jo helt strygende med den Ting.

En anden smuk Skikkelse blandt dem, der kom i vort Hjem, var Lægen, Professor Fritz Smith, som vi Drengene saa op til

for hans fine og noble Personligheds Skyld; der var noget saa rankt og mandigt over ham, og da han saa engang, da vi havde sagt, at vi holdt saa meget af at høre Hornsignalerne fra de to nære Kaserner, sagde: „Ja, saa skulde I bare høre Signalerne, naar man ligger ude i Forpostkæden, I kan tro, saa bliver man vaagen, hver Nerve er spændt, Sanserne lyslevende,“ ja, saa saa' vi ham jo derude, én af vore mange frivillige i Krigen, en af vore Helte, og beundrede ham og elskede ham desto mere.

Der var mange andre baade blandt Venner og i Slægten, der hver paa sin Maade var med at præge Hjemmet; der var vor Onkel Julius, s: Prof. jur. Gram og hans kære Hustru, Moders yngste Søster, Tante Louise; de var saa kære imod os, og i Børnene fandt vi yngre i Slægten ligealdrende Legeskammerater; Onkel, der var en stor Børneven, kunde selv beskæftige sig med os, som f. Eks. naar vi paa den ældste Søns, den senere Prof. med. Chr. Grams, Fødselsdag ude i Ny Taarbæk ufravigelig var med til Festen, og han ude paa Eremitagesletten hjalp os at sætte den store Drage til Vejrs, denne Drage, jeg aldrig saa Magen til, formet som en Ørn med udspilede Vinger, et stolt Syn, naar den sejlede deroppe under Himlen i de prægtige Omgivelser.

Og saa var han Regensprovst og boede paa Regensen, og det betød jo for os, at saa kunde vi Drengene faa et lille Kig ind i det muntre Studenterliv dèr, hvad vi ofte nød, især Fastelavns Mandag, naar Studenterne i fantastiske Dragter slog Katten af Tønden ude i Regensgaarden under den store Lind. Jo, det var Løjer! Og hvor var det smukt at se Studenternes oprigtige Sorg ved hans alt for tidlige Død; det fik saa smukt og følt et Udtryk gennem Peter Jerndorffs Sang til Melodien „Slumrer sødt i Slesvigs Jord“. Jerndorff var dengang endnu paa Regensen og studerede Medicin.

En anden kær Onkel og Tante med en lignende stor Børneflok var Onkel Eibe, der ogsaa var en gammel Regensianer,

endda fra Hostrups Tid og forevigt af ham i hans Regensdigt, hvori det hedder: „Gid længe han leve og pryde vor Knejspe, vi har kun den ene Eibe, Verden ingen fler“. Da vi var Børn, var han imidlertid en velmeriteret Forlagsboghandler, hvis Gæstfrihed var af en egen rundhaandet Art, som til Tider gav sig Udslag i, at han indbød os alle uden Undtagelse; han udmærkede sig ogsaa ved at bo udenfor Voldene, én Gang i Classens Have i en dejlig Villa, og senere paa Christianshavn i Strandgade 26 i et af de gamle Patricierhjem fra det ostindiske Kompagnis store Dage, et af disse Hjem med pragtfulde Stuklofter og rene Haller at færdes i; jeg mindes saaledes, hvordan vor søde Tante, Camilla, da hun var flyttet derud, illustrerede Sovekammerets Storhed: „Det er lige som om jeg skulde gaa i Seng paa Kongens Nytorv.“ Og saa var han en hjælpsom Mand, altid parat til at yde en Tjeneste, ikke mindst naar det drejede sig om et rent kropsligt Sjøvearbejde, som f. Eks. Flytteroderi. Naar hans Venner flyttede, var han en sikker Hjælper.

Og der var Moders fire andre og ugifte Søstre og en ugift Broder og deres søde gamle Tante Marie, der holdt Hus sammen og boede paa Nørregade i „den forgyldte Nøgle“, 5: et Hus, hvor den store forgyldte Nøgle var Skilt for et Smedeværksted.

Og saa var der Prokurator Winthers, ligeledes med en stor Børneflokk; han pralede af, at han havde tre og et halvt Dusin, og det passede, 5: 9. Han var kendt for sine Vittigheder; det var saaledes ham, der engang, da han maatte afskedige en Gartner for dennes Uærligheds Skyld, og Gartneren nok saa „fri-modig“ bad om en Anbefaling, svarede: „Aa, ja saamænd!“ Og saa gav han ham Attest for, at han (Winther) aldrig havde haft nogen Gartner, der bragte saa meget *ud* af Haven. Det var ogsaa ham, der sagde til min Tante: „Ja, ser De, Fru Gram, der er den Forskel paa Deres Blomster og mine, at Deres Blomster, de springer ud, men mine de gaar ud.“

Og saa var der Justitsraad, senere Etatsraad, Holms, der om Sommeren boede i et dejligt Landsted paa Ordrupshøj og havde to Kirsebærtræer af de spanske, som vi ikke kunde konkurrere med. Naar man blev engageret til at plukke de to Træer rene og fik Lov til ubegrænset at spise, hvad man orkede, saa havde man en herlig Dag! De to ugifte Døtre var noget af det kæreste, og Sønnen, Arkitekt Hans J. Holm, er jo saa kendt og skattet, at han ikke trænger til min Ros. Derimod er jeg ikke vis paa, at deres Tjener Ole er „foreviget“, og hans Type kunde nok fortjene det. En af disse mageløse Tjenere, der altid sagde vi, simpelthen fordi det var vi; naar han overbragte en Indbydelse mundtlig, hvad man ofte dengang brugte, stillede han sig op lige indenfor Dagligstuedøren, lagde Hænderne over Kors foran sin lille kuglerunde Mave, klappede ivrigt og vekselvis med den højre Haand paa den venstre og med den venstre paa den højre, og saa kom Indbydelsen. Men sommetider forbedrede han den lidt, som f. Eks. naar han indbød til 2—3 Kopper The og en 4—5 Stykker Smørrebrød, eller da han indbød baade Far og Mor til Middag, og paa Moders Indvending, om det ikke var en Fejltagelse, for igaar havde Ole jo kun indbudt Far, parerede denne Indvending med et kategorisk „Ja, men vi har nu taget en anden Bestemmelse,“ og understregede dette med en endnu ivrigere Klappen sig selv paa Maven end ellers. Naa ja, saa gik de begge to; de kunde jo ikke vide, at dette „vi“ var pluralis majestatis, og at det kun var Ole, der lokkede Moder med til den Herre-Middag.

Og siden jeg er ved at fortælle om en af vore Venners Tjenestefolk, kan jeg ikke gaa Grams Juliane forbi. Julianes store Oplevelse var den, at hun som Barn havde været Legkammerat med den Louise Rasmussen, der senere blev Grevinde Danner. Hvem kan fortænke Juliane i, at hun gerne dvælede ved det Barndomsminde; det havde vi andre jo ogsaa gjort; men naar hun saa sluttede af, føjede hun regelmæssig

til: „Ork ja, dengang var der saamænd ingen af os, der tænkte paa, at vi skulde blive gift med en Konge.“ Ja, saa var jo ogsaa den Brug af Ordet vi noget ejendommelig.

Men det var Hjemmets Vennekreds. Ja, der var Justitsminister Leunings, Stiftamtmand Simonys, hvis Venskab stammede fra Aalborg, Indehaveren af den Gyldendalske Boghandel, Fru Deichmann, om hvem det samme gjaldt, min Bedstemoder var jo født Deichmann, og saa var der Rottbølls, der boede paa første Sal, og som derfor saa at sige hørte til vor daglige og meget kære Omgang, thi ogsaa der var Børnene i samme Alder som vi, for mit Vedkommende den yngste, Chr. Rottbøll, den senere Politiker. Han var en ualmindelig smuk Dreng, et lyst Hoved og en stor Charmør, men ikke saa lidt forkælet af Faderen; men han løb forresten ogsaa med alle os andre, og saa var der Ida, hvor var hun yndig ligesom sin Moder. Moder og Fru Rottbøll satte gensidig stor Pris paa hinanden.

Mange andre kunde jeg nævne, men først og fremmest var det Fader og Moder selv, der prægede Hjemmet.

Moder med sin stille, rolige, fredsæle og ægte Kvindelighed og sit beherskede og i god Forstand fornemme Væsen, og Fader med sin Humor, sin gode og sunde Forstand, sin Belæsthed og store Kærlighed baade til Naturen og til al god Kunst, ikke mindst Malerkunsten. Og hvor var de begge lige til og fri for alt opstyttet Væsen. Unatur og Skaberi var bannlyst, og kom man med for lang en Udgydelse, var vi temmelig sikre paa at faa et: „Det var en Taalle,“ s: en Tale, et Citat fra en General, Fader havde truffet, der heller ikke yndede lange Udgydelser. Klynkede vi over Smaating, trøstede han os gerne med, at nu var det jo overstaaet, og tudede vi, fordi vi havde faaet en Ørefigen, sagde han ufravigelig: „Hvad tuder du for, Dreng, du har jo ikke faaet noget at tude for, hold nu op, ellers skal du faa noget at tude for!“ men alt imedens skottede han gerne til Døren, for han ønskede aldeles ikke, at Moder skulde komme til, før Øjnene var tørrede igen, og det

Fru Oline Winkel f. Roulund.

Godsejer, cand. jur. Adolf Winkel.

vidste vi jo godt, og derfor var det vel sagtens, vi tudede, for han havde jo saa ubetinget Ret, der *var* ikke noget at tude for.

Flotheder kendtes ikke hverken i Klædedragt, Levemaade eller Fornøjelser. Naar Fader med min to Aar ældre Broder Adolf og mig gik i Tivoli en Gang om Aaret, naar vi var flyttet ind fra Landet, nød vi alle de gratis Fornøjelser, Koncertsalen, Forestillingen paa Plænen, Pjerrot og en herlig Model af Frederiksborg Slot ovre paa Øen, som Fader havde lidt svært ved at faa os bort fra, og lige før vi gik hjem, vandrede vi til Bageren, i Bazarbygningen, hvor Adolf og jeg fik to hele Stykker Wienerbrød og et Glas Mælk hver, jo, det var et Traktement; det blev nydt staaende, mens Fader saa tørmundet til, og saa gik vi hjem til Kronprinsessegade glade og fornøjede over en herlig Tivolitur for en samlet Udgift af 3 Mark, 5: 1 Krone i vore Penge. Hvor mange Fædre gør ham det efter nu sammen med to halvvoxne Dreng?

Naa, det *var* jo andre Tider, men der var dengang en ganske anderledes sund, fornøjelig og nøjsom Livsglæde end nu, og heri foregik vore Forældre os med det bedste Eksempel. De var altid glade, naar vi pludrede i Munden paa hinanden ved det store Spisebord, det bredeste jeg har truffet paa, og siden hen i Livet, da de ældste var kommen hjemmefra, saa vi kun samlede i Ferierne, og der maatte en Fløj mere i Bordet, for at vi alle kunde faa Plads, lød der fra det Bord mangen en homerisk Lattersalve, saa var der et Par saare glade Ansigter, der lyste os imøde fra den øverste Bordende, og saa lød det ufravigelig fra Fader, idet han med Albuen blidelig skubbede lidt til Moder: „Naa, nu er du nok glad, naar du har alle dine lange Dreng!“ som om ikke hans Glæde var lige saa stor.

Og hvor tog de saa, alt som Tiden led, smukt imod alle de mange Svigerbørn og Børnebørn, der kom til: 11 Svigerbørn og 32 Børnebørn, inden Moder lukkede sine milde Øjne, og

alle blev de modtagne med aabne Hjerter; de havde Plads for dem alle. Især mindes jeg Moders Glæde over de første Børnebørn paa Bernstorff og langt senere hendes Fryd over tre omtrent ligealdrende Drengene, „Nattergalene“, som vi kaldte dem, fordi de ligesom H. C. Andersens Nattergal, der sang Kejseren rask, i saa høj Grad bidrog til ved deres søde Færden om hende at forny hendes Livsmod efter en haard Sygdom. Hendes glade Kærlighed til Børnene var som en styrkende Livsdrik, og det skal ogsaa huskes, hvilken god Hjælp hun havde især i min Søster Laura.

Vore Forældres indbyrdes Kærlighed og deres store Kærlighed til os alle var den Luft, vi levede i, og vi gengældte den efter fattig Evne. Jeg mindes min Angst for at miste dem, naar de sov til Middag inde i Dagligstuen, Far paa Sofaen og Moder i sin Lænestol; i den Stilhed, der saa var, blev jeg ofte grebet af en stærk Angst for, at de skulde dø bort under Søvnene, og saa fik jeg ikke Ro i Sindet, før jeg ganske sagte listede ind i Kabinettet ved Siden af Dagligstuen og dør fra Portiøren mellem de to Værelser kunde høre deres rolige Aandedræt, først saa kunde jeg vende trøstet tilbage til min Leg eller mine Lektier.

Lektier! Uha. Thi jeg maa desværre bekende, at jeg var doven. Der er herom især tre Oplevelser, jeg mindes. Den ældste er min første Præsentation af min Karakterbog for Fader efter den første Uges Skolegang i Borgerdydskolen i Bredgade. Far ransagede den ret nøje; han har vel haft sine Tvivl, og saa sagde han: „Det, du er bedst til, er til Forstands Øvelse, hvad er det?“ „Det ved jeg ikke“ — var Svaret, men saa fik jeg en lys Ide og fortsatte: „Aa, det er vist, naar vi hænger i Skraastangen,“ men ak, „det skulde jeg inte gort,“ som den evige Jøde siger i „Genboerne“, for *den* døde jeg jo ikke i. Forstands Øvelse var en forhistorisk Form for Intelligensprøve. En Lærer — jeg kan saa sandt ikke huske, hvad han hed, men udmærket, hvad vi kaldte ham (Ole Klatøje), og hvordan

han sad i Klassen med Hovedet støttet paa sin venstre Haand, der skjulte for Øjet, men alligevel med en lille Ridse mellem to Fingre, saa han holdt godt nok Øje med os, og selvfølgelig narrede han os aldrig dermed — naa han vandrede altsaa en Tur med os op til Kongens Nytorv, og da vi saa kom tilbage til Klassen, skulde vi fortælle et eller andet, vi havde lagt Mærke til paa Turen. Den klarede jeg altsaa fint, men at *det* var Forstands Øvelse? Den Øvelse trængte øjensynlig til at fortsættes. Men jeg vilde hellere lege med Tinsoldater. Det gik mig kun middelmaadigt i Skolen, og saa blev jeg sat ind i Værelset til mine store Brødre, for at de kunde have lidt Indseende med, at jeg virkelig læste paa mine Lektier, og de var til at begynde med helt rørt over saa trofast og stille, jeg sad over Bogen, indtil de blev opmærksomme paa, at jeg aldrig vendte Side; jeg gloede, men jeg læste ikke. Det var jo ikke saa godt.

Det tredie Minde, det, der skar dybest, og som jeg endnu den Dag i Dag har Gavn af, var et Vidnesbyrd, jeg langt senere, et halv Aarstid før jeg fik min Præliminæreksamen, kom hjem med fra Prof. Brix i Efterslægten. Han havde taget mig i, at en Stil var skrevet af efter en anden, og dette blev den Draabe, der fik Bægeret til at flyde over, saa det blev et „Vidnesbyrd“ med Næb og Klør. Vi fik ikke længere Karakterer men maa-nedlige Vidnesbyrd, og dette sved, saa jeg kender det endnu og godt kunde citere det udenad; men det hjalp. Jeg tog mig sammen, og jeg fik en helt pæn Eksamen.

Men doven havde jeg altsaa været, og det var vel sagtens Grunden til, at jeg fra Borgerdydskolen, der var en Latinskole med Artium som Maal, blev flyttet over til „Efterslægten“, der kun havde Præliminæreksamen til Maal. Og tænk saa hvilken Ærgrelse, saa brændte Borgerdydskolen en Maanedstid efter, at jeg havde forladt den, og jeg fik ikke den lille Ekstraferie med. Men usigelig meget værre var det, at jeg aldrig fik Artium; det har jeg ofte dybt savnet.

Forresten kunde den Skole godt trænge til at brænde. Naar

jeg nu ser de Kommuneskoler, Byen, ja snart hele Landet har, og tænker paa Skoleværelserne dør i Bredgade, maa jeg undres over, at det gik dengang og det tilmed i en af Byens mest ansete lærde Skoler. Gymnastiksalen især var vidunderlig. Der var saa lavt til Loftet, at der aldeles ikke var Højde nok til Klatrestængerne og Tovene, men saa var der i et Hjørne af Salen gravet en dyb Kælder ud med en Trappe ned til Kældergulvet, saa fik man Højde nok; men dengang var jo Kloaker en ukendt Vare, og som Følge deraf var Kældergulvet oversvømmet af Grundvand, der stod flere Tommer højt, saa vi kun kunde færdes tørskoet dernede paa nogle Brædder, der førte fra Trappens Fod hen til Tovene. Pjask, pjask! sagde Brædderne, naar vi i Løb rendte hen til Tovene og Stængerne, og skyndsomst klatrede til Vejrs det bedste, vi kunde, for vi var bange for Rotterne og Tudserne dernede.

Var Klatreapparaterne i Kælderen, var til Gengæld Tegnestuen oppe under Skraataget paa Loftet med Lys fra de ret store Tagvinduer, saa der var i Sandhed Skole fra Kælder til Kvist.

Fra denne Skole mindes jeg iøvrigt meget lidt, bedst husker jeg, at vi paa et saare tidligt Tidspunkt begyndte at lære Fransk; mon det var i 2. Klasse, jeg synes det? Meningen var vist den, at det saa skulde være desto lettere at tilegne sig Sproget, naar man helt fra Barn var vant dertil. Men for mig blev dette destoværre til Fortræd, thi da jeg saa kom over i den anden Skole, læste de dør Fransk for første Gang, og der var jeg altsaa langt forud for de andre i Klassen, saa langt, at jeg aldeles ikke behøvede at læse paa mine franske Lektier, og ak, saa kom jeg jo desværre saadan i Vane med aldrig at læse paa den franske Lektie, at jeg aldrig forvandt det. Naa, *noget*, skyldtes det nu vist ogsaa vor Lærer, der sikkert havde været fortrinlig en Menneskealder tidligere, men da jeg havde ham, var han baade blind og døv, og det *er* mere end normalt dovne Drengene kan staa for. Vi foretog os de mærkværdigste

Ting i hans Timer, lige til at spille Kort m. m., og naar det saa gik lidt livligt og støjende til, stampede han i Gulvet og sagde „Stelle“ og saa' regelmæssig til venstre Side, hvor den skikkeligste af os allesammen, min gamle Ven Salomon (den senere Thehandler S.) sad. Men Salomon kunde aldrig overvinde sig til at tie til dette vrede Blik, men sagde lige saa regelmæssigt: „Det var ikke mig, Hr. Professor,“ hvorpaa Professoren stampede to Gange i Gulvet og sagde „Stelle, Stelle,“ og naar Salomon atter bedyrede sin Uskyld, gentoges Scenen, men med den Tilføjelse, at han daskede Salomon i Ansigtet med Bagsiden af Bogen, som han holdt med venstre Haand tæt op til de nærsynede Øjne.

Det var altid en meget morsom Scene at overvære for os andre, men knap saa morsom for den kære Salomon, der aldrig gav sig, før Slagene blev saa mange, at han tilsidst maatte bekvemme sig til at tie til den uretfærdige Beskyldning.

Ellers var „Efterslægten“ vist i det store og hele en rigtig god Skole efter den Tid, og jeg mindes baade den, vor Rektor, Prof. Brix, mange af Lærerne og en hel Del af mine Kammerater med stor Glæde.

Den Lærer, som gjorde det dybeste Indtryk paa mig, var Johannes Møller, der senere blev Præst i Odense, men som dengang var vor Matematiklærer. En høj, mager, men bredskuldret og knokkelstærk Mand med et meget udpræget Ansigt. Der var noget galt ved hans Helbred, saa han til Tider gik med Krykke eller i alt Fald med Stok, og han slog en proper Næve, som vi bar svær Respekt for paa Legepladsen, hvor han residerede i Frikvarteret. Vi havde i det hele stor Respekt for ham for hans Retsind og hele udmærkede Maade at være paa. Naar vi undskyldte os med, at vi vidste det godt, men vi kunde ikke rigtig sige det, skar han lige igennem med ét: „Det er noget Sludder, min Dreng, hvis du virkelig ved det, kan du ogsaa forklare det.“ Og hvor kunde han dog se paa en! Engang jeg syntes, jeg havde kunnet min Lektie saa

godt, at jeg troede, jeg havde faaet ug, og derfor skyndte mig op til Protokollen, da Klokken ringede, saa jeg til min Skuffelse, at der stod kun mg. „Maa jeg ikke faa ug?“ spurgte jeg virkelig Hr. Møller, men da var det, han saa paa mig med et udsigeligt Blik og spurgte: „Vilde du da have, at jeg skulde være uretfærdig?“ Hvor blev jeg flad, og hvor kunde vi, i alt Fald jeg, den Dag i Dag trænge til et saadant Blik fra oven ned tværs igennem en, naar vi — naar jeg — fristes til at overvurdere min egen Præstation. Hans ubestikkelige Sandhedskærlighed var det, der lyste af hans hele Færd.

Johannes Møller har jo siden indskrevet sit Navn i Danmarks Kirkehistorie i Kapitlet om Københavns Kirkesag; og jeg fik Lov at høre ham i Bethesda, da han slog til Lyd for de smaa Kirker.

Endnu en af de Lærere, der tegner sig skarpt i Erindringen, maa jeg nævne, vor Geografilærer Leisner, en lille trind Mand med Træben — én op og én i mente kaldte vi Skarns Dreng ham, — en Isse som en Billardkugle og en besynderlig Følsetstemme. Naar han kom humpende op ad Trappen med det stive Træben og straks betroede os, at han kom lige fra „Melchiors“, hvor han havde givet to maadeliger og tre sletter, saa var det, som om en uheldsvarslende Tordensky var ved at trække op, og saa kunde man risikere, hvis man kørte fast i sin Lektie, at følgende Tordenbulder rullede hen over ens syndige Hoved: „Flot Karl, sidder paa sit Værelse og ryger Shag, spytter i Loftet og siger F...gale mig,“ aabenbart hans værste Billede af en Døgenigt. Men en Gang skaffede han os dog en hjertelig Latter. Han havde den Vane jævnlig at stryge det skaldede Hoved med sin fladt udspilede Haand, sagtens fordi han frøs, og saa en Dag, da vi havde om Spanien, spørger han: „Hvilke Dyr lever der paa Højsletten?“ men i det samme stryger han sig energisk oven i Hovedet, saa vore Tanker fra den store spanske Højslette ganske uvilkaarlig flyttedes til den ulige mindre danske; det var mere, end vi Drengene kunde staa for.

Naar jeg tænker tilbage paa min Skoletid, er der uden for Skolen to Begivenheder, jeg især mindes. Christian den Niendes første Fremtræden paa Christiansborg Slots Altan og Dannevirkes Rømning. Jeg var dengang knap 12 Aar gammel, men jeg var da kommen hen paa Slotspladsen, da Konseilpræsidenten, Hall, udraabte sit: Kong Frederik den Syvende er død, længe leve Kong Christian den Niende, og saa kom Kongen ud paa Altanen stærkt bukkende til alle Sider. Jeg stod ved Siden af en lille undersætsig Marineunderofficer, en af Holmens faste Stok. „Sikken en Dansemester,“ sagde han. Frederik den Syvende havde jo sine gode Grunde til ikke at bukke sig ret dybt og bevægede sig i det hele med en forunderlig Værdighed i mange af sit Livs afgørende Øjeblikke. Der kunde være en egen kongelig Glans over ham, og han kunde træffe at sige lige netop, hvad der skulde siges.

Der fortæltes saaledes om ham, at han under Grevindens Fejde, 5: den Tid Harmen over hans Ægteskab med Grevinde Danner var saa levende, engang da en stor Hob Mennesker timevis havde staaet nedenfor det samme Slot raabende: „Ned med Grevinden, leve Kongen!“ pludselig viste sig paa Altanen, hvorefter han, da der blev ganske stille, raabte ud: „Hvad er det, I vil?“ og en af Hoben havde svaret: „Det er kun Pøbelen, Deres Majestæt!“ svarede: „Jeg *har* ingen Pøbel!“ — Hurra, Hurra, længe leve Kongen! Kongen havde sejret, og „Pøbelen“ skiltes.

Sligt lærte Kong Christian aldrig; men hvor var det forunderligt for os, der oplevede hin 15. November 1863, at se hvor æret og elsket han blev gennem hans lange Regeringstid og uden i mindste Maade at jage derefter, og den Følelse blegnede aldrig.

Den anden store Begivenhed, jeg nævnede, Dannevirkes Rømning, som vi fik at vide, da vi kom hen paa Skolen, er et af de tungeste Slag, jeg mindes at have oplevet. Hvor var det svært selv for os Drengene, og hvor prægede det os for

lange Tider, ja vel egentlig for hele Livet. Jeg kan daarligt tænke mig, at nogen af os, der oplevede dette og Krigen i det hele, som f. Eks. saa, hvorledes de bar saarede paa Bærebør gennem Kronprinsessegade hen til Sygehuset i Rigersgade, og siden læste om vore Soldaters Lidelser og Underlegenhed i Udrustningen, at vi skulde kunne blive Pacifister i den Forstand, at vi i Fredstid vilde nægte at udstyre dem med alt det, vi evnede, for at gøre dem i Stand til at forsvare sig og vort Folk. Dertil kom Alvoren os dog for nær; vi saa, at det drejer sig om Realiteter, ikke om Fantasi.

Naa, men det var Skoletiden.

Hvad mon saadan en Springfyr som jeg egentlig dengang var værd? Ikke ret meget, tænker jeg, dog synes jeg, at der maaske var lidt godt oppe i mig. I alt Fald mindes jeg, hvordan jeg kunde blive ved at staa og se med længselsfulde Blikke ind ad et Vindue i det nuværende Valkendorffsgade, hvor der altid var udstillet nogle smaa allerkæreste Ambolte og andet Smedeværktøj. Hvem der kunde faa noget saadant i Eje! Men jeg fik aldrig Ambolten. Og jeg mindes mig selv udenfor et andet Vindue, Holmegaards Glasværks Udsalg med Retorter, Cylinderglas, Reagensglas, Kolber o. s. v.; det var da vi i den øverste Klasse var begyndt paa Kemien. De Glas fik jeg dog lidt af, og saa begyndte de kemiske Forsøg hjemme, og hvor var det interessant, ligesom det ogsaa var højst interessant at bygge Krigsskibe og Huse af Cigarkasser, ja en Stubmølle, en stor Fæstning med Volde, Grave, Taarne og Vindebro m. m., og hvor var det Løjer at skyde paa Tinsoldaterne og Skibene med vore smaa Malmkanoner, vel at mærke med Krudt og Kugler, Hagl paa Størrelse som en Ært. Naar jeg en sjælden Gang møder min Barndoms Legekammerat, Professor Christoffer Nyrop, der en Tid boede i Stuen, hvor vi boede paa 3. Sal, og kommer i Passiar med ham om gamle Dage, kommer han uvægerlig tilbage til dette imponerende, at vi skød paa vore Tin-

soldater med rigtigt Krudt, det har han endnu ikke helt forvundet. Men én Gang var det ogsaa nær gaaet galt for os. Vi leverede nede i Porten mellem de to Gaarde en herlig Søbataille og frydede os over et mesterligt Skud, der var gaaet gennem Skanseklædningen, havde furet Dækket og splintret Masten, da — o Ve! — Vinduet paa 3. Sal i Adelgades Baghus lige overfor gaar op, og en stor Dreng stikker Hovedet ud og fortæller os, at vi har skudt Hul i Vinduet, om vi værsgo vil betale Ruden med 24 Skilling! som om vi gik omkring med 24 Skilling i Lommen — og — mon det var sandt? Men sandelig stiller han lidt efter ved Siden af os ledsaget af en Politibetjent! Vi hang jo svært med Hovedet, for hvad var der dog at gøre ved den Ting, vi ejede jo ikke en saa svimlende Kapital, 50 Øre i vore Penge. Men til vort store Held kom en af de store Brødre hjem under denne faretruende Situation, og han saa jo fra Porten i Forhuset os Dreng med den paatrængende Kreditor og Betjenten og kom os lykkelig til Undsætning, det „skal jeg aldrig glemme ham af,“ den kære Broder Janus, der siden hen blev en meget vel anskreven Forpagter; han udredede ædelmodigt Pengene, endda han ligesom vi tvivlede om Kravets Rigtighed, og saa skændte han ikke paa os, men jeg tror nok, vi var færdige med at skyde — den Dag da. Ja hvad Dreng kan hitte paa og komme godt fra; vi lavede Fyrværkeri, Sole, Snorraketter, Bombekastere, og et af min Barndoms Glansnumre var en Kanonsprængning, vi foranstaltede en Foraarsdag ude i Ordrup Have sammen med en hel Del andre Dreng. Kanonen var af Tin eller Bly og en 6—7 Tommer lang, og den var ladet saa fast og stærkt lige til Mundingen, at den *skulde* sprænges, og saa var den dækket med Jord og Sten, og jeg ser endnu for mine Øjne det hele ryge højt op i Luften med et Brag og mindes grant vor Henrykkelse.

Stramme Tøjler havde vi ikke, men bestemte Forbud blev absolut i det store og hele overholdt; Jordbærrene, Mors Hind-

bær og Fars Stikkelsbærbuske var f. Eks. ikke for os, og dem holdt vi os ogsaa fra. Derimod kan jeg ikke frigøre mig for den Opfattelse, at jeg voksede op i Skyggen af mine Søskende. Vi faldt jo ganske naturlig gruppevis, og den Gruppe, jeg hørte til sammen med min Broder Adolf, kunde selvfølgelig ikke klare sig overfor den ældste Gruppe, de tre store Brødre, der gav Tonen an, men vi havde ogsaa svært nok derved overfor de tre smaa, der, som de smaa, var Kælebørnene. Og i min egen Gruppe var jeg den lille, der hverken spillede eller læste Latin og Græsk, og saa havde jeg jo fra mine yngre Dage faaet Prædikaten „doven“ heftet paa mig, og har man først faaet et saadant sort Stempel, skal man være forskrækkelig heldig for at slippe af med det igen. Gode Eksaminerer kan i alt Fald ikke gøre det, det fejes af med Ordet „Held“, som overalt fulgte mig til min store Ærgrelse; jeg mindes saaledes tydeligt, hvordan Ordene faldt *hver* Juleaftens Middag overfor det spændende Spørgsmaal, hvem der fik Mandlen i Grøden, for det hed altid, at den fik naturligvis William; men jeg fik den aldrig, hvor langt jeg end naaede op i Aarene. Ulige værre var det dog, at det vel sagtens var denne samme Forudsætning om manglende Flid og Udholdenhed, der bragte mig et blankt Afslag, da jeg bad om at maatte lære at spille Violin, og senere hen, da jeg sammen med en Søster var begyndt at dyrke lidt Sangundervisning, gik det forresten ikke stort bedre; naar Fader passerede Kabinettet (hvor Fortepianoet stod), medens jeg øvede mig paa en eller anden Sang, fik jeg i Forbifarten regelmæssig, hvad jeg saa sang, den Bemærkning, at *den* Sang laa ikke rigtig for min Stemme. Det tog Modet fra mig; jeg havde saa vel ikke noget at uddanne og hørte op. Heller ikke Snitarbejdet, jeg trolig dyrkede, ja mindst i 10 Aar, blev regnet for noget; det var jo længe, før Sløjd blev et Fag, og jeg savnede altid Høvlbænk, Materialer og en *lille* Smule Opmuntring, undtagen en sjælden Gang lidt udefra. Men maaske var det bedst saaledes; jeg stak ikke

dybt, og overfladiske Mennesker kan jo saa let komme ind paa at vurdere sig selv for højt.

Jeg udviklede mig i det hele meget langsomt. Jeg var en stor Dreng, da jeg inde i Kongens Have — og jeg kan udpege Stedet — pludselig forstod, at jeg endnu aldrig havde tænkt en selvstændig Tanke, og jeg ser ude i Ordrup Have endnu hele den lille Scene for mig, da jeg til Moder udbrød, hvordan det dog kunde være, at der var saa mange Sangfugle i Haven, det havde der aldrig været før, og Moder saa klappe mig paa Skuldren og betroede mig, at det havde der altid været, jeg havde kun savnet Øre derfor indtil nu. Ja, da jeg nærmede mig til de 20 Aar, sagde jeg endog til Tante Louise, at naar jeg nu fyldte 20 Aar, saa kunde jeg dog nok regne mig for voksen. Sagen var vel nok den, at alle de mange store Søskende blev ved at regne en for en ren Dreng, og maaske passede det ogsaa; vi havde det meget lidt med just at beundre hinanden.

Og hvad kom der saa ellers fra det store, børnerige Hjem?

Der kom indtil 1874 de 12 Børn og 5 første Svigerbørn, som samledes for at fejre min Faders 65 Aars Fødselsdag den 28de Septbr. 1874. Det Billede taler ofte til mig om Livets Forårskrænkelighed, for vi 19 Mennesker var kun den eneste Dag samlede; den næste Dag maatte to af dem rejse, og vi mødtes aldrig mere. Ja selve Billedet bærer Vidne derom; det var den Dag saa mørkt i Vejret, at Fotografen ikke kunde tage hele Gruppen under ét, de 8 yngste af os maatte komme igen Dagen efter; det er egentlig 2 Grupper, der er sat sammen, men vi tænkte kun lidt paa, at vi aldrig mere skulde samles hernede alle sammen.

Paa Billedet ser jeg min ældste Broder Søren, Ingeniøren, senere Godsejer og en mer end almindelig anerkendt Entreprenør, der byggede Havne og især Jernbaner i alle Dele af Landet, ja fra Skagen til Ribe, paa Fyen og Falster, og hvis yngste Søn, Petrus, der ogsaa er Jernbaneingeniør og Entreprenør,

Carl og Hustru, Marie, f. Dorf Petersen.	Forf.	Henriette.	Jacob Køster.	Janus.	Adolf.	Olivia.	Frits Bruun.	
Laura.	Harald.	Karen.	Viggo.	Caroline K.	Moder.	Fader.	Elisabeth W., f. Kabel.	Søren.
					Adolfs Forlovede, Frk. E. Kold.			

Familien Winkel 1874—75.

nu i tredje Generation ejer den fædrene Gaard Dybvad. Og der er den næstældste, Carl, der døde som ung, kun 33 Aar gammel, men som efterlod sig en saa smuk Skare af Venner, som det kun bliver faa givet; hans Søn er Oberstløjtnant, og hans ældste Søn, Carl Tage W., bygger nu Jernbane i Lilleasien.

Og der er min Broder Nr. 3, Forpagter Janus Winkel, Professor Fjords gode Ven, fordi han hjalp ham ved at iscenesætte saa mange af de Forsøg, der var banebrydende for den Tids landøkonomiske Forskning, en Aarrække Formand for Landboforeningen for Hjørring Amt og senere ligesaa i Vendsyssels Landboforening; det er ogsaa ham, der grundlagde Begrebet Foderenhed. Og saa er der Adolf, Chokoladefabriken „Elisabethsminde“s Direktør, en Tid lang Formand i sit Speciales Fabrikant-Sammenslutning; han elskede Musik og konstruerede et Instrument, et Harmonium indbygget i et Fortepiano; de to Klaviaturer laa over hinanden og kunde sammenkobles, og Klangfarverne fra de to Instrumenter supplerede saa smukt hinanden, især naar han selv fantaserede paa det — syntes jeg da.

Og der er min yngste Broder, Viggo, Kunsthandleren, der blev saa mange Kunstneres og Kunstvenners gode Ven og Hjælper, og hvis tidlige Død saa mange begræd; han var os alle en saare kær Broder.

De to ældste af Søstrene var gift, Caroline med Amtsraadssekretær Køster, og Olivia med Slotsgartner Fritz Bruun paa Bernstorff. To af Sønnerne fra de to Hjem blev ret kendt. Olaf Køster, hvis Børnefortællinger er skattede i vide Kredse, og Handelsgartner Svend Bruun, hvis Gartneri, der — for at bruge hans egne Ord — ligger paa Hjørnet af Køgebugt og Kalvebodstrand, er kendt viden om baade herhjemme og i Sverige. Men Kredsen af Svigerbørn og især Børnebørn og deres Børn igen voksede jo bestandig, ja mange af os gamle voksede den over Hovedet; vi kunde ikke holde sammen paa det mere,

saa gerne vi vilde. Den, der ubetinget evnede det bedst, var min Søster Laura, og derfor var det i sin gode Orden, at der paa hendes 60 Aars Fødselsdag blev holdt en stor Familiefest for at sige hende Tak, især fra „Børnebørnene“, 5: Fars og Mors. Ved den Lejlighed blev det vedføjede Billede taget.

Familiefesten 5. Februar 1907.

Og saa er der endnu ét, jeg føler Trang til at fortælle. Da Ordrup Kirke blev bygget, skænkede Fader og Moder Daabsfadet til Kirken; mine Søstre følte sig derfor tilskyndede til at overvære den første Daabshandling, ved hvilken Fadet saa at sige skulde indvies, og hvor kom de saa hjem betagne over, at der den Dag blev døbt en lille Dreng, der fik Navnet Adolf, og en lille Pige, der kom til at hedde Oline, for Far hed Adolf og Mor Oline.

II. STUDIETIDEN.

Ingenjör vilde jeg være, ikke blot fordi min ældste Broder, Søren, var det, og fordi hans Ingeniørtegninger saa' saa interessante ud, men ogsaa fordi de Fag, der optog mig, var Kemi, Fysik, Geologi og Mathematik. Og hertil kom saa vistnok dette, at der i det hele i de Aar var en Strømning, der uvilkaarlig drog Ungdommen til den polytekniske Lærestalt, ellers kan jeg ialt Fald vanskeligt forklare mig, at saa mange af vort Slægtleds betydeligste Mænd paa helt andre Omraader end Ingeniørvæsenet mødtes med os andre paa Lærestalten.

Der færdedes jo i de Aar vor ypperste Digter, Henrik Pontoppidan, den højt ansete Landskabsmaler Henrik Jepsen, Grundtvigskirkens Bygmester, Arkitekt Jensen Klint, som vi dengang respektløs kaldte Peter Vilhelm, Bertram de Borns Digter, Ernst v. der Recke, Visedigteren Axel Otto Henriques, der blev Blækspruttefabrikant, om jeg maa udtrykke mig saaledes, og som dengang gik under Navnet Axelotten; der var Gustav Blom, som blev Lærer paa Kunstakademiet, General Hjalmar Ulrich, Nationaløkonomen Professor Harald Westergaard og Gymnastikpædagogen Niels Rasmussen. — Og saa var der den senere Valgmenighedspræst Valdemar Brücker; ham kunde man nu ligefrem ikke blive fri for at lægge Mærke til. Han kom altid for sent til Docent Seidelins Forelæsninger Kl. 8 i Deskriptiv Geometri, og saa vilde en anden jo have gemt sig paa den bagerste Bænk, men nej. Brücker vilde ligesom „Glunten“ blive „observerad saasom högst intresserad“, og saa nøjedes han endda ikke som Glunten med „främsta

Bänken“, men han gik lige op til Kathedret og stillede sig i Positur med højre Albue paa Kathedrets Kant, Hovedet eftertænksomt hvilende i højre Haand og Øjnene interesseret følgende Seidelin. Men hvor meget han saa virkelig fulgte med, skal jeg lade være usagt, i alt Fald hændte det ham, da han første Gang forsøgte sig til Eksamen i det Fag, at da Docent Seidelin noget forlegen sad og ventede paa ham ved Eksamensbordet og lokkende kaldte: „Ja, saa mangler vi kun Hr. Brücker!“ saa blev samme Hr. Brücker siddende som Tilhører støttende Hovedet, denne Gang med begge Hænder, idet han, dvælende paa hvert Ord, deklamerede: „Har forladt Eksamen!“ Han var unægtelig original. Men næste Aar tog han den Eksamen.

Der var ogsaa andre, der aldrig blev Ingeniører; én traf jeg nogle Aar senere paa Berlingskes Annoncekontor, én blev Jernbaneassistent, én Politiassistent i København, én blev Forvalter paa Kommunehospitalet og én Fuldmægtig i „Bikuben“. Men der var selvfølgelig ogsaa adskillige, der blev Ingeniører, og blandt disse ikke saa helt faa Dygtigheder, som f. Eks. Vandbygningsdirektør Viggo Westergaard, Amtsvejinspektør Lunøe, Havnebygmester, Borgmester H. C. V. Møller, Telefondirektør Fritz Johannsen, Direktør i Sukkerfabrikkerne William Millinge, Baneingeniør S. Hein, Stadsingeniørerne J. Voigt, Blicher, Høeg og Brodersen, Telegrafdirektør N. R. Meyer, Etatsraad O. F. Kjer, Direktør C. Winsløw og flere til, blandt andet tre af mine senere Kolleger, Hackhe, Hansen og Rasmussen. En Mængde fornøjelige og prægtige unge Mennesker var det at færdes iblandt i alle de Aar, og fuld værd at takke for er det, naar man faar Lov at opleve saadanne Aar med aabent Sind for alle de mange Indtryk og alt det meget, man faar Lejlighed til at samle sig som en Rigdom for Livet. Og atter her gjaldt det jo, at Tøjlerne visseligen ikke var stramme, *skulde* man endelig indvende noget, kunde de da snarere have taalt at være en lille Kende strammere. Det var jo maaske

f. Eks. nok *noget* vovet, naar en af de Berømtheder, der naaede til men ikke gennem den afsluttende Eksamen, ved den Eksamens Opgave, der kaldtes Fem Dages Projektet (fordi man havde 5 Dage til at udarbejde det i) morede sig selv og i høj Grad os andre med følgende Præstation: Opgaven var at projektere en Vandledning fra Furesøen til København, og den Ledning havde han den første Dag, hvor Opgaven i sin Helhed skulde skitseres og indtegnes paa et Generalstabskort, uden videre lagt tværs igennem en Kirkegaard, antagelig Gentoft. Men da han saa af Kammeraterne fik at vide, at det ikke gik an, maatte han jo i de følgende Dage ændre det og begrunde Ændringen, og dette skete saa i følgende smukke Vendinger: „Da det for uindviede maaske kan synes uheldigt at føre Ledningen over indviet Jord, selv om man havde tænkt sig at følge Gangene, saa o. s. v.“ Der skal jo et vist Kvantum Frimodighed til en saadan Eksamenspræstation; det er vist det, man kalder at gøre Halløj med Borgermusikken. Men han havde maaske allerede dengang set, at han ikke kom gennem Eksamen, og saa løb Galgenhumoren af med ham; og han *kom* ikke til siden hen at savne den Eksamen. Og i det store og hele synes jeg ikke, at vi misbrugte Studiefriheden syndelig. Nogle Gavtyvestreger blev der selvfølgelig lavet, naar et passende Antal unge Mennesker arbejder sammen fra Kl. 8 til 4 og deraf en stor Del af Tiden paa en Tegnestue uden Opsyn; ingen kan, i alt Fald i den Alder, holde ud at hænge 4 Timer i Træk over et Tegnebord, der maa engang imellem et lille muntert Mellemspil puttes ind, saasom at kaste med Kniv til Brændekassen eller desl., og det blev der ogsaa, ligesom der var en Sang- og Fløjtekoncert, som selv Lærkerne ikke kunde konkurrere med, hvad Styrken angaar da.

Og gennemgaaende var vi flittige, jeg ogsaa, det slutter jeg deraf, at ialt Fald én af mine Kammerater gjorde mig til Skive for idelige Spydigheder angaaende min efter hans Mening ganske latterlige Flid, og det holdt jeg slet ikke af, det var mig

saa uvant. Men unægtelig gik jeg løs paa Lærestoffet med en vis Glubskhed; det interesserede mig levende især for Kemiens Geologi og Fysikens Vedkommende, og — pudsigt nok — da saa Drillepinden og jeg samtidig skulde op til 1. Del af Eksamen, indtraf der en Sceneforandring i vort indbyrdes Forhold, saa vilde han absolut sidde ved Siden af mig til den skriftlige Eksamen i Fysik, hvor han havde nogle slemme Huller, han frygtede for, og dem skulde jeg hjælpe ham over, hvad jeg dog ikke var særlig stolt ved, og dog klarede jeg det nogenlunde for ham. Han sad til venstre for mig og hviskede, at han ikke havde Begreb om, hvad det hele drejede sig om, saa tog jeg Kladdepapiret med min Tegning af det fysiske Apparat og lagde under min venstre Arm, som jeg støttede Hovedet paa, vendte altsaa Nakken til ham, som havde vi intet med hinanden at gøre, og saa kunde han uhindret kigge paa Tegningen, saa der gik en Praas op for ham, lys nok til, at han bjergede sig et g, og fra den Dag af var han jo Venligheden selv, for hans Forlovelse skulde deklarereres efter Eksamen, og saa var det jo ikke saa rart, hvis han dumpede.

Den første Eksamen, der skulde klares, Adgangseksamen, som den kaldtes, tog man gerne paa et Aar ved Hjælp af en Manuduktør, og først saa begyndte det egentlige Studium med alle de theoretiske Fag til 1. Del og de specielle Ingeniørfag til 2. Del af Eksamen, og begge disse fængslede mig stærkt. Hen mod Slutningen af Læsningen til den 1. Eksamen erindrer jeg især min Glæde over at se, hvorledes de forskellige Enkeltfag mødtes og støttede hinanden; Mathematikken beviste Fysikens Sandheder, og Kemiens forklarede andet i den; der var en indre Sammenhæng mellem Fænomenerne, saa jeg kom til at se lidt af Sammenhængen i Videnskaben. En Række Søjler, der for oven forenes ved Hvælvinger, en Videnskabernes Hal; man kunde forvandle den ene Kraft til den anden, Varme til Bevægelse, Bevægelse til Lys eller Varme osv. Da lærte jeg at synge med Hostrup: „Og han ser ved Lampen

Musernes Dans“, og at sende et dvælende Blik op til Ørnen over Universitetet med sin dejlige Indskrift: Coelestem adspicit lucem, den skuer op imod det himmelske Lys, Granskeraandens Adelsmærke. Har man én eneste Gang i sit Liv for Alvor om end i *stor* Skrøbelighed forstaaet, at dette Tempels Skønhed stammer fra dets Skaber, saa bliver man saa tryk over for Videnskabens Resultater, de maa altid, blot de føres til Bunds, aabenbare nye guddommelige Skønheder. Det er jo umuligt, at Kristendom og Videnskab kan strides; deres Dyrkere, der maaske fra begge Sider kun ser det halve eller mindre endnu, ja de kan strides, men jo mere Sløret løftes, desto skønnere maa Harmonien blive. Hvor jeg husker en lille Scene, jeg skylder vor herlige Manuduktør i Matematik, da vi læste til Adgangseksamen, Pullich hed han. Han havde gennemgaaet et Bevis, der godtgjorde, at Biens Cellekage er bygget saaledes, at der med et Minimums Forbrug af Voks skabes et Maksimum af Plads i de enkelte Celler, og fortalte saa videre, at det først var i det 14. eller 16. Aarhundrede (jeg husker det ikke saa nøje), at Mathematikerne var naaet saa vidt, at de kunde bevise dette, altsaa at Menneskene kunde gøre Bierne *det* efter, Bierne altid havde kunnet, og saa føjede han til med sin smukke, dybe Basstemme: „Ser De, mine Herrer, er det nu ikke *meget* bedre end 3 Prædikener.“ Enten min Læser vil se ned paa mig derfor eller ej, vil jeg bekende, at uagtet jeg dengang levede midt op i den Tid, da „Darvinismen“ var Videnskabens sidste Ord, og senere hen ogsaa oplevede hele den saakaldte bibelkritiske Storm paa det gamle Testamente, saa har jeg egentlig aldrig kendt den Frygt, der greb saa mange, det aandelige Jordskælv, Tvivlen om Gud, om Bibelen.

En af mine gamle Venner blandt vore Ingeniører fortalte mig engang, at han, da han lejlighedsvis var kommen i Forbindelse med Overrabiner Simonsen, spurgte denne: „Hvad siger Overrabineren til al denne Bibelkritik?“, og at denne efter

at have set paa ham med et ubeskriveligt Blik svarede: „Vi Jøder er ligesaa kloge som andre Mennesker; har den kunnet bestaa for vor Kritik, holder den ogsaa nok for de andres!“ Et herligt Svar, for Jøderne er jo i Sandhed mindst ligesaa kloge som andre Mennesker; det Svar holder jeg mig ogsaa til. Og lad da saa endelig Videnskaben arbejde frit uden Skyklapper, Sandheden skal frigøre os.

Der var jo da heldigvis ogsaa andre end en Smule stud. polyt., der heller ikke lod sig kyse af „Darvinismen“. Professoren i Geologi, Johnstrup, viste os saaledes, hvordan det forholdt sig med Forsteningerne i Silurformationens Lerskifere, som bl. a. findes paa Bornholm, og som især bestaar af nogle smaa Krebsdyrarter, Trilobitter, der i de nederste Lag er saare primitive uden Ben eller Øjne, men efterhaanden i de øvre, senere Lag trinvis udvikler sig til større og større Fuldkommenhed, men altid pludselig uden Overgange; ikke paa noget Sted af Jorden har man fundet en eneste forstenet Overgangsform. Der ligger altsaa disse Stene, disse Lerskifere og vidner om Skaberens „Bliv“, Trin for Trin. Det er vist svært at blive den Skaber kvit. Hos en anden, en norsk Geolog, hvis Navn jeg har glemt, fandt jeg en anden Gang efter en Beskrivelse af, hvorledes de neptuniske Jordlag er opstaaede, en lille Tilføjelse om, at naar man havde tilegnet sig alt dette, var det forunderligt at læse, hvad Apostlen Peter skriver i sit andet Brev, at „af Vand og ved Vand er Jorden.“ Peter kendte saavist intet til Geologien eller de neptuniske Jorddannelser, men hvor mærkelig beaandede bliver derfor hans Ord, for de passer jo saa ganske.

Naa, men vi maa tilbage til Lærestalten, kun maatte jeg som i Forbigaaende fortælle lidt om min Glæde ved at kigge lidt ind i alt dette og om, hvordan jeg kun fandt Hjælp deri overfor alle de store Livsspørgsmaal, som kun Daarer lader ligge eller endog lader haant om.

Vi gik altsaa paa Tegnestuen, paa Laboratoriet, til Forelæs-

ninger og Eksaminatorier, og fra et af disse skal jeg dog — ogsaa i Forbigaaende — fortælle en lille morsom Scene, vi engang oplevede hos vor matematiske Professor A. Steen. Første Gang, vi lod os eksaminere, spurgte han regelmæssigt om vort Navn; en Dag havde saa en, der hed Vad, sat sig paa 1. Bænk, og da han kom op til Professoren, lød det sædvanlige Spørgsmaal: „Hvad hedder De?“ „Vad!“ „Hvad hedder De?“ lød det igen i en højere Tone? „Vad!“ og saa igen højt og irriteret „Hvad hedder De?“ og sagtmødt lød det tilbage: „Vad!“ „Jeg spørger, hvad De hedder,“ tordnede det, og saa kom det: „Jeg hedder Vad!“ „Naa, saa De hedder Vad?“ „Ja, jeg hedder Vad.“ „Naah!“ — „Jah!“ Pause. Saa kunde de begynde paa Mathematiken. Han var noget af en Bulderbasse, han kunde ogsaa sige: „Det er lynende, tordnende galt“, eller som jeg engang fik det: „galt gættet“, men saa kunde han ogsaa kort derefter tage det i sig igen, hvis han erkendte, at det ikke var Gætværk. Vi holdt vist alle meget af ham, og vi lærte noget af ham. Vi lærte i det hele det meste af, hvad vi senere gik ud i Livet med, og naar der er spottet over, at f. Eks. Prof. Holten dengang stillede sig skeptisk overfor Telefonen og den styrbare Ballon, saa beviser dette jo ikke andet end dette, at praktisk talt alle Opfindere løber forud for deres Tid. Bag efter er det jo ingen Kunst at sige: „Tænk, at de ikke kunde forstaa det!“

I Studietiden forud for første Del af Eksamen var det, at de fortræffelige geologiske Ekskursioner faldt, og mig blev det givet at deltage i hele tre saadanne, første og tredie Tur til Østersøens Perle, Bornholm, hele den dejlige Ø rundt, og anden Tur til Höganäs med det i høj Grad interessante Besøg i Kulgruberne, Lellinge Aa, Faxe og Møen. Det var nogle mageløse Dage lige i den første Sommertid under Ledelse af de elskværdigste Professorer, jeg kunde tænke mig, sammen med Studere-Kammeraterne og til de smukkeste Steder i vort Land i deres fejreste Pragt, og saa havde vi frit Lov til at fraadse, ikke blot i disse interessante Stenarter og Forsteninger og det endda paa selve

Findestederne, men ogsaa i al den gode Mad, de trakterede os unge med, og det er Ungdommen jo ikke ufølsom for. Hvor spiste vi dog Kalkun og Laks og kogt Skinke, især paa Bornholm, og saa igen Laks og Skinke og Kalkun; hvad kunde man ønske sig mere?

Geologien eller som Faget nok saa beskedent kaldtes, Jordbundslære, var jo mit Yndlingsfag, derfor var det vistnok, at jeg, og det endda gratis, kom med paa den tredie af Turene, hvor jeg skulde aflaste Lederne lidt som en Art Hjælpeassistent overfor de mange Nybegyndere i Faget. Paa den Tur kom vi et Sted, hvor vi selv medførte Frokosten og maatte spise i to Hold; ved den Lejlighed blev første Hold opvartede af d'Hrr. Professorer Julius Thomsen og Johnstrup, det var en egen kildende Fornemmelse. Det var ogsaa paa den Tur, at en af de saakaldte „udvidede Monradister“, S: en Seminarist, som tog en særlig af Monrad anordnet Tillægsprøve, tog sig paa omhyggeligt at forklare selveste Professoren i Kemi, Julius Thomsen, hvilke kemiske Processer, der foregaar, naar Vandet opløser Jernet i Jordlagene og derefter udskiller det som Okker. Professoren hørte taalmodig derpaa, klappede saa den unge Mand paa Skulderen og sagde: „Ja, det er altsammen meget rigtigt, unge Mand, men det var mig forresten ikke ganske ukendt.“

Turen til Höganäs, Køge med Lellinge Aa, Stevns, Faxe og Møen var ogsaa en dejlig Tur, bortset fra den store Ofring i Køge Bugt. Vi havde vort eget Dampskib, og det har vist ikke været særlig stort, det slingrede i alt Fald nederdrægtigt, og dem, til hvem der var redt nede i Lasten, var værst farne; de søgte derfor op paa Dækket, saa saare det lysnede, og da saa et af Ofrene hang ud over Rælingen, hvad han havde sine Grunde til, og en af de andre spurgte, hvad Klokken egentlig var, vendte han sig om og svarede: „Kan du ikke se, at det er lige i Dagbrækningen, dit Fjols!“, saa hele Humøret havde han da ikke sat til. Og saa en Morgen derefter, da Skibet laa for Anker ud for Møens Klint, og vi blev sat i Land i Baadene, hvor var det vidunderligt. Vi steg

op af Klinten i den dejligste Sommermorgen med duftende Syrener, de blankeste Bøgestammer, det lyseste Bøgeløv, jeg kender, og en Fuglesang, der jublede, og saa til alt dette Klinten i sin stolte, jomfruelige Skønhed! Den Morgen kan jeg aldrig glemme.

Nær havde jeg ogsaa i Fakse Kalkbrud hentet mig en Oplevelse af en hel anden Art, som jeg nok ogsaa skulde have husket, for jeg var lige ved at faa Solstik af alt det Solskin paa de hvide Kalkmasser, men jeg reddede mig i det sidste Øjeblik ved at krybe ind i Skyggen af to Stenhuggerskærme. Paa den Tur havde vi nogle store Spasmagere med os, Harboe, Henriksen og Bjørn Steffensen, de udnævnte Direktøren ved Kalkbruddet, Justitsraad Garde, til Ekskussionens „Sauve Garde“, og da vi sejlede derfra og skulde til Køjs, befalede de: „Nu gælder det: „Sove qui peut!“ Vi kedede os ikke, vi levede os sammen, og vi lærte slet ikke saa lidt, nogle af os da.

Den normale Læsetid til første Del var 2½ Aar, i alt Fald den Gang, men da det endnu var saa smaat med Lærerkræfternes Antal, at der kun var én Professor i Matematik til to Aars Forelæsninger, kunde almindelige dødelige ikke følge med, medmindre de kunde begynde med Begyndelsen, og vi, der var saa uheldige at faa Adgangseksamen, da han var naaet midtvejs i Foredragserækken, maatte derfor bruge et Aar mere end ellers nødvendigt.

Naa, det var jeg forresten ikke saa ked af, saa brugte jeg den gode Tid, jeg indvandt, til at fordybe mig noget mere, end jeg ellers havde kunnet i mine Yndlingsfag Kemi og Geologi, og saa kunde jeg faa Tid til at modtage min første Ansættelse, nemlig som Hjælpeassistent paa det kemiske Laboratorium; det var meget fornøjeligt og en ukendt Herlighed ikke blot at faa en hel Del Penge paa Lommen, men at have tjent dem selv!!

Om det ogsaa havde Indflydelse paa den Omstændighed, at jeg kom ind i Polyteknisk Forenings Bestyrelse, erindrers jeg ikke længere, men det gjorde jeg i alt Fald, endda som Formand

og med mine to gamle Klassekammerater Millinge og Hein som de to andre Bestyrelsesmedlemmer, og den Forening havde vi forresten megen Fornøjelse af baade før og i den Tid, jeg havde den Ære at være Formand, vistnok i tre Aar.

Forud for mig var Frederik Buhl Formand (en Broder til Prof. Frantz Buhl), og han var ganske anderledes velskikket dertil end jeg, han sang godt, skrev gode Viser og tegnede fortræffeligt; jeg mindes saaledes to dejlige Tegninger fra en af vore Fester: „Sten i Kridtet“ og „Mester og Lærling“. „Sten i Kridtet“ hentydede til, at Prof. A. Steen, naar der var en lille Forstening i Kridtet, han skrev med paa den sorte Tavle, tog dette ret unaadigt op, for saa vilde Kridtet jo ikke skrive, og derfor rynkede han Panden og huggede Kridtet mod Tavlekanten, saa Spidsen med Forsteningen sprang af. Den Scene havde han tegnet og ypperlig truffet den noget bidske Energi, Professoren ved slige Lejligheder udviste. Den anden Tegning hentydede til den Omstændighed, at Prof. Holten, der som bekendt var meget svær, paa den Tid havde én — ja forresten to — Brodersønner blandt sine Elever, og at det var en daglig Begivenhed, at én af os ved Frokosttid hentede Frokostøl til sig selv og til en hel Del Kolleger nede hos Portneren, der forhandlede Øllet, og saa viste Billedet, hvorledes Professoren mødte Brodersønnen belæsset med Ølflasker i Lommerne, i Hænderne og under Armene; naar saa Professoren var saa trind som en Øltønde, var det jo unægtelig lidt kriminelt at sætte som Overskrift: „Mester og Lærling“. Og saa gik det saadan, at begge de to Professorer mødtes deroppe og morede sig kosteligt over Billederne; Holten fandt først „Sten i Kridtet“, og Steen det andet, og da de saa havde let lidt af den andens Billede, kalder Steen ad Holten og siger: „Kom Holten, saa skal De se,“ hvorpaa Holten svarer: „Ja, men kom saa her, saa skal De ogsaa se.“ En kostelig Scene at overvære, ikke mindst fordi det var et saa fornøjeligt Vidnesbyrd om det utvungne, gemytlige og smukke Forhold, der herskede mellem Professorerne og os; de havde absolut ikke

glemmt, at ogsaa de havde været unge og heller ikke lagt deres Humør paa Hylden, de var bestandig med ved vore Fester og bidrog kun til at forhøje disse; jeg har lutter lyse Minder derom og mindes bl. a., hvor kostelig Professor Holten kunde være, naar han til Melodien af Menuetten fra Elverhøj varierede: „Der sad to Fyre paa et Bræt o. s. v.“ Naar derfor en Samtidig har givet en hel modsat Skildring, ja endog berøvet dem alle alt Humør, da er dette længst mulig fra Historieskrivning og langt snarere et uvilkaarligt Udtryk for, at den paagældende Forfatter fik alt for lidt ud af den Tid. Den har aldrig levet, som klog derpaa er blevet, som ej fra først han havde kær. Det skal ganske vist indrømmes, at en af Professorerne til anden Dels Fagene af Naturen var ret blottet for humoristisk Sans og i nogen Maade let at spotte, som f. Eks. naar han i en Forelæsning definerede en Trillebør; det *var* jo ikke paakrævet, og saa var han endda særlig uheldig med den Definition, men ogsaa denne myreflittige Mand var yderst velvillig imod os, og saa maa det ikke glemmes, at han docerede ialt 8 Fag, lutter Ingeniør-Specialer, som der nu er 7 Professorer og Docenter til at undervise i.

I Polyteknisk Forening havde vi mange fornøjelige Fester, af og til ogsaa Komædie, og jeg maatte ogsaa paa Brædderne og forsøgte mig baade i Pantomimen som Kassander, og langt senere i en Opera, hvor jeg var Primadonna, hvilket kostede mig mit første Fuldskæg. Operaen hed „Sangerkrisen hos Warburgs“ og var i tre Akter med et Forspil. Teksten var af Axel Henriques og Musikken af de to senere Baneingeniører Sofus Hein og Alexander Hoppe, der desværre kom uheldig af Dage, medens han endnu var ganske ung. Operaen gjorde megen Lykke, Teksten var morsom, og Musikken fortræffelig. Jeg hed Elisabeth og gjorde ogsaa megen Lykke med Mors Korset og min Søsters Sko, som jeg til hendes Ærgelse kunde passe, og med lange Hængekrøller, den venstre foran og den højre paa Ryggen, saa kunde de ses fra alle fire Sider, og jeg var forlovet med Wolfram (Vandbygnings-Ingeniør Chr. Hummel), men han røber selv ved

Sangerfesten hos Warburgs, at han gaar paa Figaro og danser; min „elskte Fader“ (Schnitter) forfærdes og dømmes Wolfram til som Bod at gaa i det kongelige Teater, „og kan du der et godt Humør bevare, skal Synden sones.“ Men det kan han ikke, Teatret tager Livet af ham, han dør; jeg finder ham død og dør selv af Sorg ved hans Side, og én til, min forsmaaede Elsker Nr. 2, og saa kommer en af de andre konkurrerende Sangere ind og finder os tre døde, hvorpaa han synger Slutningssangen: „Ak, Dyrehaven er en Skov, og Skoven den er stor, men Elskov det er og en Skov, den største fast paa Jord“ o. s. v. Altsammen meget oplivende, men det bedste ved det hele var dog at slippe ud af Moders Korset, det klemte saa rædsomt, og hun havde dog mistet sin første Slankhed.

Mens jeg er ved alle de Løjer, maa jeg dog ogsaa fortælle om vor store Karnevals-Tur. Den senere Amtsvejsinspektør i Sorø med det stolte Navn Jan van Osten der Hackhe galede ganske mageløst som en Hane, og det smittede saa vidt, at baade Hein og jeg lærte at kagle og klukke som Høner, og det blev saa Anledning til, at der til et Studenterkarneval blev udrustet en hel lille Hønsefamilie bestaaende af os tre og saa den senere Bro-lægningsdirektør i København, N. F. Meyer, der var en kortskørtet, rødhaaret Hønsepige. Hein og jeg lavede selv Hønse-dragterne hjemme i Kronprinsessegade. Hovedet med den røde Kam, det store Næb, der ragede frem fra Panden, og Halsen sad i en Slags Overall, og Halen, der var af Pap, var spændt paa med en Rem om Livet; men da vi saa skulde køre til Casino og kom ned i Drosken, blev det jo galt med den Hale, der strittede bag ud og var ganske stiv, saa vi ikke kunde sidde, men maatte ligge paa Knæ paa Forsædet. Hvor var vi kaade, og hvor vi morede os. Jeg mindes bl.a., at jeg gik ind i den lille Sal, hvor der sad en hel Række „Tanter“ paa en lang Bænk nedenfor Musik-Tribunen, dem fik jeg Kig paa og nærmede mig den yderste klukkende og kiggende paa hende, saadan som Høns gør det med Hovedet paa skævs, og saa blev hun bange, rejste

sig forsigtig, og vips var jeg oppe paa Bænken og fik dem jo saa til at rejse sig den ene efter den anden. Og vi kunde altid finde hinanden i Mylderet, Hackhe galede, og vi kaglede, det gik ud-mærket med harmløse Løjer lige til jeg Kl. 4 om Natten spadserede hjem fra Amaliegade til Kronprinsessegade iført Underbukser og Vinterfrakke. Man var jo en Galfrantz.

Men vi arbejdede ogsaa. Min Broder Søren havde taget anden Del af Eksamen to Aar efter første Del og holdt paa, at naar han havde kunnet det, saa kunde jeg ogsaa, og jeg besluttede derfor, at jeg vilde forsøge det, hvortil Viggo Westergaard bemærkede, at det var der saa mange, der havde villet, men nu var Lærestoffet forøget, saa ingen havde gjort det i en lang Aarrække, dog stædig som jeg var, blev jeg ved mit Forsæt og fik Hein med paa Forsøget, og saa sagde Blom: „Ja, *kan* I to gøre det, saa *kan* jeg ogsaa,“ og saa blev vi tre i det Kompagniskab, og det gik til vor store Glæde. Jeg mindes ganske tydeligt den stille Glæde, jeg følte Dagen før Eksamen begyndte, saa jeg stod ved det Maal, jeg havde arbejdet for at naa gennem alle de 6½ Aar siden Skolen. Nu vil jeg ikke læse mere, erklærede jeg, nu vil vi have nogle faa gode Venner her hen og have en hyggelig Aften, og det fik vi, og saa begyndte hele den lange Eksamen Dagen efter, jeg tror, den varede en 3—4 Uger. Jeg syntes egentlig altid, at Eksamenstiden var en festlig Tid, der var en egen Kampglæde over den, man var i Ilden og i Aande, naaede Gang paa Gang et Maal, løste Opgaver og vandt Sejre, i Reglen da. Men jeg mindes ogsaa det mærkværdige, at da jeg var færdig med den hele Eksamen og endda med en jævn hæderlig 1ste Karakter og sad hjemme som den første i Holdet, der var færdig med alle Fagene, saa kom Reaktionen, en formelig Tomhed; jeg savnede et Maal, hvad skulde jeg tage mig for? Kammeraterne havde travlt alle som en, de var ikke færdige! Naa, det varede jo ikke saa længe, men en underlig tom Fornemmelse var det pludselig ikke at se Maalet foran sig.

„Ja, men havde du da aldrig Eksamensfeber?“ vil nogen

spørge, og Svaret bliver: „Jo, en Gang, og det var modbydeligt og velfortjent.“ Der var et Fag, Landmaaling, som jo hovedsagelig bestod i den praktiske Prøve, men desuden med et lille Pensum Teori og en mundtlig Prøve deri. Om det Pensum havde en af de ældre sagt, at det læste man paa Dagen før, man skulde op, og sandelig havde jeg taget det for gode Varer, men da jeg saa 27 Timer før jeg skulde op fik fat paa Collegiehæftet, saa' jeg straks, at dette var splittergalt, jeg maatte enten studere to Afsnit grundigt og tilegne mig dem fra Grunden, hvilket vilde tage hele Tiden, eller ogsaa repetere alt det andet, og saa valgte jeg det sidste, men da havde jeg Eksamensfeber. Og hvor løb det koldt ned ad Ryggen paa mig, da Voigt, der blev eksamineret lige før mig, trak det ene af de to Spørgsmaal, som jeg vilde have været ganske blank i; jeg derimod fik et Spørgsmaal, som jeg kunde, endnu før jeg repeterede. Moral: Man skal læse jævnt hele Tiden, og man skal ikke have Huller. Eksamensfeberen skyldes Hullerne og den forcerede Læsning lige før Eksamen — hovedsagelig da. Men jeg slap altsaa naadig fra at falde i det Hul. Det var altsaa *den* Moral, og i det hele var vel Moralen af Studietiden, at ungdommelig Lystighed og alvorlig Flid ikke behøver at gaa i Vejen for hinanden. Jeg vilde snarest sige tværtimod og mene, at ligesom Ordet „Arbejdsglæde“ rummer en dyb og velsignet Livssandhed, noget der er værd at leve paa ganske modsat saa meget af det, der forkyndes i vore Dage i Retning af Driveri, saadan er der vist ogsaa en naturlig Sammenhæng mellem Ungdommens Flid og dens Trang til at more sig, ja om saa skal være til at slaa Gækken løs — blot man ikke over „Lifligheden“ glemmer den uundværlige Stav, Staven „Baand“. Derfor er det saa afgørende for Ungdommen, at Hjemmet binder, binder med de bedste, de stærkeste, mest fuldkomne Baand., der gives, Kærlighedens Baand. Den Morskab, der bedrøver Far eller Mor, er Synd, hvis man har en Fader eller Moder, som fortjener at bære det Navn.

Men var det saa hele din Moral, vil sagtens nogle spørge.

Hvordan var du egentlig selv den Gang, dybest set, dybere end Hjemmet? Og det er jo ikke hverken let eller behageligt at svare paa. En Gang i mine Drengenaar udbrød min Onkel Julius: „Din Vindspiller!“, han sagde det i Spøg og med et Smil, men jeg tror, det passede, ellers havde jeg vel næppe husket det nu snart i 70 Aar. Jeg haltede til begge Sider, Valget var ikke truffet.

Jeg mindes, hvordan min Broder Adolf og jeg som ganske smaa en Gang betagne af Korsangens Skønhed i Frue Kirke Juleaften laa i vore Senge og talte om, at det maatte da være Englene, der havde sunget, saa rent og skønt kunde Mennesker ikke synge. Men der kom andre Dage; jeg husker ogsaa, at jeg senere — vel sagtens i Lømmelalderens Kritik-Tid — kasserede den Sang, man skulde ikke gøre Kirken til en Koncertsal! — Det første, jeg kan huske af nogen Prædiken, er Peter Rørdams fra Lyngby. Om Sommeren gik Far ikke saa sjældent med Adolf og mig derover, og derfra er min eneste Erindring foruden hele hans ejendommelige Skikkelse hans ofte gentagne: „Vi er en storagtig Slægt!“, hvad jeg den Gang slet ikke forstod, men først langt senere sandede. — Ak ja, hvor havde han dog Ret. Saa mindes jeg selvfølgelig Konfirmationen og Forberedelsen hos Pastor Lauritz Smith med stor Taknemmelighed; jeg var aaben for det altsammen, hvad ogsaa han forstod, og derfor fik jeg som hans Velsignelsesønske Ordet om, at den, hvem meget er betroet, af ham skal der kræves mere. Men han overvurderede mig desværre, det var just dette, jeg ikke fyldestgjorde. Jeg gik ofte i Kirke som ung, holdt ogsaa af at høre gode Prædikener, som f. Eks. af min egen Præst og af Biskop Martensen, naar han af og til prædikede i Slotskirken, eller Pastor Blædel, hvor jeg altid fandt op paa andet Pulpitur. Frimodt kom derimod aldrig indenfor min Horisont, jeg har desværre aldrig saa meget som set ham. Jeg holdt af at spille nogle Salmemelodier, som jeg møjsommelig havde lært mig selv, især „Aldrig er jeg uden Vaade“ og „Kæmp alvorlig“, Pastor Smiths Ynd-

lingssalme. Men det var netop der, det glippede. Kampen manglede Alvor. Derfor udeblev Sejrene, for jeg var jo ikke omvendt, men selvfølgelig vilde jeg være et ordentligt Menneske. Men Verden havde et alt for stærkt Tag i mig. Men saa blakket jeg var, maa der dog have været en lille bitte Smule, der viste, hvorhen jeg droges; jeg husker i alt Fald, som var det i Gaar, hvordan en af Kammeraterne, en Spottefugl, ved en Fest i Polyteknisk Forening satte sig lige overfor Chr. Johnstrup (Søn af Professoren) og mig og straks begyndte at spotte os, og hvordan saa Harald Westergaard kom til og saa af Spotteren blev modtaget med et, ja hvad siger De, Westergaard, hvad tror De paa? hvortil Westergaard svarede, at han troede ligesom Indiens Vismænd, at Jorden var firkantet og blev baaret af 4 Kæmpeelefanter, og fortalte saa videre, at da Vismændene en Gang blev udfrittede om, hvad Elefanterne saa stod paa, havde de efter megen Granskning svaret, at de stod hver især paa 4 Kæmpeskildpader; naa ja det var jo en anden Sag, saa var Spørgerne tilfredse. Længere kom vi fire ikke den Gang. Vi tre var vel alle endnu uafgjorte, jeg var det i alt Fald, og Westergaards Gennembrud kom jo ogsaa langt senere, men klart og afgjort, hvorimod min hele Udvikling strakte sig over mange Aar. Jeg troede, at alt det, Præsterne prædikede, var sandt, men alle de Begivenheder laa saa langt tilbage i Tiden, nu oplevede man jo ikke mere den Slags Ting, det blev ikke til nogen Afgørelse før langt senere. Det var ikke saa meget Troen som Lydigheden, det kneb med. Det Livsstadium, hvor det gælder: „Det onde, som jeg ikke vil, det gør jeg.“

III. INGENIØRASSISTENT.

Ja, saa var man altsaa naaet saa vidt, at man kunde gaa den kære Gang hen at bestille de nye Visitkort med cand. polyt. nedenunder Navnet, man var titulær Ingeniør og fik at høre, at det var jo saa storartet, for de danske Ingeniører var saa velanskrevne overalt; hele Verden stod os aaben, det var jo ikke saa lidt, men meget mindre kunde have gjort det. Det er som bekendt nok saa sikker en Levevej at være „Amtmand over Vejle Amt“ som at være „Snedkersvend over hele Verden.“ Hvordan og hvor skulde man finde sig en Stilling, et Arbejde, om det var nok saa beskedent. Naar jeg nu tænker tilbage paa vor noget forfjamskede Søgen, er det morsomt at se, hvor mangeartede Virksomheder vi kom i Lag med, og det har aabenbart ogsaa slaaet Chr. Winsløw, da han 25 Aar senere ved vort forste Jubilæum*) skrev sin morsomme Vuggeviser for smaa Ingeniørbørn, som vi sang ved Festen ude paa Skydebanen, og som jeg har faaet Lov til at aftrykke.

Visselulle min lille Dreng!
Sov nu pænt i din lille Seng.
Fa'r med store Støvler paa
Rundt omkring i Marken maa
Hele Dagen trave,
For Futtebaner at lave.

Ride, ride Ranke!
Paa sin Trilleplanke
Faders Mænd triller Jord,
Naar du bliver rigtig stor,
Faar du Lov at køre
Med Faders Trillebøre.

*) Egentlig var det 3 Aargange, der slog sig sammen.

Ro, ro til Fiskeskær!
 Dybt, dybt er Vandet dér.
 Naar du artig er og go'
 Bygger Fader Langebro.
 Broen den kan dreje,
 Med den bli'r det morsomt at
 lege.

Skære, skære Havre,
 Hestene er mavre.
 Hestene er nu paa Græs,
 Fader trækker deres Læs,
 Naar han ved Traaden røre,
 Begynder Vognen at køre.

Visselulle min lille Mand,
 Fader roder med Spildevand,
 Pæne Viser trykker han,
 Dejlig Bajer brygger han,
 Og Lokomotiver
 Laver han, som piver.

Visselulle mit lille Barn!
 Fader er et rigtigt Skarn.
 Han paa Skydebanen gaar,
 Der han drikker sig en Taar,
 Bruger mange Penge,
 Imorgen sover han længe.

Vi fandt jo allesammen vor Plads i Livet ved Vej- og Jernbaneanlæg, Brobygning, elektriske Sporvejsanlæg, Kloakanlæg o. s. v., men hvem vidste den Gang noget om alt det, der laa og ventede paa én?

En af os, der blev Kandidater samtidig, havde hørt et Rygte om, at den russiske Regering søgte en halv Snes danske Ingeniører, og vi var straks parate; vi henvendte os hos Gesandten og blev høfligst muligt modtaget, men det var en Krønike, saa blev de Planer begravede. Men saa hørte jeg paa en eller anden Maade noget om, at der paa Lolland ved nogle Vejanlæg i Lollands Nørre Herred var Brug for en ung Ingeniør, og jeg var ikke sen til at ombytte de store russiske Planer med de mere beskedne paa Lolland. Jeg var nemlig blevet kasseret som komplet uduelig til al Krigstjeneste, fordi jeg led af kronisk Øjenkatarh, og den havde jeg paadraget mig ved Landmaalingsøvelserne paa Eremitagesletten, hvor det viste sig, at jeg hører til de Individder, der lider af „Høfeber“, en underlig Sygdom, der vistnok stammer fra særlig sensible Slimhinder, og som giver sig Udslag i en Snue à la Kirsten Piils Kilde, og derfra breder sig til Øjnene og i Reglen slutter med en slem Asthma, altsam-

men 4—5 Uger i Træk i den bedste Sommertid, naar Syrenerne blomstrer. Jeg gjorde altsaa aldrig Krigstjeneste, men jeg kan forsikre, at det blev betalt dyrt, for den „Høfeber“ er en stor Plage, og den kommer med stor Trofasthed igen hvert Aar om end i noget afdæmpet Form, naar man dels kommer godt op i Aarene, dels lærer at tage sine Forholdsregler *og evner det*; jeg har forlængst fejret Sølvbryllup, Tredive Aars Krigen og Guldbryllup med den, og er forresten villig til at indrømme, at det jo er vanskeligt at vurdere, om vi, der lider af den Sygdom, ikke skylder den mangen skjult Velsignelse, maaske en højst fornøden Indøvelse i Taalmodighed, eller hvad det nu er. Og én Velsignelse hjalp den da i alt Fald mig til, thi hvis jeg var blevet taget til Soldat, kunde jeg jo ikke have modtaget den Ansættelse paa Lolland, der skulde træde i Kraft 1. April, og den Ansættelse blev afgørende for det meste af min hele senere Livsførelse, især derved, at jeg paa Lolland fandt og vandt den Hustru, der blev en Velsignelse for mig større end nogen anden, og det var vel sagtens ogsaa den Ansættelse, som senere gjorde mig til Amtsvevinspektør.

Ventetiden med at søge Arbejde blev altsaa heldigvis kun kort; den 31. Januar fik jeg min Eksamen, og midt i Marts drog jeg til Lolland til et Vejarbejde fra Banholm til en Landsby ved Navn Birket. Jeg skulde afløse en anden Ingeniør-Assistent, Amentorp, der skulde være Soldat, og fik saa i de første Par Uger Lejlighed til at bo sammen med ham og sætte mig lidt ind i Situationen, der forresten ikke var særlig opmuntrende, idet Entreprenøren aldeles ikke magtede Arbejdet, der var stærkt forsinket og fuldførtes ved andre, men for hans Regning, stakkels Mand.

Saadan en naiv ung Mand, som jeg var, uden synderlig Menneskekundskab, er egentlig slemt ude paa slap Linie ved en saadan Ansættelse ret langt fra min kære Foresatte, Amtsvevinspektør Lütken, der boede i Nykøbing F., og derfor med en større Selvstændighed, end jeg rigtig evnede at gøre Fyl-

dest for. Jeg husker tydeligt den uhyggelige Følelse, der jævnlig betog mig, naar jeg var ude paa Vejlinien og saa' en eller anden stile hen imod mig for at spørge mig om et eller andet vedrørende Vejanlægget; hvad mon han nu vilde spørge mig om, og mon jeg saa kunde svare paa det? Jeg husker ogsaa grant en Retssag, jeg paa et temmelig tidligt Tidspunkt kom ind i. Jeg opdagede, at en Stenslager, der skulde slaa en stor Bunke Kampesten til Skærver, gjorde sig en god Fortjeneste af at udkløve en hel Del af disse Sten til Kantsten og sælge dem til en Entreprenør, der skulde levere Kantsten paa den samme Oplagsplads, hvor Skærveslaaning foregik. Det var jo ikke saa godt, og det var derfor nok godt, at jeg opdagede det og satte en Stopper derfor, men jeg skulde selvfølgelig have nøjedes med at indberette dette til min Foresatte og lade ham om Resten i Stedet for, at jeg anmeldte det til Lollands Nørre Herreds Ret paa Amtsvejvæsenets Vegne, hvad særlig Stiftamtmanden nok ikke paaskønnede. Jeg mindes ogsaa, hvor vrede Bønderne blev, da Arbejdet trak i Langdrag ud paa Efteraaret, og den, der kender Lollands Vejælte en vaad Efteraarsdag, kan forstaa den Harme; men, at Skylden just var min, staar mig ikke klart. Nogen skal jo have Kløene ved en saadan Lejlighed, og saa var jeg jo saa rart nemt ved Haanden. En Formiddag, da det var blevet Frost, mødte jeg Landposten, han pegede op mod Himlen og sagde, at han deroppe, *han* kunde bygge Vej, hvad jeg jo ikke vilde nægte, men hvor blev jeg dog rystet ved nogle faa Dage senere at erfare, at han havde hængt sig; det greb mig stærkt.

Jeg led ogsaa et Nederlag nede ved Banholm, hvor der skulde laves en Gangsti hen til Kirken, og den blev ogsaa lavet nok saa pænt; men det var lidt svært at se alle Mennesker omhyggeligt gaa ved Siden af den, for vi ejede ikke en Gangstitromle.

Vejarbejdet var delt i to Repriser, hvoraf den første, den østligste da omsider blev færdig, og saa blev den næste sat i Gang, og mærkelig nok var der her efter lollandske Forhold slet ikke saa lidt Jordarbejde, blandt andet en Vejdæmning paa

18 Fods Højde. Ih bevares, sagde min ældste Broder, da jeg fortalte ham det, det bliver jo det højeste Punkt paa Lolland! Naa, slet saa flad og lav er Lolland nu ikke, men den Dæmning voldte os ikke saa lidt Kvaler, væsentlig fordi den paa Grund af en meget stor Fejl i Nivellementet fra den projekterende Ingeniørs Side slugte meget mere Jord end beregnet. Jeg er ikke vis paa, at der blev vist Entreprenøren fuld Retfærdighed ved den Lejlighed.

I den Tid hele dette Vejanlæg stod paa, boede jeg hos en forhenværende Mejerist, der havde købt sig en Gaard i Hejringe, og jeg havde det forsaa vidt meget godt dèr, men hvor savnede jeg dog Hjemmet og Omgangen med Hjemmets Venner. Desto ivrigere var jeg derfor opsat paa, at Julen *skulde* fejres i Hjemmet. Men det saa det forresten ikke ud til.

Det havde været udpræget Tøvejr indtil henimod Jul, men pludselig blev det Frost og Sne, ja hvor det dog sneede. Bangerne meldte Pas næsten allevegne, men jeg vilde afsted og fik ogsaa min Vært til at køre mig til Banholm, uagtet Føret var skrækkeligt; øverst Sneen, saa et tyndt frosset Lag Pløre og derunder selve Pløret. Knas, knas, sagde det, men vi naaede da Banholm, og virkelig var Banen til Maribo ikke standset, og efter en Ventetid gik der endog et Tog til Nykøbing; men saa var det ogsaa forbi med den Befordring. Saadan et Vejr ryster imidlertid Folk sammen; vi var en 8 Stykker, der traf sammen i Kupéen, som alle vilde til København, og én af disse var svær godt kendt med Nykøbing, han skulde nok se at skaffe os til København, og ganske rigtig kom han henad Aften tilbage fra sin Ekspedition ude i Byen og fortalte os, at vel var Banen standset baade paa Falster og hele Sjælland, men ved Stubbe-købing laa der en Damper, som næste Morgen skulde gaa til København, og ganske vist var der ikke en Kane eller en Slæde at opdrive i hele Byen, men hvis vi ventede, kom der to Knops-læder*) hjem før Nat, dem kunde vi leje og saa om Natten køre

*) Arbejdsvogne paa Meder og fyldt med Halm.

til Stubbekøbing, og det var bedst at faa de samme to Kuske, for de kendte Vejen, der for en stor Del gik ind over Markerne med Grøfter og Hegn, hvor Landevejen var føjet til. Det lød jo altsammen storartet, vi slog til, og ud paa Natten valfartede vi i to Slæder, væltede et Par Gange undervejs, kravlede op igen og kom Kl. 2 om Natten til Stubbekøbing, hvor vi kørte lige ned til Skibet. Men der var alting lukket og slukket, saa gik det til Gæstgivergaarden, hvor det ikke stod en Smule bedre til — selvfølgelig, men vi dundrede da saa længe paa Døren, at der omsider blev aabnet et Vindue af en meget ugæstfri Dame i Negligé, der fortalte os, at de ikke disponerede over en eneste Seng. Om vi da ikke blot maatte komme indenfor i Gæstestuen? Ja, det kunde hun jo ikke saa godt nægte os, og saa kom vi indenfor og lagde os i vore Rejseklæder paa det sandstrøede Gulv med nogle slemt haarde Stolesæder til Hovedpude, og saadan laa vi et Par Timer, indtil en fornuftig Mand udbrød: „Hør, skal vi nu ikke holde op med at lade, som om vi sov.“ Det vedtoges straks enstemmigt, og saa begyndte Morgentoiletet i en Spand Vand, hentet lige ude fra Posten, hvorpaa den morgenduelige tog sig paa at undersøge, hvordan det stod til nede paa Skibet, og det var sandelig godt, for lidt efter kom han løbende alt, hvad han orkede, tilbage til os med den Besked, at vi maatte stræbe alt, hvad vi kunde, Skibet var ved at lette, men Kaptajnen havde lovet at vente nogle Minutter, hvis vi vilde komme straks. Saa fik vi travlt, men naaede det da, og stod lidt efter ud af Havnen ad København til i det dejligste Julehumør. Da vi nærmede os København, saa det dog et Steds lidt faretruende ud, der var en uhyggelig Mængde Isflager, men Kaptajnen trøstede os med, at han havde Proviant til 14 Dage — et mageløst Juleperspektiv; — men heldigvis fik han jo Lov at beholde det allermeste af sin Proviant, og vi naaede ind saa langt som til midtvejs mellem Langelinie og Trekroner, saa gik det ikke længere, vi sad fast, bakkede, løb Storm mod Isen Gang paa Gang, men forgæves. Der stod vi saa som Moses

paa Nebobjerg og kiggede ind mod det forjættede Land, indtil Kaptajnen fik den gode Ide, at naar Isen var stærk nok til helt at hindre Sejladsen, kunde den vel ogsaa bære os; en Stige blev sat ned paa Isen, og én for én klatrede vi ned, og afsted gik det i Skumringen ind til Langelinie, og virkelig lykkedes det, og da Risengrøden hjemme var spist, og Gaasen kom paa Bordet, var der en henrykt ung Mand, der ringede paa paa 3. Sal i Kronprinsessegade Nr 14 og fik et glad Velkommen. Vi fik siden at vide, at én af Rejsefællerne fra Banen paa Lolland, der bar det senere saa kendte Navn Alberti, og som havde foretrukket Landjorden pr. Slæde, naaede København 2. Juledags Aften, og hvad havde det saa velsagtens kostet!

Det var en skrækkelig Ravage, al den Sne forvoldte det Aar, Julen 1876; en Proprietærfamilie fra Lolland var saaledes taget til Hovedstaden for at gøre Juleindkøb og havde aftalt at tage Sønnerne med sig hjem fra Herlufsholm, men saa sneede Forældrene inde i København med alle Julegaverne, Sønnerne paa Herlufsholm, og hjemme paa Gaarden slap Fødevarerne op, fordi Husfruen, én af de gammeldags, havde laaset af for alle Lagrene og taget Nøglerne med sig til København!

Hen paa Sommeren 1877 var Vejanlæget saavidt færdigt, at der kunde tages fat paa det næste, nemlig Vejanlæget til og gennem Horslunde, og det Arbejde og den Tid, det varede, staaer jo unægtelig for mig i et Rosenskær, for der kom jeg til at bo i Horslunde Præstegaard hos Pastor Angers med den store, kære Børneflokk, og der vandt jeg mig i Præstens yngste Datter, Anna Marie, min Brud, min Hustru, mit Livs største Gave. Den 20. August saa vi hinanden første Gang, og den 3. Oktober blev vi forlovede, saa én Gang i mit Liv har jeg da rappet mig; Far syntes, jeg var lidt ung til at forlove mig, jeg var dog 25 Aar og tjente selv mit Brød. Det var som sagt en dejlig Tid, jeg der tilbragte i dette hyggelige og gæstfrie Hjem hos mine kære Svigerforældre. Og hvad Arbejdet angik, saa havde jeg jo nu saa megen Erfaring, at jeg ikke længere følte Begynderens uhyg-

gelige Usikkerhed, og her blev Vejen bygget efter mit eget Projekt, og det passede. Det Vejanlæg maatte for Annas og min Skyld gerne have været noget længere, men det fik jo Ende i Løbet af et godt Aarstid, og i Efteraaret 1878 maatte jeg saa flytte hen til Hvilested Kro for at projektere en Landevej derfra til Græshave Kirke.

Det blev egentlig en lidt streng Tid, fordi det eneste Sted, jeg kunde opdrive som Bolig, var to smaa, lavloftede Værelser oppe over Rejsestalden. Det var en kold og især langvarig Vinter det Aar. Hver Søndag var jeg i Horslunde, hvorhen min flinke Vært kørte mig med en lille Enspændervogn eller Kane, mest Kane, og jeg husker ikke, *hvor* mange Gange, jeg tror 7, han hejsede Kanen op under Rejsestaldens Loftsbjælker i den Tanke, at *nu* fik vi Foraar, men om Forladelse, naar Lørdagen kom, var det atter Sneføre, og Kanen maatte ned igen, dog det husker jeg ganske tydeligt, at den 18. April kørte jeg sidste Gang den Tur i Kane, og da frøs jeg saadan, at jeg, da jeg naaede Horslunde, erklærede, at havde jeg ikke været et Mandfolk, havde jeg grædt af Kulde; man var jo ung og daarlig nok forsynet med Rejsetøj. I denne kolde Vinter og Foraarstid var det, at Projekteringsarbejdet faldt, hvilket ikke var saa slemt endda for den Dels vedkommende, der faldt i Marken, naar det da ikke netop var Snefog, nej, det værste var Tegnearbejdet hjemme i mit lille Hummer. Uagtet jeg stod og tegnede med Overtræksstøvler paa, var Fødderne som Is, og oppe under Loftet, som jeg magelig kunde naa med min Haand, var Temperaturen saadan, at naar jeg stod oprejst, kunde jeg næsten blive svimmel af Varmen. Naa, nu er det jo overstaet, vilde Far sikkert sige, og Ende fik det jo unægtelig, og Arbejdet paa Lolland med det, thi der gik flere Aar, inden det Vejarbejde kom til Udførelse, og derfor blev jeg arbejdsløs, men havde jo selvfølgelig mit gode Hjem at ty til, og det endda ude i Ordrup med alle Ordrups Lyksaligheder.

Men selv det kunde ikke opveje det Tryk at være uden

rigtigt Arbejde; hvor maa dog egentlig Arbejdsløshed være forførdelig, naar det gaar Haand i Haand med at være uden Subsistensmidler. At arbejde er jo en Livsfornødenhed, som vi kan se det paa Børnene; hvor keder de sig, og hvor er de kedsommelige, naar de driver om og spørger, hvad de skal bestille; men sæt dem til snart sagt et hvilket som helst Arbejde, jeg havde nær sagt, om det saa var at øse Sand i et Støvleskaft, saa bliver de igen søde og fornøjelige. Arbejdet er en af Guds gode Gaver fra Paradisets Have før Syndefaldet; det er der nogle, der ikke har lagt tilstrækkelig Mærke til.

I den Tid var jeg altædende med Hensyn til, hvad jeg søgte; jeg undersøgte bl. a. en Fabrik paa Bornholm og søgte en Tegnelærerstilling ved en Teknisk Skole i Stavanger, og i Anledning af det sidste gennemgik jeg et Ferie-Kursus i Frihaandstegning, helt fornøjeligt forresten; men de var da heldigvis saa fornuftige deroppe at tage en anden. Men hen paa Efteraaret blev der Arbejde i mit eget Fag; mellem Herning og Skjern skulde der i Novbr. og Decbr. Maaned udstikkes og nivelleres en Jernbane, og det skulde gaa rask, det *skulde* være færdigt før Jul, for at Projekteringen kunde ske samme Vinter, og Arbejdet paa-begyndes ved Foraarstid; ved det Arbejde fik jeg overdraget Stationeringen og Nivellementet, og vi *blev* ogsaa færdige, men det kneb. I to Maaneder havde jeg kun én Fridag, vi maatte arbejde 7 Dage om Ugen 8—9 Uger i Træk, og Frostene gjorde, hvad den kunde, for at standse Arbejdet. I lange Tider frøs det 14 Gr. R. hver Nat, saa Jorden i en Alens Dybde var stivfrossen, og Træpælene, vi brugte til Stationeringen, kun kunde anbringes derved, at vi først fik lavet et Hul til dem med en Jernpløk, der maatte to Mand med to Forhammere til at tær-ske paa, før den vilde ned, og som saa møjsommelig maatte hales op ved en Jernring, møjsommelig, for den blev jo varm ved alle de Hammerslag, men i samme Øjeblik Hamringen hørte op, frøs den fast. Den ene Dag, jeg fik fri, skaffede den ene af mine Hjælpere mig; han havde været smæk fornærmet

den Dags Morgen over, at han aldrig fik en Fridag, og havde sagt, at nu skulde det ogsaa have en Ende, nu vilde han lave sig en Fridag, og det gjorde han; han tærskede Forslagsjernet ned i Jorden lige til Ringen, og i forstilt Tjenesteiver hamrede han saa fra Siden løs paa den lille Stump, der stak op af Jorden, for at faa den fri, saa Toppen gik af ved Øjet, som Ringen sad fast i. Jernet sad uhjælpelig fast, og saa kunde jeg ikke fortsætte. Han hed Mikkel, og det Navn passede mer end almindelig godt; Mikkel fik fri. Fra den Dag maatte vi sætte Jernpæle i Stedet for Træpæle, for færdige *skulde* vi være, det gjaldt jo om, hvorvidt Banen kunde blive aabnet for Drift et Aar før eller senere.

Hvor var den Egn dog øde dengang mange Steder; jeg skal saaledes aldrig glemme Troidheden. Der blev dèr forsøgt to alternative Linier, den ene, den sidst udstukne, var en eneste ret Linie paa ca. 10 km Længde over Lyng, Lyng, Lyng. Kun ét Hus øjnede jeg paa de 10 km, og — mærkeligt nok — ramte Linien lige præcis over det Hus, det fattigste jeg har set i Danmark. Lervægge, Lergulv, Lyngtag, det halve af Huset var til Tørvene, det andet halve to smaa Stuer. Stuen, jeg kom ind i for at spise min Frokost, var tillige Køkken med det løjerligste lille ovale Komfur paa tre Ben og med to Kogehuller, og langs de to Ydervægge var en Bænk fastnaglet. Hvor kan saadan en Hedeboer dog gøre en lille, naar man ser deres Nøjsomhed og Flid og faar et lille Kig ind i hele det dejlige Sind, den grove Kofte dækker over. Han var jo mere end henrykt ved Tanken om, at hans Hus muligvis vilde blive eksproprieret; han kunde jo aldrig blive fri for at tjene paa det. Men den anden Linie blev valgt, og hans Hus fik Lov at blive liggende. Denne kære Landsmand spurgte jo ligesom de allesammen gjorde, naar jeg kom og bad om at sidde der, medens jeg spiste min Mad, om der ikke var noget, jeg ønskede. Jo Tak, om de ikke havde en Spand med lidt lunkent Vand. Det gjorde de gerne store Øjne til, men Vandet kom jo, og saa var de øjensynlig spændte paa,

hvad jeg vilde med det, men saa kom Forklaringen, naar jeg stak Ølflasken ned i Vandet for at tage den værste Kulde af Øllet; det kunde nok gøres nødig, for jeg naaede aldrig videre, end at det var fuldt af frosne Skel; havde jeg blot ogsaa kunnet tømme Smørrebrødet op, for frosset Smørrebrød er det kedeligste og mest smagløse, jeg nogensinde har spist; jeg kom altid til at tænke paa, at det var at tygge paa, som jeg tænker mig en god tyk Høvlspaan. Jeg maatte jo en Tidlang overnatte ude paa en af de nærmeste Bøndergaarde, om jeg husker ret, paa tre forskellige Steder, og jeg husker derfra ét Sted, hvor jeg fik Stadsstuen med Vinduer til begge Sider overladt og en Seng midt paa Gulvet; de vilde jo saa gerne gøre det godt for mig; men — ja rent ud sagt, saa syntes jeg 10 og 20 Gange saa godt om disse kære Mennesker selv som om deres Sengeklæder; jeg begriber ikke, hvad det var, der var i de Dynen, ialt Fald i Overdynen. Jeg gad vide, hvad den har vejet. Naar jeg skulde vende mig i Sengen, stemte jeg af al min Kraft Dynen tilvejs med begge Arme, drejede mig hurtigst muligt og slap atter Taget i Dynen, hvorefter denne lukkede sig hermetisk over mig, og jeg laa atter sikkert fortøjet og filosoferede over, hvordan det mon egentlig er for en Rullepølse at ligge i Presse.

Et af de andre to Steder, jeg overnattede, interesserede det mig i højeste Grad at høre Gaardejeren fortælle om, at han, da han kom dertil for saa og saa mange Aar siden, kun kunde holde 1 Ko og et Par Faar paa Gaarden, men saa havde Hedeselskabet bygget en Vandingskanal, og ved dens Hjælp var han kommen saa vidt, at han havde 30 Høveder paa Gaarden, og nu havde han i Sinde at skifte med Sønnen, der skulde giftes, og saa tænkte han nok, at de skulde kunne holde 30 Høveder paa hver sin Del af Gaarden. Se det betyder noget! Der foregaar en Kamp derude paa Heden, som er noget af det smukkeste i vort Folk. Mange Aar derefter i 1902 samarbejdede jeg ude ved Bellevue med en Landinspektør, der var født i Ringkøbing, og var godt kendt i de Egne; ham fortalte jeg dette, og

saa spurgte han, hvad den Mand hed? Jens Thomsen, svarede jeg, om jeg da nu husker ret; „Aah, var det Jens Thomsen, ja men den Ejendom er bleven delt flere Gange siden da.“ Der vindes Sejre derude, som kan fylde os alle med den største Ærbødighed for dem, der vinder dem, for de kommer ikke sovende dertil, og de er dygtige. Det ser man ogsaa, naar man nu kører med den Bane; hvad er der ikke groet op i de mange Aar siden da. Det samme dejlige Syn ser man jo forøvrigt saa mange andre Steder, saadan ogsaa oppe paa min Hjemegn i Vendsyssel, der ganske har skiftet Karakter, siden jeg saa' den som Barn, 5: i en Alder af ca. 15 Aar. Hvor var hele Landskabet dengang underlig barskt og bart med de store træfattige Flader, Husene og Gaardene uden andet i Haven end Kaal, Kartofler o. desl., og saa de store Arealer med Lyng. Sandt nok, „hver en Del gav Himmelen sin Gave“ ogsaa den, for der var jo alle Dage de store vide Udsigter, de frodige Enge og Parkeerne omkring Herregaardene, men alligevel — alt dette er jo endnu i Behold, men Egnens hele Karakter har skiftet; nu er snart al Lyngen borte, Hegnene er blevet levende, saa de giver Læ og Ynde, og ved snart sagt hvert et Hus, hver en Gaard er der en lille Have med baade Buske, Træer og Blomster, altsammen noget, man forhen ansaa for ihvert Fald overflødigt. Det var saa karakteristisk, at da den samme Marie Krogsdam, jeg fortalte om Side 22, blev gift, tog hun med sig, som noget hun havde lært at paaskønne paa Dybvad, at hun vilde have lidt Blomster i sit nye Hjem, men det mødte Kritik: „Ja Marie har nu altid været saa stor paa det!“ Nu har de allesammen Raad til og Sans for dette vældige Plus i Livets haarde Strid for det daglige Brød, Hjemmets Hygge; men det har man ikke, saa længe man har til Huse som før beskrevet eller ringere endnu, og det har man ikke, saa længe man ikke tror paa, at det kan lade sig virkeliggøre. Derfor siger jeg: Gud velsigne hver den, der er med i den Kulturkamp, ja mere end det, den

Kamp for at skabe Hegn og Hygge og Sans for andet og mere end det aller nødtørftigste til Livets Ophold.

Men vi kom nok lidt langt fra Herning—Skjern Banen, som blev udstukket og nivelleret før Jul, og hvis Anlæg blev fremmet efter Programmet, men det havde snart blevet mig lidt kostbart at gøre det Arbejde færdigt saa forceret. Jeg var dygtig træt hele Julen, hvis sidste Del jeg tilbragte i den kære Horslunde Præstegaard, og da jeg saa rejste hjem og vilde gøre et kort Ophold i Nykøbing for at aflægge min første Foresatte, Amtsvejinspektør Lütken, som jeg satte saa stor Pris paa, et lille Aftenbesøg, blev jeg paa Vejen derfra til Hotellet pludselig syg; bedst som jeg gik, fyldtes Munden med Blod, og da jeg saa vilde skynde mig, blev det værre, og nogen synderlig god Kur har det vel næppe været at krybe i en kold Seng i et koldt Hotelværelse, og først over Midnat fik jeg tilkaldt en Læge, takket være en Gæst i Naboværelset, for Klokken vilde ikke ringe.

Det var jo ikke saa godt, og det var ikke noget godt Sted at ligge syg; men saa fik Lægen, det velsignede Menneske, den lyse Ide, at min Kæreste kunde komme dertil, bo hos Lütkens og pleje mig, og menneskelig talt var det det, der frelste mit Liv; jeg fik Livsmod ved at have hende om mig og være under hendes kærlige Pleje. „De maa ikke se altfor mørkt paa det,“ sagde Lægen til hende, „det kan godt være, han kan komme over det, maaske ogsaa, at han kan blive et halvt Hundrede Aar.“ Og det blev jeg da og lidt til; men det varede jo unægtelig ret længe, før jeg fik Lov at rejse hjem, og endnu langt længere, før jeg blev i Stand til atter at arbejde, først hen paa Sommeren.

Det næste Arbejde, jeg kom i Lag med, var tre Jernbaneanlæg paa Fyn, som min ældste Broder fik i Entreprise i Aarene 1880 til 1885, nemlig Banerne til Faaborg, Bogense og Assens; jeg var Ingeniørassistent hos ham og boede i de Aar, dels i Odense og Bogense, dels hos mine gode Venner, den kære Godsforvalter-Familie Lorenzens paa Trolleborg, og dels

i Dreslette midtvejs mellem Assens og Tommerup, hvor jeg satte Foden under eget Bord, saa det i vor Bryllupsvisé kunde hedde: „At i en Snup Assens—Tommerup ved eder kan forænet blive“.

Den 2. Marts 1883 fejrede vi vort Bryllup i København, hvor de allerfleste af vore Bryllupsgæster boede, saa det var adskilligt lettere at samles dèr end i det, især dengang noget fjerne Horslunde.

Og vi *fik* virkeligt Bryllup, uagtet jeg var lige ved at mistvivle derom, da vi sad derude i Jakobskirken og ventede paa Bruden og hendes Fader, som skulde vie os. „Det er rædsomt,“ hviskede en Svoger, „Suppen bliver kold og Vinen varm,“ og min Broder Adolf sekunderede: „Hun kommer saamænd ikke; du maa hellere tage en af Søstrene, der er jo nok af dem.“ Og jeg har jo aabenbart gjort en meget ynkelig Figur, det slutter jeg deraf, at Pastor P. Krag's yngste Datter, der var kommen over i Kirken for at se paa det Brudepar, der skulde bo i Bedstefaderens Hus i Dreslette, hviskede til sin Moder: „Hænger han altid saadan med Hovedet?“ — Det Uhyre af en Vognmand havde simpelthen glemt at sende Brudekaret, men omsider blev der da gjort Udvej for en anden Vogn, ellers havde vi nok siddet der endnu. Men saa kom hun da endelig, min yndige Brud, og saa maa jeg aabenbart være bleven færdig med at hænge med Hovedet, for saa kyssede jeg hende midt for Alteret til Pastor Krag's Forfærdelse, det havde han aldrig oplevet, fortalte han mig senere, da han adskillige Aar derefter blev baade vor Præst og vor Ven. Det hører nok heller ikke med til Ritualet. Hvordan det saa gik med Suppen og Vinen, mindes jeg ikke, men en festlig Dag var det for os alle, ikke blot i Kirken, men ogsaa ved Festen bagefter, hvorfra jeg bl. a. mindes Svigerfaders Tale til os med hans Advarsel mod det, der ødelægger saa mange Hjem, Egenkærligheden, den, der er saa karakteristisk for Manden, saa man har Mundheldet „Mands Villie, Mands Himmerig“, men til Gengæld ogsaa Historien om

Manden, der altid besvarede en Indbydelse med Ordene: „Ja, om Gud og min Kone vil, saa kommer jeg.“

Og saa begyndte de lykkelige 39 Aar, det forundtes mig

„Slottet“.

at leve ved hendes Side og eje hendes rige og uselviske Kærlighed. Hun var i Sandhed, som Svigerfader i sin Vielsestale havde sagt det, en god Gave ovenfra fra Lysenes Fader.

Det var, som alt antydet i et Pastor Krags Fader tilhørende Hus „Aldershvile“, vi fik vort første Hjem og levede vore „Hvedebrødsdage“. Det bar det populært stolte Navn „Slottet“

og laa henrivende med den dejligste Udsigt ud over den store, yppige Slette, der strækker sig lige fra det højtliggende Dre-slette mod Vest helt ned til Lillebælt og Als i det fjerne.

Hvedebrødsdage kaldes jo Tiden efter Bryllupet, men Hvedebrød fik vi kun én Gang om Ugen, naar Bagervognen havde været der, vi fik overhovedet kun frisk Brød én Gang egentlig, men det gik udmærket. Jeg mindes i de 14 Maaneder, vi fik Lov at bo der i vort første lykkelige Hjem, kun to Hus-holdningssorger. Den ene skyldtes en Gaas, vi fik til Gave af en af vore Naboer; det var saadan en rar Nabo, men Gaasen maa vistnok have været en af hans jævnaldrende, for den *vilde* ikke blive mør, hvor længe vi saa stegte paa den, og hvad vi end gjorde ved den. Den anden Sorg voldte Bageren os, der boede i Byens Udkant modsat vort Hjørne, saa der var en hel lille Vandring til ham. Derved vandrede vor lille Tjeneste-pige med en Skaal fuld af den dejligste Dejg til en Julekage, som Moder havde sendt os alle de bedste Ingredienser til, om han nu vilde være saa venlig at bage den for os. Ja, det vilde han da med den største Fornøjelse, og saa lagde han en Sten oven paa Skaalen, for at Dejgen ikke skulde løbe ud over Ran-den, naar den hævede sig, og satte det hele ind i Ovnen! Jule-kagen blev derefter; den blev jo ganske uspiselig, og Moders dejlige Sager var spildt. Jeg gad egentlig vidst, om han spillede Dummeperer som Tak for, at vi købte Brød ved Bagervognen fra Assens? Naa, den Slags smaa Uheld bliver jo kun som Krydderi til Maden, men ganske anderledes var det med en Ulykke, som jeg egentlig kun som ved et Mirakel kom fra med Livet.

En mørk Efteraarsaften skulde jeg absolut blive i Assens efter endt Arbejde dør forat være tredie Mand til en l'Hombre sammen med min Broder og den tilsynsførende, Ingeniør-Kapt. E. Jensen, saa vilde min Broder lade mig køre hjem med en Draisine, lokkede han, og saadan blev det. Draisinen havde et Sæde foran til Passageren, og bag dette stod de to Mænd, der

drev den frem ved et Sving. Men just som vi langsomt var kommet op ad en lang Stigning og havde naaet en vandret Strækning, hvor Maskinen skød en god Fart, stødte vi sammen med en Trollie belæsset med Skinner, der var hensat paa Sporet for Natten. Skinnerne ragede langt foran Trollien, efter Sammenstødet helt ind over det Sæde, jeg sad paa, og havde jeg ikke et Øjeblik forinden Sammenstødet, anende Muligheden af en Fare, flytted mig saa langt tilbage paa Sædet som overhovedet muligt, var jeg bleven splittet ad. Det var, som sagt, meget mørkt, men et Sekund eller saa før Sammenstødet skimtede jeg noget forude, bremsede af al min Magt og søgte at kaste mine Ben op i Luften; men Bremsningen skete ved at føre venstre Haand nedad, og derfor lystrede det venstre Ben ikke, saa kun det højre kom tilvejs, og et Øjeblik derefter var Draisinen kørt fast i Trollien med en saadan Kraft, at Jernblikkskærmene om Forhjulene havde boret sig ind i Trolliens Buffer saa dybt, at de ikke var til at skille ad, og jeg sad i Klemme med venstre Ben under Skinnerne, Underlivet mellem Skinnerne og Draisinens Rygstød og det højre Ben fra Knæet til Foden oven paa Skinnerne.

De to Mænd, der trak Draisinen, stod og jamrede sig og søgte forgæves ved at dreje Svinget den modsatte Vej at komme løs; det var skrækkeligt at høre deres Jamren Aah-Aah; de troede aabenbart, at jeg var maset, for jeg sagde ingenting. „Aa, hold dog Mund og kom hellere og træk mig ud af Klemmen,“ sagde jeg saa; men det var lettere sagt end gjort, de kunde jo ikke se i Mørket; naa, heldigvis laa der et Hus tæt ved, og dér var der Lys at se, og rimeligvis har det været det Lysskær, der lod mig skimte Trollien; saa fik vi en Mand kaldt til med Lygte og en Jernstang, og saa blev jeg da befriet, men skille de to Køretøjer ad formaade de ikke, ja, da den Kusk, der førte Trollien, næste Morgen kom tilbage for at køre Skinnetransporten til Assens, var der intet andet for ham at gøre, end at spænde Hesten for Draisinen, saa fulgte Skinnetransporten med, saa godt hang de

sammen. Og hvor naadigt jeg var blevet bevaret, fremgik yderligere deraf, at da vor berømte Telefondirektør Fritz Johannsen, som dengang var tilsynsførende Ingeniørassistent ved Baneanlægget, lidt op ad Dagen forsøgte, om det var ham muligt at faa sig anbragt paa Draisingen, maatte han give blankt op. Jeg var sluppet mærkværdigt godt fra det hele med et Par lasede Bukser og Ledevand i Knæet og maatte jo i den Tilstand spadserere tilbage til Hotellet i Assens og banke dem vaagne, for alt var lukket og slukket.

Den næste Morgen gik Rygtet der paa Egnen, at jeg var blevet dræbt, og det Rygte naaede ogsaa op til vore gode Venner, Jægermester Langkildes paa Frederiksgave; de blev bestyrkede, lod straks spænde for og kørte lige op til „Aldershvile“ for at faa at vide, om det var Sandhed, men lykkeligvis kom ogsaa jeg kørende dertil straks efter, tidsnok til at afværge deres Spørgsmaal til min Hustru, der saaledes blev sparet for det Chock, det vilde have forvoldt. Det var *den* store Forskrækkelse, men ellers var det lykkelige, stilsfærdige Dage med flittigt Arbejde de 14 Maaneder, vi fik Lov at bo i vort første smukke Hjem. Da Banen var færdig, saa den kunde komme i Drift, var der for Entreprenørerne endnu det saakaldte „Vedligeholdelsesaar“, i hvilket de skulde svare til alt Arbejdet og derfor holde en Ingeniør til at have Tilsyn med Banen, og det Arbejde blev da mig overdraget med Bolig i Odense, hvor ogsaa min Broder, Entreprenøren boede, saa var jeg nærmere ved for paakommende Tilfældes Skyld.

I to Aar boede vi saa i Odense, og det blev en ret broget Virksomhed for mig i de Aar ved Siden af Banetilsynet. Jeg lavede Telefon i Middelfart og havde Tilsynet med Jord-, Vej- og Kloakarbejdet ved Sindssygehospitalet dør, underviste i Kemi og Statik ved Odense tekniske Skole og forsøgte mig i ret stor Stil som Referent for to ansete Blade ved en stor Udstilling i Odense, og saa var jeg et virksomt Medlem i den nystiftede konservative Klub, hvor jeg blev Næstformand og maatte op-

træde som politisk Taler ved flere Lejligheder, saa det var vist helt godt for mig, at jeg kom bort fra Byen, ellers kunde hele mit Liv let være kommet ind paa en helt anden Bane, den farlige politiske Bane. Da jeg senere blev Vejinspektør, besluttede jeg at lægge al aktiv Deltagelse i Politik paa Hylden, for at det ikke skulde hindre mig i min Embedsgerning; Vejene har jo ogsaa baade en højre og en venstre Side og tjener et socialt Formaal.

Odense var, naar vi ikke kunde blive paa Landet, en herlig By at bo i, syntes vi, og alle Mennesker var saa rare og gode imod os, især de to store Familier, Kapt. Helwegs og Vinhandler Heys, og saa selvfølgelig min Broders Hjem ude paa det herskabelige „Godthaab“, der maaske nu er gaaet over i Historien, eller i hvert Fald indklamret af den voksende By.

Det, vi skønnede saa meget paa i Odense, var hele den jævne, elskværdige og bramfri Gæstfrihed og Omgangstone, der herskede, og som blandt andet ogsaa Læseforeningens Have med sine Kroketspil og Roturene paa Aaen havde sin gode Andel i.

Med Udkommet gik det ogsaa helt godt, men Slægten paa begge Sider syntes jo, at vi skulde se at faa en fast Stilling, og derfor var jeg aarvaagen overfor alt til Faget henhørende bl. a. ogsaa Driftsingeniør-Stillingen ved Horsens—Juelsmindebanen, men den gik min Næse forbi, de valgte, som rimeligt var, den unge dygtige Ingeniør Heinrich Helweg, der havde anlagt Banen.

Men saa var der jo Vejfaget, hvor der dog ogsaa i Tidens Løb, ja allerede tidligt var en hel Del Forbiere. I 1879 foretrak de i Vejle Amt Schmidt for mig som teknisk Assistent og derfor prædestineret som Kiddes Efterfølger, og de blev ikke narrede, i Hjørring Amt gik den to Aar ældre Lunø af med Sejren, og i Præstø Amt min samtidige, Hans Hansen, det var sikkert alle Stederne udmærket godt begrundet, men at det just morede mig dengang, kan jeg ikke sige, og saa var det dog vist som sagt alligevel rigtigt nok altsammen; vi skulde øjensynligt til København.

IV. AMTSVEJINSPEKTØR.

Noget Inklinationsparti var det dog ikke fra min Side, hverken hvad Stedet eller Tjenesten angaar, da jeg i Februar Maaned 1886 søgte Stillingen som Amtsvejinspektør i Københavns Amt med Bolig i København; det var nærmest et Fornuftparti. Det var heller ikke den svimlende Gage, der lokkede; men vi vidste af Erfaring, at vi kunde leve af de 2400 Kr. om Aaret, de bød paa, derfor søgte jeg det, mest til Beroligelse for dem i Slægten, der frygtede for vort Udkomme; „det var saa rart, at have noget fast.“ Havde det endda været et Stadsingeniørembede, udtalte jeg, dør var der dog Ingeniøropgaver at løse, men at spadsere rundt og kigge paa de Skærver! Og hvad min kære Hustru angaar, saa trillede Taarerne ned ad hendes Kinder, da jeg kom ind til hende med det Telegram i Haanden, der meddelte mig, at det denne Gang var mig, der havde sejret i Kapløbet mellem de 26, der søgte den Stilling. København fristede hende ikke en Smule. Men det hjalp jo, at de mange Venner, vi havde vundet os, var saa glade derved paa vore Vegne, ja at vi fra saadanne Mænd som Justitsraad, senere Generaldirektør, Tegner, Kapt. E. Jensen og Wanscher, alle forhenværende Vejingeniører, der var gaaet over til Baneanlægene, hvorfra jeg kendte dem, sendte mig et Lykønskningstelegram, der siden hen, efter hvad der er mig fortalt, opnaaede den Ære under Forelæsningerne paa Læreanstalten over Vejvedligeholdelse at blive citeret som angivende et Slags Vedligeholdelses System; Telegrammet lød saaledes:

Med Skraben Skidt,
 kun Skærver lidt,
 men Sandgrus tidt
 man holde kan
 god Vej i Stand.

Til Lykke.

Saa hjalp det jo ogsaa, at vi skulde over, hvor en hel Del af Slægten boede, og at det lykkedes mig at finde en godt beliggende Lejlighed ved Sortedams Dossering paa en 2. Sal med Udsigt dels til Søen, dels til Naboens dejlige Have, og i alt Fald, Tærningerne var kastede, og midt i April 1886 meldte jeg mig for at tiltræde Stillingen den 1. Maj.

Naar min Appetit til Stillingen var saa begrænset, havde dette selvfølgelig sine Grunde, og allerførst den, at der var et stærkt Skær af noget umoderne over Vejevæsenet dengang og i mange Aar derefter, Vejenes Tid var forbi, Diligencerne var Museumsgenstande, og Vejevæsenet noget man affandt sig med nærmest som en Slags nødvendigt Onde, man ofrede det mindst mulige paa; de havde jo ingen Fremtid. Nej, Jernbanerne var Fremtidens Landeveje, Jernbanerne havde hele Regeringens og Rigsdagens Interesse, men Landevejene kunde man roligt overlade til Amtsraadene, og de nød ikke paa langt nær den Anseelse, de nu har. Og saa kom hertil, at min Forgænger i Embedet, Oberstlieutnant Collin Lundh, der var søgt over i Overvejinspektoratet, var kendt som en ualmindelig søgt Selskabsmand; det laa aldeles ikke for mig, hvordan skulde det gaa?

Det var heller ikke de lysteligste Forhold, jeg kom ind til, det fik jeg meget hurtigt en ret stærk Følelse af. En af de første Dage efter 1. Maj tog jeg med Banen til Holte og spadserede hjem for at inspicere Vejen og se til alle de mange Skærveslaaere paa Vejrabatten. Da jeg saa nærmede mig en af disse, rejste en pæn gammel Mand sig op, tog nok saa høfligt Hatten af og spurgte, om det var „vores nye Vejinspektør?“

ja, det var det da. „Saa vil jeg ønske Dem til Lykke!“ sagde han saa, og da jeg derefter takkende udtalte, at han maaske var en af de gamle dør paa Vejen, svarede han: „Ja, og jeg har set *meget* i mine Dage, men det er nu ikke værd, vi taler om *det!*“ og saa lagde et saadant Eftertryk paa Ordene, især paa meget, saa saa' man det hele ligesom i Perspektiv. Jeg hørte jo snart de vildeste Rygter om, hvordan det var gaaet til i „gamle Dage“, det værste Rygte gik ud paa, at der engang for længe siden havde været ansat en Vejopsynsmand, som tillige ejede en lille Husmandslod eller noget saadant oppe nordpaa; hvert Aar paatog han sig en Stenleverance nærmest muligt København, og den præsterede han paa den Maade, at hans Kusk kørte hjemmefra med nogle faa Sten i Vognen, men hver Gang han kom forbi en Række Stenslaaere, satte han Hesten i Skridt, stod af Vognen og gik et lille Stykke foran Hesten, og se, naar han naaede Vejs Ende, havde han mærkværdigvis altid fuldt Læs, og de Sten han leverede, var altid blandt de haardeste, dem Skærveslaaerne nødtigt vilde slaa. Sagen var jo, at Skærvebunkerne aldrig blev opmaalt, det var for uoverkommeligt, blev det gjort gældende. „Saa bliver De snydt,“ busede jeg ud med, men fik til Svar: „Paa ingen Maade, det er overmaade hæderlige Folk.“ Naa, ja, det er vi jo maaske nok de fleste af os, men der er jo dog noget, der kaldes Kontrol, Revision, og den *kan* da gøre sin Nytte. Jeg tog mig derfor paa som noget af det første, jeg foretog mig, at maale et Utal af Skærvebunker op, men kom til det triste Resultat, at der i Gennemsnit var $\frac{1}{12}$ Undermaal i Stedet for, at der efter Vejvæsenets egne Betingelser skulde være $\frac{1}{12}$ Overmaal, idet Stenene ved at blive slaaet fylder mere. At dette kunde lade sig gøre hang sammen med to Ting; de haardeste Sten, Jernstenene, som de kaldes, skaffede man bort paa en eller anden Maade. Etatsraad N. Andersen, der ejede „Søholm“ og den lille Lund øst for Lundehussøen, fortalte mig saaledes engang, at han, da han havde købt Søholm og spadserede i den lille Lund,

undrede sig over østen for hvert Træ at finde en lille Bunke Sten. Naa, han samlede dem jo sammen og solgte dem til Amtsvevjæsenet, men først da han kom igen en Aarrække senere og igen fandt Stenbunker langs Træerne nærmest Landevejen, forstod han, hvorfra de kom. Ganske svarende hertil var der en Aarrække senere en meddelsom Gaardejer ude ved Frederikssundsvejen, som efter en Licitation, da vi sad og passiarede, betroede mig, at Vejvæsenet i mange Aar havde haft en Stenplads paa hans Mark, og at han i de Aar regelmæssigt paatog sig at levere 2 Kubikfavne Kampesten, uagtet han ikke ejede en eneste Sten. „Men jeg vidste altid, hvor jeg kunde hente dem i en lille Grav tæt ved, naar jeg bare ventede til Stenslaaningen paa Pladsen var godt i Gang, og mine Sten var altid de haardeste,“ føjede han til med Stolthed. Men saa var der ogsaa en anden Methode, der brugtes, naar Kampestenene skulde favnsættes; om den fik jeg den mest malende Beskrivelse mange Aar senere fra en af Amtsraadets egne Medlemmer, dengang endda Vejudvalgets Formand; han fortalte mig: „Ja ser De, Vejinspektør, i gamle Dage hed det altid, Dagen før man begyndte Stenleveringen til den, der skulde favnsætte Stenene: „Imorgen begynder jeg at levere Sten, men der vanker ikke en Øre i Drikkepenge, hvis der gaar mere end 5 Læs til Favnen.“ Det var jo et dejlig tydeligt Sprog, ikke til at tage Fejl af, og hvem gjorde sig dog Samvittighed af at snyde et Væsen som f. Eks. Vejvæsenet? Man lagde Stenene godt langt fra hinanden og en stor flad Sten ovenover Hulrummet, det kaldtes at bygge Bro, og det kunde jo ingen se udefra.

„De tager for stort Maal, Vejinspektør,“ sagde en Leverandør engang til mig et Par Aar senere, men indrømmede, at Maalet udvendig passede; „men jeg maa nu køre et Læs mere til Favnen end før,“ argumenterede han.

Saa holdt jeg mere af en anden Mand, der engang var oppe at hente sin Betaling paa Kontoret, og som tøvende blev staaende med Haanden paa Laasen, idet han sagde: „Ja, det er

forresten meget bedre nu end før, nu ved man, at man skal levere, hvad man skal, og saa faar man sine Penge; før tænkte man altid, havde du givet lidt bedre med Drikkepenge, var du sluppet billigere.“ Det var jo rent ud af Posen, men Melet i Posen? Ganske vist kan man overfor al den Slags Sløseri gøre gældende, at Resultatet økonomisk reguleres noget derved, at der er en vis indre Sammenhæng mellem Prisen for en Vare og den Maade, hvorpaa Modtageren bedømmer saavel Mængden som Arten. Regner Leverandørerne med, at de kan lirke ved en af Delene, kommer Priserne uvilkaarligt noget ned i Licitationens Hede, men hele den Atmosfære var mig inderlig imod, jeg *maatte* ind i en helt anden Aand med det altsammen. Dette fik jeg ogsaa stærkt bekræftet ved et Par Hændelser paa et andet Omraade. Jeg maatte jo overtage et ret stort økonomisk Ansvar, hvad Amdsraadet ogsaa pointerede ved at forlange en Kaution paa 12,000 Kr., men de leverede mig intet Pengeskab, det maatte jeg først ansøge om og fik saa bevilget, fandt et og fik Prisen at vide; men da jeg saa fik den Ide at spørge, om der ikke blev givet Rabat for kontant Betaling, blev der en lidt pudsigt Samtale om, hvordan de indrømmede 5 pCt. skulde placeres paa Regningen, for Sælgeren gik ud fra, at de skulde i min Lomme og fortalte i den Anledning, hvorledes han ved en Konkurrence om et stort brandfrit Arkivskab, hvor han havde været den lavestbydende, alligevel ikke fik Leverancen, fordi han ikke vilde gaa med til at skrive et stort Returkommissions Beløb, der forlangtes, paa Regningen under Navn af Betaling for foretagne Afgivelser fra den oprindelige Tegning. Og ganske tilsvarende gik det mig med en anden Mand. Jeg havde faaet opgivet Prisen paa noget Jernstøbegods og søgte saa paa Grundlag deraf en Bevilling, men da det trak i Langdrag, mente vedkommende, at det var, fordi han ikke havde tilbudt mig Procenter, hvad han saa gjorde med det Resultat, at jeg brød med ham; men hvad skulde jeg saa svare, da han besøgte mig og fortalte, at han nylig havde mi-

stet en Leverance, fordi han *ikke* tilbød Procenter, og nu havde han mistet mig, — fordi han gjorde det; hvordan skulde han saa egentlig bære sig ad?

Jeg blev ham Svar skyldig, men var desto fastere overbevist om, at ubetinget og nøjeregnende Redelighed var det eneste rette.

En anden stor Vanskelighed beredte Vejvæsenets Arkiv mig, det, som min Instruks paalagde mig at ordne og opbevare.

Den 1. Maj, da jeg overtog min nye Stilling, fik jeg hos den hidtidige Amtsvejsinspektør overleveret hele Vejvæsenets Arkiv, Regnskabsbøger o. s. v., men noget i Retning af et Arkivskab eller en Fortegnelse over Arkivet fulgte ikke med; det havde været til Huse i private Møbler og var der let tilgængeligt for den ene Mand, der havde administreret det i de mange Aar og kendte det ud og ind. Men jeg nye Mand?!

Jeg bar det ned i en Droske Pakke efter Pakke, kørte det hjem og anbragte det i to Gæstesenge og under dem, da der ikke kunde være mere i Sengene; der kom det jo ingen Ting til, men var sandelig heller ikke godt for mig at komme til, og da jeg saa omsider fik bevilget og anskaffet et Arkivskab, var jeg kommet saa dybt ind i meget andet Arbejde, at det blev mig umuligt at faa det godt ordnet end sige omordnet, som det trængte stærkt til, det naaede jeg først langt senere, ja saa sent, at jeg skammer mig ved at sige hvor sent, for det blev kun muligt for mig at gennemføre det store Omordningsarbejde en Vinter med Sne og Isføre, der gav mig tilstrækkelig Arbejdsrodertil, først da kom det saa nogenlunde i Orden.

Det tager jo nemlig Tid at gøre sig bekendt med et Arkiv, og der var meget Arbejde baade paa Kontoret og Vejene. Jeg maatte være min egen Skriver til at begynde med, og der var en mageløs Omsvøbsordning. Jeg maatte f. Eks. hver Maaned indsende en Beretning om Vejarbejdets Forløb i den forløbne Maaned, og Entreprenørerne kunde kun faa deres Tilgodehavende udbetalt efter at et af Vejudvalgets Medlemmer havde godkendt, at Udbetalingen fandt Sted, hvad de selvfølgelig sav-

nede enhver Betingelse for at kunne vurdere, og al den Slags skulde man saa spille sin Tid med. Men værre var det, at flere af Vejene var i en ret ringe Stand. Sogneraadene langs Frederikssundsvejen havde et Par Aar forinden sendt Amtsraadet et Andragende om, at Frederikssundsvejen maatte blive holdt i bedre Stand, et Andragende, der sved desto haardere, som det var holdt i den høfligste Tone, man formaade, og i Tøbrudet det Foraar havde der ude paa Roskildevejen været næsten ufremkommeligt; der maatte holdes Vagt baade Nat og Dag, for at Færdslen kunde blive ledet uden om de værste Plørehuller, store Mængder af Sten og Skærver var tilført de bløde Steder, og dog hændte det, at en Mand ved højlys Dag og midt paa Vejen kørte i Sænk og væltede. Det var jo ikke saa godt; den Sag fik jeg til Erklæring straks efter min Ansættelse. Undersøgelsen viste, at det bl. a. hang sammen med en vanskelig Undergrund, men ogsaa skyldtes, at Stenlagets samlede Tykkelse varierede i en uhyggelig Grad lige fra nogle faa Tommer til en Alen, og nærmest Fasanvejen havde Vejen nok en svag Runding, men den vendte desværre den gale Vej, den var alt for afslidt, og dette skyldtes sikkert de daarlige Skærver, den her blev vedligeholdt med. Der var nemlig her den Ordning, at Skærverne blev leveret færdigslaaede langs Vejen, og Leverandørerne havde da ordnet sig saa praktisk, at alle de skøre Sten, der var behagelige for Stenslaaerne at slaa til Skærver, dem leverede de Vejvæsenet som Skærver, men alle de haarde Kampesten leveredes i uslaaet Stand. Der var intet andet for end at bygge Kørebanen om paa hele den Strækning, hvor det havde været galt fat, $\frac{1}{2}$ Mil fra Fasanvejen mod Vest ud til Rødovrevejen; det kostede 36,000 Kr. ud over det normale Budget, og det var *mange* Penge den Gang.

Alt dette kom jeg jo noget hovedkulds ind i, og det varede heller ikke længe, før det var galt fat med Strandvejen langs Dampsporvejen — højlsalig Ihukommelse! Ja, hvad det dog var for et Uhyre. Det var et forfejlet Anlæg, og Driften svarede

ganske dertil. Lokomotivet, hvis jeg maa kalde det saaledes, var monteret paa en Boggie for sig selv og indbygget i Passager-vognen, der altsaa hvilede dels paa Lokomotivets Boggie, dels paa sin egen Bag-Boggie, og saa var det den snedige Mening, at efterhaanden som Vognen fyldtes, forøgedes ogsaa den Vægt, der hvilede paa Lokomotivets Drivhjul, og dermed Trækraften. Men, o Ve, den Væg, der skildte Lokomotivrummet fra Passagererne i den lukkede Del af Vognen, var saa tynd, at Passager-rummet altid var ret stærkt opvarmet, og det *var* jo ikke saa godt i Betragtning af, at det hele var lavet for Sommertrafiken til Dyrehaven. Ingen opholdt sig godvillig i den Del af Vognen, nej, man klumpede sig tværtimod sammen paa den aabne Bag-perron bag Personvogns-Boggien, og var altsaa med til at vippe Lokomotivet i Vejret. Jeg har en varm Sommerdag været Vidne til, hvordan en ung Pige med Ryggen mod den fatale Mellemvæg rødmede til Glødhede og tørrede Sveden af sig, indtil hun fortvivlet gav op. Det var mindre godt betænkt.

Lokomotivet var altsaa uheldigt anbragt og savnede tilstrækkelig Trækraft, hvad Passagererne ofte maatte sande, naar Vognen gik i Staa, saa de maatte staa af, især ved den lille Bakkeknold ud for Hvidøre, og ved fælles Hjælp komme i Gang igen. Man maatte altsaa bekvemme sig til at anskaffe nye, tungere Maskiner, der ikke var indbyggede i Passagervognene, men saa blev det galt paa et andet Punkt, for nu vejede de nye Maskiner mere end Sporet var bygget til at bære, og dette var desto uheldigere, som Strandvejen langs hele Sporet i sin Tid er bygget ikke som andre Veje med Runding til begge Sider, men ensidigt, skraanende fra Vest mod Øst, og langs Østsiden af Vejen var Sporet anbragt; alt det Vand, der faldt paa Vejen, skulde derfor ned tværs over Sporet til Grøften eller Rendestenen, og saa sivede det jo for en stor Del ned i Undergrunden og opblødte denne, saa Sporet sank og maatte justeres til Vejrs, hvorved Vejvæsenet nødtes til at lægge Skærver paa Vejen for at

komme op over Sporet, kort sagt, en mageløs Hævnkrig var etableret, lige opslidende for begge Parter.

Der var ogsaa andre uheldige Forhold, men disse var de værste, og det var ganske omsonst at tænke paa Forbedringer, for der var ingen Penge; det gik omtrent som i Visen, vi sang i vore unge Dage: „Den aad sig selv til sidst.“

Alt dette havde man altsaa at trækkes med, men meget mere kom til.

Hele den nye Ordning, at man vilde have det Maal Skærver og Sten, man betalte for, og gode stærke Skærver, at Leveringstiderne krævedes overholdt o. s. v. skabte nemlig en stor Uvilje imod mig, og maaske var jeg noget skarpkantet. Jeg husker saaledes, hvor vred en Entreprenør var, der ifaldt en lille Mulkt for en vel grov Overtrædelse af en Tidsfrist, og hvorledes jeg sagde til ham, at det glædede mig at se, hvor vred han var, for saa vilde han nok sidde paa Kroerne og skælde ud derover, og saa blev det bekendt, at det *var* Mening, at Tidsfristerne skulde overholdes, nogenlunde da. En lang Klage blev lavet til Amdsraadet og fik en Masse Underskrifter, og vel gav Amdsraadet mig Medhold, men Uvillien blev jo ikke mindre af den Grund, og ved den næste Licitation mødte Vejvæsenet derfor en samlet Front af alle Leverandørerne, der alle som én kun gav Overbud i Forhold til Overslagspriserne, medens de ellers altid var saare villige til at byde hinanden ned, ja mangan Gang mere end jeg satte Pris paa, for en god Vare fortjener jo en passende Pris. Entreprenøren og Vejvæsenet er jo dybest set ikke Fjender, men Medarbejdere.

Men det Aar var det altsaa ganske anderledes, jeg kom hjem med lutter Overbud og foreslog derfor Vejudvalgets Formand at forkaste dem alle fra den ene Ende til den anden, og at bemyndige mig til at udakkordere Leverancerne underhaanden til Overslagspriserne, hvad han gik ind paa.

Da saa Vejføret blev ekstra, og de ikke havde noget at bestille hjemme paa Gaardene, gik de jo til Biddet den ene efter den

anden, jeg fik det altsammen, og næste Aar var den Krig glemt, det gik igen som før, undtagen for Stenslagerne, hvor jeg fik afskaffet Licitation og dermed alt, hvad der hed Underbud; de stakkels Mennesker stod ellers der ved Licitationen og underbød hinanden for at sikre sig Vinterarbejde, som de paatog sig til urimeligt lave Priser. Dette gik Amtsraadet heldigvis beredviligt med til.

Det var den Gang en hel Ynk at komme ud f. Eks. til Lyngby om Vinteren, for neppe var man bleven opdaget, før man blev omringet af en hel lille Skare arbejdsløse, der bad om, at Skærveslagningen maatte blive paabegyndt, men det kunde jo ikke lade sig gøre, før Leverancerne af Kampesten var i Stand. En dygtig Stenslager kunde den Gang slaa 1 Kbfvn. Skærver om Ugen, derved tjente han 18 Kr., 3 Kr. om Dagen, det regnedes den Gang for jævnt godt efter det daværende Prisniveau. Naar der nu ofte er Strid om Skærveslagningsprisen, hænger det sammen med, at hele den gamle Skærveslagnings-Stand er ved at uddø. der er ingen Tilgang, og der skal selvfølgelig Øvelse til det Arbejde saavel som til ethvert andet, det er ikke saadan at løbe til, og uøvede Stenslaaere ødelægger baade deres egne Hamre og Vejvæsenets Sten. Jeg holdt meget af mine gamle flinke Skærveslaaere, naar de da ikke havde for meget med Flasken at gøre, og kom, for det meste da, udmærket godt ud af det med dem; men lad mig her lejlighedsvis oplyse, at „Jens Vejmand“ er en Krønike; Vejmændene slog aldrig Skærver noget Sted mig bekendt; det maa have været en Art titulær Vejmand.

De satte Pris paa, at Licitationen var blevet afskaffet, og at det var blevet indført, at Betalingen ydedes efter Maalet paa de slaaede Skærver; jo større Skærvebunken var, desto større blev Betalingen, ja mange af dem satte formelig en Ære i at faa det største Overmaal. „Jeg skal nok faa Overmaal,“ var der en, der sagde, „for kan jeg ikke faa det paa anden Maade, saa stjæler jeg Sten fra de andre,“ og saa lo han polisk.

At Vejmændene vidste Besked med al den Gaen paa Ak-

kord ved Leverancerne, er der neppe Tvivl om, de favnsatte selv en Del af Stenene, og det er jo en af de værste Følger af den Slags Sløseri, at hele Aanden sløves; hvordan kunde det være anderledes, især naar man betænker de elendige Løn- og Arbejdsforhold, der blev budt dem. De bedst lønnede fik 36 og de ringest lønnede 32 Kr. om Maaneden og saa hvert Halvaar en lille Huslejhjælp. Og Arbejdstiden var om Sommeren fra Kl. 6 Morgen til 6 Aften, og om Vinteren fra Solopgang til Solnedgang. Blev de syge over 1 Uge, lød Reglementet paa, at der for deres Regning skulde stilles en Vikar; den normale Vikar-Dagløn var den Gang 2 Kr., saa det var jo umuligt at følge den Instruks, inhumant. De kendte Fedteriet, ja, men dog betænker jeg mig ikke paa at sige, at det for en stor Del var prægtige Mennesker, meget bedre end hele det System, de arbejdede under. En af disse flinke Vejmænd fortalte mig en Gang, at han havde faaet Stillingen som Følge af, at han var gode Venner med et af Amtsraadets daværende Medlemmer, som derfor var kommet til Stede den Dag, han tiltraadte, og saa sagde til ham: „Ja, Christian, nu er du jo saa bleven Vejmand; Lønningen er jo kun lille, men saa maa du jo se at redde dig noget ved Siden af.“ Det sagde han, uagtet der var 6 Arbejdsdage ugentlig og en Arbejdstid, som den anførte. Hvem kan dog bebrejde de Mennesker, at de fulgte en saadan Anvisning? Men endda var der rene Flidsmønstre iblandt dem, og gennemgaaende satte jeg stor Pris paa dem, især efter at nogle af dem, der drak for meget og bestilte for lidt, var bleven afskedigede og erstattede med andre. Jeg synes, at hele det Befolkningsslag, hvorfra Vejmændene kom og kommer, ofte er tiltalende, prægtige, rettænkende Mennesker, der, især naar de faar en saadan Ansættelse og en Løn, de kan leve af, mange Gange er næsten mønstergyldige.

Det værste var i gamle Dage det gængse Drikkeri, som Vej-entreprenørerne ikke saa helt sjældent førte an i; jeg har saaledes oplevet, at jeg kom ud for at se, hvordan det gik med

Udlægningen og Tromlingen af et nyt Skærvelag paa en af Vejene og fandt, at de eneste derude, der var helt ædru, var de 6 Heste, der trak Tromlen; selv min rare Vejmand gik ved Siden af den og stivede sig vældig af for at vise mig, at han ingen Ting fejlede. Men i den Henseende er der jo lykkeligvis i Aarenes Løb sket en mægtig Forbedring. Men nogle var aabenbart ogsaa nogle slemme Driverter, der trængte stærkt til Forbedring ligesom jeg selv, det fik jeg da at vide, da jeg modtog følgende Brev:

„Hr. Vinkel

Di maa da vist være en skrækkeli ligegyldig Person eftersom di ikke laver det allerringeste ved Frederiksberg bakke, di mener vel at naa bare de stryger deres Gase saa er det nok eller vad tror di egentlig di er skabt til.

Di og deres Vejmand er to Alen af et Støkke der gaar denne dovne gamle Lommetyv med Hænderne i Lommen hele Dagen aldrig har nogen seet at han bestiller det aller ringeste vor længe mener di at han skal gaa og stjæle Pengene udaf Lommen paa Folk han har jo naaet Aldersgrænsen for længe siden

Det er vist snart po Tide at man for Aftenbladet til at lære dem at gøre Landevejen istand di havde bege to nødi at komme i lære hos Vejmanden paa gamle Kongevej. *M*“

I denne Sammenhæng kan jeg ikke modstaa Lysten til at fortælle saadan et smukt lille Træk om en af mine kæreste Vejassistenter, ikke fra den første Tid, men langt senere. Vi havde paa en af Vejene en Vejmand, om hvem vi godt vidste, at han var Kvartalsdranker, men som jeg holdt paa for hans svage Hustrus Skyld, og fordi vi endnu haabede paa at faa ham reddet. En Dag traf Assistenten ham fuld paa Vejen og i saa krigerisk en Stemning, at det saa ud til, at han vilde slaas med ham. Nu kunde Assistenten med stor Lethed have slaaget ham i Gulvet, men i Stedet kastede han sig paa Cyklen og flygtede

for ham af Frygt for, at Vejmanden skulde forgribe sig paa ham. Men næste Dag opsøgte han Vejmanden og sagde til ham: „I Gaar gjorde jeg, hvad jeg aldrig før har gjort overfor noget Menneske, og aldrig mere vil gentage, jeg flygtede for Dem, for at hindre, at De skulde lægge Haand paa mig, og jeg nødtes til at slaa igen, saa det blev uundgaaeligt at afskedige Dem. Det gør jeg aldrig mere, men hvis De nu ikke gør Alvor af at blive Afholdsmand, er De færdig som Vejmand.“ Saa fik vi ham ind i Blaa Kors, og saa hjalp det.

Vejmændenes Kaar blev jo Tid efter anden forbedrede ikke saa lidt, men det gik kun langsomt, og naar jeg nu tænker tilbage derpaa, synes jeg, at det gik *for* langsomt og kan ikke frigøre mig for den Selvanklage, at det vilde være gaaet hurtigere, hvis jeg havde været mere paagaaende overfor Amtsraadet. Men jeg mistvivlede om at kunne gennemføre det, og *virkeligt* gode Kaar fik de først i 1919, da alle Lønninger hele Landet over, især for de lavest lønnedes Vedkommende, kom godt i Vejret; først da kom ogsaa Vejassistenternes og min Løn op paa et passende Niveau. Hvordan den gode Vejmandsløn og den sociale Position, de indtager, virker, oplevede jeg et fornujeligt Eksempel paa. Der var en Vejmandsplads ledig et Sted, og blandt Ansøgerne var der en Mand, som paa det Tidspunkt var blevet noget vidtløftig, ret rød af Anskuelse og lidt for kær af Snapseriet; han havde imidlertid en god Ven, der var overbevist om, at hvis han kunde opnaa den Stilling med en god Løn og fast Arbejde, var han reddet, og denne Ven gik saa til Præsten for at faa ham til at anbefale ham, og sendte derefter Ansøgeren op i Præstegaarden. Men her var han ret mistrøstig, „for Vejinspektøren er jo Indre Mission“. Det gaar maaske endda, mente Præsten, gav ham en Anbefaling, og paa den fik Manden Pladsen. Og se, det gik ganske som Vennen havde haabet, han blev en fortræffelig Vejmand, hele Vidtløftigheden var som strøget af ham. Der *er* jo en indre Forbindelse imel-

lem de Kaar, Mennesker lever under, og hele den Livsanskuelse, den Moral, det medfører.

Naar Amtsraadet i 1919 saa glat gik med til at forbedre alle Lønninger saa betydeligt, men indtil da og især i forrige Aarhundrede ikke kan frikendes for at have været ret smaatskaaren, laa dette først og fremmest i de fortvivlede Skatteforhold. Hvor ængstelige de var for at paatage sig økonomiske Forpligtelser kom f. Eks. frem derved, at Amtsraadet i det samme Møde, hvor jeg blev valgt til Vejinspektør, nægtede at modtage en Arv paa 1000 Kr., der var tilfaldet Raadet med Forpligtelse til at bruge Beløbet til Anskaffelse af nogle Bænke langs Strandvejen, for saa skulde man jo vedligeholde dem, og det havde de ikke faaet Penge til. Især nu er den Slags mindre flatterende og ganske uforstaaeligt, men Forklaringen paa dette og meget andet maa som sagt søges i Beskatnings-Forholdene. Amtsraadet fik hovedsagelig sine Indtægter fra Hartkornsskatterne, der hvilede paa et ret begrænset Areal og især paa den vestlige Del af Amtet, hele „Bondelandet“, og disse Skatter var derfor saa høje og trykkende, at mange Amtsraadsmedlemmer sikkert er valgt paa det Program, at Skatterne skulde ned. Men i hele den østlige Del af Amtet og især langs Strandvejen var der jo opstaaet den ene store Villaby ved Siden af den anden, beboede af mere eller mindre velstillede Københavnerne, ja Rigmænd; kan man fortænke de Bønder, som især i de vanskelige Landmandsaar havde ondt nok ved at klare sig, aldeles ikke havde Lyst til at honorere de Veksler, som Københavnerne i deres Villaer ønskede at trække paa dem gennem Kravene til Vejvæsenet, thi den Skat, disse Villaer svarede til Amtsfonden, var for ingenting at regne; en kostbar Villa og maaske beboet af en rig Grosserer betalte mangan Gang mindre til Amtsfonden end en fattig Husmand ude i Glostrup eller Taastrup. Men kom man saa ud paa Strandvejen, var det jo en hel anden Sag. Der var det ikke svært at indrømme, hvor berettiget det var, at de vilde have Gangstier langs Vejene i Stedet for Grøfterne o. s. v.

Det indrømmede Amtsraadet ogsaa, men erklærede, at d'Hr. maatte betale det selv, men herimod blev det gjort gældende, at det var Amtsraadets Pligt at vedligeholde Vejen, den Pligt paa- hvilede ikke Vejens Naboer.

Overfor Amtsraadet savnede man jo imidlertid Magtmidler, for Vejloven kendte intet i den Retning, Villaejernes Ønsker gik, men saa var der jo Sogneraadene, til Sogneraadet betalte man en klækkelig Formue- og Lejlighedsskat, og den betød meget for hele Sogneraadets Økonomi, dem havde man en Klemme paa, idet Skattepligten til Kommunen, de boede i, først traadte i Kraft, naar Opholdet derude havde været i fulde 4 Maaneder; flyttede man ind, før den Tids-Grænse var naaet, gik Sogneraadet tabt af det Kvartals Skat, det drejede sig om. — Der var i de Aar i Lyngby-Taarbæk Sogneraad en Formand, der hed Peter Lund; han var ikke uden Lune. Naar Grossererne sendte en Deputation op til ham med Trusel om, at de flyttede ind, hvis Sogneraadet ikke vilde bevilge dem Gangstier, Gadebelysning m. m., saa bukkede Møller Peter Lund høfligt for Herrerne — hvis han var i godt Humør — og sagde til dem, at han vilde ønske, de maatte faa et behageligt Vejr til Flytningen; men var han gnaven, sagde han: „Ja, flyt De . . . i Vold!“ Der var heller ingen Udkomme med Sogneraadet, ganske simpelt fordi Skatten var mindre i Sommerkommunen end i København; flyttede de ind, blev Skatten derfor saa meget større; de ramte ogsaa sig selv, naar de vilde straffe Sogneraadet.

Det var slet ikke morsomt for nogen af Parterne, og det gav et ideligt Gnaveri for Amtsvejevæsenet. Det duer ikke, at den ene vil drikke, men den anden skal betale. „Drik som du har Penge til, Lund ej kreditere vil,“ som allerede Wessel skrev. Men paa disse Forhold hjalp det først, da Ejendomsskylden afløste Hartkornet som Basis for Beskatningen, det forstaar man let, naar man f. Eks. faar at vide, at saa steg Amtsfonds-Bidraget for en almindelig lille Villa med en Have paa et Par Tusinde Kvadratalen fra en 2—3 Kr. aarlig i 1890 til ca. 90 Kr.

i 1925, og i det Hele fik Amtsfonden jo derved et ganske anderledes solidt Skatte-Grundlag. Men én Ting lærte de vanskelige Skatteforhold mig, og det var at være meget nøjeregnende hvad Vejvæsenets Økonomi angik, det gjaldt ikke blot om at skaffe den bedst mulige Vej — bortset fra Spørgsmaalet om Gangstianlæg o. desl. — men at skaffe den for den mindst mulige Udgift; der forelaa med andre Ord i høj Grad en reel, paatrængende og interessant Ingeniøropgave, og til denne Opgaves Løsning var jeg saa heldig at faa en fortræffelig og højst fornøden Hjælp gennem to dygtige unge polytekniske Kandidater, jeg fik ansat som Vejassistenter til Afløsning af dem, der fandtes, da jeg blev Vejinspektør. De to nye var H. C. Jensen, som var der i 33 Aar, indtil hans Helbred i 1920 svigtede, og Emil Holm, der i 1893 blev Amtsvejinspektør paa Lolland-Falster, og som efterfulgtes af Harald Nyborg, der blev min Efterfølger som Amtsvejinspektør. Siden hen kom flere til. At det ikke var saadan lige at løbe til at løse den førnævnte Vejingeniør-Opgave, fik jeg i høj Grad bekræftet, naar Overvejinspektøren inspicerede Vejene. Det var i de Aar Oberstløjtnant Enrico Dalgas, der var Overvejinspektør, og det var i høj Grad inspirerende at faa denne energiske og initiativrige Mands Besøg. Han havde selv været en interesseret Vejingeniør før 1867, da Amtsraadene overtog Hovedlandevejene fra Ingeniørkorpset, og han kom næsten altid sammen med sin Svoger, Ingeniørkaptajn E. Jensen, der var lige saa interesseret; Kaptajn Jensen havde haft Distrikt paa Fyen og havde her foretaget interessante Forsøg, især vedrørende den rette Skærvestørrelse, Dækgrusets Indflydelse paa Slidet m. m.; naar saa vi tre og Amtsvejinspektør Birch i Frederiksborg Amt kørte 2 Dage i Rad paa Landevejene i København og Frederiksborg Amter, saa endevendte vi Spørgsmaalene i det uendelige, vi var lige lidenskabelige i vor Interesse. Og saa blev gerne Resultatet, at vi evnede ikke at gøre det bedre, end det var, men at vi alligevel var utilfredse med Methoderne; man maatte kunne forbedre det hele, mon der

ikke var noget at lære i andre Lande, f. Eks. Tyskland og Holland. Og da vi saa nogle Gange var komne til det Resultat, førte dette til, at Overvejningsinspektøren skaffede en lille Bevilling til en Studierejse til Tyskland for Oberstlieutnant Collin Lundh (som Overvejningsinspektørens Repræsentant) og mig, der eventuelt skulde overføre de Ideer, vi kunde finde, til Danmark. Naar jeg senere hen i Livet ved Forholdenes Magt blev noget af en Foregangsmand paa Vejvedligeholdelsens Omraade, skyldes dette især denne Studierejse i Forbindelse med, at det laa saa lige for, at det netop var dèr, hvor Færdslen var størst, inde omkring København, at man hurtigst kunde komme til et Resultat om de Forsøg, Rejsen gav Anledning til. Det var en dejlig Rejse, og den gav et godt Udbytte ikke blot for de Veje, jeg kaldte mine egne, men — i alt Fald i det lange Løb — ogsaa for Landet; thi jeg kom hjem fra Rejsen overbevist om Damptromlingens Overlegenhed over vor gammeldags Hestetromling og opsat paa ogsaa hos os at gøre Forsøg med det Tyskerne kaldte Kleinpflaster, Chaussebrolægningen, eller som vi først kaldte den Mosaikbrolægning. Fuld af Forventning kom jeg hjem, fuld af Forventning forelæste jeg mine Rapporter oppe paa Overvejningsinspektørens Kontor for Dalgas, Collin Lundh og Kapt. Jensen, et helt lille Tribunal, og endnu mere fuld af Forventning indstillede jeg til Amtsraadet, at anvende 20,000 Kr. til Anskaffelse af Damptromlemateriel, Iværksættelse af Forsøg med „Mosaikbrolægning“ og Anskaffelse af Apparater, hvormed vi kunde foretage Slidmaalinger. Nu gjaldt det, hvad vilde Amtsraadet svare? Ja, de svarede, at 20,000 Kr. var mange Penge, at de gerne vilde gøre Forsøget, men at de syntes, Staten skulde lægge de Penge ud, saa Amtsraadet først re-funderede dem, naar det havde vist sig, at dette nye og uprøvede ogsaa passede for vore Forhold.

Med det Svar i Lommen besøgte jeg Oberstlieutnant Dalgas i Aarhus. Det er godt, sagde han, den Bevilling kan jeg nok skaffe; jeg vil tale baade med nogle Folketings- og Lands-

tings Medlemmer, Højre- saa vel som Venstremænd. Det skulde nok lykkes, tænkte jeg saa, naar han tog sig af det, men — det var sidste Gang, det timedes mig at tale med denne prægtige Mand, han døde i Eftersommeren 1894 faa Maaneder efter vor Samtale, og med hans Død kom Sagen ind i et helt andet Spor. Den nye Overvejinspektør, Collin Lundh, gjorde overfor sit Ministerium gældende, at hele Sagen var saa oplagt, at der ikke behøvedes Forsøg og derfor ikke var nogen rimelig Grund for at laane Amtsraadet de Penge, saa skrev Amtsraadet igen til Ministeriet, og saa ventede vi paa Svar, ja baade Aar og Dag, men fik aldrig noget; Sagen var simpelthen død en ynkkelig Straadød. Det var en Skuffelse; hvordan skulde man nu komme i Gang, hverken Ministeriet eller Amtsraadet var jo til at rokke ved. Men i 1896 lysnede det. I Sommeren 1893 havde jeg holdt et Foredrag i Ingeniørforeningen om det, jeg havde set i Tyskland, og det havde foranlediget en energisk Handlende til at købe hele to Damptrømler fra England, overbevist som han var om, at deres Tid nok skulde komme. Med denne Mand sluttede jeg en Kontrakt om, at han i det Efteraar skulde foretage alle de forestaaende Lagbelægningsarbejder paa Landevejene til Priser, der ikke oversteg Overslagets; den Kontrakt fik jeg Amtsraadet til at approbere, og saa var vi dog i Gang. Og hvor husker jeg dog min Fryd, da jeg kom ud paa Roskildevejen, hvor vi begyndte, og saa' Trømlen i Arbejde, og hvor kunde den dog arbejde. Jeg kom hjem den Dag saa henrykt som en ung Pige, der har faaet sin første Balindbydelse. Jeg mindes ogsaa en af Vejmændene det Aar. Han ventede Damptrømlen en Aften og gik den imøde sent efter Fyraften, men den kom ikke; saa gik han hjem, men var jo paa Færde næste Morgen ved Arbejdstidens Begyndelse, og hvem skildrer saa hans Forbavselse, da han kommer derud og finder ikke blot Trømlen, men at der allerede er ophakket 200 Favne Vej paa hele den ene Halvdel af Vejen. Han var lige ved at sætte sig paa Halen, som han udtrykte sig, og saa

var det ikke saadan Ophakning som den, vi var vant til med Haandhakkerne, nej 10 Gange grundigere.

Endnu næste Aar maatte jeg nøjes med at arbejde med den lejede Tromle, men saa havde Amtsraadet erkendt Methodens Overlegenhed over det hidtidige og gik ind paa at købe Maskinen, og dermed var Damptromlingen endeligen indført i Københavns Amt. Mærkeligt, at det varede 10 Aar, før den ogsaa blev indført i København. I 1897 kom vi saa smaat i Gang med nogle Slidforsøg, og i 1898 med Mosaikbrolægnings Forsøget, men i væsentlig mindre Stil end oprindeligt planlagt sammen med Staten.

Det er jo ikke Stedet her at komme nærmere ind paa hele dette vejtekniske Spørgsmaal, men det har dog maaske Interesse at notere, at alle disse Forbedringer efterhaanden bragte det aarlige Skærfeforbrug ned med ca. 34 pCt. i Forhold til, hvad det var forinden; og det betød dog noget, især i Betragtning af, at Materialforbruget dengang androg 60 pCt. af samtlige Vejjudgifter, at Færdslen var svagt stigende, og Kørebannerne i en Aarrække nød almindelig Anerkendelse.

Det var mig saaledes en stor Glæde, da Stiftamtmanden engang fortalte mig, at Kongen, Christian IX, endog to Gange havde udtalt sin Paaskønnelse af Vejenes Godhed.

Men med denne Anerkendelse gik det jo sørgeligt ned ad Bakke, efterhaanden som Automobilfærdslen tog stedse mere Overhaand, og Glæden over de gode Kørebaner og den økonomiske Vedligeholdelse forvandlede lidt efter lidt til Sorg over Vejenes elendige Tilstand og Erkendelse af Umuligheden af at opretholde de Vedligeholdelsesmetoder, man havde brugt, ja næsten siden Romerrigets Dage, og som især i det sidste halve Aarhundrede havde naaet en stor Fuldkommenhed. Det er interessant at se de Jammerklager, der lød fra den internationale Vejkongres i Paris i 1908, hvor al Verdens Vejingeniører var stævnet sammen i deres fælles Nød over det store Spørgsmaal, hvorledes Vejene nu skulde bygges og værnes. Ind-

til da var al Færdsel Hestevognsfærdsel, det var gennem Aarhundreder de jernbeslaaede Hestehove og Jernhjulene, man skulde værne Vejene imod, dem, de var byggede til; men nu var det umiskendeligt, at disse samme Veje blev ødelagt af Automobilernes bløde Gummihjul, det maatte jo være daarlige Veje og nogle Klodrianer af Vejingeniører. Men en af de franske Vejingeniører, der førte Ordet i Paris, udtalte herimod, at hvis man havde udsat en Præmie for en Maskine, der hurtigst mulig kunde ødelægge vore Veje, saa burde Automobilerne have 1. Præmie; men hvad nyttede alle dens Slags Udtalelser, det forandrede jo intet ved Realiteterne.

Den Oplevelse, der gjorde det største Indtryk paa mig, havde jeg i 1913. I den nordre Del af Skodsborg havde Kørebanen faaet et nyt Dækklag, og Vejassistenten, der lejlighedsvis havde passeret dette Vejstykke sammen med Søllerød Sogns Vejudvalg, kom hjem nok saa stolt over, at Udvalget, da de kørte derover, ganske uopfordret havde sagt, at bedre kunde en Kørebane simpelthen ikke være. Men saa gjorde jeg en Studierejse til England og Belgien, og da jeg kom hjem fra den, var Vejen halvvejs ødelagt af Automobilfærdslen, og saadan et Dækklag skulde efter de hidtidige Erfaringer have kunnet holde i en 7—8 Aar. Hvad skulde vi dog stille an, der var jo intet andet Valg end i stor Stil at forsøge det samme Middel, som i England havde reddet saa mange af Vejene, Overtjæring af Kørebanerne.

Vi havde jo ganske vist gennem en hel lang Aarrække med Held anvendt Chaussebrølægning, saa vi paa det Tidspunkt havde 11½ km Chaussebrølægning rundt om i Amtet, men dette ret kostbare og meget modstandsdygtige Vejdække havde jo kun sin vejtekniske Berettigelse dèr, hvor den tunge og stærke Færdsel fandtes, og tilmed drejede det sig nu ikke blot om den Stump Vej, her nævnedes (fordi Ødelæggelsen viste sig saa grelt), men om snart sagt hele Vejnettet; man maatte skaffe et Middel, hvormed man for en overkommelig Udgift kunde

naa langt nok omkring. Og om dette Punkt, 5: hvilke Veje, der først burde chaussebrolægges, havde jeg endda nogle Aar forud haft en ret stærk Dissens med Amtsraadet, især Amtmanden og Vejudvalgets daværende Formand. Jeg vilde chaussebrolægge Roskildevejen dér, hvor det var vanskeligst at holde den godt vedlige, men Amtsraadet sagde nej, og endda, anden Gang det kom paa Tale, med den Tilføjelse, at før Strandvejen var chaussebrolagt til Bellevue, skulde ingen anden Vejstrækning chaussebrolægges. Saa kom der imidlertid en Klage over den Del af Roskildevejen, som jeg ønskede chaussebrolagt, og da Klagen var berettiget, kunde jeg selvfølgelig ret vanskelig undgaa at erklære, at det eneste rigtige var at forsyne den med Chaussebrolægning, men det fandt Amtmanden respektstridigt, hvorfor han ogsaa udtalte sin „store Forbavselse over, at Amtsvejinspektøren kunde foreslaa dette, naar Amtsraadet to Gange havde afslaaet det!“ Ja, hvad skulde jeg dog svare? Jeg svarede, at jeg selvfølgelig var forpligtet til at adlyde enhver Ordre, jeg fik fra Amtsraadet, men jeg var ikke forpligtet til at have samme Mening som Amtsraadet og havde det ikke; og jeg syntes ogsaa, at Amtsraadet var bedst tjent med at have en Amtsvejinspektør, der havde en selvstændig Mening. Det rigtige i dette Svar maa vist være bleven indrømmet, for jeg fik ingen Reprimande, men kort Tid derefter blev det vedtaget at chaussebrolægge Roskildevejen, og indtil Begyndelsen af 1913 var der ialt chaussebrolagt 10,2 km Vej; men det meste af Strandvejen med sin lette Sommerfærdsel dengang og sin Villabebyggelse, kunde det efter min Anskuelse ikke være rigtigt at forsyne med dette Dække; man skal jo ikke bruge stærkere Midler og dyrere end nødvendigt.

Vi havde det egentlig slet ikke saa let i de Aar. Der var overalt en Famlen overfor hele den nye Vejsituation. Nye Opfindelser var der nok af, og der blev gjort vældig Reklame for dem, efterhaanden som de dukkede op, og selvfølgelig beviste hvert eneste Firma, at deres Patent var det eneste lyk-

saliggørende. Det var saaledes ret karakteristisk, at der ved den 3. internationale Vejkongres i London 1913 var anlagt en Prøve-Vejstrækning med ikke mindre end 22 forskellige Slags Dæklag, men allerede dengang var der langt flere Dæklagsarter, og siden da er der kommen og kommer der bestandig nye til, en sand Embarras de richesse; og Vanskelighederne ved at vælge det rette forøges i høj Grad derved, at Forholdene er saa forskellige de forskellige Steder; hvad der passer ét Sted, er maaske uheldigt et andet Sted, eftersom Klimaet, Færdslen, Jordbundsforholdene og alle de øvrige Vejforhold skifter. „Hvad er nu det bedste Dæklag, nu maa De dog snart vide det?“ spørger saa mange, men oprigtig talt kunde man omtrent lige saa godt spørge sin Læge om, hvad man skal spise, naar man bliver syg. Opgaven er netop den at udfinde, hvilket Dæklag, der paa ethvert Sted giver den bedste Økonomi, saa man hverken skyder Spurve med Kanoner eller skyder paa Pansertaarne med Salonrifler. Der er *intet* enkelt Vejdække, der er det bedste overalt, 5: det, der bedst svarer Regning.

Nu ved man imidlertid en hel Del mere om alle disse Forhold end dengang, men i 1913—14 var Vejteknikernes Viden overalt ikke saa lidt mere begrænset, og dette var for Vejvæsenet i Københavns Amt desto uheldigere, som Opgaven med at tilpasse Vejene til den nye Trafik intet Sted var mere paatrængende her i Landet. Vi havde ganske vist Chaussebrølægningen og vidste, hvad den duede til, men hvad forsløg det, vi hverken vilde eller kunde i nogle faa Aar naa omkring i Amtet med den overalt, hvor Kørebanerne forfaldt; og vi havde nogle lovende Forsøg med Asfaltmakadam, men ogsaa det Dæklag krævede en ret stor Kapitalanbringelse, saa man ikke i en Hast kunde asfaltere Vejene; der var ikke andet dengang end Over-tjæringen, man økonomisk evnede i en Fart at naa langt nok omkring med for en rimelig Udgift, for Motorafgiften, der nu giver saa svimlende Beløb, at Regeringen daarlig ved, hvad de

mange Penge skal bruges til, var jo dengang aldeles forsvindende og gik endda ikke i Amtsfondens Kasse alle sammen.

Og saa arbejdede endda Motororganisationerne stærkt paa at slippe af med den Smule Afgift, de dengang betalte. „Det var jo principielt forkasteligt at visse Køretøjer og endda dem uden jernskoede Hestehove og jernbeslaaede Vognhjul skulde beskattes for at faa Lov til at køre paa de offentlige Veje. Da W. C. blev indført i København, var det Husejerne, der maatte bekoste Indlægene, og nu var det Vejejerne, Amtsraadene, der maatte bekoste Vejenes Tilpasning til den moderne Trafik.“ Det lød jo meget smukt, der var blot det at tilføje, at ingen er forpligtet over sin Evne, og den Fordring var det simpelt hen umuligt for de kommunale Raad at opfylde, men den Erkendelse hos Motorfolkene kom først langt senere. Iøvrigt tror jeg ogsaa nok, at det var Lejerne, der fik Lov at betale, hvad de W. C.-Indlæg kostede Ejerne at forrente og amortisere og lidt til.

Det var ikke uden Ængstelse, vi gav os i Lag med Overtjæringen; vi havde „brændt Fingrene“ nogle Aar forinden ude paa Strandvejen i Hellerup — en særlig „god“ Ven var endog saa venlig at fortælle, at jeg havde begaaet enhver Fejl, der var Mulighed for at begaa — og vi vidste ogsaa godt, at Metoden kun strakte til overfor en vis begrænset Færdsels Tæthed. Men vi *maatte* forsøge, og vi gjorde det, Vejen var aldeles ikke afslidt, men den var saa fuld af smaa og store Huller, at den var modbydelig at køre paa; saa tog vi vor store Damptromle derud, rev hele Kørebanen op med Hakkeapparatet, jævnedes løshakkede Skærver, gennemvandede og fasttromlede det hele under energisk Fejning, og saa saare Vejen var tør nok dertil, blev den overtjæret, og se det gik, Kørebanen var foreløbig reddet undtagen dèr, hvor Færdslen var saa stor, at der krævedes stærkere Dækklag. Det næste Aar gik man videre i samme Retning, men senere var det snart gaaet galt som Følge af Krigen, idet Tjære blev en Krigsvare, der steg til en fabel-

agtig Pris. I forrige Aarhundrede løb Tjæren i Stranden. Før Krigen kostede 1 Td. Tjære 9 Kr., ved Krigen Begyndelse gav vi 13 Kr., men allerede 1917 gav vi 70 Kr., og Aaret derefter endog over 103 Kr., og saa var det endda en Naadessag fra Nævnets Side, at man fik det aller nødtørftigste Kvantum. Amtsraadet bevilgede derimod uden Vaklen den nødvendige Tjære trods den forbløffende Pris, takket være en lille Hændelse, som jeg oprindelig var mere end ærgerlig over.

Der boede et Steds paa Strandvejen en norsk Konsul, hvis Ejendom havde en ret stor Facade mod Strandvejen; det var før vi begyndte at overtjære Vejen, og han maa have været utilfreds med den Vanding, der fandt Sted, thi en skønne Dag, da jeg kom derud, havde han uden videre ladet Vejen foran hele hans Facade behandle med Chlorcalcium, og da vi derfor kort Tid derefter naaede dertil med Tjæremaskinen, var vi nødt til at springe det Stykke Vej over, det lod sig ikke overtjære; men baade nord og syd for dette Vejstykke var Vejen overtjæret. I disse vanskelige Aar var der bleven indført en udmærket Foranstaltning, nemlig en aarlig Inspektionsrejse ud paa Vejene med hele Amtsraadet, saa vi kunde vise i Marken, hvad vi lavede. Vi skulde da selvfølgelig ogsaa ud paa Strandvejen, og saa var jeg da saa klog at gøre Holdt paa dette Sted og forevise for Amtsraadet Forskellen paa, hvorledes en Vej bliver, eftersom den behandles med Chlorcalcium eller med Overtjæring. „Hvordan gaar det dog til, at Vejen er saa forfærdelig her, Vejinspektør?“ spurgtes der selvfølgelig, og saa forklarede jeg Sagen. Amtsraadet saa' paa det, sundede sig derpaa, og saa kom Vejudvalgets Formand, Landstingsmd. Piper, hen til mig og sagde: „Sig mig, Vejinspektør, er det virkelig hele Forskellen?“ „Ja, jeg ved ingen anden!“ Fra den Dag af kunde jeg spare mig al min Veltalenhed til Fordel for Overtjæringens Nytte og ubetingede Fortrin for Chlorcalcium, og fra den Dag fik jeg de Bevillinger, jeg bad om til Anskaffelse af Tjære og Maskiner til Overtjæringens Udførelse. Og vel var jeg fuldt

paa det rene med, at der var mange Steder i Amtet, allerede dengang, hvor Overtjæringen ikke forslog i det lange Løb, men selv der hjalp Overtjæringen dog saa meget paa Vejtilstanden, at vi omtrent overalt kunde opnaa en foreløbig taalelig Tilstand, og den Dag jeg faldt for Aldersgrænsen, Oktober 1922, fandtes der praktisk talt ikke mere almindelig makadamiserede Landeveje i Københavns Amt; 56 pCt. af Vejene var overtjærede, 42 pCt. chaussebrolagte, og Resten enten Asfalt- eller Tjæremakadamiserede. Men selvfølgelig var Vejenes Tilpasning, ja blot Kørebanernes Tilpasning, ikke endt dermed, den fortsættes bestandig og vil blive længe ved endnu, med Vejudvidelser, Gangsti- og Cyklestianlæg osv., og hvis Trafikken vokser i samme Tempo som hidtil, er det jo ikke godt at vide, hvor æiler hvornaar vi ender. Som Eksempel paa, hvordan Trafikken vokser, skal jeg nævne et eneste Sted, Roskildevejen ved Damhuskroen. Straks jeg blev Vejinspektør foranstaltede jeg Færdselstællinger rundt om i Amtet 3 Aar i Træk, 1886, 87 og 88; Middeltallet af Færdslen i de 3 Aar var paa det Sted 283 Tospænder- og 261 Enspænder-Vogne daglig, ialt 544 Køretøjer med en samlet anslaaet Vægt af 1240 Tons. 34 Aar senere, i 1921—22, var denne Færdsel steget til 329 Hestevogne, 326 Motorvogne med Luftgummihjul, 191 Lastmotorvogne med faste Bandager og 147 Motorcykler, ialt 993 Køretøjer med en samlet Vægt af 2094 Tons, men i 1929 er alt dette blevet til 329 Hestevogne, 4460 Luftgummivogne, 95 Lastvogne med faste Bandager og 528 Motorcykler, ialt 5412 Køretøjer med en samlet Vægt af 8989 Tons *daglig*, ca. 3,281,000 Tons om Aaret!

Men hertil kommer saa i 1929 4000 Cyklister daglig og mere end 1100 Fodgængere, en Færdsel, der praktisk talt intet betød i 1886, men allerede i 1921 udgjorde 930 Cykler og over 400 Fodgængere, og den Udvikling vil utvivlsomt melde sig overalt og give Amtsvejvæsenet nok at bestille, ikke mindst fordi det næsten overalt ogsaa vil betyde Vejudvidelser. Det var derfor i rette Tid, de store Tilskud til Vejvæsenet kom fra Motorfærds-

len, som efterhaanden gør det umuligt for Cyklister og Fodgængere at færdes paa en almindelig Landevej ved Siden af Motorvognene, og Motorfolkene vil hellere end gerne af med dem, de spiller hver Dag den gamle Komædie: Lad os skilles ad.

Endnu saa sent som i 1921—22 fik vi i Københavns Amt kun 230,000 Kr. af Motorfærdslen, mens vi maatte bekoste ekstraordinære Vejarbejder for 970,000 Kr., og saa var dog alle de andre Amter misundelige paa os, fordi vi fik for meget af Motorskatten; Sagen var nok den, at vi fik for lidt allesammen. Det er der nu bødet godt paa, og naar jeg nu kommer ud f. Eks. ved Damhuskroen og ser den smukke brede Vej med sin chaussebrolagte Kørebane og fine brede Cykkestier og Gangstier, naar jeg hilser paa min Efterfølger i Vejvæsenets lukkede Motorvogn og kommer op i de store luftige Kontorlokaler med det herlige Arkiv, og saa tænker paa alle de mange ringe Aar vi begyndte med, Kørebanerne, der oftest enten støvede eller var sølede og trængte til at skræbes (uagtet vi skræbete Vej i det uendelige), paa den lille saare beskedne Enspænder-Charabanc, vi kørte om i, og mine to Gæstesenge med Arkivet, ja, saa siger jeg paa Vejvæsenets Vegne: „Nille, Nille, jeg er kommen i Himmerig, og ganske uforskyldt!“ Ja, for det *er* en dejlig Livsgerning at faa tildelt at berede Mennesker gode Veje. Jeg fik den Gerning saare kær, især da vi naaede til at magte Forholdene og Aar efter Aar evnede at imødekomme stedse flere rimelige Krav, selv om det kostede noget. Og Amtsraadene er i det store og hele humane og rettænkende Foresatte. Blandt alle politiske Afskygninger i de skiftende Amtsraad fandt jeg mange dygtige og elskværdige Amtsraadsmedlemmer, som det var en Glæde at samarbejde med og let at underordne sig, men unægtelig tænker jeg med størst Tak paa Etatsraad N. Andersen og Landstingsmand E. Piper, ikke just fordi de var mine politiske Meningsfæller, men for deres hele noble, redelige og uselviske Personligheds

Skyld, fordi de aldrig blandede sig i administrative Forhold og viste mig fuld Tillid, saa Forholdet blev saa harmonisk.

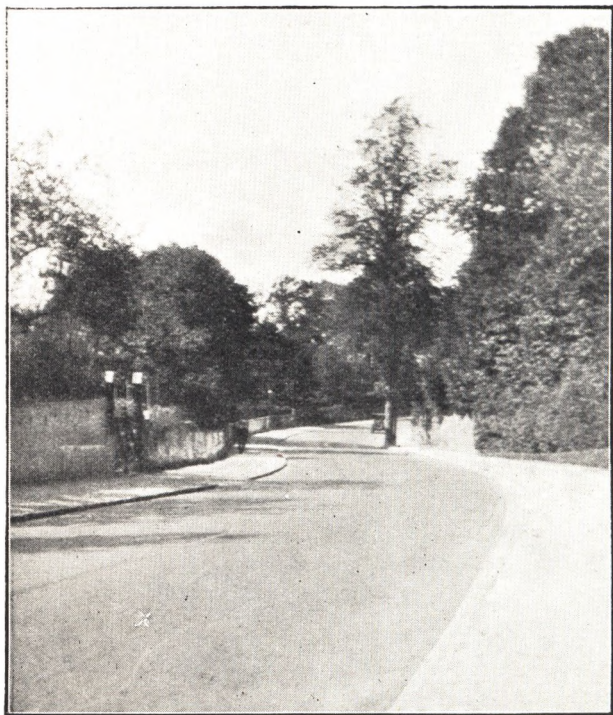
Og en god Vej er jo heldigvis ikke blot en i teknisk Henseende god Vej, en god Vej er ogsaa en Vej, hvor man i æstetisk Henseende befinder sig vel. Der er en Masse Mennesker,

Københavns Amdsraad 1910—1922.

der tilbringer en stor Del af deres Liv paa Landvejene; det betyder meget for dem, om de Veje er barske, nøgne og kedelige, eller hyggelige, smukke med Læ mod Vejr, Vind og Sol. „Saa kedelig som en Landevej,“ sagde man i gamle Dage om Hverdagsmennesker af den mest kedsommelige Type, men jeg synes, at vi rundt om i Landet har en Mangfoldighed af me-

get smukke Veje med dejlige Alléer og andre smukke Omgivelser, der netop kommer til deres Ret i Vej billedet. Hvis det ikke var saa, kunde vore Kunstnere ikke saa ofte have valgt at male netop et Kig henad en eller anden Vej. Jeg hidsætter

Strandvejen ved Stokkerup.

nogle Vej billeder fra kendte Steder og æsker rolig Dommen om de Vejes Udseende og spørger saa, om det er retfærdigt at føre den Tale, der jævnlig føres om, at vi Vejingeniører er Barbarer, der kun forgrimmer Naturen. Jeg synes tvertimod, at det mange Gange er lykkedes at forskønne. Hvor udvikler Løvet sig fyldigere, smukkere end langs en Vej, hvor kan et Vejsving eller en Vej, der slynger sig i et Terræn, være smuk,

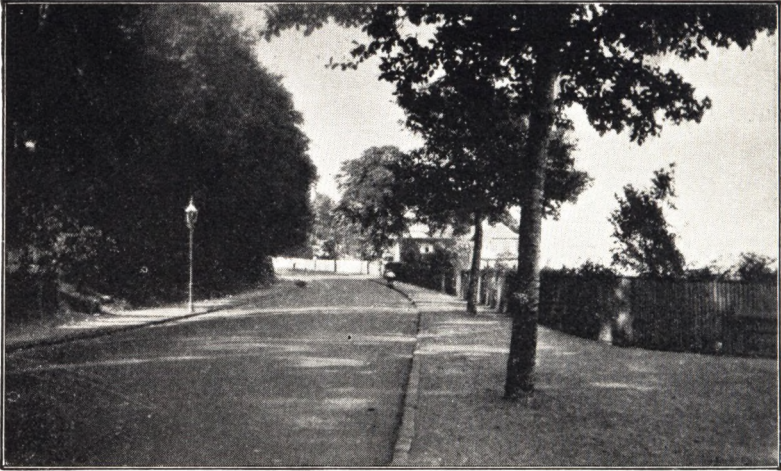
ja en ganske almindelig beplantet Vej, selv om den er snorlige; Perspektivet er saa smukt. Eller kan Vejvæsenet ikke værne om historiske og æstetiske Værdier? Bernstorffstøtten „omtrent en Mil fra Kjøbenhavn paa høje Gentofte Bakke“ giver Svaret derpaa, for den staar langt smukkere nu end før Vejjudvidelsen i 1924.

Og det er saa morsomt at se, hvor interesserede Vejmændene kan blive i at hæge over Træerne, og Vejassistenterne selvfølgelig ogsaa. Men der er mange Mennesker, som trænger til at faa deres Øjne opladt, saa de kan se, hvor smukke Vejene er mange Steder rundt om i Landet, og det var sikkert meget nyttigt, hvis man mødte Vejvæsenet med mere Tillid i den Henseende; først da, naar man mødes med Tillid yder man sit bedste Arbejde. Det fordrer derimod en hel Del medfødt Stædighed for ikke at sløves, naar man altid er paa Listen over de mistænkte Personer.

Men hvor var det morsomt at se Alléerne eller anden Plantning trives trods alle Træernes mange Fjender og hist og her at kunne anbringe en Bænk paa et særlig egnet Sted, og hvor

Bernstorffstøtten ved Helsingørsvejen.

Strandvejen ved Foden af Aggershvilebakken.

Strandvejen ved Enrum.

var det fornøjeligt at faa Lejlighed til af og til at forevise sine Veje for svenske Vejingeniører, for var Danskerne oftest kritiske, saa det forslag, saa var Svenskerne i høj Grad anerkennende, og det var en meget behagelig Afveksling. Da vi havde

Helsingørsvejen ved Ørnegaarden.

faaet Vejen tjæret gennem Skodsborg, vakte det Beundring hos Svenskerne, der brugte Kur dør, hvad de betroede Vejmanden, og naar han saa sagde, at de danske ikke var tilfredse, sagde de nogle Gange, at saa fortjente de heller ikke at leve. Det var da Ros, saa det forslag. Og saa var de svenske Vejfolk saadan fornøjelige og elskværdige Gæster at have i Besøg, taknem-

melige for alt, hvad man gav af Oplysninger, og glade for alt, hvad de saa. Jeg mindes en af de svenske Ingeniører, der morede mig meget ved sin Glæde over at se en Stork paa Reden i Herløv Kirketaarn, for han havde haft Storkebesøg tre Gange, men aldrig før naaet at se den; det var endnu bedre end at se vore Veje, fortalte han. Og saa min Ven, Godsejeren oppe fra Stockholmkanten, der, saavidt jeg forstod det, var Medlem af „Landstinget“, som de der kalder Amsraadene. Han stod en skønne Dag oppe i mit Kontor og spurgte bl. a.: „Huru länge om året underhåller Ni edra väger?“ Jeg hørte Ordene, men var i Tvivl, om jeg ikke havde hørt fejl, og sagde lidt famlende: „Hvordan mener De?“ og saa gentog han Spørgsmaalet ganske uforandret. „Ja, vi vedligeholder dem jo hele Aaret,“ svarede jeg endnu lidt usikker om Situationen, men saa kom det fra ham: „Nej tänk då! Hos os underhåller vi vägerna bara en vecka, det är den veckan, som länsmanden kommer.“ — Saa var jeg med.

Vi kom ud at køre næste Dag i min lille lejede Charabanc, ud ad Helsingørsvejen, som vi kalder den, „Kongevejen“, som andre kalder den, ad Lyngby og Holte til. Der kom vi forbi en Mængde Skærvebunker, der laa langs Vejen Bunke ved Siden af Bunke paa $\frac{1}{4}$ Mil (en lille km). „Säg mig, hvad ligger de stenarna där för?“ „Jo, de ligger der, fordi Vejen skal have et nyt Dæklag. De kan nok se, den er noget afslidt, men hvis De kommer herover om en Maaned, saa er Dampromlen i Gang med at rive hele Vejen op, og saa lægger vi Skærverne ud, tromler og vander dem, og saa bliver den god igen.“ „Den vägen där?!“ „Ja.“ „Ja så! Om vi nogon gång i världen skulle få en väg så god som den där, skulle vi aldrig mer i livet få göra något åt den!“ og saa slog han sig energisk paa Benet. Da vi saa havde kørt et lille Stykke Vej, og Skærvebunkerne blev ved, spurgte han: „Säg mig, vad kostar en sådan stenhög?“ „Aa, en 50—60 Kr.,“ var Svaret, saa rystede han paa Hovedet og sagde: „Var får Ni alla de pängorne från?“

Den næste Dag var Vejassistent Nyborg ude at køre med ham, da jeg var forhindret, og saa vilde han give en lille Middag til Tak, men det skulde være „på en 1ste klass restaurant“. Nyborg valgte Wiwel. Da de havde siddet lidt, sagde han: „Det är inte en 1ste klass restaurant det här.“ „Hvorfor ikke det,“ spurgte Nyborg. „De glassen där är inte lika!“ Men saa var Nyborg saa fornuftig at spørge ham, hvad der saa var bedst, at have de bedste Veje eller de bedste Restauranter? Naa, det er nu forresten godt nok ogsaa, at Restauranterne er gode, og Wiwel falder vist forlængst svært godt i Svenskernes Smag.

Festligt var det ogsaa, naar man havde Besøg af alle Amtsvejsinspektørerne fra alle de andre Amter eller af Amtsraadet.

Og i en lang Aarrække var det ogsaa noget af en Fest at være til de aarlige Licitationer, som den Gang holdtes henad Jul, naar Amtsraadet havde tilendebragt 1ste Behandling af Amtsfondens Budget for det kommende Aar. Fire Dage i Rad havde vi Licitation ude i hele 5 af Kroerne, og det var store Dage for den Egn og den Kromand. De stævnede dertil massevis fra hele Vejens Opland; rundt om Kroen holdt Vognene tætpakkede, og inde i Kroen surrede Snakken om Ørerne paa en, og en tæt Tobakstaage fyldte Luften. Den Dag var ogsaa Vejvæsenet fint kørende i Landauer, vi skulde jo have en Birkefuldmægtig med som Auktionarius, og Værten vilde oftest med Vold og Magt traktere os, især ét Steds husker jeg, hvor det ikke var muligt at slippe hverken for Frokost, naar vi kom, eller Middag inden vi kørte hjem; Værten vilde jo hindre, at Licitationen flyttedes til en anden Kro, men han var lige ved at fordrive mig, jeg kunde ikke magte al hans gode Mad.

Licitationerne var mundtlige, og hvor kunde de være ivrige, ja til Tider næsten lidenskabelige for at byde hinanden ned; det hændte, at de i bare Iver gav Underbud, uagtet de selv havde det laveste Bud, og jeg har ogsaa set Far og Søn koldblodigt underbyde hinanden. Til Tider udkæmpedes der formelige Tvekampe, og havde en Konkurrent skubbet en Mand ud af et

tilvant Arbejde, kunde han være temmelig vis paa at blive „knaldet“ til Straf. „Saa, nu kan det være nok,“ sagde saa gerne den Mand, der bød ham ned for at straffe ham; den Slags Straffeekspeditioner tjente Amsraadet slet ikke saa lidt paa, men jeg holdt egentlig ikke af det. Naar de saadan underbød hinanden, kaldte de det, at de trippede hinanden ned, og derfra menes det, at det stammede, at en Entreprenør altid kaldtes Trippenøren, han fik jo sit Arbejde derved, at han trippede de andre ner.

Naar saa Licitationen var overstaaet, gik de alle ind i den største Sal, Kroen disponerede over, dør stod lange Borde opdækkede med Gaasesteg og Rødkaal, Snaps og Øl, ja hvor der dog duftede af Rødkaal og Øl og Tobak, og hvor der blev spist, ikke mindst af Vejmændene, som var Dagens Helte, de alle vilde traktere paa. Jeg ser dem for mig ude i Rødevejmøllekro, især to af Vejmændene, glinsende, røde og svulmende af Gaasesteg og Rødkaal, vidunderligt. Og jeg vedgaar, at jeg undte dem det Gilde.

Men de er ikke mere, de Licitationer, de har forlængst skiftet Karakter, nu afgøres det hele paa 1½ Time inde paa Blegdamsvejen, og Licitationen har kun i meget ringe Grad Betydning for Oplandet.

Lidenskaberne kunde ogsaa komme i Bevægelse ved andre Lejligheder, f. Eks. naar vi havde en af de ikke sjældne Vandløbssager, og saa naar vi havde Ekspropriationer.

Den interessanteste Vandløbssag oplevede jeg i Glostrup. Jeg fik Amsraadets Medhold i, at de Grøfter var saa belemede med „Pølevand“, at de burde kloakeres, og det kom baade til Vandsyn og til Landvæsenskommission, men af alle dem, der mødte, var der kun to, Sognepræsten og Bryggeren, der var enige med Vejvæsenet, alle de andre protesterede kraftigt, og først og fremmest Sogneraadets Formand, en høj, mager Bonde. Saa gik Sagen til Kendelse 3: til Landvæsenskommissionens Dom. Den faldt medens jeg havde Sommerferie, men

Vejassistenten, der var mødt i Stedet for mig for at høre Kendelsen, sad i Forværelset bl. a. sammen med Sogneraadsholderen for at høre Kendelsen forkyndt, og medens de saa sidder dør, besvimer Formanden, saa spændt var han paa den Dom. Det kan man da kalde Interesse for Kommunens Sager. Og saa skete der det, at Kendelsen simpelthen var „umulig“. Jeg indstillede til Amdsraadet, at man skulde ignorere den, det bifaldt Amdsraadet, vi foretog os aldeles ikke det, Kendelsen paalagde Amdsvejvæsenet at gøre, og det var der ingen Kat, der nogensinde gjorde os noget for, men jeg husker godt, at Vejassistenten var forfærdet over min Indstilling, saadan ligefrem at sidde den lovlige Domsmyndighed overhørig. Saa gjorde vi, hvad vi vilde i Forbindelse med Sognepræsten og Bryggeren, og det kom vi godt fra.

Ekspropriationer er jo i vore Dage gennem Aviser og Pjecer bleven udbasunerede som noget forfærdeligt noget, og teoretisk er det jo ogsaa saadan hvad det er, at bryde ind i en Mands Have f. Eks. og skære et Stykke af den bort; der *kan* jo være noget dør, som har stor Affektionsværdi for ham, saa vi — dybest set — slet ikke kan erstatte ham det. Men naar jeg, som gennem 46 Aar har overværet Ekspropriationer for Vej- og Jernbaneanlæg og for Vejudvidelser i hundredevis, skulde sige min Mening om den Sag, saa tror jeg, at hele det Spørgsmaal kunde behandles en hel Del mere stilfærdigt end sket er. Selvfølgelig kan der gøres Uret, thi Mennesker kan fejle, og saa naar de er Dommere og ønsker at dømme retfærdigt. Men Retfærdigheden er en smal Vej, og man kan falde i begge Grøfterne. Jeg spurgte for nogle Aar siden en Haandværker, hvis Retsindighed og praktiske Indsigt netop i den Slags Sager er uomtvistelig, hvad han mente om det Spørgsmaal, og saa svarede han, at han mente, at i Reglen gav en saadan Vejudvidelse jo Anledning til visse Udgifter til Forandringer af Hegn, Have o. desl., men naar det var betalt, kunde Ejeren oftest putte Resten i Lommen, og saa var Ejendommen nøjagtig det samme

værd som før Ekspropriationen. Jeg tror han har Ret, enten man nu vredes derover eller ej. Og jeg kan forsikre om, at der i mangfoldige Tilfælde gøres Forsøg paa at dreje Vurderingsmændene en Knap, og somme Tider lykkes det ogsaa.

Men naar saa dette er sagt, saa skal det ogsaa siges, at ingen bør gaa til det Arbejde som projekterende Ingeniør eller Takstator uden med stor Varsomhed og Ærbødighed, ikke blot for Ejendomsretten, men ogsaa for de Følelser, Ejeren kan have, naar Sagen ses fra hans Side. Jeg kunde aldrig lide de Ekspropriationer, men det er vel heller ikke for sin Fornøjelses Skyld, naar en Læge opererer en Patient, eller at Kokkepigen slaar Æggene i Stykker for at lave en Omelet, og vi skal jo ikke saa sjældent lave en Omelet.

Det sværeste, jeg har været ude for, var en Vejudvidelse ude paa Strandvejen, hvor der skulde foretages en saare tiltrængt Vejudvidelse og Regulering. Der boede en ældre Enkefrue, der ejede en dejlig Ejendom, og paa denne stod der højt oppe og tæt ved Skellet et ganske dejligt Bøgetræ, som det skar mig i Hjertet at ekspropriere, men det var uundgaaeligt. Jeg fik Besøg af hende paa Kontoret og viste hende Planen for Udvidelsen, og hendes Taarer trillede ned ad Kinderne; hun havde nylig mistet sin Mand, skulde nu ogsaa hendes Ejendom ødelægges? Det *var* svært, men jeg evnede ikke at ændre det. Vurderingen var hun ogsaa ganske tilfreds med, og saa gik det dog saadan, at da vi var færdige med hele Arbejdet, og det nye Hegn var sat op o. s. v., var hun saa tilfreds med det altsammen, at hun takkede os. Den Tak var meget værd for mig. Ubehaget ved de Ekspropriationer staar jo meget ofte i Forbindelse med, at de Paagældende savner Fantasi; de kan slet ikke forstaa, hvordan det vil tage sig ud efter Arbejdets Fuldførelse, og mon det ikke af og til hænder, at de hylér lidt kraftigt for at faa Erstatningen til Vejrs, især efter al den Uro, der har været om det Spørgsmaal. Den Uro har utvivlsomt kostet Stat og Kommuner mange Penge, og de har ikke alle været givet godt ud.

Der er mange andre interessante Spørgsmaal inden for Amtsvejvæsenet, men dette Kapitel er allerede ved at blive for langt, saa vi maa snart stoppe op dermed.

Der var ellers Emner nok, det var værd at dvæle et Øjeblik ved, saasom de gamle Bomme her i Amtet, Forholdet til alle Vejens Naboer, der tælles i Tusindvis, og om hvem det gamle Ord, at ingen har Fred længere end Naboen vil, ogsaa gælder for det Naboskabs Vedkommende; der er Vanskeligheder ved al den udstrakte — i og for sig selvfølgelige — Gæstfrihed, Vejene maa udvise overfor alle de Ledninger baade over Jorden og under Jorden, som vi maa huse og se at forlige med alle de andre Interesser; der er, eller var, hele det store Spørgsmaal om Kilometerstenene, da Metermaalet blev indført, og Bølgerne gik ret højt, indtil Forskønnelsesforeningen hjalp os her paa Sjælland. Der er hele det Spørgsmaal, hvordan man paa Vejviserne skal stave Bynavnene, som nu f. Eks. Hvessinge, der skrives baade med og uden H, med e, i og æ og med et eller to s'er, det giver ikke saa faa Muligheder; eller Taastrup, der neppe har med Tærne at gøre, men vel nok en hel Del mere med Thor, hvorfor jeg skriver Thostrup. Og det med at stave Bynavnene rigtigt kan sætte Lidenskaberne stærkt i Bevægelse; der sad i sin Tid ude i Ballerup en Præst og en Postmester, der var højst uenige i det Stykke, den ene holdt paa, at Byen hed Ballerup, den anden Balderup, og naar der til Præsten kom et Brev med den Udskrift, som Postmesteren forkætrede, sendte han det tilbage med Paaskrift: „Ubekendt Adresse“.

Der er hele Tilsynet med Bivejene indenfor Amtsraadskredsen, et vanskeligt Hverv at røgte, især fordi Amtsraadets Medlemmer vælges af Sogneraadene, og Amtsraadet derfor ikke kan lide, at Vælgerne kritiseres, hvorfor det ogsaa var et utaknemmeligt Arbejde at skrive de aarlige Biveje-Rapporter, indtil jeg naaede til i Tidens Løb mere at være som en raadgivende Ven end som en streng Censor. Men hvor var Bivejene dog for største Delen skrækkelige at begynde med endog lige op ad

København som i Taarnby, Valby, Hvidovre, Brønshøj og Gjen-tofte, ja selv paa Frederiksberg var det smaat nok i Yder-distrikterne, og hvor er Fremskridtene her overvældende i endnu højere Grad end for Landevejenes Vedkommende. Den unge Slægt kan daarlig værdsætte disse Fremskridt tilstrækkeligt, men tager alt det nuværende som Selvfølgeligheder, og nu har jo ogsaa selv Sogneraadene lykkeligvis faaet god Del i Motor-skattens Millioner og flere af dem Kommuneingeniører, saa Midlerne kan forvaltes forsvarligt.

Og saa er der alt det interessante, som Danmarks berømteste Vej, Strandvejen, rummer, og som der kunde skrives hele Romaner om. For blot at nævne en lille Smule deraf: Grundtvigs gamle Vartov, Hellerup, Bonne Esperance, Constantia, Charlottenlund Slot, hvor Prinsen af Hessen residerede og siden hen Frederik den 8de baade som Kronprins og Konge, og efter hans Død Enkedronning Louise; der er jo Hvidøre med sine endnu langt fornemmere Ejerinder, de to Kejserinder af Rusland og det store britiske Imperium, den henrivende Beliggenhed og Tunnellen under Strandvejen, og der er Genboen, Søholm; hvor den store Suhrske Købmandsslægt havde til Huse, og hvor Digteren J. L. Heiberg og hans lige saa berømte Frue var Gæster, Bellevue, Klampenborg Badeanstalt, Genboen Tietgens fordums Landsted, den gamle Kro „Spring ej forbi“, der mistede sit „ej“ og blev til Konowernes fornemme, gamle Ejendom, og hvorfra i sin Tid en tidligere Ejer, Kaptajn Beutner, i 1843 skrev et Andragende til Københavns Amsraad, hvori han tilbød Amsraadet et rentefrit Laan paa 3000 Rdl. for at sætte Amsraadet i Stand til at forsyne „Bakkerne og Hulvejene mellem Smidstrup og Klampenborg med nogen Sten.“ Strandmøllen, hvor Chr. Drewsen havde sin Papirfabrik. Og der er Skodsborg Palæ, der havde sin Storhedstid, da Frederik den 7de og Grevinde Danner holdt Hof der, og Middagsgæsterne balancerede over Strandvejen til Strandhaven paa den hvidmalede Træbro øverst paa Bakken; og Vedbæk med Enrum,

Carl den 12tes Kilde og Minderne fra 1807, da Englænderne gik i Land dèr, og saa hele den dejlige Fortsættelse i Frederiksborg Amt lige fra Rungsted til Snekkersten og Kronborg.

Denne Strandvej, som Oehlenschläger har besunget i „St. Hans Aftenspil“: „Saa langsomt i Sandet vi drages afsted, imens ruller Vandet ved Hestenes Fjed“, hvor Anders Tikjøb blev udødelig sammen med Vognen fuld af Skovshovedkonerne, og hvor Studenten i den lille Novelle „Skovturen“ fik hele Vognrækken til at holde, fordi han skulde spytte og ikke kunde rejse sig, før Vognen holdt, saa fast var han forankret mellem to tykke Madammer, én paa hver Side af sig. Strandvejen med Kapervognene, hvis Kuske erklærede, at de kørte straks; de manglede altid kun én eller to „lumpne Passagerer“. Tænk, at det kun er 100 Aar siden, at denne Vej indtil Dyrehaven blev anlagt af en Sadelmager (Wulf), der fik Koncession til at oprette Slukefter Bom og oppebære Indtægterne gennem 15 Aar imod at anlægge Vejen; men forinden var Vejen saa ringe, at Bønderne fra Trørød maatte køre hjemme fra Kl. 12—1 om Natten for at være i København, naar Torvetiden begyndte, endda deres Læs kun var nogle faa Tønder Tørv. Skulde der virkelig fortælles om alt dette eller Vejens Skønhed beskrives langs Charlottenlund og Klampenborg, ved Strandmøllen, Skodsborg, Vedbæk o. s. v., blev jeg jo aldrig færdig, og derfor skal jeg endnu kun mindes én eneste Episode om Emiliekilde.

Der var med god Grund klaget over den farlige Nedkørsel fra Ordrupvejen til Strandvejen, og jeg mistvivlede i høj Grad om, at det var muligt at gennemføre en Forbedring med de celebre Naboer og Københavnernes store Kærlighed til Stedet i sin nuværende Skikkelse in mente, men en Dag jeg gik derude, fik jeg en virkelig god Idé til en ret væsentlig Forbedring uden nævneværdig Skade for de æstetiske Værdier, ja egentlig snarest med et Plus til disse, og den Idé blev saa først planlagt og derefter forevist alle rette Vedkommende, Amsraadet, Sogneraadet og de lokale Medlemmer af Naturfrednings Nævnet, og

alle sagde de enstemmig god for Planen, den burde fremmes. Jeg skulde saa forhandle med Ejeren af „Søholm“ (hvortil ogsaa Emiliekilde hører), den den Gang saare mægtige Etatsraad Glückstadt, hvis Ejendom blev en Smule beskaaret af Planen, men der blev jeg modtaget med følgende Udtalelse: „Jeg elsker alt gammelt, *blot* fordi det er gammelt,“ og derfor vilde han straks sige mig, at alene af den Grund vilde han bekrige Planen med alle de Midler, som stod til hans Raadighed. En Erklæring, der jo ikke manglede Klarhed. Og da jeg saa spurgte ham, om der da virkelig skulde køres et Menneske ihjel først, mente han, at der „var jo Mennesker nok her hjemme“; medens jeg mente, at saa var der ogsaa Træer nok.

Han raadede imidlertid over meget; han fik en Pressekampagne mobiliseret saa intensiv, at den gjorde ham stor Ære, for han sejrede storartet. Jeg overlevede det jo lige akkurat, men Planen døde uhjælpelig, og det var den egentlig for god til. Ikke én af alle dem, der skød mig frem og var enige med mig, lod høre fra sig, ja hvilket Mandsmod! Franskmændene har noget de kalder „Le courage de son oppignon“, det Mod at være sin Mening bekendt, for Resten en dejlig mandig Egenskab, men den er just ikke almindelig her til Lands.

Og saa skal til Slutning kun fortælles et eneste Eksempel paa, hvad man kan opleve paa en Landevej, den, der officielt kaldes Helsingørsvejen, Vejen ud gennem Lyngby og Holte.

Det var i 1896; en ret stor Dampbaad, der vejede sine 35 Tons, skulde transporteres den Vej ud til Lille Vejlesø for at benyttes paa denne Sø og den tilstødende Furesø. Det lille Dampskibsselskab akkorderede med Direktør Caroc, Titan, der aldrig var synderlig bange af sig, om at udføre Transporten, og da Vægten var ham opgivet væsentlig mindre end den virkelig var, knap 20 Tons, blev den læsset paa en Blokvogn, forspændt med Landets to eneste Damptrømler, og saa gik det løs ud ad Landevejen med de 70,000 Pund paa 4 Hjul, 17,500 Pund paa hvert Hjul foruden Vognens egen Vægt. Det maatte Vejen

svare til, og det gjorde den, bortset fra nogle ret ubetydelige Skrammer, men hvad der ikke holdt, det var Blokvognen. Ude i Lyngby knækkede den ene Aksel, og bums, der laa Skibet, „hvor ikke det burde, paa alfare Sti og Vej“ og spærrede fuldstændig Trafikken.

En Betjent tog Rapport derom, overbragte den til den stedlige Politiassistent og kom hæsblæsende tilbage til Aastedet med den Besked, at hvis den ikke straks blev fjernet, vilde Politiet fjerne den for Direktør Carocs Regning, hvorpaa Direktøren høfligt tog sin Hat af og svarede: „Ja, hvis Politiet vil hjælpe os, skal De rigtignok have Tusind Tak!“ Men det blev nok ved Tilbudet. Dampskibet stod der i otte Dage, før det kom videre, og da de saa naaede Holte, var det igen galt, for saa var der ikke Plads til at svinge brat til venstre, et Vejtræ kom i Vejen, da de skulde svinge med det ret lange Skib, saa savede de uden videre det Træ over ved Roden; men saa kom vi da af med det Skib, og vi har ærlig talt ikke savnet det siden.

Det var nu ikke enhver Vej, der vilde have holdt til det; det er ikke saa galt at have Veje, der er godt banede.

V. AMTSVEJINSPEKTØRFORENINGEN.

Maaske burde jeg nu have haft saa megen Medfølelse med mine ærede Læsere, at jeg satte Punktum for at skrive om Vejvæsenet, men jeg kan ikke komme afsted dermed; jeg synes, jeg maa forsøge at vinde Vejvæsenet nogle Venner blandt Læserne, for jeg er bange for, at mange blandt disse ofte har sendt „Vejvæsenet“ uvenlige Tanker, naar Vejret og Føret ikke var til Behag, naar Vejen blev repareret eller var gravet op, for slet ikke at tale om, naar den var spærret eller spejlglat af Islag.

Vi gaar uvilkaarlig ud fra, at naar *jeg* vil bruge Vejen, saa skal den selvfølgelig være i Orden, enten det saa er Storm eller stille Vejr, Regn eller Sol, Kulde eller Hede, og enten jeg gaar, rider, cykler eller kører, og hvor meget jeg end lægger paa min Vogn. Og at jeg af den Grund skulde sende Vejvæsenet en venlig Tanke — hm — det manglede bare. Vejene er da vel offentlige, vi har alle lige Ret til dem, Ministeren som Stodderen, der gives intet mere demokratisk end vore Veje og Gader; naar Vejvæsenet faar sin „gode Løn“, hvad mere har de saa at forlange?

Nej, maaske ikke, og maaske dog. I Ny og Næ en venlig Tanke, især i vore Dage, naar Vejene er saa udmærkede som de er; de støver ikke, de er aldrig mere sølede, der er aldrig et Hul eller et Hjulspor; ja, jeg nægter ikke, at jeg mange Gange fryder mig over vore fortrinlige Veje. De er jo saa fortrinlige, at Vejproblemerne efterhaanden afløses af Trafikproblemer, og man har maattet anskaffe sig en Færdselslov, for at der kan

holdes Orden blandt alle dem, der nu færdes paa Vejene. Hvis der blot er *noget* om det, som Lord Montagu i 1913 skrev i det engelske Tidsskrift „The car“ til Velkomst for den internationale Vejkongres, saa *er* der noget at glæde sig over, thi han skrev saaledes: „Et Lands Civilisation kan vurderes efter dets internationale Politik, dets Sæder, Litteratur eller andre Aandsprodukter, men der er intet bedre Kendemærke for en Nations Fremskridt, Organisation, Kraft og Held i kommerciel og social Henseende end Beskaffenheden af dets Veje.“ Lad nu dette være stærkt sagt, saa er det dog neppe tilfældigt, at Babylons, Ægyptens og Roms Stortider faldt sammen med Vejenes Stortid i hine Lande. Og derfor synes jeg ogsaa, at jeg har Ret til ikke blot at forsøge paa at faa Mennesker til at paaskønne disse gode Veje, men ogsaa til at paaskønne dem, hvis Livs Maal og Glæde det er at gøre de Veje saa gode, som de evner. Og endnu ét: Vejene og Gaderne er jo som Landets store fælles Dagligstue, hvor vi alle daglig færdes i et eller andet Hjørne af det store fælles Hjem, men de er ogsaa Vejvæsenets Arbejdsplads, og naar vi i vore egne smaa Hjem har Hovedrengøring, for slet ikke at tale om Haandværksfolk, saa flygter hver, som flygte kan, og de, der bliver tilbage, skal nok vogte sig for at være gnavne paa Rengøringskonen eller Malersvenden. Kunde Vejvæsenet ikke faa samme Arbejdsfred som Rengøringskonen og Malersvenden? Det er jo dog ikke hverken for Motionens Skyld eller for at drille Publikum, vi sætter Vejen i Stand eller har været nødt til at tillade, at den opgraves, fordi en af de mange Ledninger i Vejen skal repareres. Forstaaelse og Tillid forpligter, men Mistillid er som en svidende Vind. Der er mange af os „Vejmænd“, der kunde fortælle noget om skønne Planer, der visnede af Mangel paa Tillid, og se derfor er det, at jeg gerne vil fortælle lidt videre om Vejvæsenet her i Landet, og hvad Gavn Amtsvejsinspektør-Foreningen har gjort i dens korte Levetid.

Jeg har foran prøvet paa at skildre lidt om de Vanskelig-

heder, vi døjede under i Københavns Amt, og stort bedre havde de det næppe noget Sted. Vor Tid var forbi, det var lige akkurat, at man vilde respektere, at Vejinspektøren burde være Ingeniør, og vi var spredt, vi tyve Mennesker, over hele Landet fra Ringkøbing til Rønne og fra Hjørring til Nykøbing F.

Der var langt til den nærmeste Kollega, og hvad godt man end vil sige om vore Amtsraad, spendable, det var de nu ikke. Vi sad hver især ene med vore lokale Sorger uden noget, der bandt os sammen, ja kendte egentlig kun rent tilfældigt hinanden. Og det er nu en Gang ikke godt at være ene, ikke en Gang i Paradiset. Det kom derfor saa forløsende for mig, da Overvejinspektør, Oberstløjtnant Dalgas i 1892 tog Initiativet til at ordne et Samarbejde mellem Staten og et lokalt Vejevæsen med Sigte paa, at det skulde komme hele Landets Vejevæsen til Nytte; men — som alt fortalt — gik det jo ynkeligt i Stykker ved Dalgas' Død, og saa var alt som før med sin stærkt decentraliserede Styrelse uden ringeste indbyrdes Forbindelse og med det svagest tænkelige Overvejinspektorat, der endda blev svagere med Aarene, efterhaanden som det blev umuligt at besætte Stillingen med en Ingeniør-Officer, der kendte Vejevæsenet af egen Praksis før han faldt for Aldersgrænsen.

Men i 1894 skete der saa det glædelige, at Overvejinspektør Collin Lundh fik Ministeriet til at bevilge nogle faa Hundrede Kroner for at blive sat i Stand til at sammenkalde samtlige Amtsvejinspektører fra hele Landet til et tre Dages Møde i København i September Maaned for at drøfte Spørgsmaal af almindelig og saglig Natur; det satte vi stor Pris paa, men efter de tre Dages interessante Forhandlinger havde vi saa nogenlunde ud-tømt alt det, der den Gang var at tale om, saa der er vist ikke stort at sige til, at dette første vellykkede Forsøg paa at samle os ikke blev gentaget ligestraks, idet det næste Møde først blev holdt i 1905, men da var man i én Henseende naaet et lille Skridt videre, idet der blev gjort en lille Visit ude paa Vejene, nemlig dèr, hvor Københavns Amts Vejevæsen havde sine For-

søg med Chaussebrolægning, Damptromling m. v. og foretog Slidforsøg. Ved den afsluttende Frokost ude ved Bellevue blev Billedet her taget.

Og saa blev vi igen sammenkaldt 2 Aar senere, i 1907, i Anledning af Metermaalets Indførelse i 1908, der medførte, at

Overvejsinspektoratets Møde med Amtsvejsinspektørerne i 1905.

alle Veje maatte opmaales paa Ny og forsynes med Kilometersten til Afløsning af vore gamle til dels ærværdige og smukke Milesten.

Hele det Arbejde kunde nok have fortjent en bedre Skæbne, end det fik; men Ulykken var jo især i Jylland, at det drejede sig om et meget stort Antal nye Kilometer- og Tikilometersten lige paa én Gang, saa det økonomiske fik alt for megen Vægt.

Her paa Sjælland slap vi dog ret godt fra det, idet vi seks Amter enedes om en fælles Plan og fik ensartede Sten efter

vor gamle Studiekammerats, Arkitekt Jensen Klints Model. Og jeg for mit Vedkommende slap for at realisere den Idé at bruge de gamle smukke Milesten paa den Maade, at de skulde være

1 Milestenen paa Helsingørsvejen.

flyttet til de nye Steder og været vendt en halv Gang om, saa den nye Indskrift kunde indhuges paa Bagsiden, som skulde blive Forside. Jeg fik det Forslag, men bad for mig med den Motivering, at saadan havde jeg ganske vist gjort med mine Bukser i mine ganske unge Ingeniørdage, men *saa* smaat var det dog ikke bevendt med Amtsraadet. Saa slap jeg, og saa fik de gamle smukke Sten Lov at staa, hvor de staa som fredede Mindesmærker om den Bedrift, det i sin Tid var, hver Gang en ny Mil Landevej var bygget.

Men hvor var Brygger Carl Jacobsen dog vred paa mig for den Sags Skyld; han skrev i et Lej-

lighedsskrift en længere Artikel om det ufattelige i, at en Amtsvejsinspektør kunde foreslaa Milestenene bibeholdte, saa fik vi jo aldrig Menigmand vænnet af med at tale om Mil, og i den samme Artikel agiterede han for Resten ogsaa for at faa Hørup-Statuen flyttet bort: „Han var jo ingen Sjover“. Men baade

Hørup og Milestenene staar der jo godt nok endnu, og det gaar endda.

Alt dette var Forspil til Dannelsen af Amtsvejinspektør-Foreningen; og naar vi saadan var sammen, talte vi selvfølgelig ogsaa om Muligheden af at danne en saadan Forening, men veg tilbage for Vanskelighederne derved, de store Afstande, Bekostningen ved at mødes, vort saare beskedne Antal, og det ret begrænsede Stof, der var at forhandle om den Gang.

Men saa kom Ungdommen os til Hjælp 3: de unge Amtsvejinspektører; de enedes med Schmith fra Vejle om at gøre et Forsøg, og en Dag i Juni 1911 stod derfor en ung tiltalende Kollega fra Ringkøbing Amt i vort Sommerhjem ude i Skodsborg og lokkede for mig om at møde til et Amtsvejinspektørmøde i Fredericia den 5. Juli for at gøre et Forsøg i den Retning, saa der i alt Fald kunde holdes regelmæssige Møder, og de Lokketoner maa jo have lydt saa kaldende, endda midt i min Høfebortid, at al Snusfornuften overvandt, for jeg gav mit Ord, og den 5. Juli 1911 mødtes vi allesammen paa to nær, der var lovlige forhindrede, og lad mig her sige det lige straks, at saadan har det været hver Gang, der blev kaldt til Møde, vi var næsten altid fuldtallige eller saa godt som fuldtallige, et sikkert Vidnesbyrd om Mødernes Værdi, og hvor blev der da talt om Vejvæsen i brede Baner.

Jeg holdt paa, at regelmæssige Møder ikke var nok, vi maatte, saa pudsigt det end kunde synes, at 20, tyve, Mennesker danne en Forening, have en Bestyrelse, der kunde repræsentere os, som havde Ansvar og Pligt til at tage Initiativ i givet Tilfælde, og til hvem udenforstaaende kunde henvende sig, og dette blev indrømmet, ikke mindst af de unge, der kun af en Art Beskedenhed havde ment at kunne nøjes med det mindre. Og saa besluttedes det da enstemmigt at danne Foreningen, og lykkeligere Tidspunkt for denne Fødsel kunde vi næppe have faaet.

Rundt om i Verden gærede det blandt alle Vejvæsenets

Mænd, og det i den Grad, at man for første Gang i hele Jordens Historie havde sammenkaldt Verdens Vejteknikere og Vejinteresserede til en international Verdenskongres i Paris i 1908, der bl. a. havde resulteret i, at der blevet dannet en permanent international Vejkongres med Sæde i Paris og, vel at mærke, ikke en mer eller mindre privat Kongres af Vejteknikere, men en Repræsentation for Alverdens Regeringer, idet disse fra første Færd forstod den vældige Værdi, som denne Sag havde for Kulturen og Folkenes hele Økonomi.

Det var den opstaaende Automobil Færdsel, der havde opskræmt alle de førende Kulturlande, især Frankrig, England, Tyskland og fremfor alle Amerika. Vi kendte jo nok allesammen fra gammel Tid de støvede Landeveje, men den olympiske Sky, Automobilerne kørte i, den Støvplage, de voldte, den var sandelig ny, og den Evne til at splitte en Vej i alle sine Bestanddele helt ned til Bundstene, var det saavist ogsaa.

Lige siden Romerrigets Dage havde man bygget Veje udelukkende med det Formaal at modstaa Hestevognens Trafik, og den Opgave var løst fuldt ud tilfredsstillende; men med ét Slag var dette ganske kuldkastet, overalt hvor Automobilfærdslen fandt hen i blot nogenlunde stort Omfang, var Resultatet det samme, selv den bedste chausserede Vej splittedes ad, og Vejene truedes med Undergang.

Naa, til Danmarks Landeveje var denne Stormvind ganske vist endnu ikke naaet, og hvem vidste, om den vilde naa os — bortset fra København og den nærmeste Omegn (og dem derom) — Danmark er jo et udpræget Agrarland, Agerdyrkerne kan alligevel ikke undvære Heste til Agerbrug o. desl., Afstandene er smaa, vi havde vore hjemlige Karetmagere og Smede, lægger selv vore Heste til og fodrer dem med vor egen Havre, og de gøder til Gengæld vore Marker, alt sammen et godt samstemt System. Skulde al det erstattes med amerikanske Maskiner, der aad amerikansk Benzin i Stedet for dansk Havre og uden til Gengæld at producere en eneste Smule Gødning, men tvertimod

i Stedet herfor vilde tvinge os til i dyre Domme at ombygge alle vore gode gamle Landeveje. — Nej, dette var dog vist noget, der kun kunde blive nødvendigt i Industrilande som Amerika, England, Frankrig og Tyskland, men ikke i et saa udpræget Agrarland som Danmark, der tilmed tenderer mod at blive et Husmands Land.

Imidlertid var dog Interessen for Vejene igen ved at vaagne, og det hjalp ogsaa til, at vi fik vor Forening dannet og en Interims Bestyrelse valgt, der skulde udarbejde Forslag til Love og Retningslinier for Foreningens hele Liv og Maal. Ellert fra Ringkøbing Amt, Schmidt fra Vejle og jeg blev valgt til Bestyrelse, og det første, vi foretog os, var at vælge Formand.

Jeg vilde have, at Schmidt skulde være Formand; Vejle Amts Veje var fra gammel Tid berømte som de bedste i Landet, og det var, syntes jeg, af Betydning, at Formanden var Jyde, det vilde stive Foreningen af i det almindelige Omdømme, men de to andre mente, at jeg skulde være Formand, maaske som den ældste, maaske som den, der havde forsøgt mig med det nye paa Vejvæsenets Omraade, men afgjort fordi jeg boede i København og derfor havde lettest ved at forhandle med Overvejsinspektør og Ministerium, thi det var fra første Færd indlysende for os, at uden et saadant Samarbejde og økonomisk Støtte derfra, magtede vi ikke Situationen.

Men det lykkedes virkelig at interessere Ministeriet for Sagen og for et Samarbejde og at opnaa en nødtørftig Bevilling til vor Virksomhed, og dermed vandtes samtidig en Anerkendelse af Foreningens Betydning for Almenheden, og ligesaadan gik det os, da vi gik til Amtsraadene om Støtte og Anerkendelse, og begge Steder lykkedes dette utvivlsomt, fordi det vi med vor Forening sigtede efter ikke var en Fagforening, der skulde skaffe os bedre Kaar — hvad vi for Resten godt kunde trænge til — men en Forening, hvorigennem vi kunde dygtiggøres til at røgte vort Hverv ved Udveksling af Erfaringer, i indbyrdes Undervisning og ved Studierejser i Ind- og Udland

m. m. Det Program har Foreningen trolig holdt og derved bestandig befæstet sit Omdømme og lidt efter lidt ogsaa opnaaet en stigende økonomisk Støtte baade fra Staten og fra Amtsraadene.

I Aarenes Løb har Foreningen udfoldet en betydelig Virksomhed og opnaaet gode Resultater paa mange Omraader, saasom ved Udarbejdelse af fælles Betingelser for Levering af Vejmaterialier, fælles Regler for Anbringelse af alle de mange Ledninger, Vejene maa være Vært for, helt ændrede Regler for, hvordan Baner og Veje krydses, og en Lov, hvorefter Vejene kan tilsikres den fornødne Udvidelse, og meget andet af mer eller mindre Betydning, hvorom her ikke kan gaaes i Detailler, men frem for alt mener jeg, at det er vanskeligt at overvurdere den Hjælp, som hver enkelt Amtsvejinspektør gennem Foreningens hele Liv har faaet til at følge med i hele den Udvikling, der i de sidste 20 Aar er foregaaet ved Vejene overalt i Verden. Thi hvad kunde det hjælpe, at Amtsraadene i Aarenes Løb fik Midler i Hænde til at bestride de enormt stigende Vejudgifter, hvis Amtsvejinspektørerne ikke havde været i Stand til at administrere disse Midler, og at de evnede dette, ja deri har efter mit bedste Skøn utvivlsomt Amtsvejinspektør-Foreningen en meget stor Andel gennem de fælles Drøftelser og Studierejserne baade til England, Spanien, Italien, Frankrig og snart det meste af Europa. Men alt dette kom jo først lidt efter lidt, og de første Aar var Forhandlingerne meget tamme og i høj Grad prægede af dette, at Automobilismen egentlig endnu ikke var naaet hertil. Der var i Juli 1912 kun 1504 Automobiler og 4223 Motorcykler mod $\frac{1}{2}$ Million Heste. Da vi den 19. og 20. Septbr. 1912 alle som en mødtes til vort første ordinære Møde i Aarhus, hvor Lovene vedtoges, og Valget af Interims-Bestyrelsen enstemmig stadfæstedes som permanent, var det lutter „gammeldags“ Vejspørgsmaal, vi drøftede, maaske med Undtagelse af, at der var nogle, der af bare Automobil-Skræk vilde fylde alle deres Vejgrøfter, for saa havde man da ikke dem

at vælte i, naar ens Hest blev sky for et Automobil, men Foreningen blev dog fra vor første Stund indmeldt som Medlem af den internationale Vejkongres, fik sat udenlandske Vejtidskrifter i Cirkulation iblandt os og besluttede at lade os repræsentere paa Vejkongressen i London 1913, og allerede ved Aarsmødet i Odense næste Aar kunde der berettes om, at to af os havde været i England i Anledning af Vejkongressen i London i Juni samme Aar, og at der vilde blive foretaget Forsøg med nye Vejdæk og Slidmaalinger i to Amter foruden Københavns, nemlig Odense og Hjørring Amter. Aaret efter fik vi indledet et Samarbejde med den da nystiftede Amtsraadsforening og med Automobilforeningerne om den forestaaende Revision af Loven om Motorvognskørslen, og jeg maatte i Ilden som Foredragsholder om alle de nye Vejproblemer, først i Aarhus ved Amtsraadsforeningens Aarsmøde, saa i Ingeniørforeningen og dernæst i Malmø ved de Ingeniørmøder, som foranstaltedes i Forbindelse med den store Baltiske Udstilling. Efterat jeg havde holdt det Foredrag, havde jeg en lille Oplevelse, som jeg bed Mærke i. Sammen med mig holdt ogsaa en tysk Ingeniørofficer Foredrag om det nye Færdselsproblem, som jeg søgte at belyse fra Vejteknikerens Synspunkt, og han fra den Motorkørendes, og da vi saa var færdige begge to, var vi og vor svenske Vært, der ledede Mødet, henne at faa lidt Frokost, ved hvilken Lejlighed jeg foreslog ham at drikke et Glas paa, at vi maatte mødes i München til den dør planlagte Vejkongres i 1916. Men det blev han øjensynlig ilde tilpas ved, det veg han udenom, og da Krigen udbrød en Maaned senere, forstod jeg jo, at han var godt nok paa det rene med, at de vilde faa andet at bestille end at holde Vejkongres. Og dette stemte godt nok med, at da Amtsvejinspektør Holm paa en Studierejse samme Sommer i München spurgte, om han maatte se Forsøgsstrækningerne, de vilde forevise paa den kommende Verdenskongres, saa blev han pure afvist, det havde de intet af. Men enhver kan da forstaa, at *hvis* de selv havde troet

paa den Kongres, saa skulde de nok have haft noget at forevise, der kunde slaa Rekorderne fra London, hvor der var 22 Forsøg med nye Vejdæk.

Ved Foredraget i Ingeniørforeningen søgte jeg at slaa til Lyd for, at vi herhjemme i Danmark ligesom i England skulde indføre et Vejraad, der skulde have til Opgave at fordele hele den Skat, Motorvognskørslen kastede af sig som Tilskud til enhver Foranstaltning, der fremmede Vejenes Tilpasning til den nye Færdsel; denne Ordning havde i det egentlige England i 1912 med et Tilskud af 142.800 Lst. fra Motorskatten fremkaldt andre 170.400 Lst. fra Kommunerne, hvorved ialt 1500 km Vej var bleven gjort modstandsdygtige mod den nye Færdsel, og ganske vist var Motorvognsskatten i 1924 herhjemme kun ringe, ca. 200,000 Kr.; men den vilde jo vokse, og hvis den virkede i samme Forhold som i England, vilde der ligestraks blive op imod $\frac{1}{2}$ Million Kr. til Vejenes Tilpasning, slet ikke saa helt lidt for et Landevejs Budget paa 3,1 Mill. Kr., og Tilskudet skulde saa gives ganske uden Hensyn til andet end rent vejtekniske Grunde, altsaa i varierende Forhold, eftersom Billighed talte for, at Kommunen deltog mer eller mindre i Udgiften. Det Vejraad vilde derved virke ikke blot til at fremme Vejenes Omdannelse paa et rationelt Grundlag, men ogsaa blive den Central-Institution, vi savnede, idet de dør ansatte Teknikere kunde ofre al deres Tid paa at studere alle de mange nye Vejproblemer, vi stod overfor, og som Amtsvejsinspektørerne ved al deres Administration var hindret fra at kunne ofre tilstrækkelig Tid paa, og samtidig vilde — mente jeg — det kommunale Selvstyre bibeholdes, idet Initiativet til Vejarbejderne og disses Udførelse blev hos Kommunerne.

Disse Tanker fandt Tilslutning i Ingeniørforeningen, og da ogsaa Motororganisationerne havde haft Tanker i samme Retning, var jeg en ret lang Tid ingenlunde uden Haab om, at det skulde lykkes at gennemføre en Ordning i denne Retning, men det blev helt anderledes.

Da vi nogle Aar senere forhandlede om dette Spørgsmaal sammen med Repræsentanter for Amtsraadsforeningen, de samvirkende Sogneraadsforeninger og alle Motororganisationerne, vendte disse sidste sig med samlet Front imod Forslaget, og jeg husker meget nøje, hvorledes Begrundelsen var gennem Repræsentanten for Chaufførernes Forening som Ordfører for alle 3 Sammenslutninger: „Et saadant Vejraad vilde utvivlsomt gøre megen Nytte, ja saa megen, at det hurtigt vilde vise sig, at Vejraadet ikke disponerede over tilstrækkeligt store Midler; saa vilde Motorvognsskatterne blive forhøjede, og da de Motorvognskørende principielt maatte kræve sig fritagne for ene blandt alle andre Vejfarende at betale denne Særskat for at køre paa de offentlige Veje, saa maatte Organisationerne modsætte sig Dannelsen af et Vejraad.“ Om man nu er synderlig stolt over det Ræsonement, er dog maaske tvivlsomt; skattefri blev de i alt Fald saavist ikke.

Det har maaske ogsaa sin Interesse at opfriske, hvordan det gik med et andet Forslag fra vor Side, da den Lovs Revision var under Forhandling.

Fra vor Side blev det gjort gældende, at da det jo ikke er strafværdigt at eje en Automobil, burde Skatten ikke følge denne som Objekt, men da det paaførte Vejvæsenet store Ombygnings Udgifter, naar Automobilerne brugte Vejene, saa burde det være Færdslen, man beskattede, altsaa fortrinsvis Motorsprit eller Gummien til Hjulene, der henholdsvis ved den anvendte Kørekraft eller Slidet giver et Maal for, hvor meget man bruger Automobilet. Men heller ikke det vilde man den Gang gaa med til, det var ganske ugørligt. Senere fandt man dog ud af det.

Og som jeg blev svigtet af Motorfolkene i Planerne om Vejraadet, gik det jo desværre ogsaa med alle mine Kolleger paa én nær, og dette tog jeg mig unægtelig ret nær; det maatte de hellere have sagt straks i 1914, da jeg forelagde dem Planen; men det Omslag skyldtes vistnok, at der i Amtsraads Kredse

opstod en Frygt for, at dette Vejraad vilde berøve dem noget af den Selvbestemmelsesret, som værnes saa energisk med en næsten skinsyg Kærlighed. Jeg kan jo endnu den Dag i Dag ikke se, at Selvstyret vilde være gaaet for nær, men jeg indrømmer, at Vejenes Tilpasning er forløbet langt bedre og hurtigere, end jeg den Gang ventede, og dette skyldes, som alt sagt, efter mit Skøn for en stor Del den Omstændighed, at Amtsvejinspektørforeningen har udviklet sig til i nogen Maade at være et Surrogat for den Vej-Central, jeg sigtede efter og saa selvfølgelig i Forbindelse med, at Motorfærdslen nu stiller 30 Mill. Kr. aarlig til Raadighed for Vejenes Tilpasning mod de 200,000 Kr., de betalte i 1917, og som endda ikke alle gik i Vejvæsenets Lomme.

Naar jeg ovenfor har sagt, at Amtsvejinspektørforeningen i nogen Maade er blevet et Surrogat for den manglende Vejcen-tral, saa er dette dog kun delvis rigtigt, men Trykket maa lægges paa Ordene „i nogen Maade“, thi Savnet af en tilstrækkelig effektiv Vejcen-tral var ikke afhjulpet nok, og dette Savn følte jo ikke blot af Amtsvejinspektørerne, men ogsaa af alle andre Vejingeniører her i Landet, hvilket omsider førte til, at der dannedes en Sammenslutning af Vejingeniører, som fik Navn af „Ingeniørforeningens tekniske Vejkomité“, fordi Ingeniørforeningen var behjælpelig med Starten, og som er sammensat af Repræsentanter for alle Landets Vej- og Motor-Organisationer samt Polyteknisk Lærestalt, Ingeniør- og Entreprenør-Foreningerne. Det var i 1921, at denne Vejkomité blev dannet, og den har gjort et stort Arbejde i Aarenes Løb for at klare alle de nye Vejproblemer, men alligevel har det ikke været tilstrækkeligt, dertil har alle de travle Mænd, der sidder i den Komité, for meget om Ørerne. Saa maatte man gaa endnu et Skridt videre, nemlig ved at oprette et „Vejlaboratorium“, der sorterer under Overvejinspektoratet, men har sine egne Ingeniører. Der er bestandig mange uopklarede Vejspørgsmaal, der kræver nøje Undersøgelser, og nye Spørgsmaal kommer bestandig til, saa

der er Opgaver nok for baade Amtsvejinspektørforeningen, Vejkomitéen og Laboratoriet at løse gennem lange Tider, ja saa langt frem man kan se.

I hele denne Udvikling har det været min lykkelige Lod at deltage. Indtil 1922 (da jeg faldt for Aldersgrænsen) som Formand i Amtsvejinspektørforeningen, og indtil 1929 (da jeg trak mig tilbage) som Medlem af Vejkomitéen, og det Arbejde i denne, der ubetinget har interesseret mig mest, er jo selvfølgelig Forsøgsvejen ved Glostrup, som det lykkedes mig at interessere først Komitéen og dernæst Ministerium og Rigsdag for, saa den i 1925 blev til Virkelighed, endda den kostede 150,000 Kr., og som jeg, siden den i 1926 blev aabnet, har haft den Ære at lede paa Komitéens Vegne, indtil den overgik til Laboratoriet og dettes dygtige og samvittighedsfulde Ingeniør Axel Riis. Ved det nordiske Ingeniørmøde i København i Anledning af Polyteknisk Lærestalts 100 Aars-Jubilæum fik jeg derfor overdraget at holde Foredrag om Forsøgsvejen, og det blev saa „Svanesangen“.

Naar jeg derfor nu tænker tilbage paa, hvorledes jeg i 1886 frygtede for, at den Amtsvejinspektørstilling ikke skulde tilfredsstille min Trang til Ingeniøropgaver, maa jeg smile. Den Bekymring kunde jeg have sparet mig som saa mange andre. Og desuden blev der jo yderligere betroet mig mange andre Ingeniøropgaver, Kloak- og Vejanlæg i Sognekommunerne, Sporvejsanlægget til Klampenborg, Medlem af Bestyrelsen for Ingeniørforeningens Sektion for Vej, Vand og Jernbanebygning i dens første 13 Aar og som Censor i Vej- og Jernbanebygning ved Polyteknisk Lærestalt, et særlig smukt Hverv at faa betroet, men et farligt Slid, især fordi det faldt paa en travl Tid, og som jeg derfor kun kunde overkomme i to Aar, men maatte opgive, da Elevantallet øgedes.

Skulde jeg derfor paa ny vælge min Livsstilling, saa ved jeg ingen anden bedre end den, Gud betroede mig, men jeg kunde nok have ønsket, at jeg havde klaret det altsammen en hel Del bedre; det var ikke let at vise sig al den Tillid voksen.

Naa, noget af det, hvori man fejlede, har man ganske vist ogsaa faaet sine ærlige Stryg for, baade med Rette og — sommetider synes jeg da, — med Urette. Men hvad, saadan gaar det vel alle, der kommer paa en eller anden lidt udsat Post. Vi trænger alle til det Skilt, Mark Twain fortæller om ovre fra Vestamerika: „Man bedes lade være at skyde paa Musikanterne, de gør det, saa godt de kan“; men de skyder alligevel, og hvem ved, hvad godt det fører med sig? Det holder en maaske vaagen, og det ranker maaske Ryggen, naar man saa jævnlig nødes til at indstævne sine Gerninger for Samvittighedens Domstol. Og desuden skal man jo ikke tage det altsammen lige alvorligt. Jeg mindes saaledes en meget drabelig Avisartikel, der strakte sig gennem to Numre, og som havde til Overskrift: „Strandvejens Klagesang“, og til Motto: „Min Fader pidskede eder med Svøber, jeg vil pidske eder med Skorpioner.“ — En lovende Begyndelse! — Og saa fortsattes der saaledes: „Oberstlieutnant Collin Lundh var slem, men Amtsvejsinspektør R. W. Winkel er meget, meget værre,“ hvorefter fulgte Klager over, at Rendestenene i Skovshoved ikke blev fejede, Hækkene langs Vejene ikke klippede, Lygterne ikke tændt osv. osv. Og da jeg saa svarede og selvfølgelig bl. a. paapegede, at det var Naboerne, der selv skulde feje Rendesten og klippe Hæk, og Sogneraadet, der skulde tænde Lygterne, saa gensvarede Indsenderen nok saa gemytlig: „Hvem har talt om Hr. Winkel — —?“

Men Enden paa Sagen, naar alting er hørt, bliver dog alligevel det, at alt det brugbare skyldtes Guds Velsignelse, men alle Manglerne ens egen Skrøbelighed; der er nok at angre og meget at takke for.

Det var en god Haand, der ledede mig ind i den Ger-

ning just paa det Tidspunkt, da alle disse interessante Opgaver laa og ventede nogle faa Aar fremme i Tiden, og det har været en dejlig Gerning at være med til at berede Mennesker gode Veje, hvor man trygt kan færdes, og hvor man kan befinde sig vel, saa man kan se sig glad paa Omgivelserne.

Men hvor er Livet ironisk; medens mange Ingeniører har tilegnet sig denne gyldne Sandhed, at man ikke kommer udenom, at Skønhedskravene følger lige i Hælene paa de andre Krav til Styrke, Hensigtsmæssighed osv., saa er der Arkitekter, som stolt ifører sig Ingeniørernes aflagte Bukser og vandrer om i dem forgrimmende os Tilværelsen med deres Lagkagehuse i den Fiktion, at *det* er tekniske Vidundere. Det er Synd for Arkitekterne, som vi skylder saa meget skønt, men desto mere maa vi Ingeniører glæde os over den Medbør, vi har i det Stykke i vore Dage.

Og da jeg i 1925 stod ved den store, ja, gigantiske, kinesiske Mur, maatte jeg uvilkaarlig sige et „Gud ske Tak!“, at det var Veje, du fik Lov at berede, gode, smukke Veje, og ikke Skille-mure, du skulde bygge.

VI. KIRKELIGT ARBEJDE.

I de Kredse, hvori jeg i min Ungdom færdedes, havde man ingen Forestilling om, at Lægmand kunde deltage i kirkeligt Arbejde. Kirken og Kirkens Arbejde var Præsternes Sag, det havde vi Lægfolk intet med at gøre, naar man da ikke netop var Degn, Organist eller Kirkesanger, ja man vidste jo end ikke, hvad en Diakonisse var for noget end sige, hvad „Indre Mission“ var. Kristendom og Kirkegang var det selvfølgelig, og vi fulgtes ad til Kirke og til Alters, indtil vi blev saa store, at vi selv valgte, hvem vi vilde høre, men vi talte ikke om det Emne, og det gjorde man vist overhovedet kun i ganske faa borgerlige Hjem i de Tider.

Første Gang, jeg mødte Ordet „Indre Mission“, var paa en Gadeplakat i Murrundingen, lige før man fra Byen naaede den gamle Træbro over Stadsgraven ved Østerbro, altsaa før Voldene faldt, antagelig i Slutningen af 60-erne, og jeg maa jo have studset derover, siden jeg endnu ser den for mine Øjne; men hvad det var, vidste jeg ikke.

Et mere aabent Øje for kirkelige Spørgsmaal fik jeg derimod som rimeligt var, da jeg opholdt mig i min kære Svigerfaders, Pastor J. E. Angers, Hjem i Horslunde Præstegaard og nød godt af mange gode Samtaler med denne mer end almindelig velbegavede og belæste Præst, der efterlod sig gode Spor alle de tre Steder, hvor han var Præst, og som jeg er taknemmelig for meget, ikke mindst, fordi han aabnede mine Øjne for Værdien af saadanne kristelige Skrifter, som jeg kunde tilegne mig. Og saa lærd han var, og saa grøn jeg var,

blev vore Samtaler da ikke allesammen „spildte Ord paa Ballelars.*)

I de Aar var det, at man saa jevnlig hørte om Pastor Vilh. Beck og de Historier, der verserede om ham; jeg skal fortælle én af dem fra en Bispevisitats paa Lolland. Ved Middagen kom Gæsterne — Nabopræsterne — ind paa at fortælle om alle hans Uhyrligheder, men med ét blev der ganske stille, for de lagde Mærke til, at Biskop Monrad slet ikke lo med eller deltog i Debatten. Saa saa' Biskoppen sig om i Kredsen og spurgte: „Ved De, hvad Vilh. Beck kan?“ Men det vidste de ikke, og saa fortsatte han: „Han kan prædike to Timer i Træk, uden at jeg bliver træt af at høre paa ham. Det er der ingen af D'Hrr., der kan!“ og saa saa' han sig igen om med et lille Smil i Øjet. Og der er det gode ved den Historie, at den er saa karakteristisk baade for Monrad og for Vilh. Beck, for det var netop det, han kunde, fængsle sine Tilhørere. Det erfarede ogsaa jeg, da jeg i 80-erne ovre paa Fyen for første Gang hørte ham, og saa havde jeg endda faaet en for mine lange Ben saare ubekvem Plads paa Knæfaldet i den overfyldte Kirke.

Og selv nu efter et halvt Aarhundredes Forløb kan jeg huske i alt Fald noget af det, han prædikede om, det er der heller ikke saa farlig mange, der gør ham efter.

Mange andre udmærkede Præster har jeg hørt, f. Eks. og-saa min Barndoms Matematiklærer, Pastor Johannes Møller i Odense, som min Hustru og jeg, da vi boede i Odense, var saa glade for at høre, men det, der tog os mest, det festligste og dybeste i vort Liv, var jo Gudstjenesterne i St. Jakobskirken kort efter, at vi var flyttede til København og fandt vor Plads Søndag efter Søndag under Pastor Peter Krag's Prædikestol. Han var en Profetskikkelse, og jeg synes ikke, at jeg skylder nogen anden Præst mere end ham i hans Velmagtsdage; in-

*) Titlen paa en Bog om en Præsts forgæves Sjælesørger Gerning overfor en dødsdømt Forbryder, »Ballelars«.

gen anden har, for mig i alt Fald, forkyndt Naaden klarere og fuldere, og ingen skildret Syndens og Gudforladthedens Gru stærkere. Og ingen har som han kunnet tale mig til Samvittigheden, især naar vi sad i Skriftestolen, før vi gik til Alters. Og saa Salmesangen, naar Sjælen af By over Stjernerne fór, og den tætpakkede Kirke med den mærkelige Aandens Enhed; det var en Menighed, der samledes, ikke en Tilhørerskare.

Derfor kunde han jo ogsaa samle saa mange af vor Tids betydelige Mænd og Kvinder. Der sad Professorerne Zeuthen, Harald Westergaard og Holmberg, Billedhugger Saabyes, Greverne Joachim og Adam Moltke og dennes Hustru, Magda Moltke, Komtesse Knuth, Dispacheur Middelboes, Generalkonsul Hansens, Konsul Olaf Hansens fra Eltham, den senere Overbibliothekar H. O. Lange, Grosserer Plum, Fabrikanterne Ernst Nyrop og Carl Neubert, Thora Esche, Kassekontrollør C. Bangert og en Mængde studerende, blandt hvilke Olfert Ricard, de senere Professorer Torm og Geismar, og de senere Præster og Provster, Torm, Obel, Møllerup, Petersen (Tikøb), Immanuel Bang, Fibiger, ja Biskop Gøtzsche og mange flere. Hvad Pastor Krag har betydet for en hel Generation af Præster, lader sig vanskelig vurdere.

Var det da saa sært, at man betoges af alt dette, ganske uanfægtet af alt det Røre, Brandesianismen forvoldte. Vi ønskede os ikke noget bedre, min Hustru og jeg, og da Nyrop derfor en Aftenstund i Januar 1887 spurgte, hvad vi syntes om at komme dør i Kirken, kunde Svaret ikke blive tvivlsomt, og saa fulgtes det Svar af en Indbydelse til at besøge Nyrop i hans Søndagsskole. Men hvad det var, vidste ingen af os, og Svaret gjorde os ikke meget klogere, vi kunde jo komme og se. Og det gjorde vi den næste Søndag, det var den 23. Januar, og jeg kan variere Cæsars gamle Ord derhen: „Vi kom, vi saa, og var besejrede.“

Søndagsskolen, men især Forstanderen, Nyrop, gjorde et be-

tagende Indtryk paa os begge, og vi blev indbudt til at hjælpe med dèr ved at tage hver sin Klasse, og med den Indbydelse gik vi hjem.

Dog det havde jeg ikke Mod paa, jeg vidste end ikke, om jeg havde Forstand paa Børn, ja knap nok, om jeg holdt af dem, for Børn og Børn er nu to Ting. Men min Hustru nødte mig; vi havde ingen Børn, — var det ikke dejligt at faa den fælles Gerning, og tilsidst gav jeg saa efter for hendes Skyld, og virkelig mødte vi saa den næste Søndag i Kronprinsesse Louises Asyl for at overtage hver sin lille Klasse.

Og det varede jo ikke længe, før vi var lige interesserede, ja indtagne i og optagne af den Gerning. Disse 10—12—15 Børn, der stak Hovederne sammen i en Kreds og fulgte én med Øjnene, naar man havde noget til dem, saa de kom til at lytte, men hvis Øjne flakkede uroligt om, hvis vi ikke naaede Hjerterne, hvis det ikke tog dem. Og saa Forklaringsmøderne, hvor vi sad hver Fredag Aften med hver sin Bibel til en lille Bibellæsning over næste Søndags Tekst. Dette var noget ganske nyt for os, en udmærket Lejlighed til at lære sin Bibel at kende, baade gamle og nye Testamente; vi Lægfolk har den vel næppe bedre, og saa havde vi jo i Pastor Krag en Leder i det Skriftstudium, der just gav os, hvad vi søgte, Brød for Barnesjæle, saa det blev os rige Stunder. Vi *fik* noget, først til os selv, og derigennem ogsaa noget for Børnene.

For det er det, de vil; de vil have noget, og de har aabne Sanser i det Stykke. Frk. Elna Thofter, der var Søndagsskolelærer, før hun blev Missionær i Indien, har fortalt mig om en Dreng, hun havde i sin Klasse, som forlod hende en Overgang for i Stedet at søge ned til Studentersamfundets „Søndagsskole“, men atter vendte tilbage til hende. „Hvorfor blev du ikke dernede?“ spurgte hun saa, og saa kom Svaret paa ægte Københavnsk: „De' var der inte no'et ve'!“ Og saa gjorde de sig endda saadan en Ulejlighed for at more de Børn; de kagledede og galedede som Høns og Hæner og lavede en hel Del andre

„Hundekunster“, men skal der laves Hundekunster, vil Børnene helst lave dem selv.

Naa, selvfølgelig kunde det jo ogsaa hænde os, at der ikke var alt for meget ved det, man havde til dem, men saa gik man saa stille og ydmyget hjem, og det har jo ogsaa sin Værdi. Men oftest var det heldigvis en glad og lykkelig Skare af baade smaa og store, der drog hjem fra Søndagsskolen. „Hvor kan det være, Mor, at jeg bliver saa glad, bare jeg kommer ind i S. S.“ spurgte en af vore S. S. Drengene sin Mor. Ja, og hvor kan det være, at de bliver ved saa trofast Aar efter Aar, 20, 30, 40 Aar i Træk, de S. S. Lærere, Mennesker, der er stærkt optagne af andet Arbejde, og som 10 Maaneder af Aaret regelmæssigt giver hver Fredag Aften, hver Søndag Eftermiddag og Forberedelsen hver Lørdag Aften, og især dette kostede i alt Fald mig i sin Tid ofte et stort Arbejde. Hvor har jeg mangen Gang stridt for at faa noget til Børnene, især da jeg blev Forstander. Det normale var, at det, naar den travle Lørdags Kontortjeneste var endt ved 5 à 6-Tiden, og Middagen og et lille Hvil var overstaaet, kunde tage Tiden til sent paa Aftenen, og sommetider skete det endda, at jeg maatte begynde Søndag Morgen med at rive det skrevne — for jeg skrev altid — midt over. Naar jeg saa kom ned i Søndagsskolen, sad hele Tomheden i Haserne som en underlig Slaphed, og saa kunde jeg under Klasselæsningen, hvor kun Klasselærerne er i Funktion, vandre ude paa Legepladsen rundt og rundt, tumlende med Tanker og stridende for at faa noget til Børnene.

Men saa skete det ogsaa, at jeg just efter en saadan Strid kunde naa' dem bedst, medens jeg til andre Tider, naar jeg havde glædet mig til at tale til dem over et eller andet Bibelord, øjensynlig talte hen over Hovederne paa dem. Hvad er Drivkraften i det Arbejde? Og hvad andet kan vi svare, end at saa god er Herren mod dem, der tjener hans Smaa med Evangeliet, at han giver os en Fred og en Glæde i det Arbejde, der er os

Løn nok, saa vi kunde samle Mennesker i hundredevis Landet over, der vil sige ja til det, jeg her har sagt, og være fuldt enige deri, kun vil vi aldrig enes om, hvis Søndagsskole der saa er den bedste, for hver især synes, at hans er den bedste.

Og saa er der jo Festerne, især Julefesterne med Juletræet, Julesalmerne, Juleevangeliet, Chokoladen og Lysbillederne; det var det Hele, men Jublen kendte ingen Grænser. En Kvinde, der i mange Aar gik i S. S., har fortalt mig, at hun som Barn, naar hun kom hjem fra vore Julefester, regelmæssig ønskede, at hun nu maatte dø, for lykkeligere kunde hun alligevel aldrig blive.

Nogle vil vel saa spørge, hvad der saa kommer ud af det, hvad Værdi det har for Børnene senere hen i Livet, og Svaret maa jo dybest blive, at det véd kun Gud. Men lidt kan vi dog skønne. Da Stiftsprovst Obel i sin Tid var Sognepræst i Sionskirken herude paa Østerbro, fortalte han mig, at han altid spurgte sine Konfirmander én for én: „Beder du?“, og fik han saa et Nej til Svar, spurgte han videre, om han da aldrig havde bedt? og fik han herpaa et Jo, spurgte han tilsidst, hvornaar det var, og fik da næsten altid til Svar: „Da jeg gik i Søndagsskolen!“

Dèr har vi Søndagsskolens Maal; vi skal søge at gøre dem til bedende Børn, og derfor maa Forstanderen aldrig i Søndagsskolen bede *for* Børnene, han skal bede *med* dem.

Mine Maal i S. S. var altid: 1) at gøre Teksten som det væsentlige levende, 2) at det gjaldt om at finde Evangeliet i Teksten, 3) at naa ind i Samvittighederne, 4) at faa dem til at bede Slutningsbønnen med, og 5) at Salmerne var valgt saadan, at det blev bundet sammen til en Enhed.

En af mine Klasseledere, der havde en Syskole for unge Piger, fortalte mig en Gang, at hun altid paa sine unge Elever kunde mærke en tydelig Forskel, enten de havde gaaet i S. S. eller ej.

Ikke saadan, at de, der havde gaaet i S. S., alle var troende, langtfra, men de havde en Moral; der var en Bund, noget man

kunde appellere til. Intet helt ringe Resultat, og Tusinder af Børn har i alt Fald faaet det Indtryk, at der *er* Mennesker, for hvem Kristendommen er en levende Overbevisning, en Realitet, og den Viden er noget værd, naar det Menneskes Time slaar. Og det sidder fast ogsaa i et Menneskes Fornedrelse. Min kære S. S. Forstander, Nyrop, har en Gang fortalt mig om, hvordan han en Gang en Søndag kom gaaende ad Strandvejen, som det den Gang hed, langs Fælleden og godt lagde Mærke til allerede paa Afstand, at der gik en 3—4 halvfulde unge Mennesker og generede alle de forbigaaende med Prellerier. Ogsaa med ham vilde de i Lag, da han naaede dem, men med ét vendte den paagældende omkring og sagde til de andre: „Lad være, gaa til Side, det er min gamle Søndagsskolelærer!“ Det er jo ikke saadan, at vi ønsker at træffe dem, men de Minder sidder altsaa fast.

Jeg møder dem jo rundt om og faar mange Gange et glad, genkendende Smil og et: „Jeg er en af Deres gamle Søndagsskolebørn.“ Jeg har ogsaa med stor og dyb Glæde truffet gamle Søndagsskolebørn rundt om paa Jorden, tre i Chicago, en smuk, ung Styrmand i Kiautshou Havn i Østchina, og en i Paris, og det er hændet mig, at en Mand ude i Søborg ved en Ekspropriationsforretning har trukket mig til Side for at betro mig, at han var en af mine Søndagsskolebørn, og at Minderne derfra havde bragt ham Velsignelse hele hans Liv igennem.

Alt dette være fortalt til Opmuntring for de S. S. Lærere, der nu er, og som dette maatte komme for Øje. Kast dit Brød paa Vandet, og du skal finde det længe derefter. Egentlig kender jeg intet mere taknemmeligt Arbejde end det, at faa Lov til at saa' Sæden i de Barnehjerter *inden* Ageren trampes til ude i Verden. Himmeriges Rige hører saadanne til.

Det er værd at takke Gud for at faa Lod i den Gerning. Det erfarede jeg saa ofte, bl. a. ogsaa stærkt ved S. S.'s 25 Aars Jubilæumsfest, da jeg i Spidsen for vor Afdeling fik Lov at

føre Børnene ind i Frue Kirke og op i Koret, hvor Thorvaldsens dejlige Kristus ligesom stod og tog imod os med de udbredte Arme, og hvor vi blev lejrede om Døbefonten. Hvilket Symbol paa S. S.

Og endnu ét. Der er en underlig Sammenhæng mellem det at tro med Hjertet og at bekende med Munden til Frelse, en Vekselvirkning, saa Troen styrkes, naar vi bekender vor Tro, der er noget frigørende ved den Bekendelse, og det kan vi godt trænge til.

I tre Aar havde jeg min lille Klasse nede i Asylet, saa blev der saa fuldt af Børn, at det blev nødvendigt at dele Afdelingen og oprette en ny, hvortil vi fik Lokale nede i Randersgades Kommuneskoles Gymnastiksal, og den bad saa baade Pastor Krag og Nyrop om, at jeg vilde overtage Ledelsen af som Forstander, hvad jeg i Længden ikke godt kunde sige Nej til, og den 20. April 1890 foregik saa den Knopskydning, og jeg kan jo ikke nægte, at jeg synes, at vi der nede oplevede mange dejlige Timer i de Aar, det forundtes mig at være S. S. Forstander dèr; vi havde nu ogsaa mange kære og udmærkede Hjælpere og oplevede i det Hele megen Velsignelse dèr; og det blev gennem Aarene slet ikke saa faa, der sagde Gud Tak for den Søndagsskole, blandt mange andre ogsaa vor forrige Kirkeminister, Stiftsprovsten fra Aarhus, og hans Broder og flere andre Præster rundt om i Landet, Fibiger, Skettrup, Bøgild i Struer, Olaf Madsen, der alle den Gang var Studenter og havde en Klasse der nede, og tre af dem, der hin 20. April 1890 var med, staar endnu i Gerningen, to Søstre, Frkn. Olga og Ingeborg Deichmann og Vicevært Chr. Petersen.

Jeg blev derimod nødt til meget imod min Vilje at holde op med denne kære Gerning allerede i November 1909.

Men længe inden denne Tid havde denne Gerning ført mig ind i andet Arbejde. Først kom jeg ind i Søndagsskoleudvalget, som leder alt Søndagsskolearbejde i København, og fra det Arbejde mindes jeg især med Glæde, at det lykkedes at faa vore

Tekster tilrettelagt saadan, at de fra at være 5-aarige og uden ringeste Tilslutning til Kirkeaaaret blev 4-aarige, efter de 4 Evangelier, og i nøje Tilknytning til Kirkens Fester. Jeg satte stor Pris paa det Arbejde og paa dem, jeg arbejdede sammen med, især Dr. P. D. Koch og Frk. Anna Sørensen fra Marthahjemmet.

Men da Formanden for Indre Mission i København, Stiftsprovst, Dr. Volf, en Dag stod i min Stue og bad mig om at tage mod Valg til den Bestyrelse, veg jeg unægtelig tilbage derfor. Denne Bestyrelse bestaar halvt af Præster og halvt af Lægfolk og supplerede sig selv, og den skulde nu suppleres med en praktisk Lægmand, og saa var de enedes om mig. Der er saa faa Lægmand at vælge imellem, fordi saa mange af vore ganske anderledes dygtige Lægmand gaar Kirkedørene forbi, som om Evangeliet ikke var for Mænd, eller som om der findes nogen mandigere Skikkelse end vor Frelser selv og saadanne Mænd, som hans Kirke har at fortælle om; men i den Henseende kan jeg ikke frikende vore Kunstnere for Medskyld, for hvor er det dog sjældent, at Kristus afbildes som den heltud mandige Skikkelse, han var. Det Hverv var jeg uværdig til, det stod mig ganske klart, men da ogsaa min egen Præst, som jeg raadførte mig med, tilskyndede mig dertil, dristede jeg mig ikke til at vise dette Kald fra mig, og har nu siden 1893 siddet i den Bestyrelse.

Men det blev jo ikke derved, ogsaa hele Kirkefonds Bevægelsen og alt Kirkebyggeriet kom jeg med i, og hvor har det gennem Aarene været festligt, hver Gang man fik Lov at være med blandt dem, der stod bag, naar snart én og snart en anden af Kirkerne herinde indviedes lige fra Nazareth og Gethsemane Kirkerne og til Hans Egedes. Og to af dem stod jeg især nær: Sionskirken, der indviedes i September 1896, og Esaiaskirken, vor egen Sognekirke, der indviedes som Kryptkirke den 6. December 1903 og senere, i 1912, blev til den smukke Kirke, den nu er.

Ved det Kirkebyggeri er der det henrivende, at der kan

man da se, at man gør nogen Nytte, det kan man ikke saa sjældent komme til at tvivle om i en Missionsbestyrelse, ikke mindst, naar man efter saa mange Aars Forløb synes, at man har saa lidt at fortælle derom. Men maaske det dog lykkedes ligesom i Nævningetingene at sige Ja og Nej paa de rigtige Steder; en hjertelig Tilslutning er ogsaa noget værd, og i enkelte Sager var det mig blinde Høne, der fik Tankerne: Flytningen af Blochs dejlige Billede til sin rette Plads, og Optagelsen af vore egne Helliggørelsesmøder.

Og havde Indre Mission kun ringe Gavn af mig, saa havde jeg megen Gavn af den, og blandt andet lærte jeg gennem den en Mængde udmærkede Mennesker at kende, først her i Byen og senere rundt om i Landet, f. Eks. Mænd som Professor, senere Biskop P. Madsen, Oberst Keyper, Stiftsprovst Jakob Pauli, Provst Fenger, Pastor Julius Steen, Stiftsprovst Hoffmeyer og alle vore Missionærer og blandt dem først og fremmest Rasmus Clausen og Vilh. Wright, disse to brændende Lys.

Med Clausen havde jeg et Par Oplevelser, der maaske kunde fortjene at opbevares. Det var den 5. Juni, og som sædvanlig havde vi været i Dyrehaven til Møde i Ulvedalene og derefter en dejlig Sommeraften nede i Bellevue for at spise lidt Aftensmad sammen med en lille Vennekreds. Nu gik det saa hjem ad Byen til, men forinden maatte vi jo ligesom alle andre saadan en Aften flokkes i de store „Faarefolde“ ude paa Jernbanestationen og vente, til vi blev lukket ud til det næste Tog. Vi var sammen med Clausen, og han ragede jo godt op og var straks genkendt. Saa lød der en ægte Københavnerstemme: „Der har vi Clausen, G'da Clausen, la' os faa en Sang, Clausen, la' os faa en Sang“ o. s. v. Og det blev han ved med, indtil jeg foreslog: ja, lad os give ham en, og saa istemte vi „Dejlig er Jorden“; men den gode Københavner havde jo ikke gjort Regning paa, at der havde været Møde derude, og at der var mange troende Mennesker blandt de ventende, saa han blev sikkert forbavset ved at høre det mægtige Kor, der med ét lød under

Taget der; det lød helt stærkt og festligt fra Hundreder af Mennesker. Men selvfølgelig vilde han ikke stikke op: „La' os faa en til!“ Og han fik baade to og tre. Vi stod en lille Skare sammen med et os ubekendt Selskab paa 3 Damer og 1 Herre, der viste alle Tegn paa Ubehag over det slette Selskab, de var kommet i, og da der saa omsider blev lukket op, udbrød en af Damerne: „Aa, lad os skynde os, at vi dog ikke kommer sammen med disse „Hellige“!“ Og saa røg de af Sted, som var det den Lede selv, de flyede. Vi fandt en tom Kupé, Clausen sad ved Vinduet, og lidt efter susede der en tændt Cigarstump lige forbi hans Ansigt ind i Kupéen til os.

En anden Gang havde vi været til et Møde sammen, han og jeg, inde i Bethesda og fulgtes hjem ad Østerbro til, hvor vi begge boede, og ud for Kommunehospitalet mødte vi saa en mægtig Sværm, der kom fra et stort Møde, der havde været holdt i Lørups Ridehus. Dette Møde var egentlig sammenkaldt som et Protestmøde mod Politiet, men Mødet blev en Fiasko, et rent Rabaldermøde, hvor det eneste, der skete, egentlig var dette, at Hørup entrede op i Bjælkekonstruktionen og derfra tordnede ud over Forsamlingen: „Det, som vi vil, det er „Ned med Aanden fra Bethesda“!“ Det blev hørt, men saa skiltes man, for det var ikke muligt ellers at faa Ørenlyd.

Det var denne Strøm af Mennesker, vi mødte der i Fari-magsgade, og det var ganske tydeligt, at de kendte ham allesammen, og hvis nogen den Gang symboliserede Aanden fra Bethesda, var det jo ham, men alligevel veg de allesammen til Side for ham rent uvilkaarligt, næsten ærbødigt, da de mødte ham. Det var mærkeligt at se. Og noget af det samme saa' jeg den eneste Gang, jeg var med ham paa „Midnatsmission“ en Aftenstund, han absolut vilde have mig med paa en Vandring ned gennem et af disse Strøg; de kendte ham øjensynlig alle, skønt han gik ganske tavs, og det samme var Tilfældet, da vi ved Raadhuspladsen kom ind i den sidste Sporvogn til Øster-

bro; de blev saa stille, ingen var mere kendt i København end Clausen; han var et levende Vidne om Kristendom.

Den samme Aften saa jeg forresten endnu ét: den underlige Magt, Biblens Ord har. Vi gik bag et Par, der gik med hinanden under Armen, utvivlsomt en Skøge og hendes Bytte, og da Clausen var saa tavs, fo'r det ud af mig: „Synden ligger for Døren, og til dig er dens Attraa, men du skal herske over den!“ Og i samme Nu slap de hinanden.

Man kan dog virkelig somme Tider faa Lykke til at række Mennesker en hjælpende Haand.

Og à propos. Jeg kørte en Gang hjem fra Taastrup og kom i Kupé sammen med 4 Kreaturhandlere, der var meget indgaaede sammen, og fra hvem der lød en saa uafbrudt Strøm af Eder, at jeg aldrig har hørt Magen. Det slog mig, at de vist ikke anede, hvordan de bandede, og jeg følte mig derfor tilskyndet til at sige dem det, men hvordan? Saa listede jeg en Avis og en Blyant frem, og for hver Ed blev der sat en Streg, det Regnskab var jo ikke saa svært at føre, men da vi saa nærmede os København, kneb det. Ærlig talt, jeg var bange. Men saa rejste jeg mig fra mit Hjørne og gik de to Skridt hen til dem, bukkede, tog Hatten dybt af og gjorde en Undskyldning for, at jeg afbrød deres Samtale, men jeg kunde maaske gøre dem en Tjeneste, for jeg var vis paa, at ingen af dem vidste, hvor slemt de bandede, derfor havde jeg holdt Regnskab dermed, siden jeg ved Taastrup kom ind til dem. Havde de Lyst til at se Regnskabet? Men de slog ikke, de blev ganske stille og sagde ja til at se Regnskabet, og da de saa' det, og da jeg bad dem betænke, hvad det blev til, naar den halve Time blev til 14—16 Timer daglig Aar efter Aar, saa blev de end mere tavse; det vidste de ikke, havde aldrig tænkt paa. Ja, en af dem udbrød endog: „Ja, men det Regnskab har jeg da ingen Del i, jeg har da ikke bandet.“

Jo, maatte jeg svare, De har givet Deres gode Kontingent til Regnskabet lige saa fuldt som de andre Herrer! Og saa fo'r

der et „Det var F s!“ fra ham, og straks derefter et mat „Ja, der kan man se!“ Saa skiltes vi som gode Venner, og hvem ved, om det ikke er blevet dem en Hjælp, de tog saa smukt mod den lille Haandsrækning.

Var det saa forkert handlet, og langt mere, er alt det Missionsarbejde, som de Mænd har røgtet, jeg før nævnede, er det forkert, eller hvad er det egentlig i den Gerning, der har vakt en saadan Harme mod „Aanden fra Bethesda“? Og hvad kan jeg svare andet end det gamle, at der er saa mange, der elsker Mørket mere end Lyset, og saa smæder de os; det er os, der er Mørkemænd, Svovlprædikanter o. s. v., og det bliver vi vist aldrig enige om, for jeg synes ganske modsat, at jeg har faaet saa meget Lys, Fred og Glæde i disse Menneskers Selskab, ja endda at nogle af dem spruttede af Fornøjelighed og muntert Vid, f. Eks. saadanne Mænd som Vilh. Bech, Anders Stubkjær, Biskop Olesen, Julius Steen, Fibiger eller Pastor Carl Christensen og mange, mange andre kendte og ukendte.

Men selvfølgelig, i et overstadig lystigt Selskab er vi daarligere Selskabskammerater, og dem holder man ikke af, saa er man kedelig og dømmesyg. Og saa kommer altsaa Spørgsmaalet til en, om man skal synge med de Fugle, man er iblandt eller ej, og dèr maa jo hver enkelt i hvert enkelt Tilfælde tage sit Ansvar og sin Dom, men der var en, der sagde: „Ve eder, om alle tale vel om eder og rose eder“, og han talte med Myndighed. Og holde op med den Gerning, er Tiden sandelig ikke til. Det kan saavist ikke være, fordi der er for megen Kristendom i Verden, at vi er ved at gaa til i Nydelsessyge, ublufærdig Kønsmoral, Fosterfordrivelse, Skilsmisser, modbydelige Bedragerier, Mord og Selvmord.

Det timedes for nogle Aar siden en Præst, at han maatte tale over sin Broder, der var død for sin egen Haand; han valgte at tale over Ordet: „Herre, havde du været her, da var min Broder ikke død!“ Og hvor kunde dog det Ord sættes over en Mangfoldighed af al den Elendighed, vi sukker under:

Havde dog du været her! Den Missionsgerning er nok mere nødvendig end nogensinde før.

Men, vil saa maaske nogen spørge, hvor blev der Tid dertil, gik det ikke ud over det egentlige Arbejde, og blev det ikke til Fortræd, at „Missionen“ er saa ilde anskrevet i vide Kredse? Til disse to Spørgsmaal vil jeg svare, at intet Menneske jo kan holde ud at arbejde med det samme altid; der maa nogen Afveksling til, noget i Retning af det, man med et daarligt Ord kalder Adspredelse, og som oftest bestaar i Selskabelighed, Biografen, Kortspil, Sport eller desl. Men naar man saa foretrækker f. Eks. Søndagsskolearbejdet eller noget i samme Retning, og naar man der finder den Glæde og Hvile, om ikke just i almindelig Forstand, saa dog den aandelige Ligevægt og Tilfredshed, der virker fornyende og forfriskende paa én, hvad kan man saa med Rette indvende derimod, selvfølgelig under den Forudsætning, at ens egentlige Gerning — altsaa for mig Vejvæsenet — altid havde det ubestridte første Krav paa min Arbejdskraft og Tid.

Men om det voldte Fortræd? Ja, hvem kan dog egentlig svare tilforladeligt paa det? Det gjorde det maaske nok. En Gang vi var paa Skovtur med Søndagsskole-Personalet, havde vi fundet os en lille afsides liggende Plet i Skoven, hvor vi havde lejret os, og der sang vi et Par Salmer, og medens vi sad der, gik der et lille Selskab forbi, undersøgte os nøje med Øjnene og fjernede sig, idet en af Mændene med stærke Tegn paa Undren udbrød: „Københavns Amts Vejinspektør!“ med mange Udraabstegn efter sig, for i saadan en Situation burde jeg aabenbart ikke være antruffet. Det er nok ikke uden Grund, at Paulus som noget særligt fremhæver, at han ikke skammer sig ved Evangeliet; og er det ikke i sin Orden at slutte sig til den Gruppe i Kirken, der just i den Tid bliver stærkest beskudt? Fløjelskristne er intet Hædersnavn. Men desværre er det jo oftest saadan, at den Uvilje man møder for den Gernings Skyld, ikke er til at skille fra den, der skyldes Uviljen

mod én selv, ens egne Kanter og Mangler. Hvor ofte skortede det ikke paa Sagtmodighed, og hvor ofte kunde man ikke have taget klogere paa dette og hint i Stedet for at buse lige paa. Der er nok at fortryde paa.

Men én Begivenhed skal jeg dog genfortælle.

Et eller andet Menneske vilde mig til Livs; jeg har ikke ringeste Anelse om, hvem det kan have været, men det vilde han utvivlsomt, og saa satte han et Avertissement i „Aftenbladet“, et ganske lille et med Petit, om, at troende Mennesker kunde faa Arbejde paa Roskilde Landevej ved Skidtskrabning, hvis de vilde henvende sig enten til Vejmand X, Roskildevej Nr. Y, eller til undertegnede Vejinspektør Vinkel, og saa fulgte Adressen; uheldigvis — eller var det maaske netop overlagt — saa var jeg i de Dage just paa Rejse, og derfor hindret i at gribe ind i Tide.

Og saa var der ved Avertissementet det at bemærke, at Vejmandens Husnummer var galt angivet, og mit Navn galt stavet, og især at intet normalt Menneske kunde finde paa at avertere efter troende Mennesker i den Avis, men lad gaa. Avertissementet havde en vældig Succes, om man vil. Der kom en hel Strøm af Mennesker baade til Vejmanden og her op til mig, og den sidste, der henvendte sig her, lignede meget lidt en Arbejdsmand, men langt snarere en Journalist, en pænt klædt Herre med Guldbriller. Og alle fik de her af min Hustru og vor udmærkede Pige den samme Besked, at jeg var bortrejst og intet havde sagt om noget Avertissement, det maatte jeg vist have glemt i Skyndingen, inden jeg rejste.

Jeg kom hjem en Lørdag Aften og mindes ganske tydeligt den underlige Stemning, der mødte mig, den stærkt afdæmpede Gensynsglæde jeg mødte, saa ulig hvad jeg ellers altid var vant til. Og saa kom det, om jeg ikke havde glemt, at jeg havde averteret om Arbejdere?

Men næste Morgen sprang Bomben, et Brev fra Stiftamtmanden med et Eksemplar af „Socialdemokraten“ og Anmod-

ning om, at jeg vilde erklære mig over en lang, fnysende Artikel, hvori Bladet udgød sine Vredes Skaaler over mig i Anledning af Avertissementet og den modbydelige Blanding, det aabenbarede. „Sagen er, at Hr. Winkel er „hellig“, vil man have Arbejde hos ham, er det nødvendigt at have Luthers Kathektismus i Lommen,“ saadan omtrent lød det bl. a., og saa endte det med en kraftig Appel til Amtsraadet om at se mig lidt efter i Sømmene. Selvfølgelig gik jeg Mandag Formiddag ud til Stiftamtmanden for at berolige ham med, at det hele beroede paa et Falsum, og at det aldrig kunde falde mig ind at stille den Fordring, men — mærkeligt nok — faldt det mig meget svært at berolige ham, maaske fordi jeg tog det saa roligt, og maaske ogsaa, fordi jeg var uforsigtig nok til at fortælle ham, at der var én, der gerne vilde tage mig og Avertissementet i Forsvar, som havde sagt, at hun havde tænkt som saa: „Aa ja, de troende maa altid holde for, saa har han vel tænkt, at de her skulde have en lille Fordel.“ Thi neppe havde jeg sagt dette, før han udbrød, ja, der kan De se, De mener altsaa alligevel, at det er forsvarligt, hvad jeg dog selvfølgelig hverken havde sagt eller mente. Derimod havde vi oftere før vekslet Ord om Indre Mission og om de Avertissementer, der forargede ham saa dybt, om troende Tjenestefolk eller en hellig Karl o. desl., og blev der begaaet noget forkert fra Indre Missions Side, fik jeg det regelmæssigt revet i Næsen, som f. Eks. en Gang selveste Pastor Vilh. Beck vitterlig havde forløbet sig ret slemt overfor en Journalist, og Stiftamtmanden saa ved et Amtsraads-møde i Forbigaaende sagde til mig: „De staar forbistret daarlig for Tiden!“

Jeg skulde og vilde selvfølgelig dementere og bad gentagne Gange om, at Stiftamtmanden vilde sige mig, med hvilke Ord han syntes, dette efter min Forklaring bedst skete, men det vilde han ikke, det maatte jeg selv om, og saa gjorde jeg det saadan, som det faldt mig nautrligst, nemlig ved at give Bladet Ret i, at heller ikke jeg syntes om at kræve Tro som Vilkaar for at

skrabe en Vej i Akkord, absolut ikke, men at det beroede paa et Falsum; jeg havde aldrig indsendt det Avertissement, der var ikke ringeste Basis for Angrebet, det hele var skudt forbi. Jeg evnede ikke at give Udtryk for den Vrede, jeg ikke følte, jeg *var* jo ikke ramt, og desuden, saa længe de lyver os det paa, er det jo ikke saa slemt, snarere det modsatte. Men mit Svar fandt han var meget daarligt, og det var det maaske ogsaa, i alt Fald i én Henseende, for jeg kunde jo have gjort opmærksom paa, at der var sket alle de Mennesker en Uret, der var blevet narret til forgæves at rende ud til Vejmanden eller op til mig, og jeg kunde jo ogsaa have spurgt dem, om ikke Religionen var en Privatsag.

Og hvem der led under det, var min kære Vejmand, der tog sig det saa nær, at han søgte sin Afsked og blev Statshusmand, hvor han sled sig selv op; havde han endda ventet nogle Aar, havde ogsaa han faaet Del i de gode Lønningskaar, der oprandt for Vej mændene.

Naar Talen er om Indre Mission, drejer det sig jo imidlertid ikke blot om et Arbejde, men ogsaa om en kirkelig Retning, ja nogle vil endog sige og fremhæve *et Parti* og endda fremhæve dette desto mere, jo mere de selv er Partigængere; og disse vil saa muligvis finde, at det lyse ved „Partiet“ her er fremhævet med Fortielse af alt det, vi lastes for, Fanatisme, Overdrivelse, Snæversyn, et mørkt Livssyn og meget andet, og de samme, der vil sige saadan, vil sandsynligvis ogsaa skelne en hel Del mellem Missionsgerningen her i København og ude paa Landet, og hvad skal jeg saa sige til det?

Ikke at jeg en eneste Smule vil tage noget af alt dette i Forsvar, tværtimod; men mon Missionsfolkene i Reglen er mere behæftede med Mangler end andre kirkelige Retninger? Vi er jo desværre alle ret mangelfulde. Missionsfolkene er saa snæversynede, siges der f. Eks., og der *er* dem, der er det, og Snæversyn er en grim Ting; men mon man ikke omvendt kan være *for* vidtfavnende, saa man nok vil i Himlen, men man vil

have hele Verden med sig derind, og er det ikke bedre, om saa skal være, at være paa den sikre Side i det Stykke, end at være saa „liberal“, at den snævre Port, inden man ved af det, er bleven saa bred, at den passer til den brede Vej, og alle Verdensmennesker er fornøjede med en. Og saa er der det mørke Livssyn; men mon det ikke, som før nævnt, oftest har sig med det paa den Maade, at man dømmes, fordi man hverken kan eller vil deltage i støjende, syndige eller tvivlsomme Glæder, og saa maaske sidder bedrøvede og indesluttede i det ellers saa „lystige“ Selskab — for hvor kan man andet?

Thi det, man ikke vil vide noget om, er jo Skellet, at der er Forskel paa Lystighed og Glæde, at der er noget, der hedder Fortabelse, og noget andet, der hedder Frelse; dette med Skellet er Missionsfolkenes Styrke, og hvad man end vil mene om Maaden, hvorpaa det forkyndes, saa kan ingen fragaa, at den Tale er bibelsk, og derfor synes jeg, det er fejgt og ukærligt at fortone denne Sandhed, saa Mennesker slaar sig til Ro med, at det vel næppe gaar saa strengt til, som Præsten prædiker, eller at det jo altid kan naaes.

Dette slog mig saa stærkt for en hel Del Aar siden i Harboøre-Krigens Dage, at det er lige forargeligt i Verdensmenneskers Øjne, enten man taler om Frelse eller Fortabelse.

Krigen stammede jo fra, at Pastor Moe blev beskyldt for, at han skulde have udpeget nogle af den store Drukneulykkes Ofre, der var gaaet til Helvede, men i de samme Dage døde der en ung troende Mand, som hørte til St. Jakobs Menighed, og som havde haft sit Arbejde i en stor Forretning, hvis Personale derfor var talrigt med ved Begravelsen. Pastor Krag, der talte ved denne, havde gentagne Gange besøgt ham paa hans Sygeleje, og kunde derfor med stor Frimodighed vidne om, at han var gaaet frelst hjem, men *det* holdt hans Kammerater fra Forretningen aldeles ikke af at høre, de var nærmest rasende: „Hvor kan han vide det, det ved han jo ikke en Smule om!“ o. s. v. Det *skal* være graat i graat, saa graat,

at den ene Kat ikke kan skelnes fra den anden, men dette er ikke Kristendom.

Og saa er vi saa partiske, siges der, og der *er* nogle Steder mere Partiaand end godt er, men gælder Beskyldningen for Partiskhed dette, at man ikke vil have noget med aandelig Død at skaffe, saa melder jeg mig ind i det „Parti“, for man skal ikke gaa paa Akkord. Men er der virkelig aandeligt Liv hos en Mand, vil der hos de fleste være Redebonhed til at respektere hans Tro. Og *jeg* synes, at jeg hos en anden kirkelig Retning har fundet ikke saa lidt mere Partisind, end hos de Missionsfolk, jeg har truffet paa.

Endelig er der saa Beskyldningen for Fanatisme, og jeg vil indrømme, at jeg *har* truffet Mennesker, der efter mit Skøn udviste en Del mere Nidkærhed end Forstand og Menneskekundskab. Men mon det gælder synderligt endnu? Jeg synes desværre ofte, at Nidkærheden staar det kun smaat til med, hvordan det saa siden gaar med Forstanden. Og mon det ikke kunde tænkes, at især *de* mangler Nidkærhed, der bebrejder Missionsfolkene, at de er fanatiske. „Du raser, Paulus, du raser!“ saadan siger man, naar man bliver gaaet for nær. Ja kunde vi blot „rase“ som Paulus, saa udrettede vi lidt mere.

Jeg kan ikke sige, at jeg ynder det Baase-System, vi har i vor Kirke, og jeg har fundet *mange* i de andre kirkelige Lejre, som jeg sætter stor Pris paa, men de fleste og de kæreste fandt jeg saa ubetinget blandt Missionsfolkene; dèr synes jeg, at jeg er hjemme, at jeg finder mest af dette udsigelige Troens Samfund, og der er utvivlsomt ogsaa mest Arbejdsmod, Arbejdsglæde og Offersind.

Naar én Gang Danmarks Kirkehistorie om vore Dage skal skrives — hvis den da naar at blive skrevet — saa skal det nok vise sig, at det var den foragtede Indre Mission, der førte an og bar Hovedbyrden af det meste, der blev udrettet; der vilde blive fattigt i Danmarks Kirke, om den ikke var og havde været. Derfor er det ogsaa i sin gode Orden, naar det netop

er Indre Mission, der skydes paa af dem, der vil Kirken til Livs, men der er nogle, der ikke vil dette, og som dog skyder paa os, og det synes jeg, at de hellere skulde lade være med. Nogle af dem er ogsaa for gode til det Selskab.

Og saa er der nylig kommen nogle til i vort Kirkefolk, som mest af alt minder mig om Kejserens nye Klæder. De har jo ingen Ting paa! Og saa render de omkring og kaster Snavs paa vor Kirkes bedste Mænd uden at ramme dem, men med det Resultat, at deres egne Fingre bliver slemt snavsede — og dog, naar jeg saa er ved at harmes paa dem, kommer jeg til at ynkes over dem, for er det ikke det, der er tilledes dem, at de har faaet en Splint af Troldespejlet i Øjet, saa de kun kan se alt det gale hos alle os andre. Og det maa de jo have Lov til, blot de saa ogsaa kunde arbejde bedre end alle vi andre; men der er det, synes jeg, at deres Nøgenhed kommer saa ynkelig til kort, for de har jo intet Evangelium at bringe. Lad dem kun spotte; i den Sag er *vi* bedre farne end *de*, for en Dag gaar der Ild i Spotterens Hus, men at døje Spot, det har Kristne alle Dage maattet øve sig i. Nej, skulde jeg sige, hvad jeg synes er Missionsfolkenes største Brøst, saa er det dette, at der adskillige Steder er Stilstand i Stedet for Vækst og Liv.

Der var i min Slægt en Kvinde, der, lige siden hun blev gift, saa ivrig havde attraaet, at de maatte faa deres egen lille Villa med Have og Høns og hele Herligheden; og endelig lykkedes det, og den laa ganske dejligt i den skønneste Egn højt oppe paa en Skrænt med den herligste Udsigt langt op ad en meget smuk Dal med Skove paa begge Sider; stort bedre kunde det vanskeligt være. Og saa skulde Villaen have Navn, og saa syntes hun, at den skulde hedde „Se saa!“ hun havde jo, saa at sige, naaet sine Ønskers Maal.

Der er en hel Del Mennesker, der med fuld Ret regner sig til Guds Menighed, som hører hjemme der, og som glade siger, at nu bor de midt iblandt deres Folk; der er de nu

anerkendt blandt deres egne, og de har ogsaa taget et lille Arbejde op i Menigheden, og saa har de den dejligste Udsigt, noget Menneske kan ønske sig til de „yndige Bjerge“ — men saa flytter de desværre aandeligt talt ind i Villaen „Se saa!“, for de har jo naaet det længe attraaede Maal, saa er der jo ikke mere. Men det er det farligste, man kan gøre, at flytte ind i den Villa „Se saa!“ og slaa sig til Ro, nøjes med at leve

paa Minderne, Oplevelserne, for saa standser Væksten, og det er frem for alt Liv, det drejer sig om. Alt det andet, vi med mer eller mindre Ret beskyldes for, kan man vokse sig fra, men standser Væksten, Livet, gaar man i Staa, og saa er Tilbagegang det sikre, og dette er den største Fare, der truer. Paulus var naaet et godt Stykke længere end nogen nulevende, da han skrev: Ikke at jeg har grebet det ... men jeg jager derefter. Denne evige Higen, som aldrig faar Fred, det er Fodrejsens dybeste Hemmelighed; — og hvor

trænger vi dog til at vokse i Missionssind, Renhed, Kærlighed, Offersind og meget andet.

Men lykkeligvis er der ogsaa mange og stedse flere, der véd dette, og som derfor bier paa den Time, da der skal gaa som et Brus gennem Menigheden, et aandeligt Vaarbrud.

Og naar saa alt dette er sagt om Indre Mission og som Svar paa Spørgsmaalet om, hvorvidt min Stilling til denne var en Hindring i min borgerlige Virksomhed, saa synes jeg, at jeg dog endnu maa tilføje, at medens jeg ikke evner at se, at det gjorde mig synderlig Afbræk i min Vejinspektørgerning, saa kan jeg ikke fragaa, at der var andre Omraader i Livet, hvor

Om jeg dog kunde gribe det.

jeg ikke formaar at sige det samme. Der er blandt dem, man allerhelst vil være knyttet til, altid nogle og sommetider en Del, hvis venlige Følelser bliver til Uvilje eller Kulde, Ligegyldighed; man er et sort Faar, og det er ofte smerteligt nok, et Gran af det, Skriften kalder „Kristi Forsmædelse“. Men det maa man gaa ind under og saa fryde sig desto mere over alle de mange kære og gode Venner, man ufortjent fik sig i Stedet.

VII. DET DANSKE MISSIONSSELSKAB.

Da jeg en Efteraarsdag i 1924 kom sejlene til en lille Provinsby paa en af vore mange Øer for at deltage i et af Det danske Missionsselskabs mange mindre Møder, og blev modtaget af den stedlige Leder, som var ret ny i Tøjet, kan jeg ikke nægte, at jeg fandt det noget nedslaaende, at han paa Vejen fra Damperen til Hotellet hele Tiden underholdt mig med, hvor mærkværdig han fandt det, at en Amtsvejinspektør rejste rundt og holdt Foredrag om Missionsarbejde. Kan hænde, at andre har været af samme Mening, ja endda, at det er blevet bedømt endnu mere fra oven nedad, især hvis de har ment det samme om alt Hedningemissionsarbejde som én af mine tidligere høje Foresatte, én af de klogeste Mænd, jeg er kommen i Berøring med, for han sagde gentagne Gange: „Lad dem dog beholde, hvad de har, det er de jo glade ved!“ men saa klog han var, saa er dog dette kun et Udtryk for den tykkeste Uvidenhed om noget fundamentalt. Hedenskabet er som en Ørken, oftest med flere eller færre Oaser, der viser, hvor rigt det Folk kunde have været. Men de gamle „kristne“ Lande er som det dyrkede Land, hvorfra der, trods alt, hver eneste Dag udstrøs Gaver fra Aarhundreders Arv af gammel kristen Tankegang, Sæd og Skik som en Regn over „onde og gode, retfærdige og uretfærdige“ ogsaa over dem, der fornægter Kilden, hvorfra det alt kommer. Virkelig Kristendom skænker Folket en Regn af Velsignelser.

En Mand som Darwin, erkendte det. Da han med sine Øjne havde set, hvordan Ildlænderne kunde blive Mennesker, naar

de blev Kristne, blev han til sin Dødsdag Bidragyder til det Missionsselskab, der driver Mission blandt Ildlænderne.

Og Mylius Eriksen erkendte det. Da han kom op til Kap York og saa', hvor bundne de stakkels hedenske Grønlændere var i al deres grænseløse Overtro, saa de intet turde af Frygt for onde Aander, saa sagde han til dem, at vi her hjemme har en ganske anderledes lys Tro, saa vi ikke er bange for en eneste Smule af alt det, de skælver for. Og da de saa bad ham om at lære dem den Tro, saa vedgik han, at det kunde han ikke, men føjede til, at der hjemme var nogle, der kunde, og han lovede dem at faa sendt nogle af dem derop.

Og det Løfte holdt han. Da han kom hjem, var han Medstifter af Kap York Missionen ved et Møde oppe i Bethesda. Det laa ham paa Sinde at skaffe dem to Ting, Bøsser, saa de kunde faa „dagligt Brød“ med mindre Møje end før, og Kristendom, saa de kunde faa den samme lyse Tro, hvis Velsignelser vi nu har levet under gennem 11 Hundrede Aar, men det er kun et Faatal, der tænker paa, at de Hundreder af Forhold, som vi tager som Selvfølgeligheder, som normal, human Tankegang, det lærte vi hverken af Thor eller Odin, ej heller af Pallas Athene, Buddha, Muhamed eller Konfucius; men det lærte vi af den hvide Krist. Lad mig for at illustrere Hedenskabet tage et Par Eksempler fra det daglige Liv i Kina. I en Kreds af vore Missionærer var der ingen af dem, der nogensinde havde set en hedensk Kineser klappe sin Hund, men nok, at de mishandlede den ubarmhjertigt, og de vidste alle at fortælle om, hvordan der saa at sige daglig den Dag i Dag i hundredevis skaffes Smaabørn af Vejen derved, at de en Aftenstund svøbes i en Maatte og lægges uden for Husets Dør til Hundene; om Morgenen er de saa ædt, og ingen drømmer om at paatale det. Men hvor Moderkærligheden og Retsbevidstheden er lagt saadan øde, der er der lagt *meget* øde, og der er der intet andet end sand Kristendom, der kan genrejse det Folk. Hedenskabet er Ørkenen; den kan kun opdyrkes derved,

at de levende Vandstrømme ledes dertil. Saa det er maaske alligevel ikke saa galt, at endog en Amtsvejsinspektør giver sig af med Hedningemission.

Ligesom jeg Skridt for Skridt kom ind i Indre Mission, saadan gik det mig ogsaa med det danske Missions-selskab; fra Søndagsskolearbejdet og St. Jakobs Menighedssamfund lededes jeg ganske stille ind i det danske Missions-selskabs Arbejde. Saadan noget kan man altsaa risikere, naar man kommer ind i Søndagsskolen og ind i et levende Menighedssamfund, saa hvis man er bange for Følgerne, er det det forsigtigste at holde sig fra saadanne Steder, for dèr gror det aabenbart, men ønsker man derimod at tjene i Menigheden og at forsøge, om der ikke er en eller anden „god Gerning“, der er beredt én, som vi skal vandre i, fordi vi er „skabt dertil“, som Paulus skriver, ja saa tror jeg ikke der gives nogen bedre „Planteskole“ for Menighedsarbejdere — hvis jeg maa kalde det saaledes — end Søndagsskolen.

Samtidig med at den nye Søndagsskole var bleven oprettet i Randersgades Kommuneskole i April 1890, var der en ung Sergent fra Odense, der blev kommanderet til København for at gennemgaa et Kursus paa Hærens Gymnastikskole. Han var nylig bleven omvendt, og han droges stærkt med Tanker om at skulle ud til Kina som Missionær.

Han lærte en Oversergent at kende, der var Lærer ved vor S. S., og inden ret længe havde ogsaa han en Klasse derhenne. Og saa kom det næste Vinter gennem Oversergenten Forstanderen for Øre, hvad den unge Mand, Chr. Waidtløw, gik og tænkte paa, og samtidig blev det sagt, at Waidtløw mente, at han maatte over til England for der at søge et Selskab, som vilde staa bag ham derude, antagelig „China Inland Mission“.

Men var dette sidste virkelig nødvendigt; stod det saa smaat til med Missions-sindet i Danmark, at man ikke her hjemmefra kunde skaffe, hvad der behøvedes for en Missionær i Kina? Det nagede mig. Jeg havde jo læst i Dansk Missionsblad, at

man kunde leve saa billigt i China. Tilmed havde jeg just i de Aar gjort Erfaringer om, hvordan Gud havde hjulpet mig med at faa en stor Gæld betalt, som en Kautionsforpligtelse for en Slægtning havde bragt mig ind i. Kunde og vilde Gud hjælpe mig, og det paa den allerbedste Maade, gennem Ekstraarbejde, med mine jordiske Pengesorger, hvor meget mere vilde han da hjælpe *dem* til at skaffe Midler, der gik ind i den Op-gave, at støtte en Missionær. Der var imidlertid kun et Sted, hvor jeg havde Indflydelse, og det var i Søndagsskolelærernes Kreds. Der var dengang 3 S. S. Afdelinger i St. Jakobs Sogn, og Nyrop, Obel og jeg var de 3 Forstandere. En Aften, Nyrop og jeg fulgtes fra et Forklaringsmøde i Bethesda, slog jeg Klo i ham og fik ham til at høre paa mig fra Bethesda, til vi naaede Sølvtorvet, saa kunde jeg ikke holde ham fast længere, han *skulde* med Sporvognen, erklærede han meget bestemt, og løb fra mig: „Jamen hvad svarer du dog,“ raabte jeg efter ham, „du har jo ikke svaret mig ét Ord!“ „Jeg siger Ja,“ raabte han tilbage fra Sporvognen, og væk var han; men det var en glad Mand, der kom hjem den Aften til min Kone. Ogsaa Obel sagde ja til Planen om, at vi ca. 80 S. S. Lærere skulde paatage os hans Underhold, og da Planen ved et fælles Forklaringsmøde for alle os 80 blev forelagt, sagde de Ja alle-sammen, og — hvad der unægtelig var det afgørende — og-saa Waidtløw havde Tro til at betro sig til os; men hvordan hele Sagen kunde lade sig ordne, ja derom havde vi hverken Bekymringer eller Planer ud over det, at han skulde jo have nogen Uddannelse og saa forhaabentlig arbejde i Tilslutning til den norske Kina-Mission.

Men Nyrop var godt kendt med daværende Provst Gabriel Koch ovre i Herning,*) der dengang ledede Det danske Mis-sionsselskabs Missionsskole; til ham fik han Tilladelse til at sende ham, for, som Nyrop udtrykte sig, at han kunde føle ham lidt paa Tænderne.

*) Provst G. Koch var som Student Forstander ved »Nyrops S. S.«

Og saa skete det forunderlige, at medens vi den 10. Maj 1891 næsten ganske uden Kendskab til dette Missionselskab, og hvad der rørte sig indenfor dette, tog vore Beslutninger, saa var der allerede Planer oppe i vide Kredse om, at D. M. S. skulde begynde Mission i Kina, og den 24. og 25. Juni besluttedes dette paa et Repræsentantmøde i Odense, og saa laa det jo lige for at søge Waidtløw antaget som Missionselev og udsendt til den Missionsmark i Kina, hvor Arbejdet senere besluttedes optaget. Den Plan slog vi selvfølgelig ind paa med Waidtløws Billigelse, og den lykkedes til alles Tilfredshed og saaledes, at Særforholdet mellem Waidtløw og Søndagsskolerne bevaredes gennem 38 Aar under Guds Velsignelse fra først til sidst, indtil Waidtløw kom tilbage fra Kina for at blive herhjemme, og næppe nogen af vore andre Missionærer fik indtil nu en smukkere Afskedshilsen i Kina, da den store Flok

Fra Waidtløws Afsked med Menigheden i Dalny Januar 1929. (Til venstre Præsteboligen.)

kristne Kinesere fulgte ham til Skibet, grædende, fordi de ikke mere skulde se hans Ansigt.

Et Vidnesbyrd om, hvilken Frugt hans Gerning derovre har baaret, har man ogsaa i det Billede, der blev taget af ham og hans Hustru omgivet af Menigheden i Dalny udenfor Kirken paa den Dag, han havde holdt sin Afskedsprædiken derovre. Det er let at se, at Gud har givet Vækst, og saa var endda mange gaaet hjem, fordi det var saa bitterlig koldt. Det var vist ikke saa galt heller at have de Barnehænder i Søndags-skolen med i det Arbejde.

Man læser saa ofte om, at dette og hint store Aktieselskab har et eller flere Datterselskaber, og det fik ogsaa S. Skole-Aktieselskabet „Waidtløw“, især for mit Vedkommende. Først førte det til, at vor S. S. Kreds blev anerkendt som én af Missionselskabets Missionskredse, og derved fik jeg dels Adgang til Repræsentantmøderne, dels Berøring og Samarbejde med alle andre Missionskredse her i København, og endelig bragte det vort Hjem Besøg af alle de andre Missions elever fra Missionskolen i Herning, naar de gæstede Byen. Inden vi vidste af det, havde vi paa den Maade faaet en hel Række nye prægtige Venner blandt disse unge Mennesker og i de Kredse, der sluttede sig om det Arbejde, og da disse Kredse saa i 1895 dannede en Organisation, et Kredsforbund for at støtte og opmuntre hinanden i Arbejdet, ja saa kom jeg jo ind ogsaa i den Bestyrelse sammen med Præsterne Asschenfeldt-Hansen, Chr. Holt, Gaardmissionær Clausen og Murermester K. K. Andersen, og den Bestyrelse var det gennem 20 Aar en stor Glæde at sidde i. Holt var Formand, og senere afløstes han først af Pastor Gottschalck-Hansen og senere af Fibiger, og altid naaede vi et sjældent godt Samarbejde; jeg synes, det var saa harmonisk altsammen i den Bestyrelse.

Fra det Tidsafsnit er der kun en enkelt Oplevelse, jeg vil fortælle om.

Det var ved et Repræsentantmøde i en jysk Provinsby,

hvor jeg som en af de mange andre deltagende Repræsentanter blev indkvarteret hos en Sagførerfamilie, hvor de ikke vidste alt det gode, de vilde gøre mig. Mødet begyndte med en Aftengudstjeneste i Kirken, hvor Sognepræsten efter Prædikenen lagde os Repræsentanter stærkt paa Sinde, at nu skulde vi lønne vore Værter med at være til Velsignelse for de Hjem, som saa gæstfrit havde aabnet sig for os, og den Formaning gik mig til Hjerter; — men hvordan kunde jeg dog det?

Men næppe var jeg kommen hjem, før det slog mig, om det ikke skulde være derved, at jeg paa en eller anden Maade hjalp dem af med den Uvane, alle de voksne i Hjemmet havde, at de i ret stærk Grad tog Herrens Navn forfængeligt, og derfor blev det min Bøn Morgen og Aften i de Dage, at jeg maatte evne dette. Men hvorledes? Altid var Børnene tilstede, nogle søde Børn, og nogle kære Mennesker da ogsaa; men det var jo umuligt at lede Samtalen i den Retning, naar Børnene var tilstede, saa da det egentlige Møde var forbi, og der kun var en afsluttende Aftengudstjeneste tilbage, før jeg skulde rejse hjem med Nattoget, var jeg meget bedrøvet over, at den Bøn ikke var bleven hørt, og den Lejlighed eller dog Mulighed ikke givet mig. Men saa vilde de voksne med i Kirken og absolut have mig med hjem til en Kop Kaffe, før jeg rejste, og da vi saa kom hjem, var Børnene i Seng, og hvad meget mere var, saa spurgte Sagføreren mig selv, hvad jeg mente om det at tage Herrens Navn forfængeligt? Saa kunde jeg ganske stilfærdigt, men indtrængende tale med dem om, hvilken stor Synd det er i Guds Øjne, og hvordan det udmarver Gudsforholdet hver Dag, som det første, Herren har lagt os paa Hjerter at bede om, at Guds Navn maa blive helliget, og saa dog Dagen igennem sløse med det Navn som med intet andet, og saa blev jeg fri for at sige en eneste Smule om, at de alle gjorde det. Blot vi bier, saa bønholder Herren.

Tiden gik, og saa oprandt der for D. M. S. et forfærdeligt Aar, 1898. Jeg har slet ikke Lyst til her at trevle den Strid

op, men skal nøjes med at sige, at det drejede sig om Kompetence Spørgsmaal og om Personer, og at der næppe nogen Dag gennem 4—5 Maaneder savnedes et eller flere Indlæg i „Kristeligt Dagblad“ for eller imod denne eller hin, og de stridende var alle D. M. S.s gode Venner og Støtter, det var det sørgeligste af det hele. To af Bestyrelsens Medlemmer nedlagde deres Mandater, Vilh. Beck gjorde Begyndelsen, og en til fulgte efter, og under disse ildevarslende Stormskyer samledes hele denne stridende, partidelte Kreds af D. M. S.s nærmeste Venner til Repræsentantmøde i Aalborg den 12. og 13. Juli. Under den Avisstrid, der gik forud for det Møde, kom der jo ogsaa Forslag til Valg af ny Bestyrelse, og en skønne Dag læste jeg saa et Forslag, hvori bl. a. Prof. Westergaards og mit Navn fandtes. Jeg blev forfærdet derover, og da jeg derfor nogle Dage senere mødte Redaktøren, Pastor Dyekjær, fra hvem jeg antog, at Forslaget stammede, skraaede jeg over Gaden til ham og sagde — ganske uhøfligt endda og uden at hilse først — „Jeg vil ikke ind i den Bestyrelse, Farvel!“ Nej, hvor kunde jeg dog det, og hvor var det lidt fristende. Derfor bad jeg ogsaa, inden jeg rejste til Aalborg, om, at mit Navn end ikke maatte komme paa Tale, og den Bøn blev hørt, for der kom slet ingen ny Bestyrelse paa Tale. Det Møde i Aalborg er egentlig det mærkeligste, jeg nogensinde har oplevet, paa én Gang det sørgeligste og det, jeg er rejst gladest hjem fra.

Hvor var det sørgeligt og ydmygende at se vor Kirkes bedste Mænd indenfor hele den store Kreds, der allerede dengang støttede D. M. S., i den Grad uenige og uforstaaende overfor hinanden, ubillige og bitre. Og hvor var det vemodigt, at nogle af de klogeste, som f. Eks. Vilh. Beck og Stifstprovst Zeuthen, kunde komme med saadanne Forslag, som de kom med, at Selskabet skulde deles i to Selskaber, ét for Indien og ét for Kina, men med fælles Formand (!), fordi vi tilfældigvis alle som én vilde beholde Biskop Gøtzsche som Formand, men det var ogsaa det eneste, der var Enighed om; men hvem der ikke var

enig deri, det var Biskop Gøtzsche selv; „hvis man troede det, saa havde man taget fejl!“

Jeg var sammen med Pastor Asschenfeldt-Hansen indlogeret hos Postmesteren, der venligt spurgte os efter hvert Møde, om vi havde haft et godt Møde; men vi vidste ikke, hvad vi skulde svare, fordi vi blev mere og mere bedrøvede, ja tilsidst var jeg ganske modløs, da vi havde faaet Besked om til det næste Møde at bringe vor Stemmeseddel paa den nye Bestyrelse — thi ved Mødets Begyndelse var de alle traadt ud. Jeg evnede ikke at skrive et eneste Navn, ikke engang Biskop Gøtzsches, idet han saa afgjort havde nægtet at modtage Genvalg under saadanne Vilkaar. Som en forskræmt Faareflok uden Hyrde mødtes vi igen, jeg med en blank Stemmeseddel; men det første, der saa skete, var, at Dirigenten, Biskop Gøtzsche, opfordrede os til hver for sig at bede om Guds Vejledning, og hvor blev der da under denne tavse Bøn raabt til Herren fra denne ydmygede Forsamling, der i Nøden klamrede sig til hans Forjættelser.

Og saa skete dette som Svar paa Bønnen, som jeg aldrig kan glemme, saa længe jeg drager Aande, at denne splittede Forsamling fandt hinanden, blev hjulpne, ligesom da Disciplene paa Genezareth Sø raabte: „Herre, frels os, vi forgaar!“ og Bølgerne lagde sig, ja næsten med det samme.

Der kom Forslag om, at Repræsentantmødet skulde fortsættes ved et nyt Møde i Efteraaret, at Bestyrelsen skulde fungere videre, og at et Udvalg paa 7 Mænd skulde fremkomme med Forslag til nye Love, naar vi atter mødtes, og se alle — praktisk talt — stemte for disse Forslag; det var forunderligt at se Armene rakt i Vejret, en hel Skov af Arme, vi, der før ikke kunde enes om en eneste Smule, og ligedan gik det med at faa de 7 Udvalgsmedlemmer valgt, det stod ikke en Time paa alt sammen.

Saa kunde vi rejse lykkelige derfra, vor Bøn var hørt, D. M. S.s store, gode Vennekreds skulde ikke deles, men faa

Lov at blive sammen om Missionsarbejdet paa begge vore Missionsmarker, thi Sagen var Herrens, det viste den Bønhørelse os, det Bønnens Under.

Denne Oplevelse har givet en egen Tryghed overfor Det danske Missionssselskabs Gerning ogsaa da, naar menneskelig Egenraadighed truede med at splitte os. Siden den Dag var de 7 Mænd, der skulde samles i Fredericia for at raadslaa om de nye Love, ganske naturligt daglig i min Forbøn, at Arbejdet dog maatte lykkes for dem, saa Freden kunde blive beseglet, naar Repræsentantmødet optoges hen paa Efteraaret, og hvor var jeg tryk ved hele Stillingen og glad og lettet over, at det slet ikke var kommet paa Tale at vælge mig ind i Bestyrelsen.

Men hvad sker? En Dag i Sommerferien oppe i Sæby faar jeg Brev fra Selskabets Sekretær, Pastor Løgstrup, der meddeler, at de 7 Vise, som de blev kaldt, var enedes ikke blot om Lovene, men ogsaa om Forslag til den ny Bestyrelse, 6 Præster og 3 Lægmand, og at han indtrængende vilde anmode mig om at tage imod, at jeg var blandt de foreslaaede, og saa forsikrede han om, at Hvervet ikke var byrdefuldt. Og næste Dag kom der Brev fra Selskabets Formand, Biskop Götzsche, der ligeledes bad mig erklære mig villig til at tage imod Valg, saa dette kunde offentliggøres som Udvalgets Forslag.

Hvad skulde jeg dog svare hertil?? Min Hustru erklærede kort og godt, at saa vilde hun søge Skilsmisse; det var unægtelig det svære Skyts, og mine Følelser overfor dette nye Hverv var ikke forandrede, men paa den anden Side var jeg jo fanget i min egen Bøn. *Troede* jeg paa min egen Bøns Ærlighed eller ej? Jeg turde ikke sige Nej.

De andre, der blev foreslaaet, var Biskop Götzsche, Præsterne Baumann, Busch, Asschenfeldt-Hansen, Carl Moe og Wied, Gaardejer Hedegaard og Indremissionær Holt.

Den 15.—17. November samledes vi saa paany, og denne Gang i Odense, og dette Møde stod helt og holdent i Fredens Tegn.

Jeg ved ganske vist, at der er dem, der regner Mødet i Odense som ringere end det i Aalborg, fordi der ved Odensemødet udelukkende forhandlede om de hjemlige Forhold, især om Lovene og Bestyrelsesvalget, men slet ikke om selve Missionsarbejdet; men denne Dom er ikke retfærdig; der maatte være Tid til, at Hjemmemenigheden med sine i nogen Maade ret uensartede Elementer kunde tale sig til Rette med hinanden for at sikre Selskabets rolige Arbejde efter saa dyb en Broderstrid. Og det var gode Toner, der i den Henseende lød fra de Ordførende, Fredstoner for den store, dyre Sags Skyld. Og vel skal jeg ingenlunde tage denne Broderstrid i Forsvar, men hvor er den Menighed, der ikke har kendt noget til en saadan, selv dèr, hvor en Paulus og en Barnabas var Førere, saa det gaar ikke an at kassere D. M. S. af den Grund.

Jeg vil i den Sammenhæng langt hellere henvise til et smukt Træk hos Vilh. Beck fra den Strid, som han var Hovedmand for, og som netop viser, at man godt kan krydse sin Klinge med en Mand og endda personlig være lige gode Venner med ham; thi den Kunst forstod Vilh. Beck som faa.

I Bladpolemiken og ved Mødet i Aalborg var jeg, Hanekylling, optraadt ret skarpt mod Vilh. Beck; jeg havde ud fra Skriften vist, at han uberettiget havde taget Abrahams Ord til Lot „Gaar du til højre, saa gaar jeg til venstre“ o. s. v. til Indtægt for en Deling af D. M. S., thi vi havde jo ikke som Abraham faaet Guds Befaling til at gaa ud fra vort Land og *vor Slægt*; det, at Abraham og Lot skiltes, var jo en sidste Fuldbyrdelse af Guds Befaling om Abrahams Isolering, og Lots Slægt blev Israels Modstandere, og ved Mødet havde jeg stærkt bebrejdet ham hans Krav om Missionærernes ugifte Stand. Men han var lige venlig imod mig og ønskede mig saa smukt til Lykke til Valget, hvortil jeg saa sagde: „Ja, saa vil jeg ønske Dem til Lykke med, at De kom ud af den Bestyrelse.“ „Hvorfor dog det, jeg er jo i en Snes Bestyrelser?“ „Ja, men de gaar alle sammen paa den samme Melodi.“ „Hvad er det for en Melodi?“

„Det er Indre Missions, og den kan De!“ „Aa ja saamænd, det kan der være noget om!“ I D. M. S. havde Vilh. Beck jo nemlig somme Tider nogle uheldige Idéer, men hans uvurderlige Hjælp for D. M. S. var den, at han lærte Missionsmenigheden at elske den Gerning ikke med Ord eller Tunge, men i Aand og Sandhed, med Offersind, og det hørte han aldrig op med.

Der var en af Repræsentanterne, der gjorde gældende, at de var under et Valgtryk, fordi kun vi 9 Mennesker var opstillede, der var ingen at vælge imellem. Jeg gjorde da gældende, at hvis nogen var under Valgtryk, var det da os, der var opstillede, og bad derfor om, at ingen vilde stemme paa mig, hvis de ikke ønskede mig valgt. Men vi 9 valgtes med fra 557 til 507 Stemmer; Biskop Gøtzsche fik 557 Stemmer, og jeg fik til min store Forundring kun 10 færre, det har jeg altid taget som en Bekræftelse paa, at jeg havde handlet rigtigt i at tage imod Valget, saa mærkeligt det end forekom mig. Og noget lignende gik det jo ogsaa de fire Gange, da Mandatet blev fornyet, indtil jeg i November 1928 i en Alder af 76 Aar trak mig tilbage, fordi jeg syntes, jeg var for gammel til paany at tage mod Valg. Men ogsaa ved den Lejlighed tror jeg at turde sige, at det var en Vennekreds, jeg sagde Farvel til med Tak for den Tillid, der var vist mig gennem de 30 Aar, dette ærefulde og ansvarsfulde Hverv var mig betroet.

At gøre Rede for, hvad dette betød, ligger langt fra denne Bogs Plan, men et Par Oplevelser synes jeg det er rigtigt at fortælle om.

Straks efter at Repræsentantmødet var forbi, samlede Bestyrelsen. Formandsvalget var jo snart bestridt, men saa var der to vigtige Sager at tage Stilling til; det var fra visse Sider blevet krævet, at Missionskolen i Herning burde ophæves, saa kun theologiske Kandidater fremtidig udsendtes som Missionærer, og saa var fra helt anden Side Missionær L. P. Larsen blevet beskyldt for at være for lidt luthersk præget; hvordan skulde vi stille os overfor det?

Den Forhandling staar meget levende i min Erindring. I det første Spørgsmaal enedes vi meget hurtigt om, at Missions-skolen kunde vi aldeles ikke undvære, det vilde være at save den Gren over, hvorpaa D. M. S. sad, og det var der absolut heller ingen Grund til; de Missionærer, vi havde faaet fra Missions-skolen, var lige saa dygtige og brugbare som de, der kom fra Universitetet, og man burde ikke gøre det sværere end nødvendigt for Missionsmenighedens Unge at følge deres Missionskald.

Og saa var der det andet Spørgsmaal; men ogsaa i det Stykke faldt Meningerne godt nok sammen, vi skulde stræbe at knytte L. P. Larsen saa nær til os, som vi evnede; var der noget mellem ham og en Del af Missionsmenigheden, saa beroede dette ganske sikkert derpaa, at de ikke kendte hinanden, fordi L. P. Larsen hovedsagelig havde haft sit Liv i akademiske Kredse.

Og jeg husker ogsaa mit Slutningsbidrag til Forhandlingen. Jeg fortalte om en Fabrikant i København, der, da den socialdemokratiske Bevægelse naaede herind, stille, fortvivlet en Aftenstund i sin Familiekreds udbrød: „Jeg forstaaer ikke, hvad der gaar af Folkene, nu har vi haft det saa godt sammen i alle de mange Aar, men i den sidste Tid er det lige meget, hvad jeg gør eller siger, saa er det galt.“ Og hvorledes hans lille Dreng saa sagde: „Far, kunde du ikke prøve at tage dem om Halsen?“ — Det kunde han jo nemlig ikke staa for. — Det vi vilde, det var at tage L. P. Larsen om Halsen. Ja, lo saa Løgstrup, saa fører vi til Protokols: „Bestyrelsen besluttede at tage L. P. Larsen om Halsen“.

Men desværre blev der intet ført til Protokols, og det kunde der vel ogsaa vanskeligt, og L. P. Larsen fik vist aldrig noget om den Forhandling, det venlige Sindelag at vide, thi da han kort derefter modtog en Forespørgsel om, hvorvidt han vilde paatage sig et Ungdomsarbejde ovre i Madras for et amerikansk Missionselskab, fandt han dette Arbejde saa tillokkende, at han

uden at forhandle med Bestyrelsen — kun med en enkelt i denne — tog imod det tilbudte Arbejde.

Det var L. P. Larsen selv, der kort Tid derefter fortalte mig dette; han skulde tale nede i vor Missionskreds en Aften og kom saa op til mig en Timestid i Forvejen for at sige mig det, fordi han ikke vilde staa dernede, som om han endnu var i D. M. S.s Tjeneste. Hvor blev jeg dog bedrøvet, og hvor bad jeg ham dog om at tøve med den Beslutning, saa der kunde forhandles med Bestyrelsen derom, men han sagde, at det *var* afgjort, han *var* udtraadt, og der *var* intet mere at forhandle om.

Mange Aar senere var der en Dame ved et Middagsselskab, hvor ogsaa jeg var til Stede, som med hævet Stemme, saa vi alle maatte høre det, der sagde: „Ja, hvad skal vi dog svare vore Børn, naar de spørger os, hvad *var* det dog for nogle *Idioter*, der sad i D. M. S.s Bestyrelse, at de lod en Mand som L. P. Larsen gaa?“ Nu kan man saa dømme, som man vil. Men noget af det, der i hine Dage voldte Vanskeligheder, stod jo sikkert mer eller mindre i Forbindelse med de ret fortvivlede Arbejdsforhold, vi havde. Formanden boede i Ribe, Sekretæren i Fredericia, Kassereren og de hjemmeværende Missionærer i København, Missionsskolen var i Herning, og vort officielle Organs Redaktør boede i Odense, men han var ikke Medlem af Bestyrelsen, hvorimod en af Bestyrelsens egne Medlemmer udgav et andet Missionsblad, som derfor egentlig stod Bestyrelsen nok saa nær. Det kan man kalde spredt Fægning.

Sekretæren havde jo lokket mig med, at det ikke var noget stort Arbejde at sidde i den Bestyrelse; aa nej, maaske ikke i Sammenligning med hans, men for mit Vedkommende blev det i Aarenes Løb ikke saa lidt, syntes og synes jeg da, og ikke mindst fordi de straks valgte mig til „Kassekontrollør“ s: det Medlem, der havde med alt det økonomiske at gøre, og det var et stort og vigtigt Omraade.

Noget af det første, jeg foretog mig i den Anledning, var et Besøg hos vor Kasserer, der havde to Kontor-Værelser i en

Bagbygning i Vendersgade — tror jeg — hvor jeg unægtelig blev noget forbavset ved at finde en Seng i et af Værelserne, der gæstfrit var laant en Tilrejsende, og Gæstfrihed er jo saadan en smuk Ting, men at det just prydede vort Kassererkontor, skal jeg ikke paastaa.

„De kommer for at se D. M. S.s fattige Kasse,“ var hans Velkomsthilsen, og hvor har jeg dog ofte tænkt paa dette, at vi var altid fattige, aldrig andet, og dog som dem, der gjorde mange rige. For det har gjort mange rige, det velsignede Arbejde, og det baade i timelig og aandelig Forstand; hvormange har ikke baade her hjemme, i Indien og i China haft dagligt Brød af den Gerning, og hvormange er der ikke, som gennem det fandt de evige Rigdomme, eller fik Lov til at leve et i aandelig Forstand rigt Liv, thi det er i Sandhed et rigt Liv at være i hans Tjeneste, der har al Magt i Himlen og paa Jorden.

Vi er saa ofte blevet kritiseret for vor Økonomi eller Mangel paa Økonomi, naar vi havde „Underskud“ i Kassen 5: naar Indtægterne ikke helt vilde holde Trit med de voksende Udgifter, og vel ogsaa nok for, at der til Tider er blevet presset lidt for stærkt paa for at faa Gaverne til at komme. Hele det Spørgsmaal om Indsamlinger er overmaade vanskeligt, ligesom i det Hele den rette Stilling til Penge er vanskelig. Det er jo for det første saare træffende, naar Vilh. Beck plejede at sige, at det sidste hos et Menneske, der bliver omvendt, er Pengepungen, og derfor vil der jo altid være en Mængde Mennesker blandt en saadan Virksomheds Bidragydere, der ikke er naaet saa langt, og det maa man derfor regne med. Men saa maa man ogsaa regne med, at der er en Mængde Mennesker, som ofrer, virkeligt ofrer af deres Fattigdom med en hel Del af det Sind, som hin fattige Kvinde havde, der lagde hele sin Ejendom i Tempelblokken.

Der opleves dejlige Ting i den Retning. Det er vist i 1895, at der i Gavelisten staar „En Kalkun“ og saa et Beløb, men den Kalkun har sin egen Historie; den skyldtes en lille Pige i Syd-

sjælland, der elskede den Sag, og som var antaget til at vogte Kalkuner paa en Herregaard med Løfte om at faa en af Kalkunerne som Gave ud over Lønnen, hvis hun kunde vogte dem saa godt, at ingen af dem døde — for det er de nogle slemme Skravl til at gøre. Saa bad hun Gud hjælpe dertil, for saa skulde D. M. S. have Gaven, og se, de levede alle, og jublende glad kom hun til Moderen med den. Og det var godt, sagde Moderen, „for saa kunde hun faa sig en ny Kaabe til Vinteren, for det trængte hun saadan til, hun vor jo rent vokset fra den gamle, Kaabe“, men Pigen græd; den gamle Kaabe var god nok og stor nok, blot hun maatte give Pengene til D. M. S.; saa trak hun glad i den gamle Kaabe, og i Dansk Missionsblad indførtes „En Kalkun ... Kr.“

Pastor Hindhede fortalte mig en Gang om, hvordan han, da han var Præst i Bording paa Heden, var kommet i Besøg hos en fattig Kone, der nylig havde mistet sin Mand, og ganske naturlig havde siddet og talt med hende om den kære, troende Mand, hun havde mistet. Og saa fortalte Enken om, at de sidste Par Aar havde været noget strenge ogsaa derved, at Manden hver Aften havde gaaet saa underlig hvileløs op og ned ad Gulvet med sin kolde Pibe i Munden, tidligere havde han siddet i Stolen ved Kakkellovnen og været saa veltilpas med at ryge sig en Pibe Tobak, men siden Præsten havde sagt, at det vist var fordi, vi brugte for meget til os selv, at D. M. S. sad saa smaat i det, havde han ransaget deres Udgifter og fundet, at det eneste, der *kunde* undværes, var den Pibe Tobak, og saa ofrede han den. Pastor Hindhede var næsten angerfuld ved at have foranlediget dette.

Hvor saadan en Mand, saadan en lille Pige beskæmmer mig, og de fleste af os vel sagtens, og dog er de kun Eksempler; der *ofres* til D. M. S., og vi ved det og takker Gud derfor og forstaar Ansvarer ved at raade over disse Gaver.

Men dette Hverv er i Sandhed at vandre paa en snæver Sti, thi paa den anden Side, hvor kan man, naar man følger med

i den Gerning, og det gør man jo paa første Haand, naar man sidder i Bestyrelsen, blive fri for at forstaa, i hvor høj Grad den Gerning derude kalder baade paa Mennesker og paa Midler.

Havde vi blot tilstrækkeligt med Missionærer, rette Missionærer, at sende, og *kunde* vi blot give dem gode Arbejdskaar, Medarbejdere, Skoler, Hospitaler o. s. v. o. s. v. Markerne kalder, og Kaldet spørger os, om vi tør sidde det Kald overhørig og derved hæmme Guds Gerning ved at nægte nødvendige Bevillinger. Det er den gamle Historie, at det er saa svært at faa de velstaaende Mænd med i Arbejdet. Derfor bliver Stien saa snæver.

Jeg har ikke saa helt sjældent mødt det Krav, at vi „ligesom andre Mennesker skulde sætte Tæring efter Næring,“ og det kan jo lyde meget rimeligt, bare jeg forstod, hvad Tæring og hvad Næring var i den Forbindelse. For vi maatte jo altid, uden at kunne udskrive Skat og uden at eje de Midler, vi disponerede over, lægge vort Budget i Tillid til, at Gud gennem Mennesker vilde give os dem, fordi Herren havde det Behov til sin Gerning; og hele det store Arbejde, der er i Gang, og som er sat i Gang i Tro og i Tillid til Gud og Mennesker, kan jo ikke standses, saadan som man f. Eks. kan standse en Maskine. Det er jo en stor Organisme af Missionærer, Præster, Evangelister, Læger, Lærere o. s. v., der er antagne og sat i Arbejde i Tillid til, at det var Gud, der gav os dem til den Gerning, og dem maa vi da skaffe dagligt Brød og brugelige Arbejdskaar. Men selvfølgelig, *dér* er det, man maa staa paa Vagt ved Antagelsen af alle disse, og det maa desværre erkendes, at det lykkedes ikke altid, fordi det er en saare vanskelig Opgave, ja saa vanskelig, at Fejltagelser og Skuffelser vistnok maa regnes som et uundgaaeligt Onde. Men skulde jeg vælge *enten* at spille Penge ved at sende et Menneske ud, der skuffede Forventningen, *eller* at nægte Antagelse af en, der var sendt os af Gud, ja saa er jeg ikke i Tvivl om, at jeg vælger de spildte

Penge frem for det, at hindre Guds Værk og hindre eller forkvakle et Menneske i hans Livskald.

De, der har saa let ved at kritisere, skulde blot prøve, hvor svært det er at styre, saa blev de nok lidt mere faamælt. Englænderne siger ikke uden Grund, at den, der ingen Fejl har gjort, det er den, der overhovedet intet har gjort; men er det mon ikke det samme som at grave sit Pund ned? Men selvfølgelig maa dette ikke blive en Sovepude. Nej, der kræves en vaagen, lysvaagen, fintmærkende Samvittighed for dem, hvem det betroes at bestyre og raade over de Gaver, som Guds Menighed lægger paa Altrene rundt om i vore Kirker, for at Guds Vilje maa ske, hans Rige komme og hans Navn blive helligt, men ikke til vore Dumheder.

Af alt det meget, jeg fik Lov til at være med i gennem de 30 Aar, det forundtes mig at sidde i D. M. S.s Bestyrelse, er der kun nogle enkelte Punkter, jeg har Trang til at dvæle ved, fordi jeg tog særlig Del deri.

Det slog mig hurtigt, at den Maade, hvorpaa Pensionsspørgsmaalet var ordnet, var meget utilfredsstillende. D. M. S. assurerede Missionærernes Liv i et Assuranceselskab, naar de drog ud paa Missionsmarken, og betalte en aarlig Præmie for dem paa ca. 200 Kr. pr. Mand pr. Aar, men Assurancen gik kun ud paa, at den paagældende, naar han havde været der i 30 Aar eller døde forinden, fik udbetalt et Beløb, der var ganske utilstrækkeligt til at skaffe ham selv eller hans Enke „en sorgfri Alderdom“. Og det var dyrt, langt dyrere end normalt, fordi Erfaringen viser, at mange af de Mennesker, der drager ud til Østen, sætter Helbredet til ved det Liv de fører, og i den Henseende hjælper det ikke en Døjt, at den Levevis ikke er vore Missionærers.

Jeg kom derfor paa den Tanke, at det var meget bedre at være vore egne Assurandører ved at oprette et Pensionsfond og hertil aarlig betale visse Beløb for hver Missionær, der drog ud, og for deres Hustruer, og afpasse Beløbene saadan, at det

omtrent svarede til den hidtidige Assurancepræmie. Inden jeg foreslog Bestyrelsen dette, gik jeg op i Livrenteanstalten og spurgte dem til Raads der, og jeg maa give dem den Ros, at de straks og uegennyttigt indrømmede, at en saadan Ordning ubetinget vilde være langt at foretrække for enhver anden Ordning, vi kunde opnaa med dem.

Saa fik vi oprettet vort Pensionsfond, der nu er Ejer af 360,000 Kr., der ellers var gaaet i Assuranceselskabets Lomme, uden at D. M. S.s udtjente Missionærer var hjulpet synderlig derved.

Et andet Arbejde, jeg havde særlig meget at gøre med, var Bygningen af D. M. S.s Central i Hellerup. Vi havde gennem adskillige Aar et Særfond, som Provst Deichmann i Hvidbjerg havde skænket D. M. S., og som var bestemt til derfor at bygge et Hvilehjem for Missionærerne, naar de kom hjem paa Orlov eller blev her hjemme, fordi de var blevet for gamle. Og saa havde vi de fortvivlet spredte Administrationsforhold, jeg før nævnede. Naar vi mødtes ved Repræsentantmøderne, lød det stadig, at vi burde have mere Samling paa alt dette, og af mit ganske Hjerte sagde jeg ja dertil. Jeg kunde aldrig glemme det Indtryk, jeg fik en Gang, jeg besøgte L. P. Larsen ude i en lejet Lejlighed paa Monradsvej; jeg ser de faa Møbler i Stuen og den store Væg med to af Thorvaldsens Basrelieffer utrolig langt fra hinanden; var det et sømmeligt Udtryk for den Hjertevarme, Menigheden mødte sine Udsendinge med, naar de kom hjem for at hvile, det var jo ringere, meget ringere end vore egne Hjem; der var ingen Velkommen i det. Men hvordan kunde det næsten være anderledes den Gang. Naar Larsens rejste ud igen, skulde det altsammen magasineres, til en anden kom hjem, der saa maaske vilde bo et helt andet Sted.

Der blev i 1903 nedsat et Byggeudvalg for at undersøge Mulighederne for at bygge: Sekretæren, Pastor Løgstrup, Kasserenrenren (Chr. Schlesch) og mig, der blev Formand i Udvalget; men først i 1908 blev vore Bygninger indviede. Og hvor saa' det

dog aarevis ganske haabløst ud for os. Hver Gang vi mødtes til Bestyrelsesmøde, var det paa Dagsordenen, men inden vi naaede til det Punkt, maatte Mødet regelmæssig sluttes, fordi de fleste *skulde* rejse, saa maatte det vente til næste Gang, og saa gik det nøjagtig ligesaadan.

Men Udvalgs møder kunde vi da holde og gjorde det, og lige fra første Stund var vi godt nok enige om, at D. M. S.s Hjem burde ligge i Hellerup og rumme: 1) Administrations-Lokaler, 2) Missionsskole, 3) Missionærhjem og 4) Musæum. Ja, vi veg endda ikke tilbage for paa egen Haand at spørge os for hos en Grundejer, der i de Aar saa at sige ejede samtlige Grunde, der var til Fals derude. Men da jeg kom derud, blev jeg pure afvist. „Det kan jeg ikke have det mindste med at gøre,“ og jeg kendte ham dog helt godt, stod paa en meget god Fod med ham og havde før mødt megen Velvilje hos ham. Jeg forstod og forstaar det ikke, men enten er han blevet forskrækket, da han hørte det forfærdelige Ord „Missionsselskab“, eller ogsaa har han troet, at det var en Gave, vi bad om, men jeg vendte slukøret tilbage derfra som en rigtig vaad Hund.

Planerne om Hellerup var slaaet til Jorden. Men maaske kunde det ogsaa ligge andre Steder, og hvor vi dog søgte; vi planede med et Hus i Nyboderkvarteret og et andet ved Østerbros Døserring, vi var ude i Holte, og vi var i Lyngby, ja om det saa var en af de socialdemokratiske Bygninger, som den Gang var til Fals, saa var Schlesch og jeg derude en Dag og drikke Kaffe for at se paa Lokalerne.

Og lige saa forvirrende det var med at finde Stedet, lige saa forvirrende var det at tale med Bestyrelsens Medlemmer privat og senere med Missionærerne. „Det var jo slet ikke givet, at alt det skulde samles paa ét Sted, Missionsskolens lykkeligste Tid havde da været i Herning, og mon Missionærerne, naar de var hjemme, ikke meget hellere vilde ud paa Landet eller i alt Fald i en Provinsby, i Jylland f. Eks. Ja, Administrationen laa vel nok bedst i København, men ellers drejede det sig vel især om

at komme til et Sted, hvor der var et godt Menigheds Samfund. København var *ikke* ideel i den Henseende.“ Omsider naaede Sagen dog saa vidt, at den skulde debatteres mellem Bestyrelsen og alle de hjemmeværende Missionærer ved et Bestyrelsesmøde den 1. Mødedags Aften, ved hvilken Forhandling det var mig umuligt at være med. Men maaske blev jeg derved skaaet for noget, thi ogsaa der var det en polsk Rigsdag, efter hvad der blev fortalt; det klarede aldeles ikke.

Det maa vistnok have været efter det Møde eller nogle Maaneder senere, at jeg stille, fortvivlet sagde til Herren, at nu var jeg kørt træt, jeg kunde intet mere i den Sag, nu maatte han vise Vej, hvis det var hans Vilje, at vi skulde bygge.

Og se, saa fik jeg Besøg af en, der fortalte mig, at nu var der en Gartner ude i den sydlige Del af Hellerup, der vilde udstykke sin Have, dèr var der maaske noget, der kunde passe os, og vips var jeg derude, og her var jo netop det, jeg bestandig havde søgt. Ved næste Bestyrelsesmøde fortalte jeg dette, vi tog samlet derud, saa' paa Grunden og bestemte os enstemmig for at gaa hen til Sælgeren med det samme og opnaaede endda dèr 50 Øres Afslag pr. Kvadratalen, fordi Grunden var saa stor og Betalingen kontant. En lille Tønde Land var der, en udmærket Grund med Facade til to Veje og ganske regelmæssig formet, det kunde vanskelig være bedre, og aldrig senere har der været ringeste Meningsforskel; her skulde det altsammen ligge. Sligt giver han sin Ven i Søvn. Paa den Grund byggede Arkitekt Aage Petersen saa D. M. S.s smukke Hjem, dèr har vore Missionærer fundet hyggelige, gode Hjem Side om Side, dèr fandt Børnene Legeplads i de smukke Haveanlæg, Gartner Svend Bruun har Æren for, dèr holdes Bestyrelsesmøderne i den festlige Sal, dèr er Kontorerne og dèr var Skolen, saa længe vi var saa lykkelige at have en, og hvor var det den Gang festligt at se ved Sommertide, naar Skolestuen forlagdes ud i det frie bag Buskadset. Det var en velsignet Gave, vi dèr fik. Og det var det ogsaa for Bestyrelsens Møder, som

nu kunde holdes der, hvor Arkivet og Kontorerne er, saa alle Oplysninger i en Sag kan skaffes hurtigt tilveje, og Forhandlingerne føres i et udmærket Lokale.

Vi havde det jo grumme hyggeligt i mange Maader paa det gamle Missionshotel, hvor vor gode Ven, Bestyreren, Hr. Buhl ikke vidste alt det gode, han skulde gøre os, men han evnede jo ikke at give os et større Værelse at forhandle i, end han disponerede over, og saa sad vi altid dør og skiftede imellem at lukke op for at faa Luft, og lukke i for ikke at overdøves af Gadefærdsdens Spektakkel; én af Plagerne ad Gangen var ogsaa nok to Dage i Rad fra Morgen til Aften. Men ude i Hellerup fik vi Luft i Bestyrelsessalen og tilmed Stilhed paa Vejen udenfor. Vi var næsten „kommen i Himmerige.“

Og endnu ét hjalp D. M. S.s Hjem os til, idet det slog mig, at vi ved Hjælp af det blandt D. M. S.s Venner kunde faa et 4½ pCt. Partial-Obligationslaan, som kunde hjælpe os til det Driftsfond, vi aarevis havde savnet, men nu kunde opnaa paa billigst mulige Vilkaar. Siden hen kom der saa andre Midler til, saa Driftsfonden nu er vokset til ikke saa lidt over 200,000 Kr.

En Masse dejlige Møder og Begivenheder faldt i vor Lød i de 30 Aar, festlige Udsendelsesmøder f. Eks., hvor unge og gamle Venner flokkedes om dem, der paa vore Vegne drog ud. Waidtløws Udsendelsesmøde den 27. Aug. 1895 fra St. Jakobskirken og Emil Jensens fra Skjern 1899 hører til mine smukkeste Minder. Fra det Møde i Skjern mindes jeg, hvordan Ellerbek og jeg i meget god Tid begav os hen til Kirken, for vi vilde have en god Plads, og da vi saa naaede Kirkedøren, saa' vi forfærdede paa hinanden og sagde: „Vi kommer aldrig ind!“ Men vi *kom* ind, og saa', hvordan de allerede sad ikke blot paa Sæderne som andre skikkelige Kirkegængere, men paa Kirkestolens Rygstød, og endda kom vi ikke blot ind, men havnede helt oppe øverst i Kirken indenfor Altersranken. Jeg forstaar ikke, hvordan det gik til, for vi trængte ikke paa, men det er et Faktum. En lille ung og spinkel Pige, der var

med i Kirken, referede, at hun ikke havde haft Fødderne ved Jorden hele Tiden; hun hang i Myldret.

Da Biskop Gøtzsche havde prædiket, siger han saa endda: „Vi skulde nu lægge en Gave til D. M. S. paa Alteret, og Ste-dets Præst (det var Pastor Otto Moe) siger, at vi kan gaa Offergang, og naar han siger det, saa tror jeg det!“ I Sandhed en Trossag. Men virkelig gik ogsaa det, ubegribeligt, men faktisk. Jeg var til Huse hos Garver Dalgaards og delte Værelse med Pastor Adolf Hansen fra Nørre Nissum, Emil Jensens og Marie Dalgaards meget gode Ven, dette herlige Meneske med sin frejdige, barnlige, lyse Tro og vidunderlige Falsetstemme. Alene at være sammen med ham var en Oplevelse, og det ikke blot om Dagen, men ogsaa om Natten, for saa var det hele Tiden ham, der „havde Ordet“. De Dage i Skjern, ombølget af Samfundets Glæde og Varme og de kære Venners Kærlighed hører til mine lysteste Minder, men den Menighed er ogsaa mere end 200 Aar gammel.

Et andet lyst Minde, vistnok fra samme Aar, er D. M. S.s Sommermøde i Skagen, især var der én Begivenhed fra det Møde, jeg gemmer. Det var et Brev fra en — om jeg nu fik ret fat paa det dengang — halvgammel, skrøbelig Kvinde, der ernærede sig ved Syning og boede i Fredericia; hun havde overværet et Møde, Jensen holdt dèr og senere læst, at han skulde tale i Skagen ved D. M. S.s Sommermøde, og saa sluttede hun deraf, at saa var der blevet aandeligt Liv blandt Fiskerne i Skagen, og derfor følte hun Trang til at skrive et Brev (til Jensen) og fortælle, at Skagens Fiskere havde været hendes Barndoms Rædsel fra dengang, hun tjente som halv-voksen Barnepige i Krogaarden i Hals. Paa den Kro samledes de Fiskere dengang, naar de ventede paa, at det skulde blive Fiskevej, og saa drak de og sloges og bandede, og saadan et Indtryk havde hun af dem fra sin Barndom, at hun lige siden havde bedt for dem, at Gud dog vilde give dem Omvendelse

fra deres vilde Liv, og nu forstod hun, at hendes Bøn var hørt, derfor kunde hun ikke lade være at skrive derom.

I en Kreds hvoriblandt mange troende Fiskere blev det Brev læst op ude et Steds i det fri — sandelig, vi fik noget at takke for.

Jeg mindes et andet Møde, det var i Pastor Baumanns Formandstid, et Møde af alle Kredsforbundsbestyrelserne i Vejle Aar 1902. Der var en egen harmonisk Stemning over det Møde, saa Bestyrelsen ligefrem fik Tak — ganske modsat hvad ellers var almindeligt ved Repræsentantmøderne, hvor det næsten altid var Opponenten, der tog Ordet — og hvordan Baumann paa sin ejendommelig elskværdige og fine Maade takkede for Takken. „Jeg kan forsikre Dem, at vi *er ikke* forventt dermed!“

Og saa var der den 29. og 30. Novbr. 1905 200-AarsJubilæet for Ziegenbalgs og Plütschaus Ordination i København og Udsendelsen til Trankebar, en stor Festgudstjeneste i Frue Kirke, hvor Biskop Skat Rørdam prædikede, og som hele Kongefamilien overværede. Pastor Busch har aldrig repræsenteret D. M. S. bedre end den Dag.

Og jeg husker Kvindemødet i Randers i Novbr. 1907. Gennem mange Aar var det en staaende Vanskelighed, at der var mange, der syntes, at Kvinderne burde være repræsenterede i Bestyrelsen, fordi Menighedens Kvinder hørte til vore bedste Støtter, og der efterhaanden blev antaget saa mange kvindelige Missionærer; men der var ogsaa mange, der strittede imod, bl. a. under Henvisning til Paulus, og i alt Fald var det jo da ikke for mange *Lægmænd*, der sad i Bestyrelsen, 3, og paa det Tidspunkt havde Kvinderne jo endnu ikke faaet borgerlig Valgret lige med Mænd. Det var derfor i sin gode Orden at drøfte det Spørgsmaal ved et Kvindemøde, og det blev et godt Møde, hvor vi i god Forstaaelse med en 500 Repræsentanter for alle vore mange udmærkede Venner blandt Kvinderne drøftede, hvordan Kvindernes berettigede Trang til at være med i Ledelsen bedst kunde tilfredsstilles. Noget positivt kom der dog ikke ud deraf endnu dengang; Bestyrelsen havde over-

draget mig at fremsætte en Plan, jeg havde skitseret, og som gik ud paa i hvert Kredsforbund at vælge en 3—5 Kvinder, som vilde tage sig af Kvindearbejdet indenfor Kredsforbundet, og hvis Formænd saa kunde samles til Drøftelse af det fælles Arbejde og vælge en lille Eksekutivkomité for hele Landet, hvorunder alt særligt Kvindearbejde saa kunde sortere. Den Plan fandt vel Støtte og især Tanken om at bygge Sagen op nede fra, endelig ikke ovenfra, men da der indtil 1912 endnu intet var sket, nødtes Bestyrelsen til at udpege en Række Kvinder og bede dem træde sammen med Fru Emilie Gøtzsche som Formand og udgøre D. M. S.s Kvindeudvalg, saa det blev alligevel ovenfra, det maatte dannes. Det gjorde de, og de har gennem Aarene siden gjort et velsignet Arbejde og været D. M. S.s Arbejde til stor Støtte. Og hvad Hovedbestyrelsen angaar, kom man i 1910 ud over den Vanskelighed med de faa Lægmænd ved at udvide Bestyrelsen til 12, 6 Præster og 6 Lægmænd eller Kvinder. Det Læg-Element er, efter mit Skøn, absolut ikke for stort, der er Brug for en hel Del Viden i den Bestyrelse, som meget faa Præster sidder inde med: Pengesager, Forretningsspørgsmaal, Byggesager, Kvindespørgsmaal, Lægspørgsmaal og meget andet. Derimod har jeg aldrig kunnet forlige mig med, at der ved Bestyrelsesvalg stilles Krav om, at de forskellige Landsdele skal være repræsenterede i Bestyrelsen. Det gik i alt Fald ikke saadan til, da Jesus valgte sine Disciple; han tog ikke geografiske Hensyn. Kan man finde de bedst skikkede Personligheder, maa det være nok.

Hvor mange Bestyrelses- og Udvalgsmøder jeg i de 30 Aar har været med til, aner jeg ikke, men mange var det, og talrige Beslutninger toges; det var jo i de Aar, Arbejdet tog Fart, som det tydelig tegner sig i vore Regnskaber, og alt det, der kan tælles, men som først faar sin rette Værdi, naar det tillige vejes. Den Vækst giver Arbejde, ogsaa til Bestyrelsen.

	Aarets Indtægt.	Aarets Udgift.	Selskabets Formue ved Aarets Udgang.	Antal af Missionærer.
1898	137684 Kr.	131428 Kr.	1) 62821 Kr.	30
1908	253819 -	225996 -	1) 358485 -	64
1918	803645 -	795014 -	2) 1420483 -	103
1928	1391218 -	1391218 -	2) 2425311 -	132

Disse Tal og det Faktum, at vi i 1898 regnede med, at vore Missionsmenigheder talte 894 Sjæle, men i 1928 8320, og at vi i 1898 havde 37 Medarbejdere fra Missionsmarkerne, men i 1928 590 Præster, Evangelister, Lærere o. s. v., det fortæller dog noget om et Arbejde under Guds Velsignelse, men det siger sig selv, at alt dette vokser ikke op uden et stort Arbejde baade paa Missionsmarkerne og her i Hjemmet, og i dette Arbejde tager Bestyrelsen som sagt sin gode Del med, og nogle af de Beslutninger, der toges, kunde det koste megen Kamp at faa taget, ja Lidelse og Byrde for Sindet. Men det er jo netop for at bære paa det Ansvar, at Bestyrelsen sidder der, og var der meget at stride sig igennem, saa var der ogsaa meget at glæde sig over og at takke for, baade naar Arbejdet lykkedes og gennem det at lære Missionærerne, Bestyrelsens Medlemmer og „Staben“ derude paa D. M. S. samt Vennerne rundt om i Landet at kende.

At nævne nogle af disses Navne er ikke saa let, end sige at værdsætte dem; der er mange, som jeg maa nøjes med at sige Gud Tak for i D. M. S.s store „Familie“, mange, som det var en Ære og en Glæde at regne mig i aandeligt Slægtskab med, og som gjorde mit Liv rigt, men som jeg ikke tør begynde at nævne, kun nogle, der gik hjem, synes jeg, jeg tør nævne. Og forrest blandt dem vil jeg da nævne den mandige Ribe-Bisp, V. Götzsche, der satte Ordet „Sandheden tro i Kærlighed“ under sit Billede og svarede godt til det Ord. Han var i bedste Forstand en myndig Mand, for hans Myndighed var

1) Heri ikke medregnet Ejendommene paa Missionsmarkerne.

2) Heri medregnet Ejendommene paa Missionsmarkerne, henholdsvis 818868 og 1555714 Kr.

af en saa tiltalende Art, at man følte sig tryk under den, hvad enten det var i Bestyrelsen eller som Dirigent ved de store Repræsentantmøder; han var myndig, ikke herskesyg, det var Sagen. Da han i 1898 ved det bevægede Møde i Aalborg fra flere Sider, ogsaa fra den Side, der havde voldt al Uroen, var blevet opfordret til at vedblive som Formand, svarede han, at naar der var noget galt, kunde det jo mange Gange være let at faa det ændret; hvis f. Eks. en Vejrhane var blevet skæv, saa den ikke drejede sig for Vinden, var det jo ikke saa svært at rette den op, og naar man saa smurte den dygtigt, saa var den i Orden igen; „men hvis man tror, at man kan gøre lige-saadan med mig, saa har man taget fejl!“, skar disse Ord saadan igennem, at det ikke lod ringeste Tvivl tilbage; han var saavist ingen Vejrhane. Hans bratte Død i Juni 1901 var et stort Tab for os; jeg elskede og saa op til den Formand.

Ogsaa Pastor Baumann fra V. Egede, der blev Formand i hans Sted, var en smuk Personlighed om end af en væsentlig anden Støbning. Var Götzsche en Herrens Stridsmand, saa var Baumann snarere en Fredens Mand. Der var noget saa fint, ægte og beskedent over hele hans Personlighed og samtidig en ikke ringe Sans for Humør. Allersmukkeste kom hans store Beskedenhed frem den Dag, da han i Bestyrelsesmødet før Repræsentantmødet i Kolding i Juli 1904 gjorde Rede for, hvorfor han ønskede at udtræde. Han havde altid ønsket at gemme sig, og aldrig i nogen Maade at hendrage andres Opmærksomhed paa sig; som ung Student gik han helst til Alters, hvor han var ukendt, og han syntes altid, at han var blevet overvurderet, derfor havde han saa ofte maattet vise bort fra sig selv til andre, som f. Eks. fra sig selv til Peter Krag, da St. Jakobskirken skulde have sin første Sognepræst. Og Ansvarret som Formand var ham for tungt at bære. Han var en elskelig Personlighed.

Pastor Wied, der kom ind i 1898, men fratraadte samtidig med Pastor Baumann, mindede ikke saa lidt om denne (und-

tagen hvad Sansen for Humor angaar); der var noget af en Johannes-Skikkelse over ham, dyb og lødig, og pudsig nok, denne Mand, der om Dagen var noget af det mest stiltfærdige, man kunde tænke sig, tog en vældig Revanche om Natten, for saa blev han en forskrækkelig Buldrebase, som det ikke var godt at have til Sovekammerat, og saa skaffede han mig dog derved den dejligste Nattekoncert, jeg nogensinde har overværet en Sommernat paa Fredericias Volde, hvor Nattergalen sang skønnere, end jeg nogensinde før eller siden har hørt det, for jeg byttede Sovekammeret sammen med ham med Volden.

Carl Moe derimod var jo vidt forskellig fra disse to, en drabelig Stridsmand, men — ligesom Vilh. Beck — især paa hjemlige Omraader; i Bestyrelsesmøderne tog han kun i ringe Grad Del i Debatteerne, og derfor lærte jeg ham først ret at kende, da han en Sommer gennemgik en Kur i Skodsborg og til min Hustrus og min Glæde ikke saa sjældent besøgte os i vort lille Sommerhjem dèr, for saa kom alt det smukke hos ham saa godt til sin Ret; der kunde han nedlægge sit Glavind.

I Stedet for Baumann og Wied kom Præsterne Bachevold og Stricker ind i Bestyrelsen, to herlige Mennesker, Bachevold med det lyse, vidtfavnende, fornøjelige og vennesele Sind, der havde elsket og fulgt Gerningen gennem mange Aar, og Stricker, som altid, naar vi stred for at finde den rette Løsning i et vanskeligt Spørgsmaal, viste hen til, at det, det drejede sig om, var, at finde den rette Stilling til Gud, saa gav Løsningen sig som af sig selv. Og saa var der Prof. Saugmann med det bløde Sind, der altid saa flittigt førte Protokol over Debatteerne, og som havde en næsten ubegrænset Kærlighed og Tillid til Missionærene og derfor aldrig kunde finde sig deri, hvis det hændte, at Bestyrelsen gik imod dem. Skete dette, begyndte han gerne næste Dag med at sige, at han ikke havde kunnet sove af den Grund og derfor vilde bede om, at vi maatte tage den Beslutning op til ny Forhandling. Og der var Købmand Agger fra Struer med det friske og frejdige Sind, en saare til-

talende Skikkelse, hvis Frimodighed ofte virkede saa forfriskende. Og saa var der jo — ikke at forglemme — vort Æresmedlem, Pastor Holm fra Gladsakse, den ideale Type paa en Hostrupsk Student, der bevarede det ungdommelige Sind, aabent for alt godt og skønt, helt op i sin høje Alder, og som jo kendte Missionsarbejdet især i Indien bedre end nogen anden iblandt os. Og der var Indremissionær Jens Holt, men ham har Biskop Gøtzsche skildret saa godt, at jeg intet kan tilføje.

Der var ogsaa nogle ude fra Missionsmarken af den store „Familie“, der gik hjem, der var Marie Jensen f. Dalgaard, den Perle, og der var Lykkegaard og hans Hustru, men over dem har jeg andensteds søgt at riste en Minderune. Gud ske Tak for dem alle. Men Arbejdet førte jo ogsaa længere ud end til Bestyrelsen, især tilsidst. Det begyndte med, at jeg, da Formanden, Næstformanden og Sekretæren var i Indien, fik betroet at være Formand i Bestyrelsen fra Efteraaret 1923 til Foraaret 1924. Det var ingen let Tid for D. M. S., tvertimod. Det var jo derfor, „Delegationen“ rejste til Indien, og Vanskelighederne var ikke blot derude, men ogsaa herhjemme, men med en forunderlig Tak til Gud maa jeg erkende, at det gik helt godt for os i den Tid, endda det jo ikke blot betød at være Formand, naar Bestyrelsen var samlet, men jeg ogsaa maatte til Oslo, som den jo nu hedder, og maatte fungere som Formand ved to Udsendelsesfester paa hele Hjemmemenighedens Vegne. Men da saa Sekretær Morthensen kom til mig og foreslog mig, at jeg ogsaa skulde overtage Pastor Buschs 9 Helligtrekongersmøder langs Jyllands Vestkyst i Dagene fra 6. til 13. Januar, ja saa syntes jeg jo nok, at det blev mig vel meget, ikke blot fordi jeg var fyldt mine 71 Aar, og det var i Januar og langs Vestkysten, men især fordi jeg aldrig nogensinde før havde forsøgt paa at holde en saadan Række Møder og Guds-tjenester; dette turde jeg ikke! Men han gik slet ikke ind paa mine Indvendinger, han sagde kun: „Vi har saadan nogle gode Venner derovre, og de vil saa gerne give D. M. S. en god Gave;

de beder kun om én Ting, at vi vil sende en ud fra Hovedkvarteret for at tage imod Gaven.“ Det Svar kunde jeg ikke staa for, det var saadan en smuk Beskrivelse af vor Vennekreds derovre, det overvandt alle mine Betænkeligheder, og det fortrød jeg aldrig, ja jeg kom endda igen baade 1927 med 10 Møder derovre og i 1929 med 11, saa det er jo ikke godt at vide, hvad det kan blive til ad Aare, naar jeg faar 1 mere hver Gang.

Er det ikke mærkeligt, at vi derovre har nogle af vore allerbedste Venner, det kan nok give os Københavnerne noget at tænke paa. En lille Oplevelse fra den første Søndag i Bøvling-Flynder kan jeg ikke dy mig for at fortælle. Jeg havde prædikedet i Flynder Kirke Kl. 10 og kom hjem til Præstegaarden med Ofret, gav Provst Rendtorff det og gik ind paa mit Kammer; men da vi mødtes igen ude i Gangen, sagde han til mig: „De har gjort Deres Sager skidt ovre i Flynder!“ „Ja, det er troligt nok, men hvor kan De vide det, De var jo ikke med?“ „Jo, for der er ikke mere end 1859 Kr.“ „Ikke mere end 1859 Kr.! hvad vilde De da have?“ „Noget, der begynder med 2.“ Jeg bad ham da takke Menigheden for den dejlige Gave. Men da jeg saa havde prædikedet i Bøvling Kl. 2 og kom hjem med Ofret derfra, og vi atter mødtes, efter at Ofret var talt, saa bukkede han for mig, for da var der 2838 Kr.! — 4697 Kr. paa én Dag fra ét Pastorat, og saa var det saadan en glad Kreds af lykkelige Givere, der samledes den Aften i Bøvling Præstegaard. Gud velsigne alle disse kære Givere og alle de andre kære Venner, og endda var maaske de 467 Kr. 51 Øre, jeg modtog af den fattige Menighed ude paa Holmsland Klit, et endnu større Offer. Naar Taleren derude gaar op paa Prædikestolen for at tale til dem, rejser hele Menigheden sig op, saadan ærer de *Ordet*, ikke Taleren. Mange Gange i mit Liv har jeg følt mig dybt ydmyget og højt benaadet, men næppe nogensinde mere end da, og dèr, hvor det gentog sig. Det sætter sin Mand i Knæ.

Mange andre Møder og Gudstjenester fulgte saa efter, jeg har ikke Tal derpaa, og en Regn af Velsignelse delte vi, hvor det forundtes mig at komme omkring, og én Ting kom til at staa fast for mig og blev saa dejlig stadfæstet ved det store Repræsentantmøde i Aalborg i November 1928, da jeg maatte vige mit Sæde i Bestyrelsen, vi *har* en trofast, offervillig Hjemmemenighed, som vi kan stole paa. Har der været mange Storme i D. M. S., saa blev det en prøvet Menighed; det var ikke til at tage fejl af den Dag i Aalborg, da de gik Offergang og lagde 12000 Kr. paa Alteret, det var smukt, det var en Fest at se paa de stoute Skikkelser, de vidste, hvad de gjorde, og hvad de vilde, de vilde tjene Herren i Missionsarbejdet derude.

Gud lade det fremdeles lykkes alle Vanskeligheder til Trods. For der *er* jo store Vanskeligheder baade hjemme og ude, det kan ingen være blind for. Her hjemme er der først og fremmest hele det store brændende Spørgsmaal om Menighedens Vækst, tredie Slægtled, eller hvordan man vil udtrykke det. Det betyder selvfølgelig noget, om de saakaldte „Hejanere“ kan evne at vende Vaabnene indad i Stedet for udad, for der vindes aldrig Sejre, naar der ikke begyndes med det gamle: „Vi har syndet med vore Fædre.“ Men jeg sætter mere min Lid til en hel Mængde unge, som allerede, synes jeg, lover saa meget for vor hele Kirkes Liv og Vækst, Og saa har jeg endnu ikke opgivet Haabet om, at vi gamle, eller dog nogle af vort Slægtled, kunde naa at opleve den Fornylse, vi trænger til, længes efter og beder om. Kommer vi Herren nærmere, saa kommer vi ogsaa hinanden nærmere; det er ved at helliggøres, at den Enhed naas, som jeg nok synes, der snakkes mere om, end just sigtes efter i vor splittede og famlende Tid. Sejrene vindes ved en samlet Front.

Og der *er* store Vanskeligheder ude paa Missionsmarkerne med Indiens og Kinas gærende Uro og især for vort Missionsarbejdes Vedkommende med den Affolkning, der er foregaaet

og foregaar blandt Missionærerne. Der er noget sygt i dette, at saa mange sunde og raske Missionærer i deres Manddoms bedste Aar og midt i en Gerning, som Gud har velsignet saa rigt, forlader Missionsmarken for at blive herhjemme. Roden til den Sygdom maa vi før eller senere ind til, hvor smerteligt det end kan være, og Roden er herhjemme, og saa maa vi bede den store Læge træde til og læge Saarene. Og jeg tror, han vil det; han *har* vedkendt sig det Arbejde og velsignet det, han vil det fremdeles. Der er Brug for det, ikke mindst, fordi Danmark er et lille Land uden politiske Bihensigter i den Sag, og fordi det falder os lettere at føle os som Brødre og Søstre til dem, vi arbejder iblandt, end dem, der kommer fra de store herskende Nationer. Derfor maa vi bede nye Arbejdere frem af Menigheden, at de kan gaa ind i det Arbejde, vore gamle Arbejdere har begyndt; det er Menighedens Hverv at bede om Arbejdere til Høsten, saa kommer de.

Noget af det skønneste, der falder i deres Lod, hvem det betroes at have Sæde i en Missionsbestyrelse, er det, at faa Lov til at kigge lidt ind i, hvad der lønlig foregaar i *de* unges Sind, der melder sig til Missionstjenesten, saa man aner noget om, hvilken Strid, der er stridt, og hvordan Gud uddriver Arbejdere; og af alt dette, taget som et Helhedsbillede, kan der øses megen Frimodighed, for man kommer i Hu, hvad Herren sagde til sine Disciple: „I har ikke udvalgt mig, men jeg har udvalgt eder!“ Og naar *han* vælger, ved han nok, hvad han gør.

Derfor taber jeg ikke Modet, for jeg stoler ogsaa paa, at saa længe der af den danske Menighed uddrives Arbejdere i hans Høst, vil der ogsaa være en Modermenighed, der vil bære det Arbejde.

Og trods alle Vanskelighederne kan vi derfor gøre noget meget bedre end at lade Hænderne synke i Mismod, for vi kan rejse en Ebenezer-Sten og sige: „Hidindtil har Herren hjulpet!“ Og saa tro paa, at *han* er igaar og idag og til evig Tid den samme; *han* har kaldt os, *han* vil og gøre det.

VIII. RUNDT OM JORDEN.

I Begyndelsen af 1925 blev det i D. M. S.' Bestyrelse besluttet, at Sekretæren for China, Ejler Morthensen, ved Foraars-tide skulde rejse til China for at besøge Missionsmarken i Manchuriet, og kort Tid derefter faar jeg saa Besøg af ham, ved hvilket han fortæller mig, at en nær Slægtning har sat hans Hustru i Stand til at følge med paa Rejsen, og at han nu kommer for at spørge, om ikke jeg kunde have Lyst til ogsaa at følge med, der burde just nu skrives en Bog om D. M. S.' China-mission, og den skulde jeg være med at skrive, fordi jeg havde været med i det Arbejde lige fra første Færd, men det kunde jeg ikke, hvis jeg ikke først havde været derude; det vilde ogsaa være saa smukt, hvis saadan en Bog kunde udkomme i det Aar, da vi kunde fejre Ellevehundredaarsdagen for Ansgars Komme til Danmark.

Nu havde min Hustru og jeg ganske vist ikke saa hel sjældent moret os med at bygge Luftkasteller om et Besøg hos alle vore mange kære Venner ovre i China, men — vi havde jo aldrig selv troet det mindste derpaa, og derfor forekom unægtelig det Forslag mig nærmest som en munter Spøg; men Morthensen mente virkelig, hvad han sagde, og hvordan det nu end gik til, saa maa det jo paa et eller andet Tidspunkt i mit Hjerte have undergaaet den Metamorfose at blive først til en Mulighed, der kunde drøftes, og tilsidst til en Plan og en Virkelighed, og det endda jeg sandelig ingen Opmuntring fik, hverken fra min Slægt eller fra dem af Bestyrelsens Medlemmer, jeg talte med derom.

„Det kan du ikke, vi kan jo dø imens,“ erklærede min yngste Søster, men jeg mente jo, at det kunde de ogsaa, selv om jeg blev paa Østerbro, og hvad Pastor Busch, D. M. S.' Formand angaar, saa havde han adskillige Betænkeligheder, men trøstede dog med, at selvfølgelig var der ikke længere til Himlen fra China end fra Danmark. Han havde nær gjort mig ked af det Hele, især da Modet til Rejsen aldeles ikke var overvældende, tværtimod; der er intet helt modigt ved mig, hverken til Lands eller Vands og især ikke til Vands — Køgebugt og Hammer-vandet har faaet Kvittering derfor — og hvordan skulde det saa gaa mig paa alle de lange Sørejser? Bare jeg *havde* været der, og var vel hjemme igen!

Og hvordan skulde jeg dog skaffe alle de Penge, det vilde koste? Men da jeg saa den 7. Februar sad ude hos Morthensens og talte med de to kære Mennesker, klarede det sig virkelig med den Ting, for vel havde jeg ikke Raad til at rejse Jordan rundt paa $\frac{1}{2}$ Aar, som Morthensen skulde, men naar Rejsen varede et helt Aar, saa gik det, for det var jo Hen- og Hjemrejsen, der saa langt var det dyreste, og Indtægten, der skulde til, løb jo i en jævn Strøm, eftersom Pensionen forfaldt; jo længere jeg blev borte, desto flere Penge disponerede jeg derfor over, og kunde yderligere skaffe Rejsepenge ved at ophæve min Husholdning og leje min Lejlighed ud i møbleret Stand. Næste Dag fortalte jeg min Husbestyrerinde, at det maatte hun regne med, for nu *kunde* jeg altsaa og følte, at saa *skulde* jeg. Men naar nogle har sagt mig, at det var egentlig „ganske rask gjort“, at jeg begav mig paa den Rejse, saa gammel jeg var, maa jeg dertil sige, at saadan var det ikke. Derfor var det ogsaa saa mageløs velgørende og opmuntrende for mig, da Missionær Emil Jensen en Dag ude paa D. M. S. lagde sin Arm op om mine Skuldre og sagde, at det var udmærket, at jeg vilde til China, for jeg var netop gammel nok og tyk nok til at falde i Chinese-ernes Smag! Den Ros turde jeg nok tilegne mig uden at blive alt for indbildsk derved, og da min Læge gav mig Lov dertil,

fordi jeg jo „hverken havde Kone eller Børn“, blev Beslutningen taget.

Der var Vanskeligheder med at faa Passene viseret rettidig i Rusland, og derfor Vanskeligheder med at komme gennem Sibirien, og desuden vilde Morthensens gerne over Amerika, hvor de begge har Slægt, og saa blev den Rute valgt, men i sidste Øjeblik blev desværre Fru Morthensen forhindret fra at rejse med, og den 24. Marts 1925 var det derfor kun Morthensen og mig, der fulgtes ad paa den lange Rejse over Esbjerg, London, Liverpool og med det store Dampskib „Montclare“ over Atlanterhavet til „St. John“ paa Grænsen mellem De forenede Stater og Canada og videre ud i Verden.

Og lad mig sige det straks paa dette Sted, at den Søsøge, som jeg sølle Fyr havde været saa bange for, den skaanede Gud mig forunderligt for; jeg var kun søsyg to Gange paa hele Rejsen, tæt vest for Esbjerg den første Rejsedags Aften og nogle Timer ovre i det Gule Hav paa Hjemrejsen fra Tientsin til Dalny, men ikke én Time over Atlanterhavet, det Stille Ocean og hele Hjemrejsen fra Dalny og ned syd om Asien og Europa til Marseille; saa naadig var Gud imod mig, ligesom jeg helt igennem blev baaret paa hele Rejsen af bedende Venner, kendte og ukendte, der syntes, at det kunde saadan en gammel Mand nok trænge til.

Det forstod jeg tilfulde en Dag i Sommeren 1927, da jeg forlængst var kommen hjem igen og rejste langs Jyllands Vestkyst nord paa for at fortælle om min Rejse; ved et Sidebaneknudepunkt kom jeg til at sidde ligeoverfor en mig ganske ubekendt Mand og kom i Passiar med ham om min Haandkuffert, som han kunde se havde været paa Langfart. Da vi saa havde talt lidt sammen, og han af Mærkerne paa Haandkufferten kunde se, at den havde været i China, udbrod han pludselig: „Nu ved jeg, hvem jeg taler med! Dem har jeg bedt for mange Gange!“

Der var Hemmeligheden ved al den Velsignelse, der fulgte mig paa Rejsen fra først til sidst, for det var han ikke ene om.

Hvor skylder jeg derfor alle disse kære Venner min inderligste Tak, de har jo gjort for mig det bedste, noget Menneske kan gøre for en anden, og jeg fortæller det baade for at sige Tak og for at opmuntre til Forbøn.

Rejser er jo imidlertid saa almindelige og Rejsebeskrivelser saa talrige, at man nok kan bæve ved at øge deres Tal. Det er mange Aar siden daværende Professor Peder Madsen sagde til mig: „Det er gevaldig, hvad man rejser i vore Dage, Amtsvej-inspektør, man kan jo snart ikke mere begaa sig, naar man ikke idetmindste har været i Indien!“ Bare jeg da kan begaa mig, naar jeg er letsindig nok til at gaa i Lag med min Rejsebeskrivelse; men jeg vil bestræbe mig for at tage især Hen- og Hjemrejserne i lange Stræk.

Den første Station paa Rejsen var London, og London er jo London, en dejlig By, selv om man kun har to Dage til den. Livet i Gaderne, Stilheden i St. Paul og saa det vidunderlige Musæum med to gode Vejvisere, Morthensen og Missionær Aksel Sørensen, der just da var i London, som kunde føre os hen til nogle faa af Perlerne, saa man ikke druknede, men dog fik en Duft af noget af alt det mægtige, historiske Materiale, det Musæum rummer. Englands Friheds Brev, Magna Charta, Knud den Stores Reskripter, Søjler fra Diana Templet i Efesus, romerske Milepæle, Kong Thotnes „stærke Arm“ (maaske den, som Ezekiel hentyder til i sit 30. Kapitel), den gamle babyloniske Konge Hamurabis Lov-Bog, 2200 Aar før Kristus, den ældste man har i Verden, ja skønne Statuetter fra Tiden 3700 Aar før Kristus („Sognefogden“) vidnende om høj Kultur allerede da, og Drikkekar fra Abrahams By, Ur i Kaldæa! Hvor taler alt dette et mægtigt Sprog til en om de Dage fra forud; man bliver saa lille og saa stille derved.

Endnu ét saa vi i London, der greb os en hel Del, en Violin-spiller og en gammel hvidskægget Harpespiller, der spillede „Liederne“ paa Gaden og spillede saa smukt; en gribende Scene.

Men vi maa jo haste videre til Liverpool og ombord paa vort

store svømmende Hotel „Montclare“, 16,400 Tons, med den mægtige Spisehal og alle andre udmærkede Sale lige til en Barnestue med den mest fuldkomne Samling Legetøj jeg har set, og, siden jeg er ved Børnene, midt ude paa Atlanterhavet blev deres Tal forøget med én til, en Dreng, der nok skulde bære Navnet „Montclare“, og som altsaa ad Aare maa bogføres som født i Atlanterhavet uden dog at være en Havmand.

Orkestret ombord var egentlig helt godt, 4 Strygere og Flygel, bare de havde kunnet skaane os for den Jasz, men for mange er Smagen i vore Dage blevet saa usigelig fad, og saa maa de sagtens følge Trop, baade med Musikken og deres ligesaa fade Films og Dans.

Ellers var hele Rejsen en Rekreation med næsten uafbrudt godt Vejr, med Enekahyt og Seng(!), og om Søndagen var der en smuk Gudstjeneste i Spisesalen, som Kaptajnen og en anden Officer ledede efter Commonprayer Book og Biblen; der var baade Alvor og Højtid derover, og praktisk talt alle 1ste Kl. Passagererne deltog i den. Det kan Englænderne, men vi danske?

Ogsaa Morthensen og jeg forsøgte efter hans Initiativ at skabe lidt Højtid, nemlig for en hel Del skandinaviske Emigranter paa Mellemdækket, og der kom da slet ikke saa faa af dem (32) til vort lille Møde, og jeg syntes, det blev en god Stund, vi havde sammen.

Saadan var hele Rejsen, ikkun godt mødte der os; kun forbi New Foundland var der slemt raat, og saa havde vi Tordenvejr en Nat, men jeg sov sandt at sige fra det Hele, og den 4. April ganske tidligt blev vi purret ud til vor Afskeds Breakfast der ombord, vi laa i St. John tæt ved Grænsen mellem Kanada og U. S. A. og gik fra Borde lige lukt ind i det amerikanske Toldvæsen, men det var et skrækkeligt Væsen, de vidste hverken ud eller ind, løb til og fra, saa det sled haardt paa Taalmodigheden; jeg sendte vort eget dygtige og elskværdige Toldvæsen mange venlige Tanker, og saa kom jeg til at tænke paa, om det i Amerika ikke staar i Forbindelse med den forfærdelige Uskik,

at Embeds-Personalet skifter med Valgene, for saa er det jo Valgene og ikke Dygtigheden, der er det afgørende.

Men vi slap da igennem, og saa begyndte Jernbanekørslen i de store Pullmann-Vogne, som jeg allerede paa Polyteknisk Læreanstalt havde hørt berømme og derfor glædede mig til at stifte personlig Bekendtskab med. Men det var da godt, at jeg havde haft Glæden forud, for hverken Pullmann eller de amerikanske Baner i det Hele kan efter mit Skøn i fjerneste Maade maale sig med vort eget her hjemme og Europas i det Hele hvad Komfort angaar.

Vognene har ingen Plads til Bagage, men kan ellers være meget gode om Dagen, saa længe man kun vil sidde, men vil og kan man af Pladshensyn ligge, og det vil man gerne paa en flere Dage lang Jernbanetur, saa er det næsten ugørligt, fordi det er lutter Tomandssæder, og desuden er det om Dagen en Géne, at hele den lange Vogn er et eneste stort Fællesrum; er der blandt Passagererne blot et grædende Barn eller nogle faa tarvelige og støjende Personer, maa alle andre lide derunder, som det f. Eks. en Tid lang var Tilfældet (idet nogle smaa energiske Chinesere uafledelig skrev paa Skrivemaskine), bliver det en Lidelse; Chineserne ved ikke, hvad Nerver er. Om Natten forvandles saa hele denne lange Vogn til en Midtergang med smaa to-Etages Aflukker paa begge Sider, hvor man altsaa faar tildelt underste eller øverste Etage i saadant et Aflukke i bedste Fald til Enebrug og i værste Fald til Deling med en Sovekammerat. Men ikke én Tomme Gulvflade at staa paa, medens man klæder sig af eller paa, det maa foregaa siddende i „Køjen“, og naar der paakommer en noget menneskeligt om Natten, maa man tørne ud og ad den fælles Midtergang finde det rigtige af Toiletterne ved Enden af Vognen. Tak, maa jeg saa bede om vore 3. Klasses Sovevogne. Og i dette i visse Maader snerpede Amerika, hvor man for et godt Ord kan blive dømt, fordi et eller andet Kvindemenneske paadutter en, at man har været nærgaaende, der tildeler de pludselig en ung Dame nederste og

mig øverste Etage i saadan en Celle! Jeg fik det at vide af vor fortræffelige Neger-Betjening med de Ord, at der var „en lille Kylling“, der skulde ligge nedenunder, men fik det saa ordnet om, og savnede ærlig talt ikke den lille Kylling.

Saa er der Vinduerne, der ikke som vore lukkes op ovenfra men fra Midten, saa det blæser ind just der, hvor det generer mest.

Og for den Soveplads giver man saa ud over Billetten 5 à 6 Dollars pr. Nat ekstra, en Snes Kr.

Og saa var der Sporet. Det laa især i Staterne og længst mod Øst rentud sagt skrækkeligt, ja saa skrækkeligt, at vi bogstavelig ravede, da vi efter 30 Timers Kørsel kom ud at gaa i Montreal. Og Kørslen! De rangerede med hele Togstammen, de satte igang med et ulideligt Ryk og standsede med et ulideligt Ryk, saa det gav et Chock i os hver Gang, og under Kørslen, hvor vi jo slingrede afsted, var der en uafsladelig Brølen fra Lokomotivet, omtrent som fra en vred Tyr og en Klemten med en stor Skibsklokke, der automatisk blev sat i Gang paa lange Strækninger, formodentlig dèr, hvor der fandtes ubevogtede Overkørsler. Og saa var det endda det værste den første Nat, da vi pludselig holdt stille, jeg tror mindst i $\frac{3}{4}$ Time; der var øjensynlig ikke én af os, der sov i hele Vognen, for vi maatte sikkert alle gruble over den Gaade, *hvorfor* vi holdt dèr. Det kunde jo ikke dreje sig om diverse Omgange Øl i dette Land, og nogen anden Grund var det ikke muligt at udgrunde, saa det blev næsten forløsende, da vi omsider raslede videre for tidligt om Morgenen Palmesøndag at „vaagne“ i Montreal. En bidsk og kold Morgen var det, og da vi tyede ind i en katolsk Kirke, hvor Nadveren uddeltes, uden at vi hørte et eneste Ord, blev ogsaa dette kun indirekte en Vederkvægelse, for vi gik derfra med et Lettelsens Suk over, at vi ikke er under det samme Aag. Kun nogle Timer standsede vi her, saa gik det videre til det ulige venligere Toronto ved den store Ontario-Sø, hvor vi overnattede for næste Morgen tidligt at starte paa en

lille Sviptur til Niagara. Det var en smuk Køretur med adskillige Kig ud over den store Sø, men det interessanteste var egentlig Opholdet paa en Mellemstation, Welland, en veritabel amerikansk Nybyggerby, skudt op af Jordan som en Paddehat og beboet, som Skiltene viste det, af Masser af Italienerne, Russerne, Chinesere o. s. v. Vi kom i Snak med én, der var Portner ved en Kirke, og som fortalte os, at det var Italienernes Kirke, og at de var evangeliske; det lød os saa mærkeligt, men kan jo selvfølgelig passe. At hele den Indvandring, saadan en By bærer Vidne om, medfører Vanskeligheder, maa man jo unægtelig indrømme Amerikanerne. Og naar man saa ser saadan et Godstog, som vi saa' paa den Mellemstation, et Tog med 101 store lukkede Godsvogne, alle med Trucks, og forspændt med et Lokomotiv, jeg aldrig saa' Magen til, en hel lille Fabrik paa Hjul, ja saa faar man et overvældende Indtryk af det storladne ved Landet og Folket.

Men saadan gik det os ikke med Niagara, der egentlig nærmest blev en Skuffelse. Der er jo en Mængde Vand og et dybt Fald, og en vis rolig Kraft er der over Faldet, men Vandet kommer saa sindigt løbende i en bred Strøm med ringe Dybde, som man synes, man godt kunde vade over; der er ingen Klipper eller Strømhvirvler, og hele Egnen er ganske flad. Trollhättan og mange norske Fald i langt skønnere, vilde Bjergegne gjorde et ganske anderledes stærkt og smukt Indtryk. Over en bred Færdselsbro kom vi over Floden til en Park med det forbløffende Opslag, at vi kun maatte blive der én Time, hvorfor vi vendte om og fandt en Restaurant, en ganske jævn en, hvor vi endda var de eneste Gæster, og hvor vi maatte betale $\frac{1}{2}$ Dollars (1 Kr. 85 Øre) for et blødkogt Æg; det var næsten det mest imponerende ved hele den Tur. Saa gik Turen tilbage til Toronto og samme Aften videre med Pullmann til Chicago, som vi naede Tirsdag Morgen, og havde vi haft meget at criticere i Amerika, saa var vi desto taknemmeligere og gladere for alt det, som de danske i Chicago beredte os

i de 6 Dage, vi fik dèr, lige fra den smukke og venlige Modtagelse paa Banegaarden og til det sidste Farvel. Og dette gjaldt saavel Morthensens elskværdige Slægtninge, der havde bevaret hele deres fine gamle danske Kultur, som alle de andre danske, vi traf derovre fra de danske Menigheder, og især maa jeg nævne Præsterne Andersen fra Trinitatis Kirke og Simonsen fra Siloam, samt Bygmester Nielsen. De vidste ikke alt det gode, de vilde gøre os, og for mit Vedkommende kom saa hertil, at jeg ogsaa traf 3 gode gamle Veninder fra Søndagsskolen og Bibelklassen, som i adskillige Aar havde været derovre og var gifte med gode danske Mænd.

Vi faldt jo nærmest i Armene paa hinanden, og jeg ved ikke, hvem af os fire, der var glædest, for der er jo Evigheds Værdi i de Baand, vi er bundne sammen med, og saadanne Baand syntes vi ogsaa, der blev bundet derovre med andre danske. Det blev mig betroet at prædike ved Gudstjenesten Langfredag Aften i Trinitatis Kirke og ved Højmessens 1. Paaskedag i Siloams Kirke, et dejligt Hverv, og hvor var de rørende de kære danske Venner. De kom og stak Penge til mig til D. M. S. og gav mig mange andre Kærlighedsbeviser; det var ikke til at tage Fejl af, at vor fælles Tro, Sprog og Fædreland er stærke Baand, og at ogsaa de har megen Kærlighed til D. M. S.s Gerning. Vi fik saa mange Hilsener med os til mange af vore Missionærer.

I de andre Dage viste de mig Byen og Parkerne, ja en hel Del af Omegnen ud ad „Zürichersøen“ til og tilbage langs Michigansøen, og paa mønstergyldige Betonveje, men skulde jeg dvæle vel alt dette, førte det for langt, jeg maa endnu kun med Tak mindes ogsaa de kære unge Mennesker, jeg boede sammen med paa det K. F. U. M.-Hjem, hvor jeg boede, især Børge Fibiger og Ingeniør Birkland, som skaffede mig den dejlige Tur i Malermester Hansens fine „Lincoln“ og sammen med dennes gamle Fader, en fordums Vognmand fra Børkop.

Paaskedags Aften gik det atter videre 4 Døgn i Træk, ud

langs Mississippi over de endeløse Prærier og gennem de skønne Klippebjerge til Vancouver; det blev jo ikke saa lidt af en Oplevelse. Ved St. Paul og Mineapolis maatte jeg beundre en hel Række mægtige Brobygninger i Missisippidalen, men et endnu stærkere Indtryk fik man af de endeløse Prærier; hvor er de flade, der var Hundreder af miles uden ringeste Jordarbejde, og hvor var de øde, trøstesløse og ensomme med mægtige Afstande fra Farm til Farm. Mange Steder gik Heste og Køreløse paa de store Stubmarker, et enkelt Sted ogsaa sorte Grise, og Egnen, vi passerede, mindede først om Amager, dernæst om Varde-Egnen og saa om Skagens Klitter, men alt i Kæmpeformat. Og saa tog jeg med mig derfra et stærkt Indtryk af Sympati for disse smaa Flokke af Emigranter, der med en Fører i Spidsen steg ud ved en eller anden lille Station derude med en Bylt i den ene Haand og en Haandkuffert i den anden, velsagtens alt deres jordiske Eje. Og saa stod de der for at tage den haarde Strid op mod Ensomheden og den barske Natur; vil de sejre i Striden, vil den gøre dem til Mænd? Gud lade det lykkes for dem!

Og se! Nu er vi i Klippebjergene, Amerikas Alper og Stolthed, og intet Under; Time for Time skifter disse henrivende Landskaber mellem Bjerge og Søer, snart yndefulde, snart gigantiske med den ene Bjergtinde bag den anden indtil 10800 Fod høje. Især den 15. April var det henrivende i det pragtfulde Vejr lige fra Morgenstunden langs Elve og forbi Søer, mellem høje, slanke Graner og unge kanadiske Popler, gennem Tunneler, endda i en Spiral, der tog os en 16—17 Minutter at passere, og hen mod Aften med en stor Flok vilde Svaner paa Træk mod Nord, der for Natten havde lejret sig i en af de mange Bjergsøer. Ogsaa en enkelt Bøffel saa vi, og der var nok ogsaa Indianere. Paa Bjergene laa der endnu Sne og Is, men alt som vi nærmede os Vancouver blev det stedse mere foraaragtigt, og den 16. om Morgenen mødte Foraaret os mildt og yndigt i Vancouver ved Stillehavets Bred, og vi fik,

efter at have overstaaet nogle Kedsommeligheder med et Depositum og et Tordenvejr, Tid til i den herligste lune og rene Luft at besøge en stor og dejlig Park, Livingstone Park, med skønne Foraarsblomster, nysudsprungne Ahorn og mægtige Cedre, mindst 2 m i Diameter; det er vist den Slags, Mark Twain fortæller om, at der skal to Mand og en Dreng for at se op til Toppen af. Amerika havde gemt det bedste til sidst, men

Gennem Klippebjergene.

alligevel kunde jeg ikke ret istemme den gamle Vise: „Skade at Amerika ligge skal saa langt herfra“. Er vi her hjemme for blødsødne, og det er vi, saa er Amerikanerne baade for haandfaste og for dollardyrkende. En af vore danske Venner sagde saa karakteristisk om dem, at det jo ikke lod sig nægte, at Udviklingen var gaaet saa hastigt, at de ikke havde faaet Kulturen med, og hvad Kvindeverdenen angaar, saa taalte den oversminke og selvbevidste Amerikanerinde aldeles ikke at sammenlignes med de nydelige og fine danske Damer, vi traf i Chicago,

med deres naturlige Ynde. Og paa Rejsen traf vi endda nogle Amerikanerinder, som var adskillige Numre ringere; én optraadte delvis i Mandsdragt og gav ude paa flere af Perronerne et Nummer til Bedste; hun stillede op ved Siden af en Mand af hendes Rejsefølge, og pludselig slog hun sit ene Ben op over hans Hoved; det virkede dog noget befriende, da det blev sagt, at hun hørte til en Beridertrup, men alligevel. En anden rendte om paa en Perron og lod sig fotografere i de mest ukvindelige Stillinger, og da jeg spurgte en Medrejsende: Is that your ladies? svarede han: O, no, that is only our fémals. Lad gaa, men det virkede saa nedslaaende at møde den Slags den ene Gang efter den anden.

Der er nu noget, der hedder gammel Kultur, og den har stor Værdi.

Fredag den 17. April gik vi saa om Bord paa den mægtige 22,000 Tons store Damper, Empress of Canada, men her var der paa 1. Plads udfoldet en saadan Luksus, at vi foretrak 2. Plads; den kunde man ogsaa helt godt være tjent med, dog maa jeg tilstaa, at jeg daglig tog mig den Frihed at tage mig en à to solide Spadsereture paa 1. Kl. Promenadedæk, der indtog omtrent de $\frac{4}{5}$ af hele Skibets Længde, saa det var en hel Rejse at gaa det en Gang rundt; der var saa faa 1. Kl. Passagerer, saa jeg var oftest alene, og Samvittigheden holdt helt godt til det.

Vi rejste sammen med nogle faa britiske Missionærer fra C. I. M. og Kvækerne samt en hel Del Chinesere og Japanesere, og paa 1. Plads var der bl. a. en methodistisk Biskop, men alligevel holdtes der ingen Gudstjeneste om Bord, endda vi var der i to Søndage.

Ellers er der kun lidt at fortælle om denne Rejse, kun at Vejret var ikke saa lidt uroligt og alligevel fejlede jeg intet, ikke en Gang under Aleuterne, hvor der var baade koldt og stormfuldt. Da jeg saa en Dag stod der paa Dækket og beundrede de ret store, smukke Bølger, der dog ikke gjorde mig søsyg, syntes jeg, at det kastede Lys for mig over det, som David

synger: „Gud vil lade mig se med Lyst paa mine Fjender.“ Det er ikke Hævnlyst, han giver Udtryk for, men han glæder sig over, at Gud var mellem ham og Fjenderne; de kunde ikke skade ham, lige saa lidt som Bølgerne kunde skade mig. Det fødte Tak i Hjertet.

Og saa oplevede jeg her Torsdag den 23. April den mærkeligste Dag paa hele Rejsen, ja i hele mit Liv, for den oplevede jeg nemlig slet ikke. Vi gik til Køjs Onsdag den 22., sov vor normale Søvn, og da vi stod op næste Morgen, var det Fredag den 24. I Nattens Løb var vi kommet fra det yderste Vest til det yderste Øst, hvor Jordens Dage baade fødes og forgaar, indtil den yderste Dag oprinder.

Om Aftenen den 28. ankrede vi i Yokohamas Havn og kunde fra Skibet se et mærkelig fremmedartet Syn, hvad var dog det, det saa jo nærmest ud som mægtige Sct. Hansorme? Det var hele den Hær af Ricksjaw-Mænd, der stillede paa Havnepladsen i Haab om at redde sig en Køretur, og hver især var forsynet med en stor rund, kulørt Lampe med et lille Lys i, Østens Lamper og Østens mest udbredte Køretøj. Dog, der blev ingen Køretur den Aften, dertil var det for sent; men dette var alt-saa Yokohama, der 1½ Aar tidligere led saa ubeskriveligt ved det forfærdelige Jordskælv, der kostede Japan 250,000 Menneskeliv. Stakkels hjem søgte Japan.

Hele Natten igennem lossedes der Varer til Lægtere, og næste Morgen var det Regn. Men i Land maatte vi, og en Formiddags-Sviptur til Tokio med den dobbeltsporede elektriske Bane, der paa 50 Minutter førte os til Japans Hovedstad, Asiens næststørste By. En smuk By syntes det at være med brede, flotte Avenuer og 6—7 Etages Huse med store, men reparerede Revner fra Jordskælvet. I det Hele var det forbavsende og imponerende at se, med hvilken Ufortrødenhed de var i Færd med at genopbygge alt det, Jordskælvet havde ødelagt, og i alt muligt maatte man erkende deres Dygtighed, f. Eks. i den elektriske Bane.

Hvor er de dygtige, de Japanere, og hvor er det ilde anbragt, naar mange vil se dem over Hovedet, fordi de kun efterligner, men det gør de saavist ikke blindt, de undersøger nøje alle Spørgsmaal og vælger saa det, der passer dem bedst; kan de egentlig gøre noget klogere i en Tidsalder, hvor ustandselige tekniske Fremskridt er det, der præger Verden? Og hvor alsidige og omfattende deres Undersøgelser er, kan maaske det belyse, at en af vore China-Missionærer har fortalt mig, at han, sidst han rejste ud, havde truffet en Japaner, der havde tilegnet sig det danske Sprog for at kunne studere Søren Kierkegaards Skrifter.

Japan er paa 50 Aar blevet forvandlet fra en underlegen orientalsk Stat til en Stormagt, som selv Nordamerika frygter; det har ingen Stat hidtil gjort dem efter.

Allerede før Middag maatte vi desværre tilbage, saa det blev kun en lille flygtig Visit, og Kl. 2 lettede vi atter for at gaa til Kobe, som vi nærmede os tidligt den næste Morgen i det dejligste stille Sommervej, og med den skønneste Indsejling forbi en Mængde maleriske, klippefulde Øer og Halvøer, der vil gøre dem det let at forsvare Byen og Flaadestationen, den sagdes at rumme. Men for Resten var det slet ikke Strategien, Tankerne dvælede ved, hin skønne Morgenstund i Skibets Bagstavn, det var en kær Vens Guldbryllup hjemme i Danmark, og hvor skønner man da ved saadan en Lejlighed paa Forbønnens traadløse Telefon, der er baade ældre og mere fuldkommen end Marconis og Valdemar Poulsens. Ved 10—11-Tiden naaede vi Kobe og forlod vort store, svømmende Palads, og Indtoget der i Byen mindes jeg altid med en vis Stolthed, for det var egentlig et pragtfuldt Optog i 3 Ricksjaw'er og med 6 Ricksjaw-Mænd, en for og en bag til hver Vogn, med Bagagen, Morthensen og mig selv, bagerst heldigvis, saa jeg kunde nyde Synet; hvor ragede Morthensen dog op mellem de to smaa Japanere, som han sad der, en Pascha eller Stormogul — kort sagt, jeg knejser endnu, naar jeg tænker derpaa, for det saa dog ud af noget, det Optog.

Og de Timer, vi fik i Kobe, var i det Hele overmaade vellykkede. Der var nu først Menneskene, ikke saa meget Mændene,

En Japanerinde.

der jo er vel smaa, reserverede og egentlig ikke synderlig tiltrækkende, men Kvinderne i deres morsomme, spragledede Dragter, med deres sorte, kunstig opsatte Haar, deres Fodtøj og Sløjfe. Fodtøjet er et lille firkantet Brædt med en Strop foran omkring Stortaen og to Klamper paa tværs underneden, saa de hæves op over Gadens Søle, men ogsaa saadan, at Fodtøjet hele Tiden maa slæbes med, det kan ikke løftes med Foden, og Gangen bliver derefter; klap, klap, klap lyder det hele Tiden, der er ingen Jomfru „Let paa Taa“.

Fødderne er oftest bare, og bæres der Strømper, naa'r de kun lige op over Anklen og er ligesom vore Bælgvanter med særlig Plads til Tommeltaen, for at

Stroppen kan komme om Taaen. Det saa' egentlig helt hæderligt ud med alle de pæne, rene, velplejede Fødder, og hvad

Kyskheden i Klædedragten angaar, saa maa vi vist hellere tale om noget andet med de Moder, vi har for Tiden. Og saa har de om Livet den morsomme Sløjfe af brede Silkebaand med prangende Farver og Sløjfen knyttet paa Ryggen; det tager jo unægtelig Faconen af dem og saa' i mine Øjne ud, som var det en Sofapude, de bar der, men det siges med stor Bestemthed, at den er dem en stor Uundværlighed, uden den er de ikke rigtig klædt paa.

Det næste, der fangede vor Interesse, var en af deres snævre Handelsgader ude i en af Forstæderne. Bod laa ved Siden af Bod, og lutter aabne Boder med Diskene overfyldte med Varer af alle mulige Slags; hele Gaden var kun 3 m bred mellem Boderne, og der var pakfuldt af Mennesker. Kom der en Vogn, maatte man trykke sig ind til Boderne for at gøre Plads, men det gik altsammen i største Stilfærdighed og med fuldkommen Orden, og saa var det forunderligt, at der ikke var ringeste Prelleri om at købe, ikke en Gang, naar vi stillede os op og saa' paa og snakkede om Varerne, Købmanden forholdt sig ganske afventende, ganske modsat Orientalerne.

Men Kobe havde mere at byde paa, og det vidste Morthensen Besked med, det var jo en af de mange store Fordele ved at have ham til Rejsefælle.

Med den elektriske Sporvej fandt vi derfor ud i en Forstad, hvor der skulde være en mægtig Buddha, og ganske rigtigt; der ragede Afgudsbilledet op i det frie, vel omtrent som et 3-Etages Hus, og vi nærmede os det med blandede Følelser; det var jo for mit Vedkommende første Gang, jeg stod overfor haandgribelig Afgudsdyrkelse.

Vi stod lidt og betragtede det. Af og til kom der en gammel Morlil eller en fattig Mand stavrende og lagde nogle ganske smaa Mønter paa et lille Bord foran Guden; vi var allerede i Færd med at gaa, da Morthensen fik Øje paa, at der var en lille Døraabning bag Gudebilledet, saa man maatte kunne komme ind bag det; vi nærmede os da, men vilde straks derefter

trække os tilbage, fordi der sad 3 Buddhistmunke derinde, men de formente os saavist ikke Adgangen, tværtimod, de vinkede

Buddha,

ivrigt, især den yngste af dem, og da vi saa traadte ind, pegede de energisk paa en anden Døraabning, der førte ind under selve Gudebilledet til en ret rummelig Rotunde, der var ganske overfyldt med smaa Gudebilleder, blandt hvilke især nogle buttede

„Keruber“ var mærkelige, fordi de ganske lignede dem, vi kender saa godt fra vore Altertavler fra den katholske Tid. Mon det ikke ogsaa er et Laan fra Katholikerne.

Vi saa os mætte og vilde saa bukkende til Tak forlade vore Munke, men saa blev det igen galt med deres Pegen, og da vi fulgte Vinket, fandt vi en Plakat paa Engelsk, der fortalte os, at Munkene levede af milde Gaver! Det var jo ikke hverken til at misforstaa eller komme uden om, vi havde set Herlighederne og maatte pænt bøde derfor, om ikke just ofre til Guden saa dog opretholde hans Præster. Men de var aabenbart ikke forvænte, vi fik mange store Smil for nogle smaa Penge, og Afgudsbilleder paa Postkort i Tilgift. Naa, det var jo ogsaa en Oplevelse. Men hvad var nu det vi hørte? En Trommemelodi atter og atter, da-da, da-da, dum-dum om og om igen; der maatte være noget at se, og det var der. Hele det Kvarter mindede noget om et stort Alleenberg, og midt imellem alt dette laa der, da vi gik efter Lyden, en middelstor op-højtet Tribune med en Klokke, et mindre Afgudsbillede, en gammel Morlil og en Munk, der laa paa Knæ med en Tromme mellem Knæene, og ham var det, hvis energiske Trommen vi havde hørt. Han saa os straks, vi kom derhen, men blev ikke en Smule generet deraf, tværtimod langt snarere beæret, for han hilste med Overkroppen, smilede og nikkede, medens han trøstigt trommede videre. Nogle legende Børn udenom tog han derimod ikke mindste Notits af saalidt som de af ham. Men saa med et slap han Trommen og kastede sig næsegrus mod Gulvet i Bøn; det var et betagende Syn og et bundsørgeligt Syn, og det destomere, som han virkelig syntes hensunket i Bøn — til hvem, til hvad? I bedste Fald til en ukendt Gud eller et Intet, „Thi der er ikke noget andet Navn under Himlen givet iblandt Mennesker, ved hvilket vi skulle blive frelste“ end Jesu Kristi Navn.

Vi listede stille bort med én stærk Tilskyndelse mere til at forkynde dette Navn, og saa løb vi derude tæt ved Siden af

endda paa flere Afgudstempler og blandt dem ogsaa et for Ræveguden, for saa forvendt er Menneskehjertet i de højeste og dybeste Spørgsmaal, at disse kloge Japanere, al deres moderne Skoleuddannelse til Trods, endnu den Dag i Dag dyrker en Gud i en Rævs Skikkelse.

Gennem Japan.

Kl. 9 om Aftenen gik det videre mod Vest ad Schimonoseki til med den gode japanske Bane, men hvad der saa end var Grunden, sove kunde jeg ikke, og da det saa begyndte at lysne, fik jeg den lyse Idé, at jeg kunde gøre noget bedre end at ligge der og komme til kort i Striden for at sove, og op kom jeg og hen bag i Toget, hvor der ligesom gennem Klippebjergene var tilkoblet en „Observation car“ med herlige Læne-

stole, hvor jeg endda som den først ankomne fik mig den allerbedste Plads, og hvilken Nydelse var det saa ikke at sidde der i den skønneste Sommermorgen den 1. Maj ved det første Dagslys og betragte alt det, Japan har at byde paa af Naturskønhed, endda vi kom efter at Kirsebærene var afblomstrede. Alt, der kan dyrkes i Dalene, er dyrket, og vel dyrket. De unge Rismarker havde deres aller skønneste lysegrønne Farve, Dalene var indkredsede af Bjerge, de letbyggede Huse var saa morsomme, og det Hele saa forunderlig tillokkende, at man fristedes til at slaa sig ned der og bygge sig en Villa paa en af de mange Bjergskraaninger med den herligste Udsigt.

I saadan en Skønhed, fjernt fra Verdens Larm og Uro maatte det være lykkeligt at bo og bygge i sine sidste Aar. Men fort, fort rullede Iltoget, den ene Udsigt var skønnere end den anden, og Toget standsede først Kl. 9—10 i Schimonoseki, hvor S. S. Sjokej Maru ventede for at føre os til China, til Vennerne dør — Trylleriet var endt, det gik ad Fusan til, Koreas S. O. Havn. Og havde Køreturen gennem Japan været som en skøn Drøm, saa var den Sejltur visseligen ikke mindre skøn i stille, varmt og klart Solskin over det dybt blaa Hav, oversaaet med de maleriske Djunke i hundredevis og mellem et helt lille Archipelag af Øer og Bjerge. Hvor er der dog meget skønt paa Jorden, blot, ja blot ogsaa vi var skønne.

Inden Aften naaede vi Fusan i Korea, og selv om Korea aldeles ikke kunde maale sig med Japan hvad Skønhed angaar, saa var der dog adskilligt interessant at observere ogsaa dør, ikke mindst i Fusan. Allerførst faldt vi i Forundring over al den Post, der var at ekspedere fra Japan saa langt mod Øst, den ene store Vognladning efter den anden tømte de fra Skibet over i Toget, det vilde ingen Ende tage; hvor er vor Tid, selv dør, blevet en skrivende og læsende Tid! Og hvor kunde de dog udføre det Arbejde med Liv og Lyst og med en rask og munter Opsang! Det var en hel Fornøjelse at se det Arbejds-tempo og det Humør; det skulde bare Lyngsie set og flere an-

dre! Og saa var der Jernbanevognene med de kendte og kære Navne: Antung, Fenghwangcheng og Mukden, sikre Varsler om, at nu nærmede vi os vort Maal med stærke Skridt.

Chinesiske Djunke.

Og saa Koreanerne klædt i hvidt og med de besynderligste Hatte, man kan tænke sig. Man maa allerførst tænke paa en af vore almindelige høje Hatte, saadan som de nu egentlig kun bruges ved vore Begravelser; saadan en maa saa tænkes anbragt paa Hovedet, men med Svederemmen krænget ned, saa

det er den, der slutter om Hovedet med den smalle Skygge ovenover, og saa maa Cylinderen tænkes klemt lidt ind hele Vejen rundt, en lille Centimeter, og Stoffet samtidig forvandlet til noget i Retning af det vi kalder Fluenet, først saa har vi Koreanerhatten. Vidunderlig! Og naar de mødes og vil slaa en lille Sludder af, sætter de sig paa Hug, et uudsigeligt Udtryk af Velvære falder over dem, og saa gaar Mundtøjet, saa det forslaar! Det var saa besynderligt at se dem i Smaagrupper, 3, 4, 5 Stykker, sidde i Kreds der paa Perronen, en Gade eller ved et Markskel, og de befandt sig saa vel, havde øjensynlig saa god Tid og meget paa Hjerte. Ogsaa Kvinderne var i hvidt, men uden Hovedbedækning og, i deres Vinterdragt, med de folderigeste Nederdele jeg har set i dette Aarhundrede. Men om Sommeren havde de, som jeg senere saa det, en besynderlig Mode. Man kan egentlig ikke sige, at de var nedringede, men de var nedringede nedefra, fra Midien til Halslinningen, der var knappet om Halsen og holdt Trøjen, der dækkede Ryggen. Mageløs bekvemt for diegivende Mødre og deres Smaabørn, men for os andre ikke saa lidt usmageligt. Alt dette saa vi i Korea, om end ikke altsammen straks den Aften vi kom der. Og varede det længe med al den Post, saa fik det dog Ende, og vi kom af Sted Nord paa op gennem Korea lige fra Syd til Nord, et helt Døgn.

Om det nu var Koreas Skyld altsammen, at vi syntes der var noget trist over det, graat i graat og fattigt, ved jeg ikke, maaske var vi ogsaa ved at blive trætte; det var vor Rejses 40. Dag, og maaske var det ogsaa derfor, vi fik vor Rejses første og eneste Uenighed, der drejede sig om, hvad det var, vi saa' overalt paa Stationerne; Morthensen holdt paa, at det var Møllesten, jeg at det var Foderkager. „Det *er* Møllesten,“ erklærede han triumferende efter at have været ude paa en Station og prøve Haardheden med en Kniv, „jeg kunde ikke ridse i dem.“ Hjemme har man Maskiner med Staalvalser til at knække dem, mente jeg, og se nu dør, hvad skulde den Mand med alle de

Møllesten, og hvordan kunde det lille Æsel bære dem? Og saa var det Oliekager fra Soyabønnerne, men da jeg skulde nyde min Triumf, fik jeg blot stukket i Næsen, at han vidste da, hvor Solen gik ned! hentydende til en lille ubehagelig Fejltagelse, jeg havde om Bord en Dag, da jeg lod Solen staa i Øst Kl. 6 Em.! Saa havde vi hver vor Triumf og vor Vandgang, det var maaske derfor, vi forligtes saa godt, og at Rejsesamlivet forløb saa harmonisk.

Og saa paa denne 40. Rejsedags Aften kørte vi Kl. 9 den 2. Maj (kun med 12 Timers Forsinkelse, der stammede fra Afgangen i Vancouver) over den 1000 m lange Jernbanebro over Jalufloten og stod pludselig mellem kære Venner; vi var i China, i Antung, det var i Sandhed en Oplevelse.

Og nu begyndte disse herlige 8 Maaneder mellem vore kære Venner derovre, hvor var de allesammen gode imod os, gæstfrie og hjælpsomme, og hvor var det godt, at Rejsen blev paa et helt Aar, ikke paa et halvt, saa fik jeg Tid til at leve lidt sammen med dem, ikke bare haste et Program igennem med diverse Møder og Taler. For det faldt jo ogsaa for, hvad jeg egentlig slet ikke havde gjort mig klart forinden. Jeg bildte mig ind, at det var en ganske privat Historie, den Rejse; men om Forladelse, endnu før vi naaede China, fik jeg Brev om Programmet for Modtagelsen ikke blot af China-Sekretæren, som rimeligt var, men ogsaa af det mangeaarige Medlem af D. M. S.s Bestyrelse, der bl. a. skulde prædike Søndag Morgen Kl. 10 i Antung Kirke, det var næstendels noget strengt, naar man havde rejst i 40 Dage og var kommet til Antung Aftenen forud. Men saa var der da først de to Herligheder 1) at være i saadan et kært, gæstfrit Hjem som Vyffs, og 2) at faa sovet ud i en veritabel Seng; men ak, det var jo Ulykken, for Sengen stod jo ganske stille, den hverken rystede eller duvede, som man nu var vant til. Hvem kunde dog sove i en Seng, der stod saa adstadigt paa sine 4 Ben, og tilmed med al den Hundeglam rundt om? De halvvilde manchuriske Hunde ligger nem-

lig dvaske og sover om Dagen, men om Natten! Og de har mange andre Natteforlystelser, lærte jeg efterhaanden; de har f. Eks. Æslerne, der skryder eller — som jeg snarere vilde kalde det — der jamrer sig, for det lyder saa jamrende. De begynder i de højeste Toner, laver derfra en akromatisk Skala og ender helt nede i de dybeste Bastoner med nogle dybe Suk til allersidst, som anraabte de om blidere Kaar for Tilværelsen, og det har de Grund til. Jeg kunde aldrig høre det, selv da, naar de vækkede mig midt om Natten, uden at tænke paa Alskabningens Suk, som Paulus taler om.

Og saa er der, hvis man er saa heldig at overnatte i Nærheden af en Lagerplads, Vagtmandens Klaptræer.

En Lagerplads maa have en Vagtmand, ellers bliver der stjaalet, men Pladsmanden har aldeles ikke Lyst til at møde en eller flere Tyve, derfor er han forsynet med to mægtige Klaptræer, som han uafsladelig slaar mod hinanden, saa Tyvene altid kan være underrettet om, hvor han er, og hvor han ikke er. Naar han saa gaar sin Runde, Afstanden forøges, det evindelige Klap, Klap, Klap er ved at dø hen, og man selv ved at sove hen, saa kan man lige akkurat naa at sove saa meget, at man faar en stedse tydeligere Fornemmelse af, hvor modbydeligt det er at blive vækket, naar han igen paa sin Runde nærmer sig én. Det er for Resten utroligt, hvad man kan vænne sig til, naar man har vaaget et Par Nætter! — Men tilbage til Antung.

Kl. 10 Søndag Formiddag begav vi os over i den festlig smykkede Kirke, og hvor var det frydefuldt at se denne ret store Kirke fyldt af en Menighed, en Guds Menighed, virket ved Jesus Kristus Gud til Ære og Lov gennem de knap 24 Aar, der var gaaet, siden Vyff sad Dag efter Dag i en chinesisk Kro dør i Byen og sukkede, fordi det saa' saa haabløst ud endog med dette, at faa en Byggegrund. Og nu er der en Menighed i god Vækst og et fortsat stort, mangesidigt og velsignet Missionsarbejde i Gang, jo det var i Sandhed en Fest, og saa endda

Missionsstation og Missionshospitalet i Antung.

at faa Lov til at prædike for dem. Jeg havde valgt til Tekst Ordet fra Sakarias: „Jeg tog mig to Stave, den ene kaldte jeg Liflighed, den anden kaldte jeg Baand, og jeg vogtede Faa-rene“ — vist mest, fordi jeg gerne vilde tale om det Baand, der binder Hjemmemenigheden og Missionsmenigheden sammen. Men flere Maaneder senere fik jeg at vide, at dermed havde jeg bragt Tolken, Missionær Niels Kristiansen, i stor Forlegenhed, for de har slet ikke Ordet Baand paa Chinesisk, de har det kun i Betydningen Lænke, og dermed forfejlede det jo egentlig ganske, hvad jeg ønskede at fremhæve; der er jo desværre ikke saa lidt oppe overalt om, at de ser paa Forholdet netop som en tyngende Lænke. Men hvem vidste det dengang, og det var jo noget af en Trøst at høre, at ogsaa Pastor Busch havde „brændt den af“, da han havde talt over de Ord: „Højtiden vokse med Dagen!“, for de har ikke andet Ord for Højtid end det, vi kalder Sjøv! Det blev altsaa sjovere og sjovere, alt som Dagen led. Den var jo heller ikke videre god, om end væsentlig morsommere.

Kl. 2 var der igen Fest i Kirken, Modtagelsesfest med en lang Række af Talere, og dengang var det Morthensen, der skulde holde for med at svare paa vore Vegne. Vi var jo heldigvis blevet advarede, inden vi gik derover, og det var godt, for det var et mægtigt Uvejr, der brød løs over vore Hoveder, da vi gik ind i Kirken. Oppe paa Orgel-Pulpituret over Indgangen var ikke blot Orglet, men hele Gymnasiets Musikkorps med Trompeter og Trommer og Fanfarer, og de sparede ikke paa Kræfterne, og saa maatte man jo vandre op mellem alle disse kære Mennesker, der rejste sig op for at hædre os, og helt op til Altersranken til to Hæderspladser i to Lænestole. Hvad Morthensen følte derved, ved jeg ikke, men jeg havde stor Lyst til at forsvinde under Gulvet; jeg egner mig øjensynlig ikke for Æresbevisninger.

Og sandelig, da den hele Festlighed var smukt overstaet, og vi var komne vel hjem i Vyffs hyggelige Hjem, saa kom-

mer to af vore chinesiske Venner og indbyder os til en chinesisk Festmiddag, *hvis* jeg havde Kræfter dertil, men jeg bad for mit unge Liv, enten det nu var galt af mig eller ej; jeg syntes ikke, jeg kunde mere, jeg var træt. Men til Gengæld fik vi en dejlig Oplevelse den Aften. Der var en hel Mængde af vore Missionærer samlet den Dag i Antung, dels for at hilse paa os to, dels og især, fordi det stundede mod en Konference; da vi saa havde spist til Aften, gik hele denne Flok en dejlig Tur op ad „Sølvskobjerget“, paa hvis nedre Skraaning Missionsstationen, Hospitalet og Kirken er bygget. Her er i de sidste Aar lavet et helt pænt lille Anlæg med Plantning, Gange o. s. v., og fra Anlægget er der en vid og smuk Udsigt over Koreas og Manchuriets Bjerge og ud over Jalufloden, et meget smukt Syn, især ved Foraarstide, og i den smukke, klare Aftenbelysning.

Og da vi saa stod dør i Flok og frydede os over alt dette og over Samværet, og Hilsnerne fra Hjemmet havde bragt Bud hjemmefra, saa istemmede Sangfuglen iblandt dem, Østergaard: „I Danmark er jeg født, der har jeg hjemme ... derfra min Verden gaar“ — og alle stemte vi i med. Mange Gange har det taget mig i en smuk Stund at synge en af vore skønne Fædrelandssange, men aldrig som den Aften. Vi sang den til Ende, hvert Vers, men der var ikke mange helt tørre Øjne, da den endte, og jeg fik med mig fra hin Stund en forstærket Erkendelse af, at vi skylder *dem* vor Kærlighed, der for Navnets Skyld paa vore Vegne forlader Fader og Moder, Fædreland, Slægt og Venner og alt det hjemlige for at leve under lutter fremmede Forhold, og saa endda i de senere Aar for ofte kun at være taalt af dem i Menigheden, der akkurat er voksede saa meget, at de er komne ind i den Alder, hvor man vil staa paa egne Ben uden at evne det. Der *skal* noget at det Sind, som ogsaa var i Jesus Kristus, til for at blive staaende i den Gerning, og derfor maa Menigheden slaa desto fastere Kreds om dem.

Den næste Dag skulde vi om Formiddagen til Pitsaikow, en halv Snes km fra Antung, hvor bl. a. Gymnasiet er. Vyff, Fru Vyff og jeg kørte derud i en af de nok saa morsomme som pragtfulde Drosker, Russerne har efterladt sig fra Russervældens Dage; paa Vejen derud passerede vi op over en Bjergkam, hvor for nylig Amtmanden havde ønsket anlagt en Tunnel for Vejen, men var blevet hindret deri af en Kone der paa Stedet, der havde kyst ham derfra: „Om han da ikke vidste, at det netop var der, den store Drage havde sin Hule inde i Bjerget, den kunde blive ramt af en saadan Tunnel, den vilde blive rasende og ødelægge hele Antung, men først og fremmest hendes Hus, der var det nærmeste! Det skulde hun have sig frabedt!“ Derved blev det, og vi maatte op over Bjergkammen, og det gik kun smaat, saa vi blev indhentet af Morthensen og Frk. Gormsen, hvis to Gangere var ulige mere fyrige, men heldigvis var vi forrest, for da vi nærmede os Gymnasiet, var der fin Modtagelse med Æreport og „Espalier“ i to Rækker af alle Skolens Lærere og Elever med alt muligt Tilbehør af Hurraraab, Horn-Fanfare og Trommehvirvler, og det var meget mere, end det bageste Køretøjs vælige Heste kunde staa for, de var i høj Grad ved at løbe løbsk, men heldigvis var vi jo foran og fik dem standset, og til alle Sider var jo Drengene; en gammel Rallike kan dog ogsaa bruges til noget.

Ogsaa den Dag var en dejlig Dag, baade fordi det var saa opmuntrende at se alt derude paa dette smukke Sted, og fordi det var saa fornøjeligt at overvære den Festforestilling, Gymnasiedrengene havde ordnet, bl. a. med gammeldags chinesisk Musik og en hel Komædie, som Drengene selv havde lavet sammen og indstuderet. De er alle fødte Skuespillere og fra Barndommen vant til at se historiske Skuespil, der ordnes for offentlig Regning og spilles paa en noget ophøjet Scene anbragt paa et Torv, hvor Tilskuerne saa flokkes og ser til, staaende hele og halve Dage ad Gangen.

Vi havde det jo ulige bedre, for vi sad i en stor Sal og morede os udmærket over det højst moralske Stykke, hvor Synden fik sin fortjente Straf, og hvor Drengene fik Lejlighed til at vise deres Humør og Iagttagelsesevne. Chinesiske Skue-spil trækker iøvrigt store Veksler paa Fantasien; der er ikke noget, der hedder Dekoration eller Sceneforandring, man maa hele Tiden tænke sig til, hvor Begivenhederne foregaar. Naar man fra Gaden gaar ind i et Hus, løfter man Benene de 25—30 cm, som udgør et kinesisk Dørtrins Højde, saa er man inde i Huset, det kan enhver se og forstaa.

Medens jeg blev boende hos mine specielle Venner, Waidtløws, rejste Morthensen allerede Dagen efter tilbage til Antung, og da kinesisk Etikette fordrer, at Afskeden skal være ligesaa festlig som Modtagelsen, saa fulgte hele Skaren ham til Banegaarden, for der er en lille Landsstation et Par km derfra, og atter truttedes og trommedes der, ja i den Grad, at en af Hornblæserne næste Dag meldte Pas og lod Sidemanden i Klassen om at svare, at nu „kunde han ikke mere, saadan havde han blæst igaar!“ saa det er jo godt for Undervisningen, at der ikke kommer alt for mange af saadanne fornemme Besøg.

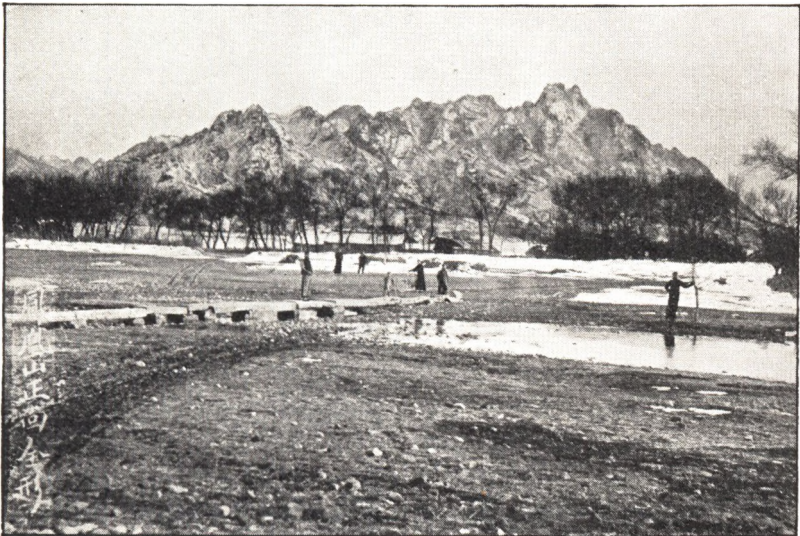
Da ogsaa jeg senere rejste, var det jo min Tur at blive bæret med det fornemme Følge af hele Skolen til Stationen, og jeg maa sige, at det var en stolt Fornemmelse at se den lange Række Lærere og Drengene fra den ældste til den yngste med Faner og det hele i en lang Række stillet op langs Perronen og gøre Honnør, da jeg kongeligt passerede forbi dem staaende ved Kupéens Vindu. Havde man endda været General, men en afdanket Amtsvejsinspektør! Men man kom jo da over det med.

Og saa gik Turen til Fenghwangch'eng, Fønixfuglens By ved Fønixbjergene, vel nok den smukkeste af alle de Byer, hvor vi har Station, at sige Omgivelserne.

Der skulde være Konference, og det var jo unægtelig en forunderlig Oplevelse at mødes med alle disse kære Menne-

sker i samlet Flok og Rad, ja saa forunderligt, at det næsten faldt svært de første Dage at være paa det rene med, at det var en virkelig Oplevelse og ikke en smuk og dejlig Drøm, der forsvandt, naar man vaagnede.

Om de 12 Dage, jeg fik Lov til dengang at tilbringe dèr, skal jeg nøjes med at fortælle 5 Begivenheder. Jeg fik Lov at holde

Fønixbjerget.

Søndagsskole den første Søndag, jeg var der, og hvor var det morsomt, men jeg havde nu ogsaa en ganske mageløs Tolk, Frk. Bøg Madsen; saadan som hun evnede at faa Forbindelse tilveje mellem Børnene og mig; hun forstod baade mig og Børnene, og hun forstod sine Sager, det blev saa festligt, vi blev saa gode Venner, og jeg paatog mig at bringe Hilsen tilbage til Dangoas Søndagsskolebørn fra deres glade chinesiske Søndagsskolevenner, og saa endte de endda med at sige, at jeg skulde komme igen.

Og saa var der Konferencen, 3: det, der mest angik mig

personlig, det Ærinde, som Sekretær Morthensen havde stukket i mig og lokket mig med, om Bogen, der skulde skrives, hvad de alle som én sagde ja til; men da jeg saa vilde, at dette Hverv skulde overdrages til en lille Komité paa tre, som de skulde vælge, saa hørte Enigheden op, jeg ene Mand skulde være Komité; men saa lovede de mig ganske vist, at de vilde hjælpe mig med Kildeskrifter hver paa sit Omraade, og Resultatet blev Bogen om D.M.S.s Missionsarbejde i China.

Det næste, jeg vil fortælle om, er en Aftenunderholdning, de lavede. Saadan en Konference en hel Uge i Træk med Forhandlinger fra Morgen til Aften og ofte meget svære Forhandlinger, kan jo ikke godt andet end virke meget trættende. Saa trænges der til noget helt andet, og Andagterne og de opbyggelige Foredrag kan endda ikke gøre det. Derfor har de altid midt i Ugen en Aftenstund viet til Musik, ja rene Løjer, saadan som vi alle kender det fra vore gode Hjem, naar de unge kom sammen dør. Og det blev en morsom Aften, hvor vi dog lo, og hvor var det forfriskende, fornøjeligt.

Alfred Hansen læste nogle fynske Bondehistorier op, og hans fynske er jo ægte nok, saa var der en Undervisningstime, den første i Chinesisk, hvor Arkitekt Prip Møller var mageløs som Læreren, og der var en Automobiltur i Omegnen med Kaj Petersen som Chauffør og mig som Passager og 4 af de yngre Missionærer som de 4 Hjul og Østergaard som Køleren og hele Forpartiet. Kaj Petersen var simpelthen vidunderlig med alle de Ideer, han havde, da han beskrev Eggen, vi kørte igennem, og ikke mindre senere hen, da han foreviste et Karlehold i Gymnastik. Saa længe „Drengen“ endnu sidder i os, er saadan en Aften storartet, og saa længe kan man holde sig ung. Næste Morgen kunde vi alle begynde med friske Kræfter.

Endnu en Forfriskelse havde vi den anden Søndag, jeg var der. Efter Gudstjenesten og Middagsmaden var vi alle en Tur i det mest henrivende Vejr — det var den 17. Maj —

oppe paa Fønixsbjerg, ikke just dets Top, men oppe ved et Buddhistempele omtrent midtvejs. De unge gik derud, men vi gamle og ældre kørte til Bjergets Fod i nogle russiske Drosker, for mit Vedkommende sammen med Olesen og Fru O. Alene denne Køretur var jo en Begivenhed, for vi kørte ikke blot adskillige Gange lige tværs over Floden, der løber forbi Byen og gennem Dalen, men store Strækninger paa langs af Floden, som var det en Vej, og da man havde vænnet sig lidt til den Slags Veje, der at begynde med unægtelig faldt mig lidt uvant, saa gik det helt godt, ja jeg endte med at synes, at der i Flod-sengen var Vejen egentlig bedst, og man væltede ikke, behøvede heller ikke at sidde parat til at trække Benene op paa Sædet, for Vandet naaede ikke helt ind i Vognen.

Prip Møller, der er en fortrinlig Amatørfotograf, og som ogsaa var kørt derud samme Vej, havde med sit sikre Kunstner-øje paa Farten gennem Floden set, at der et Sted var et Sujet; saa fik han Vognen til at standse midt i Floden, og i et Nu fik han den lille Scene fotograferet med Chineserfamilien — tildels i udpræget Sommerdragt à la Adam — staaende udenfor Bondegården. „Uha, nu tager han os,“ raabte en af de smaa Dreng, og vendte sig sammen med alle de andre for at flygte, men da var det for sent, Prip Møller havde allerede taget dem (Billedet Side 234).

De er bange for at blive fotograferede; de tror, at Fotografen vinder Magt over dem.

Naa, det var altsaa Køreturen; men saa kom Bjergbestigningen, og den var det jo aldrig gaaet godt med, hvis ikke Prip Møller og Kaj Petersen havde taget mig fat hver ved sin Arm og lodset mig op, men et farligt Slid var det endda, og samtidig en ganske henrivende Tur, klædt som Bjerget var i sin yppigste Foraarsdragt med blomstrende Syren, Rhododendron og al den anden Blomsterpragt mellem Klippepartier og rislende Bække. Da vi sveddryppende naaede derop, gav alle de mange, der var kommen forud, mig et Hurra, men det var mine

Vejen til Fønixfuglens Bjerg.

to trofaste Gelejdere, der burde haft det. Deroppe var der altsaa et lille Tempel og en halvgammel Munk; han, Morthensen og

Morthensen og Forf. i Besøg hos Munken paa Fenghwangbjærg.

jeg blev foreviget sammen, men det er ikke svært at se, hvor ældet Munken er i Forhold til os andre. Hedenskabet ælder sin Mand tidligt. Det er en Rhododendrongren, Morthensen

staar med, mens jeg skræller et Æble, som Munken ikke vilde dele med mig. Det Billede morer mig nok saa meget som et andet, en saa sit Snit til at tage, ligesom vi naaede vort Maal;

Rast under Nedstigningen.

det er „forfærdeligt“, vi ser grangivelig ud, som kom vi fra en „bedre“ Middag, hvor det er gaaet slemt ud over os alle tre, men værst over mig.

Da vi saa havde set os mætte paa den henrivende og mægtige Udsigt, gik det atter nedad, men det var næsten værre, for hvor det dog tog i Knæene!

Der var én, der tog saadan et kønt lille Gruppebillede fra en Rast undervejs.

Og saa var der det sidste, jeg vilde nævne fra de Dage. Da Dagene næsten var tilende, fortsattes Konferenceforhandlingerne med „Kirkeraadet“, og i den Anledning kom dette Raads chinesiske Medlemmer tilstede og blandt dem vor første chinesiske Præst, Pastor Jen, én af de ældste blandt vore døbte derovre, og vi to var meget glade ved at se hinanden, for vi var saa at sige gamle Bekendte. Han fortalte mig, at han til en Rejsefælle paa Vejen derop havde sagt, at han skulde træffe to danske Gæster der, den ene kendte han, for ham havde han set 16 Aar tidligere (da Morthensen første Gang gæstede China), men den anden kendte han ikke; men da han saa kom ind og saa os begge, kunde han ikke genkende Morthensen, men straks mig, for mit Billede havde i mange Aar hængt paa hans Væg. Der er dog noget om de Baand; siden hen har jeg jo vekslet mange Breve med flere af dem, og Forbønnen slaar Bro.

Det var altsaa de 5 Begivenheder, som maa med blandt Mindeerne. Tæt udenfor Missionsstationen løber en Arm af den Flod, jeg nævnede, og over den fører en Gangbro, som man jævnlig maa passere, naar man vil videre ud i Verden; den er ret enkel, idet den bestaar af en Række spredte Sten, forbundne med Overliggere af lange, flade Flisesten, en 35—40 cm brede og nichts weiter. De Sten maa man balancere over, og hvor Overliggerne ikke støder sammen, maa Skridtet gøres desto længere, og saa er det saa spændende, om man, især i Halvmørke, rammer Broen eller ej, for noget i Retning af et Rækværk eller deslige er der jo ikke.

Det var saa morsomt at se, naar Eleverne fra Bibelkvindeskolen balancerede over den Bro, især fordi der blandt dem var en blind Pige, der maatte ledes over den, og naar de saa kom til det længste Skridt, der skulde tages, var der en af de andre, saadan en trofast Hjælperske, lille og tæt, hvorimod den

blinde Pige var lang og ranglet, der tog den blinde Pige paa Ryggen og nok saa kæk tog det lange Skrit med den Byrde; det var baade smukt og ræget komisk at se den lille tætte Skikkelse med det lange Menneske paa Ryggen omtrent som man bærer en god stor slagtet Gris ved begge Forbenene. Og det gik.

Tæt ved denne Gangbro ude i Udkanten af Byen var Jordgudens Tempel, omtrent at se til som et jævnt stort Hundehus, men saa uanseligt det er, er det dog et betydningsfuldt Sted, thi ligesom vi her i København skal melde Dødsfald paa Begravelseskontoret, saadan skal i China alle Dødsfald (af Voksne) meldes Jordguden en Aftenstund ude ved Templet, og samtidig skal alt det brændes, hvormed man vil hjælpe den afdøde til en taalelig Tilværelse i den Verden, hvor han nu befinder sig. Vel at mærke ikke de Ting selv, man vil skaffe ham, men Modellerne af Tingene, Modeller i Pap og deslige og overklistrede med malet Papir, saa de straalere i alle mulige Farver, og Modellerne er for en stor Del ret store i Format, og af alle Slags. Der er Huse, Borde, Stole, Tjenere, Vogne, ja Automobiles, for vi følger da med Tiden, og der er uvægerlig en Hest, hvis det er en Mand, og en Ko, hvis det er en Kvinde, og den Ko har en ganske særlig Mission i den Verden, som den ved at brændes kommer op i. Det er nemlig noget, der tages for givet, at den afdøde Kvinde i levende Live har ødt en hel Del Vand, og det skal hun nu til Straf drikke, og det er jo slemt, for det er — for at tale med Fader Holberg — „mare ikke rent Vand“ altsammen, og saa skal Koen hjælpe hende dermed, og derfor løber den ældste Datter, naar Koen antændes, en dejlig Ko i ca. $\frac{3}{4}$ sand Størrelse og med en vidunderlig kanariegul Farve, hen mod Koen og siger: „Aa, lille Ko, vil du ikke nok hjælpe Mor at drikke alt det Vand, hun har spildt!“ Det skal nok hjælpe.

Den 21. gik det med Banen tilbage til Antung til Vyffs gæstfrie Hjem, hvor der var mere Ro over det altsammen end

sidst uden „Modtagelse“ o. desl., og en 12 Dage kunde Opholdet denne Gang vare, saa skulde man da ikke gallopere igennem et Program, men kunde faa Tid til rigtig at se sig om, besøge en hel Del chinesiske Hjem og faa sig mangen god og lærerig Passiar med de kære Værtsfolk og de andre kære danske Venner, vi har dør i Antung og i Filialen ude i Pitsaikou. Et Besøg, der morede mig en Del, aflagde jeg sammen med Sekretær Hans Magle hos Bankdirektør Wang, der har været ikke blot K. F. U. M. men ogsaa Frk. Karen Gormsen en saa udmærket og rundhaandet Støtte; ham syntes Magle, at vi skulde aflægge en Visit hos for at takke ham, og det sagde jeg fuldtud ja til. Vi kom derhen, sendte vore chinesiske Visitkort ind til ham og fik Audiens. Men det var saadan et morsomt Ansigt at se paa; det spurgte, belært af tidligere Erfaringer, ganske tydeligt: „Hvor mange Nuller mon den er paa?“

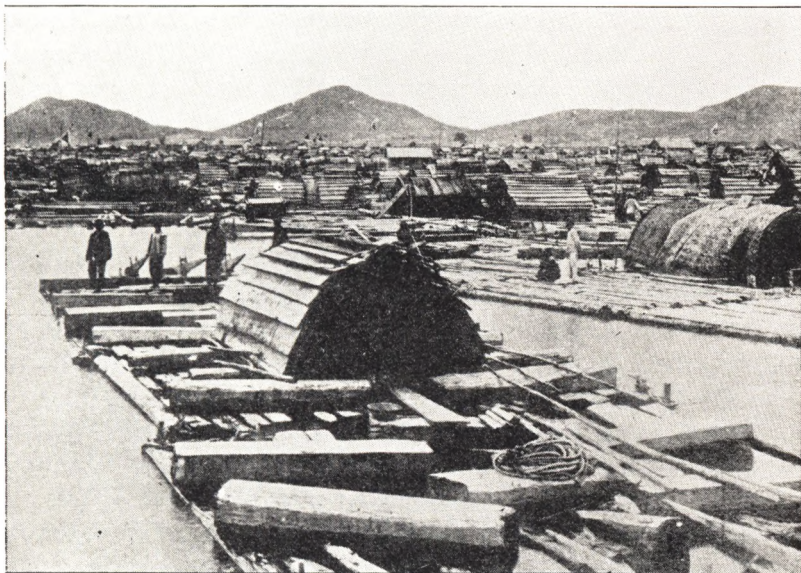
Og saa var det saa morsomt at iagttage den Sceneforandring, der foregik med det Ansigt, efterhaanden som han forstod, at han slap; de smukke Ord og den varme Tak var ikke „Smørelse“ for at faa et nyt Bidrag til at glide. Jeg vilde virkelig kun sige ham Tak, hvilken Tak han parerede med, at det jo kun var i sin Orden at vise Paaskønnelse for alt det, vi gjorde for China. Han er ikke Kristen, saa det er jo kun den humane Side af vort Arbejde, han kan vurdere, og hidindtil har han overfor personlige Forsøg paa at paavirke ham sagt, at han er for gammel. Han var en hyggelig, ældre Mand at tale med, men han klagede over de daarlige Tider, jeg skulde være kommet nogle Aar tidligere, da var der noget at se i Antung, nu var der Stilstand. Maaske han var noget trykket af, hvad der nylig var sket dernede. Chang-tso-lin skulde lave Penge, og da han havde sine Grunde til ikke at lave dem af Sølv, saa lavede han dem af Papir; og da saa Veksellererne nede i Antung ikke vilde honorere de ny Sedler til Pari Kurs, erklærede han dette for Landsforræderi, stillede nogle af dem op ad en Mur og lod dem skyde ned for at hjælpe paa Kursen!

Unægtelig en kraftig Spekulations Methode. Han var noget haandfast den Chang-tso-lin, og det var nok ikke for ingenting, at hans Øgenavn var: Tre Gange Røver. Men han var dygtig. Wang var iøvrigt Venligheden selv, trakterede os med „chinesisk The“, ɔ: med kogt Vand, som vi saa nippede lidt til, og saa undrede han sig over mit gode Humør trods min høje Alder, en Undren, som jeg søgte at give en anden Adresse ved først at fortælle ham, at min Hustru var død, og at jeg var barnløs (en særlig stor Hjem søgelse i Chinesernes Øjne), og saa ved at sige, at jeg daglig maatte hente den Glæde ned ovenfra, og den hentede ingen, hvis Hjerte var som et Kar med Bunden vendt opad! hvad der kommer ovenfra, maa sanles som i en Skaal, ikke løbe af som paa en Paraply. Om han nu fik fat paa det?

Hvis jeg husker ret, var det ogsaa under dette Besøg i Antung, at jeg holdt Foredrag i K. F. U. M.s store Foredragssal om dansk og chinesisk Vejevæsen — for en fyldt Sal, og hvor jeg kom med paa en ganske dejlig Tur med Dr. With, der i de Aar vikarierede paa vort Missionshospital i Antung, og samtidig var Læge for Toldvæsenet. En af Toldvæsenets engelske Funktionærer, der havde Station lidt nede af Floden ved en Udhavn med dybere Vand, var syg og skulde tilses, og saa var nogle af os indbudt til at tage med i Toldvæsenets Motorbaad derned og tilbage igen, det var saa smukt og saa fornøjeligt, at jeg, ærlig talt, blev helt overstadig og førte an i at trutte Soldatermarscher paa Hjemvejen — hvad mon egentlig de adstadige Englændere dømte om det? Jeg er lidt flov over at tænke derpaa, men vi morede os saa mageløst som Børn paa en Skoleskovtur.

Og saa var der jo hele Tiden for mit Vedkommende denne Understrøm af Glæde ved at færdes blandt alle disse kære Venner fra Morgen til Aften; det var saadan et dejligt Selvskab at være i, og saa Dag efter Dag se alt det Missionsarbejde,

der er i Gang derovre, og her i Antung var der endda det, der havde staaet hele det københavnske Kredsforbund saa særlig nær, Missionshospitalet, som gennem Dr. Ellerbek var blevet et Hjertebarn, ikke mindst for min Hustrus og mit Vedkommende; han var jo et af vore kære Plejebørn, og dør var

Paa Jalufoden.

endnu vor kære Jang, og dør var Seng Nr. 2, hvor Jin kom ind med lutter Hævntanker, men rejste sig fra med lutter Tanker til Fred. Det kunde nok fostre Glæde, og det kunde det sandelig ogsaa, naar man fik Lov at følge lidt med i Frk. Karen Gormsens Arbejde og alt det andet Arbejde, ogsaa ude i Pit-saikou.

En Sangtime i Gymnasiet, som Overlæreren, Hr. Ma (hvilket betyder Hest) indøvede, var meget morsom at overvære; han havde skrevet et af Versene op paa en ny Fædrelandssang,

der var skrevet til en „gammel chinesisk Melodi“, hvad det nu var for en, for de chinesiske „Melodier“ vilde ingen af mine Læsere finde paa at benævne saadan. Det Vers læste han saa op, Strofe for Strofe, og efter hver Strofe, som Aagaard Poulsen saa oversatte for mig, kastede Hr. Ma sine Øjne hen paa mig som et stort Spørgsmaalstegn: „Hvad siger De til det?“ Verset lød omtrent saaledes: „China er det ældste Land i Verden!“ „China er det største Land i Verden!“, „China er det folkerigeste Land i Verden!“, „China har de højeste Bjerge i Verden!“ „China har den ældste Kultur i Verden!“, og især efter denne sidste Sætning borede han sine Øjne ind i mine for at erfare min inderste Mening, og jeg smilede og nikkede det huldsaligste, jeg kunde, og da det saa straks derefter ringede, fordi Timen var forbi, gik jeg for en Sikkerheds Skyld hen til ham og tilkendegav ham mit Bifald, idet jeg føjede til, at ogsaa vi havde en Fædrelandssang, hvori det hed: „Gud giv dig Fremtid, som han gav dig Minder“, for Minderne alene kan jo ikke gøre det.

Da jeg nogle Maaneder senere skulde tale til alle Børnene til Afsked, gik jeg ud fra de to Ord: „Fader vor“. Naar Gud er vor Fader, spurgte jeg en af de mindste, hvad er saa vi? og lokkede omsider Svaret frem, som jeg saa paa Søndagsskolemaner fik dem til at svare paa i Kor: „Brødre.“ Men er *vi* Brødre, hvad er saa ogsaa *vi* og *vi* osv., en hel Del af Børnene og Lærerne? „Brødre!“ kom det saa. Og skal Brødre gøre saadan? Og saa knyttede jeg Haanden og lod, som jeg vilde slaa ham i Ansigtet? Nej, vi skal, og saa klappede jeg ham. Det var dog til at forstaa, og den Lære trænger vi nok alle til. Vi blev gode Venner.

Men jeg skulde jo ogsaa andre Steder hen, og Mukden hos Dr. Ellerbeks blev den næste By, jeg gæstede, og her fik jeg, fordelt paa mange Besøg, ialt en 5—6 Uger.

I Mukden er det jo især „Medical College“, som de skotske og irske Presbyterianere har i Forbindelse med os danske og

Chineserne, som har Krav paa vor Interesse, ikke mindst fordi de for nogle Aar siden énstemmig valgte Dr. Ellerbek til Skolens Leder.

Det er jo ikke Stedet her at gaa nærmere ind paa hele dette eller andet Arbejdes Værdi, men her skal jeg nøjes med at fortælle lidt om det særlige, der kendetegnede det Aar, nemlig hele den Uro, der greb Chinas Ungdom efter Begivenhederne i Shanghai i Maj 1925, ved hvilke nogle chinesiske Studenter blev skudt af det fælles engelske og japanske Politi, da Studenterne sammen med en Pøbelhob vilde befri nogle Kammerater, som var bleven anholdt, da de demonstrerede ret udfordrende.

I China er Menneskeliv ellers som bekendt en billig Vare, men naar udenlandsk Politi skyder chinesiske Studenter, kommer hele China i Oprør, især naar Sovjet puster godt til Ilden. Alle „Studenter“, og i China regnes ogsaa Skolebørnene med til disse, kom i Raseri, Aviserne var fulde af harmdirrende Artikler, og Studenterne gik i Demonstrationstog fra hvert Universitet, hvert College eller Mellemskole, og selvfølgelig naaede Bevægelsen ogsaa vor Missionsmark. Men der sad den saare mægtige Chang tso lin, og han vilde ingen Demonstreren vide af, og gennem en lang Tid saa' man derfor Udgangene fra College Nat og Dag bevogtet af en ret stærk Politi- og Soldater-Vagt, hvilket saa selvfølgelig førte med sig, at Uroen maatte udløses inden Skolens egne Vægge. Det var en svær Tid for dem alle og især for Dr. Ellerbek, men det var smukt at se, hvordan Tilliden hele Tiden blev bevaret mellem ham og de unge studerende. Under saadanne Forhold er det jo et stort Gode at være ikke engelsk, men dansk, ikke blot i Forhold til Ungdommen, men ogsaa til de japansk paavirkede Autoriteter, overfor hvem Ellerbek bestandig garanterede for de Unges Optræden, blot de ikke blev tirrede. Men selvfølgelig led Undervisningen under al den Uro, og endnu værre blev det siden hen paa Aaret, da Borgerkrigen nærmede sig Mukden. Gang paa Gang blev Chang tso lin slaet, og værst saa det ud, da hans

bedste General, hans højre Haand, pludselig — paa ægte chinesisisk Vis — svigtede ham og gik over til Fjenden, da blev hele Mukden grebet med Rædsel, og især var de bange for to Ting: for at Chang tso lin skulde sprænge sit Arsenal i Luften, hvis han maatte opgive det Hele (og Arsenalet laa tæt ved Hospitalet og Skolen), og for at Chang tso lins Hær skulde desertere i stor Stil af Angst for Overmagten og derved forvandles til uordnede Røverhorder, som da først og fremmest vilde kaste sig plyndrende over Mukden.

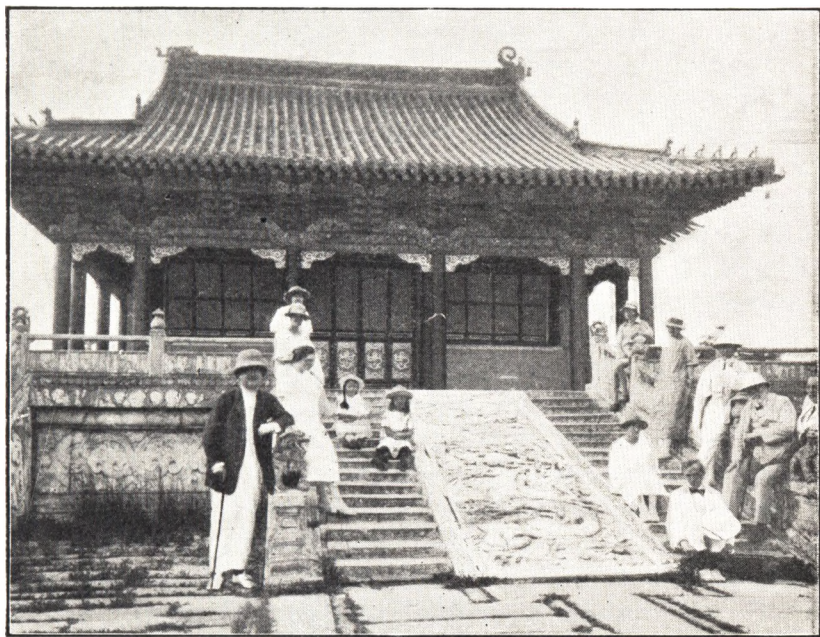
Naar Chang tso lin den Sommer vilde ud i Byen, blev Garderne, han skulde passere, forud spærret fuldstændig af Militær, og baade han og hans Officerer færdedes kun i Automobiler med Soldater paa Trinbrætte.

Da Skyerne i December saa' aller mest truende ud, flyttede alle Rigmænd sig selv og deres Kostbarheder fra den chinesiske Bydel og hen til den japanske Del af Mukden for at være i Sikkerhed under de japanske Bajonetter, og hvad Studenterne angaar, blev det til sidst Dr. Ellerbek umuligt at berolige dem; forgæves sagde han til dem, at de kunde jo se, at den gamle danske Herre (det var mig) ikke var bange, de vilde hjem „for at beskytte deres Hjem“ og begyndte allerede at rejse bort, da i yderste Øjeblik Chang tso lin vandt en afgørende Sejr, den utro General og hans Frue blev fanget og henrettet, saa faldt der igen Ro over Gemytterne kort før Jul.

Men bortset fra alt dette, som Skolen jo led meget under, kan jeg egentlig ikke sige, at mit Ophold dèr led under det. Jeg har en hel Række fornøjelige Minder fra den Sommer og det Efteraar i Mukden.

En herlig fælles Udflugt til de nordlige Kejsersgrave, hvor vi nød et fornøjeligt Maaltid ude i det fri, og hvorfra et Billede er en munter Souvenir, en ikke mindre fornøjelig Udflugt til de rige Kulminer ved Fushun, hvor Kullene brydes i en mægtig aaben Grav, mit Besøg hos en Buddhistmunk og paa Mukdens „Dyrehavsbakke“.

Den Munk havde længe beskæftiget min Fantasi; baade ved Nat og Dag kunde man af og til høre Klokkeslag fra en meget smukt klingende Klokke, flere eller færre Slag, og af og til i en Slags Takt langsomt eller hurtigt efter hinanden, og Rygtet vidste at fortælle, at Munken, fra hvem Klokkeslagene

Paa Udflygt til de nordlige Kejsersgrave.

kom, havde et Løfte paa sig, der forpligtede ham til de Klokkeslag, som især om Natten lød saa smukt og fyldte mig med allehaande Spørgsmaal. Var det en søgende Sjæl, én med et Alter for en ukendt Gud? Og saa længe spurgte jeg om alt dette, at Dr. Pedersen en Dag, han havde fri, gik med mig derud efter selv at have været en Tur derude og skaffet os en Indbydelse. Templet, der laa i en Udkant af Byen, var under fuld-

stændig Ombygning og Fornyse i stor Stil og med stor Bekostning, hvortil Pengene kom fra Peking, og Fornysen gjaldt ogsaa alle Guderne, som de lavede paa, medens vi saa paa det; et forunderligt gribende Syn. Over et indre Stillads af Bambus, Straa og Pinde formedes de med Modelerpinde af plastisk Ler, der blev paaført i tynde Lag og derefter tørret Lag efter Lag og tilsidst malet med Oliefarve i skrigende Farver, grønt og rødt; men da vi senere hen paa Aaret igen besøgte Templet, var disse Farver helt forandret til dæmpede graa og brune.

Munken var Venligheden selv og øjensynlig en hel Del interesseret i min ringe Person for min Alders Skyld, mit sunde Udseende og den lange Vej, jeg havde rejst for at komme dertil, og da saa Dr. Pedersen forklarede, at jeg havde været „Mandarin“, for hvordan skulde han dog kunne forklare, at jeg havde været Amtsvejinspektør, saa rakte han begge Tømmelfingrene i Vejret, hvilket betyder noget i Retning af Fuldkommenhed, og pludselig siger Dr. Pedersen: „Nu spaar han Dem.“ Og saa kigger han mig bag Øret og siger: „Aa, De bliver hundrede Aar!“ Vistnok en stor Venlighed, saa nu ved vi altsaa det. Vi vekslede Visitkort, hans var meget stort og rødt, mit mindre og hvidt og med megen Læsning, men læse det kan jeg ikke.

Jeg talte til ham om Klokkeslagene og spurgte ham om Betydningen af den Rytme, der brugtes, hvad han „siden“ vilde forklare, men „siden“ kom ikke, hvorimod han fortalte, at han havde slaaet paa den Klokke i 16 Aar, at Klokken, da han begyndte, ikke var god, men det var den nu — hvordan saa det er at forstaa? Maaske var det i Betydningen berømt, anerkendt, for det er jo ikke saadan at blive god ved at blive slaaet paa, hverken for Klokker eller Mennesker.

Klokkerne i China har ikke Knevl som vore, men man slaaer paa dem med en stor Trækølle omtrent som vore Tøjrekøller, og Klokkerne hænger frit, saa Munken maatte op og ud i den kolde Nat ved Vintertide, naar han ogsaa paa den Aarstid skulde røre Klokken om Natten. Men, o ve! da vi kom igen

i November, var denne Askese ganske opgivet, da var der nedenunder Klokken bygget et lille Kammer, der kunde holdes opvarmet, og et mekanisk Kølleslag indrettet, der betjentes inde fra dette Kammer og — af en dertil lejet Kuli; enhver Askese var druknet i Tidens Tendens, man blev saa flov derved,

Jeg spurgte ham, om han kendte Reichelt — „han havde hørt hans Navn“ — og om jeg maatte forære ham et Johannes Evangelium, hvad jeg ikke maatte, han kendte det, og „Det var en god Religion, derfor havde han ogsaa reddet mange „Kristne“ under Bokseroprøret ved at udgive dem for Buddhister!“ Da vi kom der i November var han bortrejst, og Modtagelsen ulige køligere.

Og saa var der Mukdens „Dyrehavsbakke“. Mukden medical College og Hospital grænser til en Vej, der løber langs en Flodarm med en Række Broer over, og paa den anden Side Floden er der et Areal, hvor der hver Sommer bliver opslaaet en Række Telte og Træboder meget nær i Familie med vor Dyrehavsbakke, men ganske anderledes skikkelig, uden Gøgl, Dans, Spiritus o. desl., men med mangfoldige Boder, Udsalg, Thehuse o. desl., og her i det Frie er det saa en stor Fornøjelse for Mukdens Borgere familievis at drage ud for at sejle en lille Tur paa Floden og drikke The i Thehuset. Og her er der hver Sommer en kristen „Troldmand“, der viser behændige Tryllekunster eller opfører selvlavede Komedier.

En kristen Troldmand lyder maaske nok omtrent som en rund Firkant, men begge Dele er dog Sandhed, saavidt det er muligt at svare for andre Mennesker i det Stykke. Jeg havde indbudt alle de danske Voksne og Børn derned for at se en Forestilling, men blev gjort ganske til Skamme af ham, for han vilde ikke have en Øre, det var saadan en Ære og Glæde for ham at faa Besøg af de danske, Lægefamilierne fra Hospitalet og dem fra Blindeskolen, og saa gav han en fin Kompliment til Hospitalet i det Stykke, han spillede, idet Helten, der var blevet dødelig saaret ved et Vaadeskud, kom til Live, kureret

paa det udmærkede Hospital, en ikke saa helt ringe Støtte til et udenlandsk Foretagende i de Dage, da alt udenlandsk ellers var alt andet end velset.

Han har flere Gange, indtil 2 Dage i Rad, givet Forestillinger, hvis hele Indtægt tilfaldt Blindeskolen i Mukden, som gennem adskillige Aar var under dansk Ledelse, og det var ikke muligt at finde noget anstødeligt ved det altsammen. „Trolldmanden“ taalte et nærmere Bekendtskab, hvorimod Forgyldningen, jeg havde forsynet Buddhistmunken med, gik af ham.

I Sommertiden morede jeg mig flere Gange med at spadsere alene paa Dyrehavsbakken uden at mærke det fjerneste til noget Fremmedhad eller til al den Hurlumhej, der ellers var nok af.

Men vi maa videre.

Sekretær Morthensen og jeg havde et meget vellykket Besøg Nord paa paa vor yngste Station i den store By Changchun, omtrent midtvejs mellem Mukden og Harbin, hvor Pastor H. O. Juhl og Frk. Agnete Knudsen den Gang var Missionærer, og hvor det bl. a. blev mig betroet at forkynde Evangeliet baade i Kirken og i et chinesisk Fængsel; jeg var saa glad ved den unge Menighed der og især ved Bibelkvinden Frk. Y, Førsteevangelisten Hr. Chang og en ung Mand, der droges stærkt, men endnu ikke havde vovet at lade sig døbe, fordi hans Fader skræmte ham derfra; han følte sig ramt af Ordet den Søndag, vi var der: „Den, som lægger Haanden paa Ploven og ser sig tilbage, er ikke skikket for Guds Rige.“ Han søgte mig Dagen efter hos Missionær Juhls, ogsaa senere hen da jeg passerede gennem Byen pr. Bane; hvor ønskede man da, at man kunde have talt direkte med ham!

I Begyndelsen af Juli gik det Syd paa til den ægte gamle chinesiske By Chinchou, jeg synes den, der bedst har bevaret sit Præg, gemt som den er bag sine høje Bymure og uden japansisk eller andet udenlandsk Islæt. Om det nu var derfor, eller

det var Missionærens, Frk. Olga Kristensens Skyld, jeg fik den By saa kær, jeg ved det ikke, eller mon jeg lod mig rent be-
daare af den festlige Modtagelse, hvem tør svare derfor? Men
ikke saa lidt betagende var det, da jeg ved Aftenstide kom
kørende til Stationen, at blive modtaget med festlige Horn-
fanfarer og Trommehvirvler foran Stationens Port og inden-
for denne af en dobbelt Række unge Piger med hver sin kulørte
Lampe i Haanden (saa nær som de to sidste, der nøjedes med
Lysene, som de skærmede med Haanden, saadan som vi kender
det fra Billedet af de kloge Brudejomfruer).

Hvem kunde dog staa for saadan en Modtagelse, og saa
for en Velkomsttale af vor gamle Pastor Jen og for det, at
mødes her ikke blot med ham, men ogsaa med hans Broder-
datter, Frk. Jen, der siden hen gæstede Danmark, min aller-
mest specielle Veninde, min „Plejedatter“, som hun kalder sig
i Brevene.

Dagen efter var der „Kvartalsmøde“ i Kirken dør paa Com-
pounden, 5: en af de 4 aarlige Søndage, hvor ogsaa de fjernt-
boende Kristne søger dertil fra alle Udstationerne, og ved hvilke
Daabshandlingerne oftest foregaar.

Den lille Kirke var stuvende fuld, mere end 300 var til
Stede, Kristne og Ikke-Kristne, og for dem blev det mig for-
undt at forkynde Ordet ud fra 1. Pet. 1, 3: „Lovet være Gud
og vor Herres Jesu Kristi Fader“ o. s. v., og derefter at være
til Alters sammen med mange af Menigheden og betjent af
Pastor Jen. Hvem kan ikke forstaa, at dette var festligt? Og
senere hen paa Dagen at overvære Daabshandlingen, hvorved
7 voksne og 3 Børn blev døbt. Og saa var det saa velsignet
nybyggeragtigt at have Missionær Baagøe, der ogsaa var min
Tolk, til at lede Salmesangen med sit Horn, hvad han gjorde
ypperligt.

Mange andre smukke Minder har jeg fra det Besøg, et godt
Samtalemøde med en Del af de ledende i Menigheden, hvor
jeg bl. a. fik Lejlighed til at besvare Spørgsmaal, en Udflugt til

et Tempel ude ved Havet, hvor bl. a. en Tordengud og flere andre Naturguder dominerede, men et af de stærkeste Indtryk fik jeg ved et Besøg i Byens Buddhist-Tempel, der er kendt for sine velbevarede Fremstillinger af, hvordan det gaar Sjælene efter Døden. Det er paa to store Vægge i Templet, dette er afbildet, dels i Relief og dels ved fritstaaende Figurer, hvor det uhyre realistisk og grelt afbildes, hvordan de dømmes og straf-

Tordenguden.

fes med de grusomste Straffe- midler og udført af Djævleskikkelser. Tungen trækkes ud med en Tang, en anden saves igennem fra øverst til nederst med en Langsav, en tredje males paa en Kværn o. s. v., og efter alle disse Pinsler farer den stakkels Sjæl i et eller andet Dyreskind, en Hund, Ræv, Slange eller deslige, og for at forøge Rædslerne staar der saa ved Siden af med store Bogstaver: „Det er dig!“

Alt dette gik Frk. Kristensen og jeg og saa' paa, da ogsaa en kristen Manufakturhandler kom

til (fordi vi forgæves havde søgt ham paa Vejen derop), og saa lagde jeg Mærke til hans Adfærd, for han gik og lo paa en egen Maade, og jeg tænkte, at han lo over sin fordums Daarskab at tro paa alt det, men Frk. Kristensen forstod ham bedre, han er bevæget, sagde hun, og ganske rigtigt; Chineserne lægger stor Vægt paa at skjule deres Tanker og Følelser. Da vi kom ud i Tempelgaarden, gjorde han en Undskyldning, fordi han var blevet saa bevæget, „men I maa jo huske paa, at det er kun 7 Aar siden, jeg blev døbt!“ Ved at se alt dette igen vaagnede aabenbart den gamle Rædselsfølelse op i ham igen, endda han var en Mand paa ca. 35 Aar, saadan sidder den altsaa i dem, indpodet som den

bliver med Modernmælken fra de er ganske smaa, og saa er der „oplyste“ Mennesker her hjemme, som siger: „Lad dem dog beholde, hvad de har, det er de jo glade ved!“ Grænseløse Uvidenhed!

Fra Chinchou gik Turen til Port Arthur og til Ogandei Strand, hvor de russiske Generaler i deres Stortid fra 1898—1904 byggede deres Sommervillaer, lidet anende at disse fem Aar senere skulde tages i Brug af danske Missionærer og deres smaa Børn, naar de i den hedeste Sommertid faar lidt Rekreation ved Badene der.

Ja, hvad fortæller ikke Port Arthur og alle Forterne derom? Den Tale, de sammenskudte og bortsprængte Forter fører, er saa mægtig, at alt andet forstummer ved Siden af. Men ogsaa der er der jo et smukt Missionsarbejde i Gang og ikke mindre i den nærliggende, opblomstrende Storstad, Dalny, eller Dairen, som Japanerne kalder den, med sine mere end 300,000 Indbyggere. For 30 Aar siden laa der en Landsby, men nu en stor smuk By med brede moderne Gader, elektriske Sporveje og en fortrinlig Havn som Endepunkt for hele den mægtige manchuriske Bane, en By, hvor ogsaa dansk Foretagsomhed har til Huse i Ø.K.s store Virksomhed. Og her har vi den smukke Kirke, som et Par gamle Mennesker ovre fra Jyllands Vestkyst har skænket den chinesiske Menighed; en Kirke, hvor Prædikestolen efter Giverindens Ønske har til Indskrift: „Der bør prædikes om Jesus Kristus og hans Blods Fortjeneste.“ Paa den samme Grund ligger ogsaa Missionsstationen.

Men det er jo egentlig ikke Missionshistorie, jeg her skal fortælle — det har jeg andetsteds forsøgt — og derfor skal jeg i Stedet fortælle lidt om en stor chinesisk-japanesisk Udstilling, der afholdtes der i Byen i 1925, og om en lille Begivenhed, der morede mig en Del.

Jeg havde prædiket i Kirken og var lige kommet ind i Missionær-Boligen, da det blev meldt mig, at en ung kristen Chineser vilde tale med mig, en ung Mand, der var engageret af

Chinas Forening til Forbedring af Chinas Veje, og som rejste om for at virke for denne Sag. Han havde været i Kirken, og da han hørte, at det var en gammel Vejmand, der havde prædikedet, var han jo straks parat til at gaa løs paa mig, og selvfølgelig endte jo Samtalen med, at jeg blev Medlem af den Forening, men da jeg saa hen paa Efteraaret kom til Harbin og for en stor og meget notabel Forsamling skulde holde Foredrag om Vejvæsen, dansk og chinesisk, var jeg jo ikke saa lidt stor paa det, da jeg kunde forevise mit Medlemskort og anbefale dem at følge mit smukke Eksempel. Vejene kan, ærlig talt, ogsaa godt trænge til at forbedres.

Og saa Udstillingen. Der var mange dejlige Ting udstillet, men mest imponerede deres Broderier mig — hvor kan de dog brodere — og saa deres Keramik. Men det, der *morede* mig mest at se, var to Forestillinger, den ene i en Cirkus og den anden i et Teater, hvor de vekselvis gav japanesiske og chinesiske Forestillinger. I Theatret var der rigtige Bænke, endda med Rygstød, men i Cirkus bestod Tilskuerpladsen kun af en muslingeformet Gulvflade af uhøvlede Brædder, hvor man satte sig paa selve Gulvet, oftest i Smaagrupper, familievís. Jeg var dog saa heldig at redde mig en Pakkasse at sidde paa, da jeg ikke evnede at indtage Skrædderstillingen, og kunde saa galant tilbyde en af vore Damer den ene Halvdel af „Sofaen“. Det var denne mageløs „østerlandske“ Tilskuerplads, der var saa fornøjelig, og saa Orkestret, for der var et helt Orkester med rigtige Blæseinstrumenter, og det var nok saa praktisk bragt uden for Cirkus af Hensyn til, at de fleste Mennesker jo unægtelig endnu var udenfor; men hvad var det dog de spillede, det lød saa bekendt — Ih, det var jo „Ach, du lieber Augustin, alles ist wech, wech, wech“ om og om igen i en Kørevæk, jeg tror halvhundrede Gange — vidunderligt, men unægtelig en europæisk Melodi. Selve Forestillingen var der derimod ikke megen Stads ved, nogle søvnige Heste og do. Atleter, der næppe rangerede paa Højde med vore ordinære Markeds-Opvisnin-

ger, saadan som jeg da vurderer dem — uden dog forresten at kende dem, maa jeg tilstaa.

Men saa var der Skuespillet. Vi, 5: Missionær Baagøe og jeg, var saa heldige at komme til en Forestilling midt paa Dagen, beregnet for Skolebørn, en af disse typiske Forestillinger af historisk Art, der — som Baagøe forklarede — i China træder i Stedet for Ingemanns historiske Romaner hos os. Det er Sagntiden de behandler, især den Tid, da 8 Dynastier bekæmpede hinanden 400 Aar i Træk fra 221—618 e. Kr.; alle Heltenene optræder med et mægtigt Fuldskæg, hæftet til Ørerne med to Stropper, og som, begyndende lige under Næsen, naa'r dem langt ned paa Brystet, og dog taler de ikke i Skægget, for de taler slet ikke, de synger eller messer alle Replikerne, og der er ogsaa Musik til, ikke just hvad vi vilde kalde saadan, men gammeldags chinesisk Musik, hvor Trommer og Bækkener ganske har Overtaget, og ellers nogle meget enkle Strygeinstrumenter og Træblæsere, der mest giver ganske enkelte Toner, men uden noget af, hvad vi vilde kalde Melodi. Og dette Orkester var anbragt paa selve Scenen længst tilbage til venstre, og vidunderlig lige til var det Hele; en af de agerende i en Birolle opdagede midt i Forestillingen, at han kendte en af Musikanterne og nikkede glad genkendende til ham.

Kuliser eller Sceneforandring var der ikke noget der hed, de spillede hele Tiden i det Skovsceneri, Japanerne tilfældigvis havde efterladt, men af og til var der Brug for et Par Stole og et Bord, og saa kom en eller to Kulier ind paa Scenen og flyttede Bohavet frem paa Scenen, og naar der ikke længere var Brug for dem, kom de igen og flyttede dem tilbage — hvad skal man med de kostbare Drejescener, vi kunde jo spare mange Penge ved det System.

Hvad de sang, forstod jeg jo ikke, men Baagøe var en udmærket Cicerone og forklarede mig hele Tiden Stykkets Gang, og hvad jeg beundrede var den Fuldkommenhed, der udvistes i Retning af Mangel paa Mimik.

En af de forfulgte Heltekonger søger Ly hos en svigefuld Ven, som Kongen derfor dræber egenhændig, men den Sindsro, hvormed det sker for begge Parters vedkommende, var topmaalt efter chinesisisk Model, hvorefter intet af det, der foregaar i Hjertet, maa kunne ses paa Ansigtet. Det var meget interessant og lærerigt at overvære, og hele Opholdet i Port Arthur

Udsigt over Port Arthur fra Tunnelen paa Dairenvejen.

og Dalny var i høj Grad interessant, bl. a. med en Tur ud ad „Strandvejen“ mellem disse to Byer, som Japanerne har anlagt, og som selv vor egen Strandvej næppe nok kan konkurrere med, ialt Fald ikke hvad Tunneler angaar og heller ikke hvad Bredde angaar, for der er to Kørebaner ved Siden af hinanden, en for Automobiler (overtjæret) og en for de gammeldags Køretøjer. Og der er det store Jamato Hotel med japanesiske Haveanlæg oppe paa det flade Tag, levende Billeder og helt

hæderlig europæisk Musik, og der er en mægtig Havne-Ventesals Bygning ude paa Kajen, en Ventesal i to Etager, saa alt „Sjovet“, som Godset forvolder, kan foregaa nedenunder og al Passagertrafikken paa 1. Sal i Højde med de store Skibes fornemste Dæk. Jo, jo, de kommer godt med derude i Østen i alt det kulturelle, skulde vi da ikke søge at give dem vort dyreste Eje, Grundlaget for al vor Kultur.

Det dybeste Minde, jeg har fra China, blev derfor min Deltagelse i et 5 Dages Møde, der i August blev afholdt i Fenghwangch'eng med de fleste af vore chinesiske Medarbejdere, Evangelister, Bibelkvinder, Lærere osv., hvor den Opgave var mig betroet at holde 4 Foredrag over Emnet: „Medarbejdernes indre Liv med Herren“, belyst gennem Kolossenserbrevet, den smukkeste Opgave — synes jeg, — der faldt i min Lod. Missionær Waidtløw var min Tolk, et brydsomt Hverv.

Efter det Møde var der en Uges Sviptur til Takushan nede ved Kysten, hvor vore ældste Missionærer, Bolwigs og Frk. Ellen Nielsen, har nedlagt deres store, trofaste og nidkære Arbejde gennem alle Aarene siden 1895 og 1898 indtil nu.

Og saa tilbage til Fenghwangch'eng til en Synode, som det ikke her er Stedet at komme nærmere ind paa, men fra hvilket jeg kun skal bemærke, at saa vidt er de altsaa komne derovre med Missionsarbejdet, at saadan en Synode kan holdes og det en saadan, der er sammensat af 8 Gange saa mange chinesiske Repræsentanter som danske. Mon ikke dette taler for sig selv?

Og saa gik Turen i Begyndelsen af Oktober til Peking, den dejligste Tid at gæste denne vidunderlige By paa.

Men inden jeg søger at fortælle om Peking, maa jeg forudskikke nogle Ord om mine prægtige Værtsfolk dør, Telegrafbestyrer Münters fra „Store nordiske“. Det var paa Rejsen over Nordsøen, vi traf dem paa Rejsens anden Dag. Baade de og vi var paa Vej fra Danmark til China, men medens vi gik over Amerika, vilde de syd om Asien. Og her i disse faa Timer, da vi saa' hinanden for første Gang, var det, de saa mageløs

gæstfrit indbød os begge til at være deres Gæster, naar vi kom til Peking, for den burde vi se. Kan der tænkes større Gæstfrihed — og Virkeligheden svarede ganske dertil; det blev nogle dejlige Dage og i det skønneste Efteraarsvejr med høj, klar Luft og varmt Vejr uden at være for varmt. Og hvilken By. Mon jeg fejler, naar jeg siger, at det er den interes-

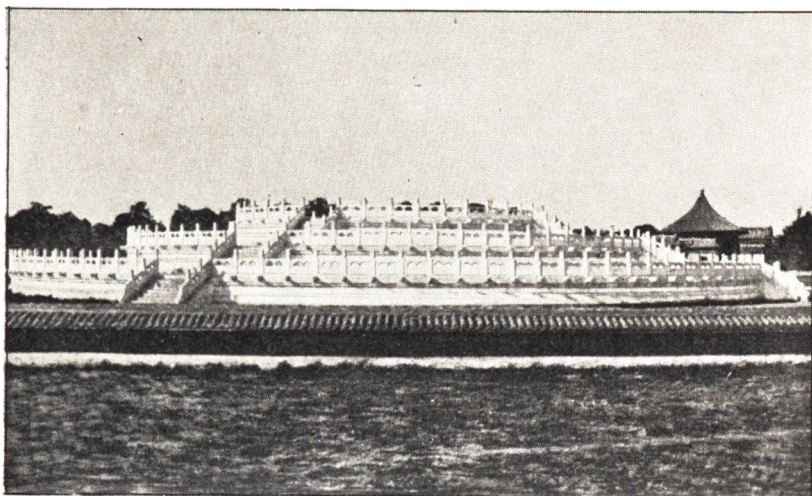

Søjlegang op til Sommerpaladset.

santeste, man kan se, vel at mærke, hvis man har Interesse for China, dette Verdens ældste, talrigste og højst ejendommelige Folk.

Gennem 640 Aar var Peking jo Chinas Hovedstad, og i den Tid faldt baade dets Blomstringstid og dets mest særprægede Tid under Kejser Chien-Lung i 735—96; det er da ikke saa mærkeligt, at vi her i Templerne og Kejserpaladserne har nogle af de ypperste Bygningsværker, chinesisk Kunst har skabt.

Og ganske vist har Europæerne vandaliseret meget for at ramme og straffe China, men alligevel er Peking, eller som Nanking-Regeringen nu vil, den skal kaldes, Peipo, en vidunderlig By. Alene det nyopførte Sommerpalads, som Enkekejserinden skabte for de 25 Millioner, der egentlig var bestemt til et stort Krigsskib, er en stor Seværdighed, som maaske ét eneste Billede kan give en svag Forestilling om. Eller Himlens Alter

Himlens Alter.

og Tempel, disse skønne Marmorbygninger med alt det, der knytter sig dertil, hvor ingen Afgud skæmmer, hvor Kejseren som Folkets Ypperstepræst én Gang aarlig paa Aarets korteste og mørkeste Dag bragte et blodigt Offer for egne og Folkets Synder til Himlens Gud, ganske som Jøderne fordem paa den store Forsoningsdag, og ligesom de efter forudgaaende Faste og Bøn,*) men ogsaa under Aarets største Pragt-Udfoldelse

*) Om det er et Laan fra Jøderne, er dog maaske tvivlsomt; allerede 2000 Aar før Kristus var der en chinesisisk Kejsers, som drog ud i Bjergene og bragte lignende Ofre.

med en Procession af Kejseren og det fornemste tretusindtallige Følge, der kunde præsteres, og som drog ud fra Kejserpaladsets forbudt By gennem en ganske bestemt Port, der kun benyttedes den ene Gang om Aaret, en Port, som derfor nu har været stænget, siden Kejserdømmet i 1911—12 afskaffedes for at afløses af det famlende Forsøg, de nu har paa en „Re-

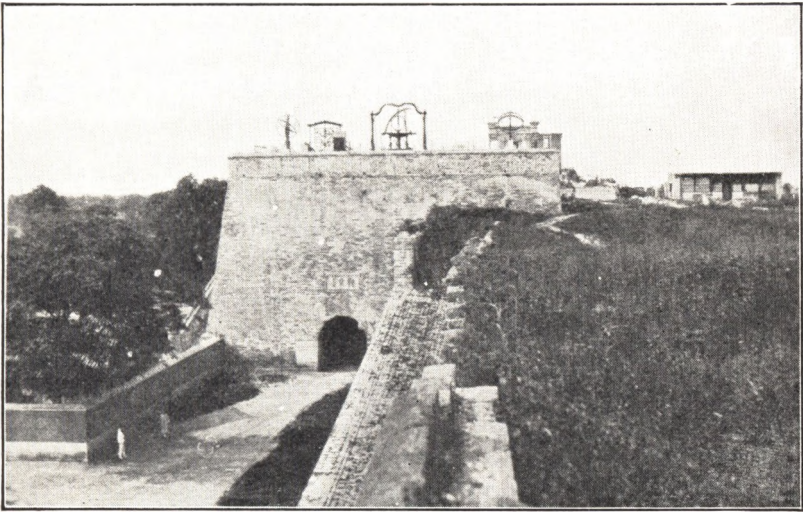
Himlens Tempel.

publik“ uden Parlament, uden en Vælgerbefolkning, men med desto flere Generaler, der strides om Magten.

Alt dette viste mine kære Værtsfolk mig jo, Vinter- og Sommerpaladset, det astronomiske Taarn med alt det, Ty-skerne efter Bokseroprøret bortførte derfra, men nu atter har afleveret til Observatorie-Taarnet i Kredsen af Tartarbyens 4 Mil lange Bymur.

Og jeg besøgte Markedet, Konfucius' Tempel, Stedet hvor de forfærdelige Eksaminer afholdtes i Cellerne, de blev lukket inde i. Vi (5: Missionær Carl Rasmussen og jeg) over-

værede en Gudstjeneste i Lama-Templet; den eneste heden-
ske „Gudstjeneste“, jeg overværede i China, hvor Templerne el-
lers var øde og tomme. Men vi to, der overværede denne,
fik ogsaa nok af det; vi sad paa Dørtrinet til Templet og over-
værede det hele fra først til sidst, og hvordan skal jeg dog
beskrive det? Vel et Hundrede af Klosters tre Hundrede

Observatorietaarnet.

Munke celebrerede Tjenesten, baade ældre Mænd og „Abba-
ter“, og iført lange, folderige Dragter, nærmest som vore gam-
meldags Kuskeslag og med en mægtig Klædeshjelm paa Ho-
vedet, mindende stærkt om en Kæmpehanekam.

En enkelt knælede lige midt for Alteret, men i stor Af-
stand fra dette, hvorimod alle de andre tog Plads paa begge
Sider af en Midtergang, der førte op til Alteret nærmere end
den knælende og paa Bænke langs Gangen, Bænke med lave
Borde foran. Den knælende havde et Lys, ved hvilket andre
Lys tændtes og bragtes bort, og alle de andre tog baade Hoved-

smykkerne og Kapperne af og paa vekselvis, og saa var der en Art Messe, eller hvad var det? En af de ældste, der sad nærmest Alteret, istemte noget, der lød ganske som „Aleluja, aleluja“ osv. i étvæk med den dybeste Gutturallyd tænkes kan, og alle de andre stemte i med uafbrudt vel i en 4—5 Minutter, saa vekslede det med et andet Ord, og saadan igen nogle Gange, utvivlsomt en Tilbedelse, maaske Gudens Navn eller Navne, men under alt dette, hvor den knælende var ene

Lamapræster paa Vej ind i Lamatemplet.

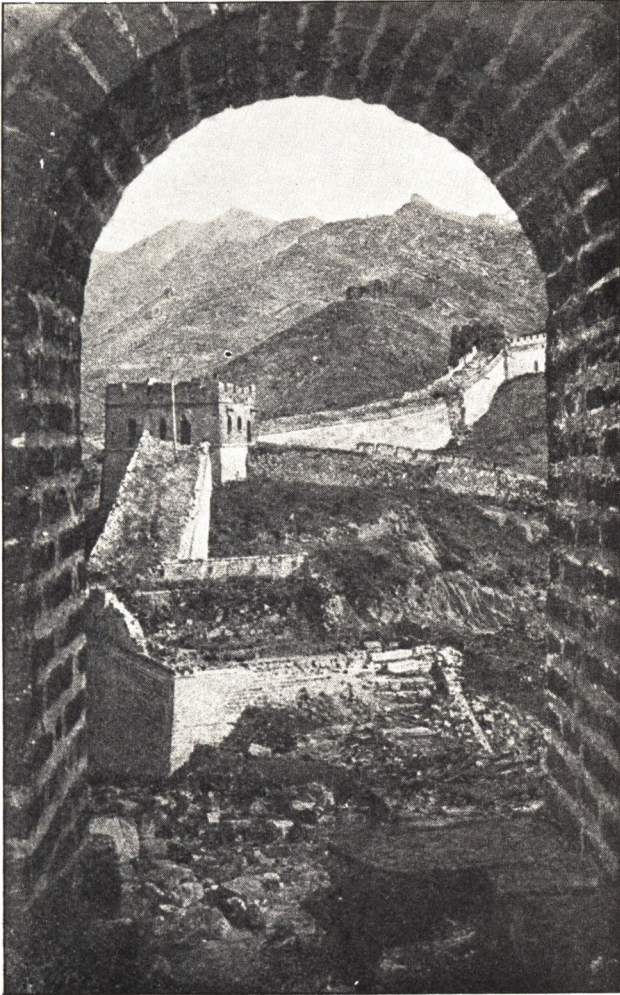
om denne Stilling, næsegrus, viste alle de unge halvvoxne „Abbater“ den største Mangel paa Andagt, jeg kunde tænke mig; de gjorde Løjer indbyrdes, omtrent som vore Skoledrenge, naar Læreren er optaget andensteds. Nogen Menighed var der ikke, Missionær Carl Rasmussen og jeg var de eneste Tilhørere, og efter Tjenesten kom en af Munkene hen til os og tilbød os — lidt fordækt — nogle

af Templets Helligdomme, en Bedeskralde m. v., som jeg dog ikke erhvervede, fordi han kimsede af mit Bud. Klostret er i stor Vanry for sin Moral. Og dette er ét af de fornemste i Landet. Mon ikke de trænger til Kristus!

Og vi var fra Peking ude ved den største Klokke — saavidt jeg da ved — som Verden ejer,*) og ved den store Mur, dette Vidunder, som de begyndte at bygge paa omtrent ved Kristi Fødsel, og som dækker hele den lange Nordgrænse.

Jo vist, man kan ikke være i Peking uden at beundre Chineserne. Men jeg saa ogsaa andre Ting, jeg maatte beundre, jeg saa det vidunderlige Hospital, som Rockefeller har byg-

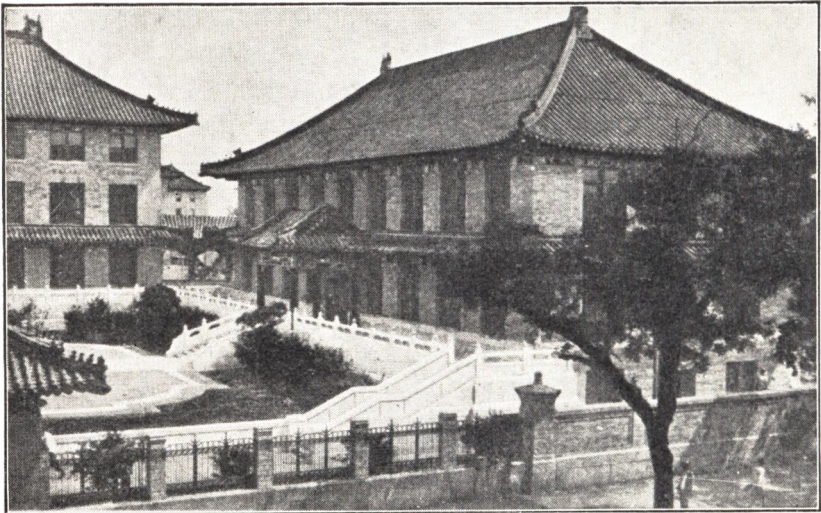
*) Den siges at veje ca. 25 ts. er 11' høj og 34' i Omkreds.

Den store Mur, set fra et af Taarnene.

get og udstyret med enhver Finesse, ethvert Raffinement, moderne Hospitaler byder paa, og saa var jeg med to danske Ingeniører, Gernow og Prof. Lund ude at se det vældige Uni-

versitet, de var i Færd med at bygge for amerikanske Penge. Det er beregnet for ca. 2000 Studenter,*) men kan udvides til 8000 Studenter, og vel at mærke, drejer det sig ikke blot om Auditorier o. desl., men ogsaa om Spise- og Opholdsstuer, Sovesale og alt, hvad det medfører, samt en stor Kirke. Da jeg havde set alt dette, udtalte jeg til Ingeniør G, at jeg syntes, at alt

Rochefeller-Hospitalet i Peking.

dette maatte tale til Chineserne og gøre dem venligtsindede og taknemmelige overfor Udlændingene, der gav dem alt dette, men hertil svarede Ingeniøren, at saadan virkede dette ikke, tværtimod. For de sagde, at Amerikanerne vidste nok, hvad de gjorde, de søgte at kultivere Østen for derved at skabe Forbrugere af alt det, de ønskede at udføre, det kunde man jo se f. Eks. paa det store amerikanske Tobaks-Selskab, der reklamerer hele Landet over med deres Cigaretter, lærte Chi-

*) Universitetet er siden da aabnet med ca. 1000 mandlige og ca. 1000 kvindelige Studenter, alt for amerikansk Regning.

neserne at ryge Cigaretter og saa reklamerede i deres Aarsberetninger med deres store Gaver til Missionsforetagender som ovennævnte. — Det var vist godt, at Paulus var Teltmager og ikke Cigaretfabrikant, og hvor gælder det dog om at have rene Hænder i den Gerning.

Alt dette og meget andet fik jeg at se og opleve i de 14 Dage, mine kære Værtsfolk beredte mig, og hvor var alle de andre danske dér venlige og gæstfrie imod mig, vor danske Gesandt indbefattet.

Og saa synes jeg, at vi skal have et lille Kryderi tilsidst. Fru Münster og jeg besøgte Vinterpaladset og blev dér færget over en stor kunstig Sø; da vi saa gik ned i Færgebauuden, hørte Fru Münster den ene af Færgemændene sige til den anden: „Hvad tror du, *han* spiser?“ — det var, som Emil Jensen ganske rigtig havde spaaet, min Alder og gode Foderstand han honorerede.

Paa Hjemvejen besøgte jeg i Tientsin vore Landsmænd, Ingeniør Müllers, der er ansat ved Flodreguleringen, og traf en anden Landsmand, Ingeniør, Konsul Holmberg, som har bygget deres Vandværk og nyder en særlig stor Respekt, som han lagde Grunden til engang, da han reddede Byen for en Oversvømmelse, han kunde forudsige, efter hvad han havde set af Regn oppe i Bjergene, og som han fik afværget. Fra Tientsin gik Vejen hjem med en japanesisk Damper tilbage til Dalny, og undervejs oplevede vi en lille Taifun, eller hvad det nu var, en stærk, pludselig Storm ude paa det Gule Hav, der tumlede gevaldig med Damperen, saa en stor, heldigvis tom Vandkande kom susende ned til mig i min Køje om Natten, en anden, fuld Kande og min Kuffert væltede, og jeg maatte prøve at tørne ud med det Resultat, at jeg fandt mig selv siddende paa Gulvet i den lille én Mands Dækskahyt, slingrende over mod Døren, der sprang op, og dér sad jeg da en Meter eller saa fra Rælingen og fra det Gule Hav med samt dets Hajer og Bølger. Det var nu ikke *saa* morsomt; men hvor

skønnede jeg da paa Chinesernes høje Dørtrin og paa, at jeg blev paa den rigtige Side af det. Det var forresten ogsaa en løjelig Ting i det Skib, at jeg ikke kunde tale ét Ord med en eneste, ikke engang Kaptajnen talte andet end Japanesisk eller Chinesisk, ellers var Skibet forresten meget godt, og vi naaede da ogsaa velbeholdne Dalny i Magsvejrs med 6 Timers Forsinkelse paa denne Rejse, der ellers tager godt og vel et Døgn. Det var naadig sluppet.

Og saa hastede det mod Afslutningen af Besøget paa den kære Missionsmark; endnu var jeg paa Afskedsbesøg rundt om paa Stationerne, oppe i Harbin længst mod Nord, og til Indvielsesfest af Kvindebibelskolen i Fenghwangch'eng.

Harbin er ligesom Dalny en Frugt af hele den moderne Trafik, der skyldes Bane- og Havneanlægene i Manchuriet, og de er begge opstaaede i de sidste 30 Aar og rummer godt 300,000 Mennesker, men medens Dalny er præget af, at den er anlagt efter én af Russerne planlagt og paabegyndt Byplan, og opvokset under Japanernes Sans for Orden og Renlighed, er Harbin især præget af det kosmopolitiske og det vilde Jag, der har været i dens hurtige Vækst. Dalnys hele Gadeanlæg er mønstergyldigt, men Harbins Gader har, ligesom i saa mange Opkomlingsbyer i Amerika, gennem den første Menneskealder været ikke saa lidt Stedbørn, og først nu indhentes det forsømte, hvad de vanskelige Jordbundsforhold og det haarde Klima gør desto nødvendiggere. Ogsaa i anden Henseende har Harbin vanskeligere Forhold end Dalny, nemlig overfor vort Missionsarbejde dør. I en lang Aarrække kronedes Arbejdet med det største Held; ja der var endog en særlig Velsignelse over dette Arbejde, der lededes af Missionær Chr. Madsen, og især glædede vi os alle over, at mange af Byens førende Købmænd og andre Forretningsdrivende, intelligente og selvstændige Mænd, med Varme sluttede sig til Menigheden. Med Bistand her hjemmefra fik de i 1924 indviet en stor Kirke med 1000 Siddepladser og store Mødelokaler i Kryp-

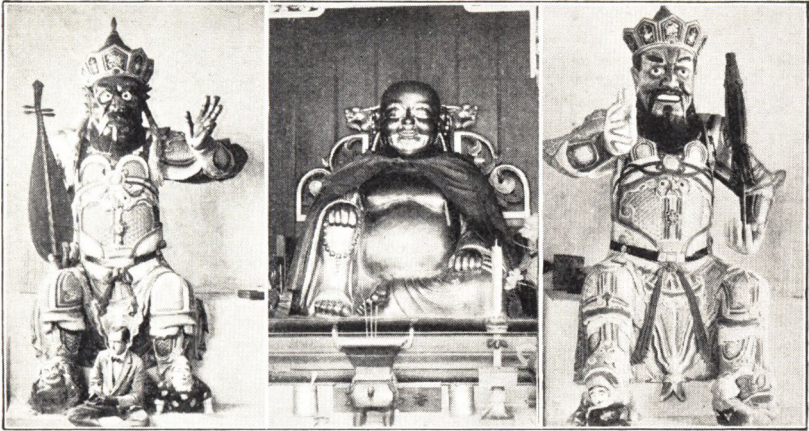
ten under Kirken. Men just som dette tegnede allerbedst, fik Nationalismen og al den anden gærende Uro i China Magt over Sindene hos de ledende derude, kraftig hjulpet af Magt-syge og personlige Modsætninger indenfor Menigheden, og denne har derfor i nogle Aar staaet splittet i to Dele, der har meget ondt ved at raabe hinanden op.

Da jeg midt i November 1925 besøgte Harbin, var denne Splittelse dog endnu ikke kommen til Udbrud, ja ingen kunde i Virkeligheden ane, at det skulde gaa saa galt, selv om vi alle vidste, at der var store Modsætninger ogsaa i Stillingen overfor os Danske.

Men hvad mit Besøg angaar, maa jeg sige, at den Uge, jeg tilbragte dør, staar særdeles smukt i min Erindring. Jeg kom rejsende sammen med Missionær Madsen en Aftenstund syd-fra i Snevej og fik fra først til sidst den smukkeste Modtagelse, ja allerede paa Banegaarden, hvor baade Danske og nogle af Chineserne i Menighedsraadet tog imod os, lød det nok saa forjættende, at Chineserne mindede om deres Ordsprog: „Sneen er en Ven,“ og derfra fortsatte, at saadan kom ogsaa vi som Venner med Sne. De fulgte med hjem paa Stationen til The og for at aftale, hvordan den Uge, jeg kunde være der, nu bedst kunde udnyttes, og det blev til meget. Der var en fin chinesisisk Middag paa Byens bedste Hotel „Den nye Verden“, og der var Foredrag om Vejvæsen i K. F. U. M.s store Sal med Byens Borgmester, Vejudvalg og Chefredaktøren af Byens Avis som Tilhørere, og Thedrikning bagefter, samt stort Referat næste Dag i Byens Avis, og der var festlig Sammenkomst med Menigheden i Krypten; jeg blev betroet at prædike i den store Kirke til „Højmesse“ over Dagens Tekst, Skattens Mønt, besøgte baade Dreng- og Pigeskolerne samt Handelsskolen, og altsammen fik saa smukt et Forløb, ligesom ogsaa en hel Del private Besøg baade hos chinesiske Kristne og vore Udsendinge og danske Venner dør i Byen, Frk. Schmidt, Sekretær Christensens, vore gamle Venner Dahls og Konsul Jacobsens, hvor

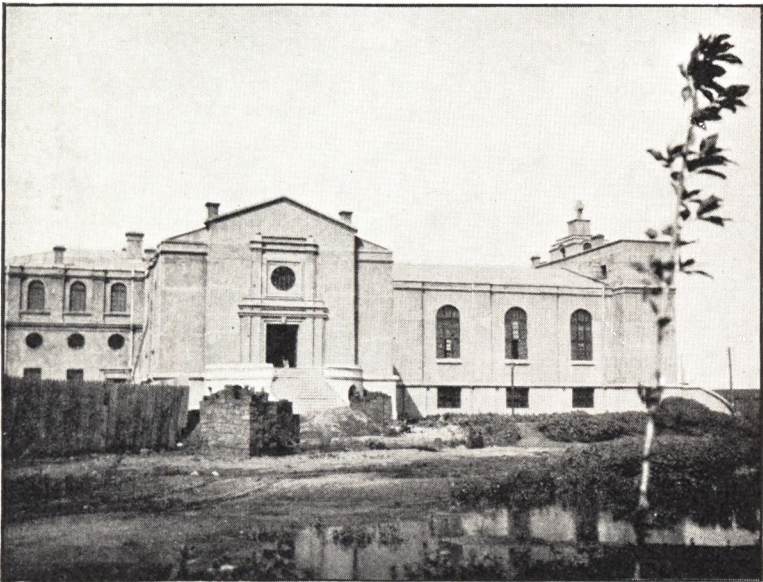
vi nød den dejligste Musik. Intet andet end Tak og atter Tak har jeg for det altsammen, men desto større er Smerten over, hvad der skete Aaret efter. Hvad der ulmede kom dog til Orde ved Sammenkomsten i Krypten. Mødet begyndte programmæssig, men saa kom nogle af Talerne ind paa den ulmende Strid i Menigheden, hvorpaa Mødets Dirigent, den chinesiske Læge Dr. Wei, rejste sig og en Del irriteret sagde: „Hvad er dette for noget; jeg troede vi havde Velkomstmøde for Hr. Winkel, men I gør det til et Diskussionsmøde. Jeg vil da haabe, at alt dette ikke bliver oversat for ham.“ Hvad det dog blev. Men saa rejste Købmand Chao sig og sagde: „Kan vi ikke have Fortrolighed over for vor Moder, hvem kan vi da vise Fortrolighed?“ Og dette greb jeg saa som Lejlighed til at sige, at netop saadan var det, jeg havde opfattet Situationen, og alt det, der var sket i Harbin Menighed, saa' jeg paa som Foraarsstorme. Saadan en Foraarsstorm kunde ødelægge meget hjemme, men aldrig havde vi dog oplevet, at der ikke kom Sommer efter Stormen; det kom der nok ogsaa i Harbin Menighed. Den Udtalelse var de glade for, og da de den sidste Aften fulgte mig til Toget, gav de mig den Hilsen med hjem: „Sig Menigheden hjemme, at hverken kan vi, eller vil vi undvære dens Kærlighed og Støtte.“

Hvor kunde jeg da andet end glæde mig over dette Besøg, især naar saa hertil kom meget andet, saasom et interessant Besøg i Byens nye store buddhistiske Tempel, der blev indviet selv samme Dag som vor store Kirke, saa nu skal det altsaa vise sig, om Fremtiden hører Buddha eller Kristus til. Jeg hidsætter to Billeder, det ene af nogle af Afgudsbillederne i Buddhisttemplet, det andet af Kirken. Naar Regnguden slaar sin Paraply op, bliver det Regn; hvordan Buddhas Fedme forliges med hans Askese, kan kun Chineserne forstaa, og maaske gælder det samme om de Stakler, der trædes under Gudernes Fødder. Det eneste ny, denne nyeste Tempel-Udgave har, er de dæmpede Farver, Guderne er malede med, knap saa grelle

Afgudsbillederne i Budhistemplet.

(Manden, der ses paa Billedet til venstre siddende paa Gudebilledets Sokkel, viser Gudebilledernes Størrelse.)

Kirken i Harbin.

og skrækindgydende som de ældre, og saa Afgudernes enorme Størrelse; stor er de Efesiens Diana! Dog for dem har jeg ingen Frygt, men desto mere for Splid i Menigheden. Derpaa skal alle kende, at I er mine Disciple, at I har indbyrdes Kærlighed.

Af en hel anden Natur var den anden Begivenhed, jeg nævnede, og som jeg vil dvæle lidt ved, Indvielsen af Kvindebibelskolen i Fenghwangch'eng.

Det var Søndag den 8. November, altsaa før Rejsen til Harbin, i dejligt varmt Solskin, saa Festen kunde foregaa i Skolegaarden, og den forløb meget godt, men egentlig er det ikke hverken selve Indvielsen eller Bygningen, jeg vil fortælle lidt om, men om en lille privat Fest, vi havde derude Dagen efter, og om Skolens Elever og Lærerinder, for jeg saa' mig saa glad paa dem. De var saa takkelige, pæne uden at være pyntede, med deres dejlige blaasorte Haar i en stor græsk Knude i Nacken, og de var saa glade og frimodige, og saa stolte af at forevise deres nye Hjem og Kangværelserne, hvor 3—4 af dem delte Værelse. Og hvor var det en Glæde at se, hvordan de havde faaet Smag for at smykke deres Stuer med Billeder og Blomster. Allerede tidligere paa Aaret, medens der endnu byggedes paa Huset, havde det moret mig saa meget at se deres Henrykkelse ved, at Grunden grænsede til en lille Flodarm med klart rindende Vand, den dejligste Vadskeballie, nogen Chineser kunde tænke sig; den elskede de i deres Fritid at side ude i paa nogle Sten og vadske i, og hvor nikkede de saa henrykt til en, naar ogsaa vi kom ned for at se paa Grunden; de var aabenbart i deres Es, ja gik ligefrem paa Jagt efter noget at vadske.

Kom der en af vore Damer i Besøg, stillede de snart hos hende, knixsede for hende og spurgte: „Har De ikke noget, jeg kan vadske for Dem?“

Og nu ved den lille Fest, jeg nævnede, drak vi alle The sammen — ganske svarende til vore hjemlige Kaffefester — og adskillige af os, baade Danske og Chinesere, havde Ordet,

Bibelkvindestationen med Gæster Dagen efter Indvielsen.

især til Tak, og Tak i den skønneste og mest harmoniske og frimodige Aand som en glad Søkendeskare. Ogsaa jeg følte mig tilskyndet dertil og talte til dem om de 3 Ord: Bibel, Kvinde og Skole, for paa Chinesisk hedder det noget ganske anderledes tørt noget; men paa Dansk har hvert af disse Led deres dybe Betydning, som jeg søgte at pege paa. Jeg tror, de forstod mig, for vi blev saa gode Venner, og da jeg derfor nogle Uger senere passerede Fenghwangch'eng for sidste Gang med et Iltog, der kun standsede 1 Minut eller 2, havde jeg strenge Ordre til at komme ud paa Perronen, for de vilde alle ned og sige Farvel til mig, endda der er et godt Stykke Vej fra Skolen til Stationen. Og virkelig var de der alle, om end ved den gale Ende af Perronen, men saa kom de løbende og saa' alle saa kære ud; glade Hilsner veksledes og tolkedes.

og saa kørte Toget, men de løb med vinkende til Farvel — to fornøjelige Oplevelser!

De løb, det skulde deres Mødre nok have ladet være med, hvor var det dejligt at se dem løbe. Og de vinkede til Farvel; ogsaa en Oplevelse, for i China kan dette ellers ikke lade sig gøre, dèr betyder den Vinken: Kom hen til mig! og derfor er det uanstændigt at vinke paa aaben Gade.

Men hvor var det da egentlig frydefuldt for mig at se disse kære unge saa frigjorte; de var bleven Mennesker, Kvinder, løste fra de uværdige Kaar, Hedenskabet har tildelt de chinesiske Kvinder; derfor var det, jeg gerne vilde ende med at fortælle om denne kære Flok, disse Kvinder, som med Biblen i Haand kan gaa til deres Søstre, naar de har været i Skole, saadan som Maria var det.

Og saa var det Afskedsfesterne, de kære danske og chinesiske Venner beredte mig Station efter Station, for der var knyttet Baand, Hjertebaand, som deres smukke Afskedsgaver nu daglig minder mig om.

Egentlig havde jeg regnet med at opleve Julefesten i China, den Chineserne saa godt forstaar at fejre med os; men det blev umuligt af Hensyn til Opholdet i Indien, og den 17. Decbr. maatte jeg da i Dalny gaa ombord i det tyske Motorskib „Vaterland“, et Fragtskib med et begrænset Antal Passagerer, og efter at Kristiansen havde holdt en smuk Afskedsandagt for mig og alle de mange kære Venner, danske og chinesiske, der fulgte mig til Skibet, lagde vi fra Land og satte Kursen ud i det Gule Hav ad Indien til, og sammen med den danske Ingeniør Gernow, hans Hustru og tre smaa Børn — Morthensen var jo efter Bestemmelsen rejst hjem allerede i August.

Den første Havn, vi anløb, var Tyskernes fordums Besiddelse, Kiautchou, og der blev vi hængende lidt længe, for 3 af Maskinpersonalet var af det chinesiske Toldvæsen blevet grebne i at indsmugle og sælge Revolvere, og det blev dem en dyr Historie: 3 Aars chinesisk Fængsel. Os tog det 3 Dage, før

de blev erstattede med andre; men de arme Mennesker. Det er ikke saadan at komme for Ribe Ret.

Men medens vi saaledes spildte nogle Rejsedage i den Anledning, havde jeg en Oplevelse, der glædede mig meget. Thi bedst som jeg en af Dagene sad i min Kahyt, bankede det paa Døren, og ind traadte en køn ung, uniformeret Mand og præ-senterede sig som I. Styrmand paa Ø. K.s Motorskib „Afrika“, der laa tæt ved os, og som en af mine gamle Søndagsskole-drengene fra Randersgades S. S. Han havde i Dalny faaet at vide, at jeg var her ombord, og kom nu for at hilse paa mig, og jeg kunde huske ham og hans Søster. Det var et meget kær-komment Besøg; men inden jeg naaede at gøre Gengæld, var „Afrika“ smuttet bort.

Lille Juleaften naaede vi Shanghai, denne store, fornemme Handelsby, som Englænderne har faaet ud af den nøgne Mudderbanke, de erhvervede Ret til ved Freden 1842, og som er bygget paa Pæle ved en Biflod til Jangtse, en Snes km før de forenes. Men Jangtses Dyndvand havde vi mødt længe for-inden, det meste af et Døgn før vi naaede Shanghai.

Vi var i Land, for Shanghai er nok værd at se, og ombord var der ikke alt for hyggeligt, saadan som Skibet blev ladet hele Tiden, vi laa der, fra en hel Flaade af Lægttere og til 5 store Luger ombord; Dampspillene gik, og Ritsch, Ratsch raslede Jernkæderne uafsladelig, om det saa var hele den hellige Julenat, for vi skulde jo se at indvende den tabte Rejsetid.

Lidt Jul syntes jeg dog, jeg skulde have, og saa fandt jeg hen i den tyske Kirke tæt ved Havnen til en Julegudstjeneste, et tændt Juletræ, en tæt fyldt Kirke, Esaias' Juleforjættelser og „Heilige Nacht!“, som de jo synger paa samme Melodi, som vi bruger til „Glade Jul!“ Den spillede de ogsaa ombord, og endda gentagne Gange, og de havde ogsaa tændt et Juletræ (Fyr), men ingen reagerede derfor; saa spillede de op til en Vals, og saa valsede de. Men hvor var jeg da glad ved at kunne trække mig tilbage til min Kahyt, som jeg var ene

om paa hele Rejsen, saa jeg uhindret kunde fordybe mig i vort evigt unge Juleevangelium, mine kæres Breve og „Det kimer nu til Julefest“, men det var jo unægtelig noget fattigt at være ene om at synge den (Gernow var utilpas den Aften). Og saa fik jeg Julepresenter, bl. a. fra Bibelskolen et chinesisisk Ny Testamente, hvor Lærerinderne og alle Eleverne gruppevis havde sendt mig en hel Række dejlige Julehilsner, understregede i Testamentet og kapitelfæstede af Frk. Brostrøm, Skolens fortræffelige Leder. Det var en rig Gave, og Brevene baade hjemme fra og fra China ligesaa, saa det blev trods Ensomheden alligevel en velsignet Juleaften. Men Natten blev unægtelig svær, for det var jo næsten umuligt at sove til det Spektakel, men tilsidst maa jeg dog have sovet, ellers kunde jeg jo ikke være vaagnet Kl. 6 ved en meget vred Chinesers Ordraseri ude paa en af Lægterne udenfor. Jeg havde foretrukket at vaagne til Klokkernes Kimen før Dag i det dunkle. Det var jo ikke videre juleagtigt, men da jeg saa kom op paa Dækket, blev man desto gladere ved at se tre store Skibe smykkede med Dannebrog's røde Fane og det ene endda flagsmykket fra Ræling til Top; det var Store nordiskes to Kabelskibe og „Afrika“, men desværre var det kun de færreste af alle de andre Skibe paa Rheden, der flagede.

Juledags Morgen var Fru Gernow og jeg i Land i Sygebesøg paa det tyske Hospital, hvor Fru Missionær Juhl nylig lykkelig havde overstaaet en Blindtarms Operation, og hvor vi traf Missionær Juhl, saa vi kunde faa en lille god Juleandagt dør i Sygestuen.

Og Kl. 3 Juledag stod saa „Vaterland“ atter ned ad Floden og ud i det østchinesiske Hav paa Vej til Hongkong, som vi naaede den 28. henad Middag i det dejligste Sommervejr og igen forlod allerede samme Dags Aften.

Men hvor havde vi, synes jeg, oplevet meget i de faa Timer. Først en henrivende Indsejling i et helt lille Arkipelag af Klippeøer og mellem et Utal af opankrede Skibe paa Rheden, men blandt dem desværre ogsaa nogle, der saa slemt ræverøde

ud af Rust, fordi de efter Sigende havde ligget opankret dør siden Foraaret, boycottede af Chineserne til Straf for „Shanghai-Affæren“.

Vi kom en hel god Tur i Land, og Hongkong er en smuk og meget særpræget By, bygget som den er paa en lille Klippeø, Victoria; til Hovedgaderne langs Kystlinien er der kun smaat med Plads, derfor er Gaderne bygget saadan, at Fortovene saa at sige er lagt ind i Husrækkerne indenfor Søjlerækker, der bærer Husenes Altaner fra 1. Sal og videre op tilvejs. Og Sidegaderne kryber rask op ad Klippen, mange Steder saadan, at Gaderne her er blevet til Trapper, og flere Steder var Fortovene erobrede af de Handlende, f. Eks. til pragtfulde Blomsterudstillinger o. desl. — meget malerisk. Og vi saa Byens og Øens største Seværdighed, det 2400 Fod høje Bjerg, The peak, til hvis Top en Tovbane med en meget stærk Stigning fører op, saa stærk (jeg skønnede 1: 3), at den giver Anledning til et ejendommeligt optisk Bedrag, nemlig det, at alle de mange Villaer, der er strøet ud over Bjergsiden, ser ud, som havde de Mure ganske ude af Lod med en stærk Hældning ind mod Bjerget. Det virkede saa stærkt paa en tysk Dame, jeg havde til Rejsefælle, at hun maatte dække Øjnene med sine Hænder. Og det var en Skam, for det var et ganske henrivende Syn at se alle disse Villaer mellem Klipperne indrammede af mørkegrønt Løv, Palmer, Bregner og en Mængde blomstrende Træer og Buske. Havde jeg blot været Botaniker, skulde jeg have nævnet Navnene, men paa Afstand saa det ud, som var det mægtige blomstrende Tulipantræer, Bethlehemsstjerner, ildrøde Azaleaer og stærkt røde Rhododendron. Men enten jeg nu fejler heri eller ej, et henrivende Syn var det, og Udsigten deroppe fra ud over Rheden, Øerne og de mange Skibe var jo ligesaa skøn og imponerende.

Vi naaede Peak Hotellet, men vi vandrede og vandrede fra Værelse til Værelse uden at møde en Sjæl, og da vi omsider fik ringet et Menneske op — for vi vilde have The — fik vi

at vide, at det kunde vi ikke faa, de serverede kun for deres Pensionærer, antagelig noget, der ogsaa skrev sig fra Shanghai-Affæren og Boycotten, for da vi lidt senere nede i Byen gik ind i et fint Hotel, der bar det stolte og kendte Navn „Aster House Hotel“, havde vi den samme Oplevelse: ingen Portier, ingen Betjening o. s. v. og fik den samme Besked. Det maa nu slet ikke være saa morsomt med saadan en Boycotting.

Og saa havde Hongkong og forresten ogsaa Shanghai, Singapore og formodentlig alle andre Havnebyer derovre af engelsk Tilsnit, nogle Politibetjente, som jeg var svært charmeret i. Smukke, høje, kraftige Indere med Fuldskæg og Turban, en ærefrygtindgydende Stav og et Læderhylster med en Revolver i. De ledede Færdslen fortræffeligt og saa' i det Hele taget ud til at være Karle for deres Hat, hvis man kan sige saadan om turbanklædte.

Chinesere var der ogsaa overalt i massevis, elskværdige og tiltalende. Ved Aftentide stod vi igen til Søes ad Manilla til i det skønneste Vejr saa varmt, at jeg i mit lette Chinesertøj nød at staa barhovedet ved Rælingen og lade mig blæse igennem af den lette Brise, medens jeg frydede mig over Maanebroen, vi havde faaet de sidste Dage, nu Maanen ikke længere stod helt oppe i Zenith. Herligt, men unægteligt rullede Skibet ikke saa lidt, da det led op ad Dagen og de to næste Dage, indtil vi kom i Læ af Filippinerne, og paa Aarets sidste Dag naaede vi Manilla, hvor vi laa til Nytaarsdag Kl. 18 og for Skibets Vedkommende tilbragte Tiden med uafsladelig Legen: Skibet er ladet med — og dermed følgende Spektakel ligesom i Shanghai, men værre blev det dog Kl. 24, for da hilstes det nye Aar velkommen med Klokkeringning og en Hylekoncert af Dampfløjter, Sirener, Kanonsalut fra alle de Skibe, der laa paa Rheden, og der var mange, og det varede et helt Kvarter. Jeg har ikke hørt Magen siden Vaabenstilstanden i 1918. Naar saa dertil kom en Temperatur meget over Svedepunktet i en hvil-

ketsomhelst Grad af Afklædthed, kan jeg egentlig ikke sige ret meget smukt om „den hvilesøde“ Nat, Aaret begyndte med.

Men Manilla var fuld værd at besøge begge de to Dage, vi laa der. Nytaarsaften var det nok saa interessant at være i Land i Byen og bl. a. inde i en katholsk Kirke, hvor jeg overværede, at de velsignede nogle smaa Børn — nok saa smukt, og saa var Gernows, en Medrejsende, (den svenske Konsul fra Harbin, der mærkeligt nok var en Hollænder) og jeg en ganske dejlig Køretur ret langt inde i Landet, hvor vi blandt andet saa nogle meget morsomme „indfødte“ Huse paa Pæle og med Straatag, og kørte forbi en Mængde forfaldne katholske Kirker fra Spaniernes Tid. Der paa Manilla saa jeg ogsaa de morsomste Kvindeærmer, jeg synes, jeg har truffet paa. Hvis jeg maa driste mig ind paa dette noget ukendte Felt, vilde jeg beskrive dem som en Slags lange Pufærmer, men af Stramej; det saa besynderligt ud, men var jo mageløs luftigt i Heden. En af disse indfødte Kvinder, ikke helt ung og med en stolt, rank og selvbevidst Holdning, rørte mig; hun passede en lille europæisk Pige, hvis Moder skulde rejse med, og fulgte Fruen og Barnet med ombord, hvor hun lige til det sidste Øjeblik trolig og kærlig vandrede frem og tilbage med Barnet, indtil hun med en Overvindelse maatte række Barnet til Moderen og viske Taarerne af Øjnene. Børn bygger Bro ogsaa mellem Øst og Vest.

Saa stod vi igen til Søs ned mod Borneo, men med den gik det, ligesom det gik Moses med det hellige Land: vi saa' kun Borneo. Den 4. Januar ankrede vi ganske tidligt om Morgen i Vindstille paa Rheden et eller andet Sted ret langt fra Kysten, og da vi var vel fortøjede ved et Par Ankere og nogle store Bøjer, fiskede de en lille Bøje op af Vandet med en Kran, og frem kom den yderste Ende af en moderne Sølslange, en saare lang Ledning, der gik helt ind i Land og endte i en anden, højtliggende Ledning med Raolie til Motorskibet, og da Olien var bleven prøvet og fundet god, blev der lukket

op for den, og saa strømede den grønlige Raalie Dagen lang ned i Skibets Tanke, indtil vi henad Kl. 5 havde Motorolie nok og kunde sige Stop, skille Ledningen ad igen og starte for Singapore. Unægtelig ganske fiks! Og næste Dag forfriskedes vi af en dejlig stille, kølig Regn. Hvor man forstaar Orientalernes Fryd over Regnen. Og den hyppigt faldende Regn i Singapore-Egnen er det, der gør Vegetationen her saa yppig som faa andre Steder, og Opholdet der saa behageligt til Trods for, at det kun ligger 1 Grad nord for Ækvator.

Den 6. Januar om Aftenen ankrede vi paa Singapores Rhed, og næste Morgen, straks jeg kom op, fik jeg en Indbydelse fra en elskværdig dansk Dame, Fru Kapt. Martha Petersen f. Munck, der bor i Singapore, med Indbydelse til Lunch for mig og mine danske Medrejsende; hun havde faaet at vide, at vi var ombord, havde forgæves ventet os hele Dagen forud, men sendte nu Brev ombord. Dette var jo overmaade elskværdigt og fristende for mig, men o Ve! vi skulde ikke som haabet ligge der hele Dagen, allerede Kl. 1 skulde vi atter sejle og derfor være ombord Kl. 12; streng Ordre! Afmægtig Gøren Vrøvl, haabløst; vi maatte lystre. Naa, jeg kom dog i Land, fik hurtigst muligt besørget mine Forretninger og saa fat paa et Automobil. Om Chaufføren kendte den Adresse? Jo, det gjorde han. Hvor lang Tid det tog at køre derud? $\frac{1}{2}$ Time, og saa afsted; den dejligste Strandvej af Verden med Villahaver tilhøjre og Havet tilvenstre og en Vegetation, som kun Troperne kan skabe. Og for at gøre Sceneriet fuldkomment for en gammel Vejmand, var det en dejlig overtjæret Vej, vi kørte paa, og vi mødte baade Damptrømler og Tjæremaskiner undervejs, medens vi kørte gennem Palmeskove, Palmealleer og henrivende mægtige Gummitræer. Og virkelig fandt vi Villaen og fik den hjerteligste Modtagelse, endda jeg var alene og kun kunde blive der en lille Timestid. Men den blev brugt godt; jeg saa baade Hus og Have, endda med en dejlig grøn Græsplæne, en stor Sjældenhed i Troperne, og

den dejligste Udsigt over Havet; jeg saa' en lille Baby og blev fotograferet under et Kokostræ sammen med Baby og hendes kulørte Amme, og jeg fik en Kop Kaffe, en ægte Kop dansk Kaffe, saadan som kun Danske laver den, og saa kørte Fruen mig med Baby i sit eget Automobil ind til Byen igen, og vi fik endda Tid til at kigge indenfor i en smuk Kirke af den Type, Church of England altid bygger, og Kl.12 stod jeg i Motorbaaden, der skulde føre os ombord, med en stor Buket i Favnen og vinkede til en glad smilende Dame med Baby i sin Favn. Gernows, der ikke havde været med til alt det, blev heldigvis ganske misundelige. I dejligt stille Vejr gik det saa ned gennem Malakkastrædet og videre ud i det Indiske Ocean, helt igennem en dejlig Sejlads trods 22 Gr. Reamur i Skyggen. Hvor var Søen blaa, hvor var det herligt at begynde hver Morgen med et friskt Saltvandsbad før man klædte sig paa; hvor var det morsomt at se Flyvefiskene i Stimer, forskrækkede over Skibet, de mødte, flyve til Vejrs foran Skibets Bov og derfra sprede sig til Siderne en 100 m eller saa, ikke ulig en Flok Svaler med deres spidse Vinger, lyse Bug og mørke Ryg. Og en Dag ved Solnedgang i diset Luft kom Gernow farende ind til mig i Kahytten med et: „Skynd Dem at komme ud paa Dækket; vi kan se Solprotuberanserne!“ Og virkelig saa vi dem ganske tydelig dør i Horizonten, lige før Solen forsvandt. Det Syn faar man ikke hver Dag.

I majestætisk Ro gik Skibet støt og godt, uden at der øjnedes nogen levende Skabninger ud over Flyvefiskene, og kun en sjælden Gang skimtedes et andet Skib langt ude i Horizonten, og derude fra denne Ensomhed sendte jeg traadløst Telegram til Missionær Heiberg i Madras. Egentlig en vidunderlig Opfindelse. Og Kl.17 den 12. Januar ankrede vi paa Colombos Rhed.

De fleste gik fra Borde; men jeg blev ombord, for at Heiberg kunde træffe mig, *hvis* han kom, og medens jeg saa noget hvileløs vandrede op og ned ad Dækket, var jeg meget i

Beraad med mig selv og benauet overfor det forestaaende Besøg i Indien. Kunde jeg tage imod mere legemligt og aandeligt, kunde jeg opfatte alt det, der nu ventede mig, var det ikke *for* mange Indtryk for en gammel Hjernekeste, og kunde jeg saa gøre det uden at forviske alle de nye Indtryk fra China? Mon jeg egentlig i det hele ønskede, at han kom eller ej? Men saa lød pludselig mit Navn bag mig, og da jeg hastig vendte mig om, stod hans lille tætte Skikkelse dèr, og hvor blev jeg dog glad derved, jo *sandelig* ønskede jeg det, den Glæde gav Svaret paa mine Tvivl, — saa skulde jeg altsaa faa Lov at gæste ogsaa Indien! Han kom jo for at hjælpe mig derind, og hvor var han kær og hjælpsom dermed, og han var ikke det mindste ked af den lange og besværlige Rejse for at hente mig. Og som han var, var siden hen hans kære Hustru og alle de andre.

Hvem der nu kunde male, om end kun med Ord, for Indien var værd at male. „Indien drager,“ sagde Sekretær Nyholm, da han kom hjem fra Indien, og saa' paa en med store, drømmende Øjne, og han har Ret. Men spørges der saa, og det gjorde adskillige, da jeg kom hjem, hvad der saa er bedst, Indien eller China, saa havde jeg dertil aldrig andet Svar end det, som Smaabørn giver, naar de faar det uforstandige Spørgsmaal, hvem de holder mest af, Far eller Mor, for de svarer regelmæssig Ja.

Men for Indiens Vedkommende maa jeg vist for en stor Del samle Indtrykkene uden at tidsfæste dem.

I én Henseende er det ikke muligt andet end at give Inderne Fortrinet, for de er saa smukke baade Mændene og Kvinderne og tilmed saa smukt klædt, ja hvor de dog forstaar at drapere sig med det enkelte Stykke Tøj, de er svøbt ind i. De vilde et Steds derovre have mig til at indrømme, at det var den smukkeste Dragt i hele Verden, og jeg tror, de har Ret; men jeg var da saa forsigtig at reservere mig overfor Superlativet. Især Parserne, jeg traf helt oppe i Bom-

bay, var vidunderlig smukke, saa det var en hel Øjensfryd at se paa dem, og det blev da ogsaa sagt, at de regnes for det smukkeste Folk i Verden. For et ukyndigt Øje, som mit, var der mangen Gang ikke stor Forskel at se paa Mands- og Kvindedragterne, og naar saa Mændene med deres skægløse og fine Ansigtstræk tilmed mange Gange havde halvlængt og udslaaet Haar, kiggede jeg af og til paa dem med et indvendigt Spørgsmaal: Er du et Mandfolk eller et Kvindfolk? Af og til havde de øjensynligt lige vasket Haaret — der er nok jævnlig Vilddyr i Urskovene — og gik nu og tørrede det i Solen, men andre var jo ogsaa turbanklædte, og saadan en Turban, som de snor sig af noget lignende som et vatret Haandklæde, er en meget klædelig Hovedbedækning. Jo, deres Ydre er unægtelig meget tiltalende, og mange af dem er tillige meget lyse af Hudfarve. Da vi et Sted besøgte en af vore indiske Lærere i hans Hjem, slog det mig, at han endog var hvidere end min danske rødmossede Følgesvend, saa jeg ikke kunde dy mig for at sige til ham, at det var vanskeligt for mig at indse, hvorfor jeg maatte sige om os to, at vi var hvide Mænd, men ikke om ham; den Udtalelse var han meget glad for, for der er jo det mærkværdige ved alle de saakaldte farvede, at samtidig med, at de i disse Aar raser imod alle os hvide, har de intet højere Ønske end selv at høre til den hvide Folkerace. Om den ganske lysebrune Teint egentlig ikke er smukkere, ved jeg forresten ikke, jeg synes det næsten.

Naa, det var lidt om, hvordan Inderne ser ud, 3: de „rigtige“ Indere, Højkasten; Pariaerne er jo væsentlig mørkere, langt fattigere klædt, hvis de da overhovedet er klædt, og med langt grovere Ansigtstræk, men ogsaa til dem synes jeg, at man droges.

En anden Ting, der hurtigt falder i Øjnene, er dette, at man nu er kommet til et religiøst Folk. I China kunde vi gaa, ganske som vi vilde, og hvor vi vilde i alle de Templer, jeg var i; vi traf ikke én andagtssøgende og overværede kun den ene

Gudstjeneste i Lamatemplet. Men aldrig saa snart kom vi i Land og til det første Buddhisttempel, vi traf ude i en Landsby paa Ceylon, før vi mødte Modsætningen. Vi vilde træde indenfor — men om Forladelse; vi kunde faa Lov at staa udenfor Jernstængerne, men heller ikke mere, og da vi havde staaet der et Øjeblik, kom der en hel lille Procession af unge Kvinder ind i Templet, som forresten delte deres Interesse ret ligelig mellem Templet og os to udenfor. Og saa mødte vi jo jævnlig Mænd med Afgudsmærket i Panden, saa enhver kunde se, om de var Vishnu- eller Sivadyrkere; det stillede en overfor det Samvittigheds Spørgsmaal, om nu ogsaa de fremmede, der besøgte os, eller ialt Fald dem, der ser lidt mere til os, kan se paa os, hvis vi er, og hvem vi tjener. Men stærkest Indtryk gjorde det, da jeg en Morgen tidlig fra et Jernbanetog saa' en ung Mand bøjet i Andagt for sin Gud. Alt i denne unge Mand, hans hele Holdning, hans Given sig hen ganske upaavirket af Toget tæt ved ham, tolkede hans Andagt straks ved Dagens Frembrud, aabenbart hans første Dagsgerning. Det var betagende at se og saa at betænke Intetheden — i bedste Fald — bag Gudebilledet, han bøjede sig for. Af alt, hvad jeg saa' i Hedningeland, var der næppe noget, der kaldte stærkere end denne bøjede unge Mands Hengivelse i en Morgens Afgudsdyrkelse.

Ceylon er som bekendt et af de smukkeste Steder i Verden, og vi fik da ogsaa et lille Kig ind i al Dejligheden ved en mageløs Køretur ud langs en henrivende Vej fra Colombo til „Mount Lavinia“ ude ved Kysten. Vejen gik gennem en hel Række Landsbyer, og de og hele den yppige Plantevækst gav en nok at beundre og glædes over. Blandt meget andet kom vi ogsaa forbi et stort Banyantræ, et af disse forunderlige Træer, hvis Grene skyder Luftrødder, som fæster sig i Jorden, og saa fra Rødder forvandles til nye Stammer, der selv suger Næring af Jorden og er i Stand til at leve deres eget Liv, selv om Moderstammen falder bort. Hvor mange Stammer det Ba-

nyantræ bestod af, var det mig for vidtløftigt at tælle, men jeg prøvede at skridte Omkredsen af og fandt, at det tog 85 Skridt at gaa udenom Stammerne, og saa fortalte Heiberg endda, at der oppe i Nordindien var ét, hvorunder et helt Regiment kunde slaa Lejr.

Hen mod Aften gik det med en smalsporet Bane nordpaa

Mount Lavinia paa Ceylon, Fru Gernow og to af Børnene.

ad Madras til, to Nætters og en Dags Rejse, og jeg vil ikke just rose de indiske Jernbaner, hverken for Nattelejet, man selv maa sørge for, eller rolig Kørsel — jeg tænkte da med venlige Følelser paa vore hjemlige Rystevogne — ej heller for Renlighed, hverken for Vognenes eller Toiletternes Vedkommende, hvor noget som et Haandklæde, end sige Sæbe, er ukendte Varer; de kan ikke have sligt i Fred. Der fortælles ogsaa morsomme Anekdoter om Toggangen paa Sidebanerne, f. Eks. at de engang holdt meget længe paa en Landstation, og da en af vore Missionærer saa spurgte Toggføreren, hvorfor, svarede denne: „Aa, her er saadan en dejlig Luft!“

Men alle Besværligheder glemtes over den skønne Natur, der jo ganske vist dengang ogsaa var i sin allerfriskeste Farve lige efter Regntiden, og før den svidende Varme tørrer alt ud. Som jeg saa' Sydindien, var det lysegrønne Hovedindtrykket, dejlige lysegrønne Rismarker, men forresten ogsaa Rismarker paa alle andre Stadier lige fra Overrislingen til Høst. Ogsaa Sukkerrørene var de ved at høste, og i det hele er der jo i Indien under gunstige Forhold det mærkelige, at der paa Steder kan høstes indtil 3 Gange aarlig, saa hurtig gaar Væksten og Modningen. Og der var Kaktushegn isprængt med Agaver, adskillige med Blomst, som den i Aar var at se paa Kongens Nytorv, og Palmelunde, hvad jeg jo var belavet paa, men ogsaa langt flere Løvtræer, end jeg havde tænkt mig, og adskillige af dem med mægtige Kroner, saadan som vi herhjemme egentlig kun kender dem fra Dyrehaven. Og hvad Dyreverdenen angaar, saa var der Svaler, men større end vore og knap saa vævre, syntes jeg, hjemlige Krager i Massevis, Papegøjer og Aber, og, morsomt nok, holdt en hel Flok Aber til paa én af Landstationerne, vi kom forbi paa Vejen til Madras. Jeg talte paa én Gang 20 Aber paa Perronen, og de var i høj Grad hjemme dèr, baade paa Stationens og Banevognenes Tage entrede de op og fo'r omkring allevegne med deres fænomenale Klatreevne, parate til at æde Bananer, først Indmaden og saa Skallerne, og da Heiberg saa var læns, hvæssede en gammel arrig Han saa energisk af ham, at han maate holde sig den fra Livet ved at sparke ad den. De holder nok til i en nærliggende Lund, men stiller paa Pladsen, saa saare der kommer et Tog.

Da vi siden hen færdedes en hel Del paa Landevejene, gode, gammeldags Landeveje med Alléer, f. Eks. af Mangotræer eller Tamarintetræer, de dejligste Alléer, som jeg næsten noget Steds har set, var jeg ganske imponeret over disse, og her er det ogsaa, vi møder de nydelige smaa Okser, man glæder sig over, og som stadig er det mest benyttede Trækdyr; her træffer man ogsaa Bøfler, men de er ikke i Kurs, de er Djævelens Ska-

berværk modsat Okserne, som Gud har skabt, og som derfor ogsaa er hellige Dyr. Det er jo ogsaa ganske morsomt at se Aberne spadsere over Vejen og entre op i et af Træerne. Kun sjældent kom jeg gennem Palmealléer, formodentlig fordi de ikke kaster Skygge, hvad man jo nok kan trænge til i Indien. Vejenes Mo-

Indisk Landsby ved Siloam.

dernisering var de ikke begyndt paa, saa det var en artig Støvsky, der rejstes, naar man pr. Auto færdedes omkring i Distrikterne, men bortset herfra, er de Automobiler jo en mageløs Hjælp i Arbejdet. Saa tiltalende de Oksevogne end tager sig ud landskabelig set, saa er det ikke saa lidt af et Torturredskab og i bedste Fald et Instrument, der fortærer Tid, kostbar Tid og afleverer sin Mand i udmattet Stand, hvorimod Motorvognen — der jo altid er aaben — sparer den kostbare Tid og afleverer sin Passager forfrisket af Farten, der virker som den dejligste Brise. Naar derfor visse Missions Theoretikere fordømmer, at Missionæ-

rerne benytter Autoer, fordi deres Levevis derved fjerner sig end mere fra den jævne Inders, saa kan man ligesaa godt forlange af dem, at de skal leve hele deres Liv paa indisk Vis, hvad de umuligt kan, hvis de skal overleve det i mere end nogle faa Aar.

Det er jo ingen Sag at sidde herhjemme og konstruere noget op, men Livet selv er haardhændet, og det indiske Klima er det tilvisse ogsaa. Naar man er der paa den gunstigste Tid af Aaret i 5 Uger, som jeg var det, er det jo ingen Sag, og dog fik selv jeg ved Selvsyn en ganske klar Forstaaelse af, hvor strengt det maa være at arbejde der, især i hele den hede Tid, og det er den længste, og hvor nødvendigt det er, at de maa have store og luftige Værelser, Badeværelser og Verandaer udenom Husene til Værn mod Solen ganske svarende til, at vi maa værne os mod Kulden. Man har jo nok Vinduer, men aldrig Ruder, for man maa bestandig have aabent mindst til to Sider for at faa en frisk Strøm af Luft at aande i.

Den tommetykke Korkhat, de alle maa bære, og deres Angst for, at en Solstraale skulde ramme mit ubedækkede Hoved, var ogsaa Bevis nok for, hvor alvorligt det hele Spørgsmaal er. I Indien er Solen den store, stærke Fjende, der altid ligger paa Lur efter en; de synger aldrig den Salme, der begynder saadan: Den gylden Sol, der hele Verden glæder.

Men det var nok ellers Rejsen til Madras, vi kom fra. Op langs Kysten forbi vor fordums Koloni Trankebar, hvor det trak i Benene, forbi Cuddalore, hvor vi nu har faaet Station, og forbi — ja se der, hvor den Kirke ligger kønt, og saa godt den dog tager sig ud i al sin Enkelhed; det kunde næsten se ud, som var det en af vore egne, og det var vor gamle Bethanien Kirke, og et Par Uger senere blev det mig forundt at forkynde Evangeliet fra dens Prædikestol.

Og saa naaede vi Madras og blev saa kærligt og gæstfrit modtaget paa Stationen i Broadway, hvor Gæstfriheden sætter de skønneste Blomster. De har intet Gæsteværelse, men saa

har de et stort, lidt aflangt Soveværelse, dør sætter de en spansk Væg op, der naar fra Væg til Væg men næppe fra Gulv til Loft, flytter den ene Seng og sætter en Feltseng i dens Sted, saa er der et Sovekammer for de to kære Værtsfolk og et Gæstekammer, som Gæsten gladelig tager i Besiddelse uden at ane, at han har laant det halve Soveværelse og Værtens egen Seng.

Men der er ogsaa andre Gæster. Det er saa pudsigt, naar man kommer hjem lidt sent paa Aftenen, for naar man saa gaar op ad den brede Trappe, der fra Gaden tværs over en Veranda fører enten til Læseværelset bag Verandaen eller, ved den ene Side, til Trappen op til Missionærlejligheden ovenpaa, ser man til sin Forundring hele Verandaen befolket af en Snes Mennesker eller saa, der har taget den i Besiddelse for at tilbringe Natten der. Vi gaar lige forbi en hel lille Familie, Mand og Kone og tre Børn i en lille Klynge liggende paa det haarde Cementgulv i deres daglige Klæder med en af Klyngen til Hovedpude; Manden letter lidt paa sig, da vi stryger lige forbi ham, og nikker nok saa tilfreds til Heiberg: Jo, vi er her allesammen, det er all right; saadan ligger de der Nat efter Nat.

Jeg maatte beundre den Gæstfrihed; men først efterhaanden kunde jeg vænne mig til den, for hvor de dog snakkede den halve Nat, og det kunde man jo ikke blive fri for at høre op i Sovekamret ovenpaa, hvor alle Døre og Vinduer stod vidaabne. Og Kl. 5 meldte det næste Hold Gæster sig: de 100 Krager fra alle Rederne i de store Træer i Haven lige udenfor paa den anden Side Huset. Kra, kra, kra! lød det i en vidunderlig intens Koncert, det var nu deres Maade at hilse den gryende Dag paa. De har i Sandhed ikke glemt Gæstfriheden i det Hus; men lutter Engle var det nu ikke, der nød godt af den.

Madras er en smuk By med brede Gader, store Parker og beplantede Arealer om Husene, saa den indtager et mægtigt Areal, og naar jeg her skal nævne, hvad der mest tog mig,

bliver det Botanisk Have. Om den botanisk set er fremragende, skal jeg lade være usagt, landskabelig kan den vist næppe maale sig med vor egen københavnske, men det, der overvældede mig saa stærkt, var dens Yppighed og Blomsternes og især de blomstrende Buskes Pragt og Skønhed; aldrig før, synes jeg, er jeg i den Grad bleven stemt til at prise Gud som Skaberen, Himlens og Jordens almægtige Skaber. Det var som en Andagt at vandre om mellem alt dette, og Tankerne gik til Paradisets Have, den, som var, og den, som kommer.

Om Søndagen var det festligt at deltage i Gudstjenesten i vor kønne lille hvide Kirke tæt ved Siden af Missionsstationen, ikke fordi jeg forstod ét Ord — det var Pastor Manikam, der prædikede paa Tamulsk — men fordi jeg kunde sidde der midt i Menigheden takkende Gud, fordi det var kære danske Vidner, der havde plantet Evangeliet dør og ordineret den gode Mand, der nu forkyndte Ordet for sine Landsmænd; det var jo netop, som det skulde være, og jeg fik meget ud af den Gudstjeneste.

Og da den saa var sluttet, gik vi og den lille danske Menighed op til Heibergs, hvis store Stue omtrent var ryddet for Bohave, og saa kom det for en Dag, at dette var sket for at huse Menigheden, der tog Plads paa Gulvet i Skræderstilling, medens Heiberg, Fru Heiberg, Fru Berg, Pastor Manikam og jeg fik anvist Plads i nogle Stole langs Midtervæggen; der skulde drikkes The og bydes mig Velkommen, og det gør de jo saa smukt, i Indien som i China, men mest overvældende er det jo unægtelig i Indien, naar den, der byder en Velkommen, slutter med, at der bliver hængt en stor duftende Blomsterkrans om en, medens alle de andre smilende og glade klapper i Hænderne, og der rækkes én en Gave, et eller andet ægte indisk, en Bronze-Vandkrukke eller lign. Den første Tanke er jo Ønsket om at synke i Jorden, man er jo saa uværdig til al den Ære, men eftersom det sker det ene Sted efter det andet, forstaar man det stedse bedre,

at det er en Kærlighedsytring, der ikke gælder Personen men Menigheden, man repræsenterer; det er alle de kære Venner rundt om i Danmark den Hyldest gælder. Det næste blev, at der blev budt mig Citroner i massevis, en særlig fin Opmærksomhed, og saa kom Theen, der endte med, at en stor Bakke med Bethelblade gik omkring, og hvem skildrer min „Rædsel“, da jeg ser Fru Berg forsyne sig med en rigtig god Haandfuld Bethelblade med Tilsætning af lædsket Kalk. „Fru Berg! Hvad vil De dog med det, Fru Berg?“ spurgte jeg forbausset — for det er jo meget værre end en rigtig drøj Sømandsskraa — men fik saa Løsningen: „Det er til Kusken!“ Det var ham velundt.

Næste Dag saa' jeg med megen Glæde vore Skoler, Pigeskolen og Fattigskolen, og om Tirsdagen gik Turen sydpaa til Cuddalore, der ligesom Madras ligger ved Østkysten, og hvor vi bl. a. har en Kvindestation i et gammelt Fort lige ude ved Kysten, og det Fort er navnkundigt, fordi det var dèr, Englænderne første Gang fik Foden indenfor i Indien. Indtil da var det Franskmændene, Portugiserne og Hollænderne, der dominerede, men i 1740 eller deromkring begyndte Englænderne at interessere sig for Indien, og opnaede saa Ret til at bygge et Fort og dertil at lægge saa meget Areal, som bestemtes af deres Kanoners Rækkevidde. Det blev det Fort, og de valgte de længst rækkende Kanoner, de kunde opbyde, men dèr, hvor de Kanoner indledede Englands Vælde, dèr har nu Frk. Ramlau sit Børnehjem og sine søde Børn, som jeg blev saa gode Venner med, fordi jeg gjorde Løjer med dem, da jeg kom, og nogle af dem stimlede sammen om mig; jeg har jo ikke glemt min Ungdoms Høne- og Hane-Færdigheder, og saa lod jeg, som om jeg gemte en klukkende Høne og en galende Hane i min store Hat, som jeg holdt foran Brystet, det morede dem jo kosteligt, og de sagde siden smilende til Frk. Ramlau: „Og *saa* troede han, han kunde bilde os ind, at han havde en Hane i Hatten!“ Jeg synes jo nok, at

det Børnehjem ligger ideelt, og som Englands Herredømme derfra gik ud over Landet, er det jo, ogsaa vi saa gerne vilde, at det, Gud bygger op i Børnene, skulde brede sig.

Cuddalore New Town, hvor Børnehjemmet, Missionsstationen og nu ogsaa baade K. F. U. M.-Arbejdet og vor Bibelskole har til Huse, er præget af en egen Fornemhed; her var det hele den fornemme engelske Administration havde Sæde, før den flyttede til Madras, saa Embedsboligerne blev ledige, og vi kunde erhverve dem eller leje dem for en billig Penge. Men i den indisk prægede Del af Byen, Old Town, er Gaderne snævre og Boligerne smaa og trange; der er unægtelig en Forskel. I Old Town var det betagende at se en af de gamle Kirker fra Ziegenbalgs Tid, hvor saa mange af de gamle Præster fra den dansk-halleske Tid ligger begravede, som de indmurede Mindetavler fortæller det.

Fra Cuddalore gik Rejsen pr. Auto til Emmaus, hvor Missionær Poul Lange og tæt ved Siden heraf Frk. Malthe havde Station og et lille Stykke derfra Frk. Bardenfleth i Schleschs gamle Bangalow, og det blev nogle meget hyggelige Dage blandt de kære Mennesker; det var saa morsomt at se Schleschs straatækte Residens og at mindes hans trofaste Arbejde i de vanskelige Begynderaar og nu selv at bo i det velbyggede Emmaus og se Frk. Malthes Fryd over hendes nye Bolig. Og det var nogle gode Timer, vi havde den ene af Dagene, da vi var samlede med 35 indiske Medarbejdere i „Vasalpadi“, Missionshuset nede ved Siden af Landevejen. Og rart at aflægge Besøg hos Pastor Isak, og især hos vor gamle Veteran, Pastor emeritus Matthæus, og ligesom i ham se tilbage over hele den Udvikling, hans lange trofaste Tjenestetid spænder over, men størst blev Højtiden mig unægtelig, da det forundtes mig om Søndagen at staa paa den Prædikestol, hvorfra han i de mange Aar Søndag efter Søndag har forkyndt Evangeliet og trofast bedt „for det helige Danmark“, at have ham lige nedenfor, og saa selv at

prædike over Ordet om den levende Tro i Sennepskornets Lignelse (Luk.17). Det var jo Arbejdets egen Historie.

Men jeg maatte videre Mandag Morgen; Missionær Joh. Andersen hentede mig selv i sin Auto til Tirukoilur, hvor jeg ogsaa oplevede saa meget godt og interessant, som det var at vente. naar man boede hos Joh. Andersens og fik det

„Menighedsgaden“ i Siloam med Tømrer Davids Hus, Knipleskolen og „den lille Bangalov“.

store, dejlige Hospitals Kompleks at se ved Søster Ingers Side, kunde besøge Frk. Karen Jensen i hendes lille Bangalow og Frk. Wachter i „Dajastalam“ (5 Naadens Hus), det fordums Politikontor, som vi forlængst erhvervede, og hvert Sted fik et levende Indtryk af, hvad alt dette betød. Men desforuden var det saa opmuntrende saa at sige at blive Vidne til Samarbejdets Glæde hos vore Venner, da Joh. Andersen og Søster Inger sent en Aftenstund efter en travl Dag i Automobilet kørte mod Syd for at modtage Dr. Dolmer og Frk. Ox-

holm, der kom hjem fra Orlov i Danmark. Klokken blev 5 den Morgen, inden de naaede Hospitalet, men da de gjorde det, maatte de først en Runde om i Hospitalet, før de gik til Ro efter den Rejse-Nat! Og der var en af de maanedlige Sammenkomster med alle de mange Medarbejdere, hvor jeg hele to Gange blev bekranset og fik Lejlighed til at se en lille Scene, der morede mig saa meget i al sin Jævnhed, for det var ikke andet end en lille gemytlig Drillescene mellem Joh. Andersen og et Par af Medarbejderne, men øjensynlig aabenbarende saadan et godt Samarbejde paa lige Fod mellem Arbejdskammerater; saadan et fornøjeligt Drilleri trives kun mellem gode Venner.

Og saa var jeg til Bryllup. En indisk Læge fra Spedalskshedsasylet, en meget tiltalende Mand, og en ung kristen Kvinde, der blev viet i Kirken dør, halvvejs med indisk Tilsnit. Men siden i Bryllupshuset blev Snittet i mine Øje helvejs indisk med indisk Musik og med, at jeg ligesom de andre fik min Ris og Carry anrettet paa et stort Blad, hvorimod jeg af stor Naade og af Hensyn til mine gamle, stive Ben og Ukyndighed i at bruge Fingrene paa indisk, fik Lov at sidde paa en Stol og at bruge en Ske eller en Gaffel, hvad det nu var. De andre, ogsaa vore danske Venner, maatte jo undvære baade Stol og Spisegrejer; det maa give en dejlig nem Opvask, undtagen hvad Fingrene angaar. Der var af Grene, Blomster og kulørte Lamper indrettet en smuk indisk Sal i Husets Gaard, men desværre blev det Regnvejr, saa vi maatte under Tag, og Regnen tog til hele Natten og næste Dag, ganske mod Sædvane, først Trediedagen klarede det atter op, og dette gav et svært Afbræk i min Rejseplan, for Dagen efter Brylluppet skulde vi have været med Automobilet til Ulundurpet, Virudachalam og Kalakurchi, men det blev der ikke noget af. Vi skulde have kørt Kl. 8, men blev sinkede af Regnen en god halv Times Tid, og det Sinkeri var vort Held. Vi kom nemlig afsted i øsende Regn og kørte langs Floden, der var vokset til en ri-

vende Strøm, der steg og steg, saa den flere Steder naaede ind over Vejen, vi kørte paa og tilsidst spærrede os Vejen fremad, saa vi maatte vende og køre hjem; men var vi kommen dør den halve Time før, havde vi nok kunnet passere dette Sted, men ikke en Sænkning lidt længere fremme, og saa vilde vi være bleven indespærrede mellem to Dalsænkninger paa den nøgne Landevej. Nu blev vi vel hindrede i Turen, men kom dog velbeholdne hjem, og saa fik jeg at se, hvad Regn betyder i Indien. Atter en naadig Førelse at takke for.

Ogsaa den Søndag, der da fulgte, blev en festlig Dag, men ikke just en Hviledag. Allerede Kl. 8½ var der Gudstjeneste i vor gamle Siloam Kirke, hvor det var mig betroet at prædike over, hvor ilde det gaar den, der gemmer sit Talent i Jorden, og hvor det gælder om at købslaa med det, man fik, og Kl. 1½ maatte jeg sige Farvel dør og atter pr. Auto tilbage til Cuddalore, hvor jeg om Aftenen skulde tale til vort styrende Raad derovre, General Council, som det kaldes, og som bestaar af 9 Indere og 7 Danske. Det var ved Raadets Aabningsmøde, jeg skulde tale, og Raadet var derefter samlet til Forhandlinger adskillige Dage i Træk, men især var der én Sag, der optog Sindene, en af disse Domssager om Skyld eller Ikke-skyld, som det var ganske haabløst at faa opklaret til Bunds, og som desværre havde delt snart sagt hele Missionsfolket, Danske og Indere, i to store Lejre, som det gjaldt om at forlige, saa der ikke gik for meget i Stykker, hvad det i høj Grad truede med. I den Sag var jeg blevet gjort til Forligsmægler hjemmefra, men egentlig uofficielt, og den stod som en truende Tordensky paa Horizonten, ja lige fra den første Aften, da jeg modtog Posten paa Ceylons Rhed, og nu trak Skyen op. Vilde det lykkes? Og Sagen var desto vanskeligere, som den formelt set kun angik selve Missionsmarken, og jeg altsaa intet havde med den at gøre. Men Gud var os god, for det lykkedes virkelig først at komme helt fri af den formelle Vanskelighed, og saa at klare det næste Skær, en Frifindelsesdom

grundet paa manglende Bevis, saa det blev forstaaet, at *den* Dom var et skrøbeligt Grundlag, og endelig at faa Hjerterne i Tale til at se Ansvarret og Synden i alt Fald i Uenigheden; saa var Vejen banet for et Forslag, der vedtoges med 14 af de 16 Stemmer; nærmere Enigheden var det paa Forhaand ret umuligt at naa, og det viste sig ogsaa senere, at den Løsning var mulig om end med en Del Besvær. Den Eksplosion, der da truede, blev vi da ialt Fald fri for.

Fra Cuddalore gjorde vi, 5: Frk. Thohte, Frk. Ramlau og jeg, en af de Dage, da Forhandlingerne tillod det, en dejlig Tur til Vridachalam, hvor dengang Frk. Thohte var ganske ene om Arbejdet, og besøgte dør vor yngste Station, der er en udpræget indisk By, ret efter Frk. Thohtes Sind, ligesom det ogsaa var ganske efter hendes Sind, at hun her boede midt inde i Byen i et „indfødt“ Hus, med Bygningens forskellige Fløje aabne ud mod en lille Gaard, hvor Aberne havde ret uhindret Adgang, og det er nogle slemme næsvise Gæster, der undersøger alt muligt og ødelægger meget; men alligevel mente Frk. Thohte, at Gederne var værre, for de spadserede paa Tagene og ødelagde dem. Uhyre indisk! De indiske Geder er nu vist ogsaa i anden Henseende ubehagelige Kammerater, i alt Fald observerede jeg engang i længere Tid en Ged derovre, der mufflede en Papæske i sig, uagtet Æsken laa ikke een Meter fra noget dejlig grønt Græs; havde jeg været Ged, synes jeg, at Græsset havde været at foretrække.

I Vridachalam er Arbejdet siden da øget meget, især ved Amos Lucas' Lægmissionsarbejde. Saadan vokser det derude. Og saa gik det videre til Panruti, hvor vor Haandværker-skole trives saa godt som aldrig før under Missionær Theills gode Ledelse, og hvor de Festligheder, hvormed jeg blev modtaget, var særlig overvældende.

„Ja, i Panruti har de et særligt Tag paa at lave Fest,“ blev der siden sagt, og det passer aabenbart, maaske ogsaa fordi de har 100 unge Haandværkerlærlinge til at hjælpe sig; det er

jo noget for dem, og hvad mig angaar, ja saa overlevede jeg jo al den Ære, de beviste mig, ogsaa en Aftenfest i det frie med en Illumination, saa jeg overrasket spurgte, om det ikke var Tivoli, hvad det dog ikke var, for det var endnu bedre i den milde indiske Nat og i Kredsen af alle disse unge og deres Lærere og Ledere, der gav os indisk Musik og Sang og altfor mange Gaver. Og saa var det endda en endnu dybere Glæde at se dem ved deres Arbejde, Vævning, Snedkeri og Smedning og i det hele at færdes mellem dem og vore kære Værtsfolk; der var saadan en smuk Aand over det altsammen, Glæde, Fred og Forstaaelse, og at de bliver flinke paa deres Hænder, det har jeg Beviser for i de Gaver, de skænkede mig, som de selv har forarbejdet, og som nu er i mine daglige Omgivelser.

To Dage senere maatte jeg dog videre, og det blev en lidt ejendommelig Rejse, fordi jeg skulde passere Pønnej-Floden, som var for dyb for Automobilet; saa maatte vi skifte Køretøj og over i en Oksevogn, hvis Hjul er saa høje, at den bedre kan bunde i det dybe Vand; der sidder man saa paa Bunden af Vognen med Benene lige ud i Verden, og saa gaar det sindigt ud i Floden, Skridt for Skridt, og det spændende er jo saa, om Vandet kommer ind i Vognen, naar vi kommer midt ud i Floden, men det gik, og paa den anden Side holdt Missionær Hoff parat til at køre mig til Tiruvannamalai, til nye Oplevelser i denne Indernes hellige By med det mægtige Tempel, Byen, hvor vi for 54 Aar siden ikke kunde faa en Kvadrat-Alen Jord at købe, saa vi maatte lægge Missionsstationen Saron et godt Stykke Vej udenfor Byen, men hvor vi nu inde i selve Byen har ikke blot en Missionsstation, Karmel, tæt ved Byens Torv, og Karmels Kirke midt for Torvet, men ogsaa alle vore Skoler og vor store Highschool med ca. 400 Elever ialt og vor gode kristne Rektor Jesudasen, og to store Hostel's, det ene for de kristne og det andet for de ikke-kristne Indere. Og hvilken Forskel der er mellem før og nu kom saa stærkt

frem, syntes jeg, da jeg en af de første Dage, jeg var der, fik Besøg af Byens Borgmester, der ønskede at hilse paa mig; han havde selv gaaet i vor Highschool, og han talte bl. a. med mig om, hvor stor Pris han satte paa vor Præst, Vædakan, som han kendte saa godt, fordi han var Næstformand i Byraadet og nylig havde været konstitueret som Borgmester.

Jo, der var noget at glæde sig over og takke for. Og hvor var det festligt, da jeg havde prædiket i Karmels Kirke om Morgen den Søndag, jeg var der, efter Middag at være paa Udflugt til Saron. Da vi undervejs var naaet til Bommen (for de har endnu Vejbomme derovre og maa pænt betale Bompenge), mødtes vi af et festligt Optog, der var draget os i Møde for at modtage os, og saa gik vi til Fods ad Landevejen med Musik og drog i Optog ind i Saron Kirke, hvor der saa blev talt. Og saa blev en Missionsudflugt om Aftenen til en Kasteby, hvor en af vore Evangelister, Mr. Christian, og flere talte, endda den største Oplevelse den Dag. Hvor var det dog egentlig en forunderlig Oplevelse at være med til derude i Landsbyen, hvor Talerne stod frit oppe paa et Jordsmon eller noget andet lidt højere Terræn, en Gyde nedenfor, og jeg og de andre Tilhørere paa den anden Side Gyden; det var næsten helt mørkt, men der maa være skaffet nogen kunstig Belysning, for jeg husker Lysskæret, der faldt paa Taleren og de nærmeste Omgivelser og Tilhørere, og saa husker jeg den mærkelige Virkning, det gjorde, naar der pludselig fra Mørket derudenfor fra venstre dukkede op en Skikkelse, en Mand eller Kvinde med nogle Okser, der for Natten skulde i Hus, og som maatte passere Gyden, vi stod ved. Et Sceneri, der vilde have fængslet enhver.

Dagen derefter var der stort Besøg paa Highschool, Gymnastikopvisning og Thedrikning, og det begyndte med en morsom Præsentation af Børnene fra alle vore Skoler der i Byen anbragt siddende foran Skolen paa Legepladsen saadan, at de dannede et stort D. M. S.

Og saa var der endelig i Tiruvannamalai Besøget i det store Tempel, hvor den aarlige Tempelfest for Siva holdes. Det er jo nogle mægtige Bygninger, der ganske knuser vor beskedne Kirke, hvis det er Stenene om at gøre; men hvor er det ellers utiltalende, det væmmelige, slimede, skidne Vand i de hellige Damme med alt det, det gemmer paa, men som de dog bader sig i, Gudebillederne med Snabelnæse, som er for hellige til, at to saa profane Mennesker som Missionær Hoff og jeg maatte nærme os dem, og saa fortalte Hoff, at Templet ved Aftenstide er Samlingsstedet, hvor alle Byens lærfærdige Kvinder færdes for at finde et Bytte. Da vi forlod Tempelts Udenværker — for andet fik vi ikke Lov at se — passerede vi en gammel Mand, der havde gjort en lille Offerild af nogle Pinde, han havde samlet, og som kravlede paa alle fire ved det lille Baal, velsagtens bedende; han ændsede hverken os eller hvem, der ellers færdedes lige op ad ham. De stakkels Mennesker!

Men ogsaa Besøget dør i Byen maatte have en Ende, og saa gik det tilbage til Madras over Vellore, og Køreturen pr. Auto til Vellore Jernbanestation var forresten ikke saa lidt interessant, tværs igennem to Floder, hvor det var meget spændende, om vi blev stikkende i Floden eller ej, men vi kom da over, den ene Gang takket være nogle gode Hjælpere, vi fik kaldt til for at skyde paa.

I Madras skulde der købes indiske Sager og pakkes baade Kasse og Kufferter, hvad Fru Heiberg hjalp mig saa udmærket med, saa skulde der aflægges en hel Del Besøg og siges Farvel til alle de kære Venner, der kom dertil af den Grund, og den 12. Februar rejste saa Heibergs og jeg til Madanapalle, til Frimodt Møllers, hvor han er Overlæge paa et Tuberkulose-Hospital, der er en Fælles-Institution for en hel Del forskellige Missions Selskaber. Det blev en ganske dejlig Køretur de 81 miles sammen med Frimodt Møller, der selv hentede os det sidste Stykke Vej fra Kalpadi til Madanapalle hele Tiden opad

de Bjergsider, langs hvilke Vejen bugter sig, saa man næsten hele Tiden har den skønneste Udsigt, indtil man naar op paa den lille Højslette, hvorpaa Hospitalet er bygget, og hvor det ligger godt tilvejs, frit og smukt og indkranset af lave Bjerge i ærbødig Afstand paa alle Sider. Stort bedre kunde det vist vanskeligt være, og her har disse to kære Mennesker et taknemmeligt og velsignet Arbejde, og her fik vi nogle dejlige Dage som Afslutning paa hele dette kære Besøg paa vor indiske Missionsmark og hos nogle af vore mange Venner og Vidner derude, et vel kort, men dog meget vellykket Besøg, selv om det mislykkedes at komme til to af Stationerne, og det desværre heller ikke lod sig ordne at komme til Shervaroy. Og én Skuffelse til fik jeg endnu allersidst, for det var planlagt, at jeg skulde besøge Missionær Bjerrums i Bangalore pr. Auto, men da vi skulde have været afsted, nægtede begge de to Biler, der var til Disposition, at starte; det var jeg meget ked af. Og saa fik jeg endda i Stedet en skrækkelig Nat, for saa maatte jeg med en udmærket Rejsefælle, Rev. Barton, i Stedet benytte Jernbane og fik derved paa en Mellemstation, hvor vi skulde skifte Tog, en Ventetid fra Kl. 9 Aften til Kl. 4 Morgen, og det var ingen Spøg. Vi var bleven advarede stærkt mod at tage Plads i Ventesalen, for dèr var Væggetøj, og maatte saa ty ud paa Perronen, og Mr. Barton fik derfor fat paa to amerikanske Lænestole — forresten storartede til det Brug med en praktisk Indretning, saa der kan blive et bekvemt Leje for Benene —, og de Stole fik han halet ud paa Perronen, hvor vi forsaavidt altsaa laa eller sad nok saa godt. Men ak, var der ingen Væggetøj af den gode Grund, at der ingen Vægge var, saa var der til Gengæld Vækketøj; de snakkede, i 3. Klasses Ventesal, ja hvor de dog snakkede, og de rangerede og de spadserede med Lygter lige forbi os, og saa summede Mosci-toerne os om Ørene og faldt an paa deres værgeløse Bytte. Jeg maa sige, at uagtet jeg aldrig har været ude for Væggetøj, tror jeg næsten, at jeg en anden Gang vilde forsøge mig; er

de værre, saa er de i alt Fald slemme. Men de Timer fik da Ende, og det var da godt, for ellers var det nok os, det havde faaet Ende med, og hvor var man dog taknemmelig for det indiske Tog, man ellers ikke just sværmer for. Alting er jo relativt. Og næste Morgen traf jeg saa paa en anden Krydsningsstation sammen med Frk. Mildrød Nielsen, Fru Theill og hendes lille Pige, Johanne, med hvem jeg havde aftalt at følges først til Bombay og derfra til Marseille. Hvor var de kære imod mig, da vi mødtes, og hyggelige og rare at følges med alle tre. De havde ordnet et godt Logi for os i et Missionary Home i Bombay, hvor vi fik et Par Dage, saa vi ogsaa fik den at se, og den var det værd. Vi fik saaledes en ganske dejlig Køretur ud til „Malabar Hill“ ude ved Kysten med en smuk Park og en Strandvej, jeg daarligt nok kunde hamle op med, og som førte ud til noget højst forunderligt noget, men ret uhyggeligt. Der oppe i Bombay var det nemlig, at jeg traf Parserne, de skønne Parsere, jeg nævnede, og disse Parsere er der det mærkelige ved, at deres afdøde ikke maa forurene de fire Elementer, de tilbeder: Ild, Vand, Jord og Luft, derfor maa de hverken begraves eller brændes, men saa har de „de tavse Taarne“, 卐: en Ringmur, hvor Ligene skydes ind gennem en Dør for saa at fortæres af Grippe. Det var underlig uhyggeligt at se alle de Grippe sejle deroppe i Luften, spejdende efter Bytte eller sidde paa Taarnets Mure og vente paa en Begravelse. Vi havde paa den Køretur en Parser til Chauffør, og jeg sad ved Siden af ham; han blev saa tavs, da vi kom derud — det var ikke saa underligt.

Den 19. Februar gik vi og Porto novo Missionæren, Frk. Ane Marie Petersen ombord paa S/S Circasia, ligesom det forrige Skib jeg sejlede med, et Fragtskib med et begrænset Antal Passagerer, men ikke saa lidt mindre, og henad Aften lettede vi saa og stod ud i det Arabiske Hav for Alvor for hjemgaaende, syd om Arabien og op gennem det Røde Hav. Og atter var det en god Rejse med kære Rejsefæller; denne

Gang var det især Morilden, vi beundrede, man kunde næsten ikke blive træt af at staa ved Rælingen om Aftenen og se paa de ideligt skiftende Ildringe; der var ligesom noget magisk ved dem.

Denne Gang maatte jeg dele Kahyt med to andre, men

De tavse Taarne i Bombay.

det gik jo endda, og det uagtet den ene, en yngre Irlænder, egentlig havde ikke saa lidt Lyst til at drille mig saa smaat. Men saa fandt han paa i den stærke Varme, 22 Gr. R. ogsaa om Natten, at tage sin Madras m. v. hver Aften og forlægge Residensen til Dækket, og jeg savnede ham ikke.

Den 25. rundede vi Aden uden at anløbe og var altsaa nu i det Røde Hav, der *var* blaåt, men Frk. Nielsen, der adskillige Gange havde passeret det, fortalte, at hun paa en af disse

Sejladser havde set det rødt, formodentlig farvet af en eller anden Alge eller deslige. Det Røde Hav er berygtet for sin ulidelige Varme, formodentlig fordi Hedeølger fra Ørkenlandet paa begge Sider slaar sammen, men da vi passerede det, var det forholdsvis køligt, saa jeg en Nat endogsaa frøs lidt, det var helt mærkeligt.

Søndag den 28. Febr. naaede vi om Morgenen til „Port Sudan“ paa Afrikas Østkyst, et Sted midt oppe i Rødehavet, og et splinternyt Sted var det med en splinterny Havn og By paa et vidunderlig fladt og øde Sted, det mest øde, jeg nogensinde har set, for man øjnede ikke Træ eller Busk eller deslige noget Sted, saa langt ens Øje rakte, indtil det standsede ved fjerne Bjerge. Jordbunden var ikke Sand eller deslige, men mærkelig klæg og mergelagtig. Vi var i Land det meste af Dagen, oppe i Byen og en Køretur udenom den i den nærmeste Omkreds. Der var sat en Plads af til et Anlæg, og man kan jo ogsaa med lidt god Vilje sige, at der var begyndt paa Anlægget, for Musiktribunen, støbt af Beton, den var der, men ellers ikke et Græsstraa. I det hele var der en uhyre Mængde Beton i den By; det afløstes kun af og til af Koralkalks Brudsten. Men der var elektrisk Lys og et Vandværk, og det var øjensynlig en stor By, der tænktes anlagt, og kom vi der blot nu, endsige ad Aare, har jeg ikke ringeste Tvivl om, at baade Byen er der, og at der grønnes baade Træer og Buske, for de havde Vand, saa rigelig, at det klare Vand løb ud i Havet, og har de blot Vand, skal der nok grønnes en Oase, og hvor maa dog Beboerne dør, længes derefter, for saadan som den var dengang, maatte det være et Forvisningssted. Køreturen var ogsaa overmaade interessant; der var en Araberlejr et lille Stykke udenfor den med Æsler og Kameleer, og disse arme Dyr var tøjrede paa den Maade, at Forbenene var bundet saadan, at de kun kunde gaa paa Knæene, men ikke rejse sig. Det saa' ynkeligt ud, naar Autoen kom saa nær, at de blev skræmmede og paa Knæene og Bagbenene

søgte at flygte, saa vi maatte nærme os dem med stor Forsigtighed.

Og saa selve Araberlejren; hvor saa det fattigt ud, en Indhegning af Rør, og Hytter af Rør, utætte, saa man kunde kigge derigennem. Kaarene er unægtelig noget forskellige her i Verden.

Englænderne ved jo nok, hvad de gør, naar de anlægger den Havn og den By og kalder den Port Sudan; man vil nok høre mere om den i Fremtiden.

Næste Morgen lettede vi igen ad Suez til, men desværre blev den lille Johanne opad Dagen syg, og hen paa Aftenen blev det erklæret for Mæslinger og hun og hendes Moder forvist til „Hospitalet“ dybt nede i Bunden af Skibet, hvor der var alt andet end hyggeligt; det var jo et slemt Skaar i vort gode Fællesskab ombord, og det hjalp saavist ikke, at alle de andre havde stor Fancy, som de kalder det, Maskeradebal. Min Irlænder, der var i Damedragt, vilde med Vold og Magt danse med mig, men *det* gjorde jeg ikke. — Vejret var noget uroligt, saa Damerne blev i Køjerne, ja da vi naaede op langs Sinai-Halvøen, blev det saa koldt, at jeg trak i Vintertøjet. Det var forunderligt at sejle der langs Sinais Kyst og se det Bjerg i det fjerne, hvor Moses stred, og Loven blev givet, den Egn, hvor Guds Israel vandrede i de 40 Aar.

Og saa naaede vi Kanalen, hvor det var helt andre Indtryk, man fik, Beundring for det Storværk den er, og den Velgering den betegner.

Den 4. Marts naaede vi Port Said om Aftenen, og straks derefter begyndte der en Losning af Varer, der varede den ganske Nat og til næste Dags Middag uden Afbrydelse, og i Følge med en Skrigen og Raaben, ja Hysten af alle de Handelsmænd, den By rummer, og de er mange, og vidunderlig paagaende, hvad enten de kom ombord eller kun laa i Baade om Skibet. Men lur dem, man skal ikke sværge paa, at man

har gjort en god Handel, fordi man faar et eller andet for $\frac{1}{4}$ af det, de først forlanger.

Da vi anden Dagen var ved at lette, og saa smaat var kommen i Gang, hagede de sig endnu fast i Skibet med en Baads-hage, saa de fulgte med i deres Baade, hvorfra de blev ved at friste os, især med Tæpper med stærke orientalske Farver og lokkende Mønstre. Jeg stod paa det øverste Dæk og kiggede ned i en af Baadene, hvor en Araber bredte et Vægtæppe eller, hvad det nu kaldes, idet han raabte op til mig: „What's your last price! what's your last price!“ i det uendelige. „One Pound!“ svarede jeg, og aldrig saa snart havde jeg udtalt det, før han slap Tæppet, greb en tynd Line, som han med stor Færdighed hev op til mig, Tæppet pakkedes sammen i en lille Vidiekurv, jeg halede til mig, og Tæppet var mit. Pundsnoten vandrede saa ned til ham i Kurven; det var en morsom Handel, men jeg tænker jo nok, han snød mig alligevel, og det er ham velundt.

Da Sekretær Morthensen $\frac{1}{2}$ Aar tidligere rejste den samme Vej og fulgtes med Missionær Christensens ældste Søn Carl, der skulde hjem, havde de her en lille morsom Oplevelse. De havde været i Land, men Morthensen var blevet træt og vilde ombord, hvorimod Carl Christensen paa Vejen til Skibet blev hængende ved en Araber, der fristede ham med sine Varer. „Aa kom nu, Carl, han snyder dig dog alligevel!“ udbrød saa Morthensen; men hvor blev de saa dog overraskede, da Araberen paa hæderligt Dansk protesterer: „Nej, han snyder ham ikke!“ det var de jo ikke belavede paa; Araberen havde sejlet som Matros og der af danske lært lidt af Sproget; ham traf vi desværre ikke.

Ved Middagstid stod vi Kanalen ud og passerede her den mægtige Statue af Lesseps, der er rejst paa Kanalens yderste nordlige Spids, et værdigt Mindesmærke paa sin rette Plads.

Og saa var vi i Middelhavet, det blaa Middelhav; men det er snavs med de Farver der nede i det Hjørne: Rødehavet

var blaat, men Middelhavet, der jo har Ord for at være saa blaat, var graat og grumset af Nilvandet, og skulde man have en Hilsen fra Nilen, var det ikke just dette, man ønskede sig; i det hele var det Middelhav nu ikke i sit allerbedste Humør, der var baade koldt og stormende, og selv om jeg oplevede den sjældne „Triumf“ at være den søstærke i Rejse-selskabet, saa havde jeg langt foretrukket deres Selskab; de forsvandt nemlig i Køjerne. Og det kølige, ret stormfulde Vejr varede ved lige til vi en Aftenstund kom ind i Messinastrædet, hvor det dog var lyst nok til, at vi kunde se Ætnas Silhouet — det var dog bedre end ingenting. Da vi et Par Dage senere sejlede med Corsika paa den ene og Elba paa den anden Side, gik Tankerne paa Langfart til Napoleon og alt det, der for ham laa mellem de to Øer, ja hvilket Eventyr for ham at opleve. Og som det gik ham med Livets Sejlads, gaar det jo paa en Maade os alle. Vi ved kun to Havne bekendte af Navne, den ene vor Vugge, den anden vor Grav. Man har saa god Tid til at tænke ombord.

Og saa kom Marseille i Sigte, og Fredag den 12. Marts for-tøjede vi ved Havnemolen dør og gik fra Borde, ikke saa lidt bekymrede, fordi dette blev nægtet Fru Theill og Johanne, der dog nu var helt flink igen og forlængst oven Senge. Men lykkeligvis fik de saa, da vi opad Dagen tog derned igen, Lov dertil af den menneskekærlige Kaptajn, der kun tog det Løfte af dem, at de straks vilde rejse videre, og det vilde de hellere end gerne sammen med Frk. Mildrid Nielsen; de længtes alle tre efter Danmark, hvorimod Frk. A. M. Petersen vilde til Nord-Italien først, og jeg vilde lægge Rejsen om ad Paris og blive der nogle Dage; jeg havde ikke været der før. Vi skiltes samme Aften, og saa gik det for mit Vedkommende ad Paris til med et Nattog, der kun havde 1. Klasse, som jeg saa for en Gangs Skyld spenderede paa mig selv, uden dog derved at blive imponeret over Elegancen, og især ikke over, at blive anbragt paa en Madras i hele Kupéens Bredde sammen med et Ægte-

par og med ét Toilet til fælles Brug; det synes jeg nok kunde have været bedre, især i et Luksustog.

Næste Morgen vaagnede vi i Paris, og jeg var saa heldig at finde et helt hæderligt Hotel garnis i Boulevard St. Germain, der var blevet mig anbefalet som det rigtige Sted, hvor man skulde bo.

Jeg havde udspekuleret, at jeg maatte se at faa fat paa én eller anden pæn ung Mand, en K. F. U. M., der besøgte Paris, og som havde været der saa længe, at han kunde agere Cicerone, og som vilde være glad ved at se det hele én Gang til for min Regning, og i det Haab at finde en saadan ung Mand, begav jeg mig sporenstregs til vor danske Præst, Pastor Arnberg, hvor jeg fik den kærligste Modtagelse baade af ham og hans Frue; men saadan en ung Mand havde han virkelig ikke, hvorimod han selv vilde hjælpe mig alt det, han kunde, og bedre kunde jeg jo ikke ønske mig det, for hvor var de kære Mennesker dog hjælpsomme og elskværdige imod mig, kun blues jeg, naar jeg tænker paa alt det, jeg tog imod. Men takket være dem, fik jeg 10 Pariserdage, som jeg var meget glad for, og i hvilke de er indvævede, ja egentlig fra først til sidst. Alverden kender jo imidlertid Paris, saa det er overflødigt at fortælle om, hvad jeg saa' og tænkte dèr i denne store Verdensby med alt, hvad den rummer af Kunstskatte og Herligheder, og det desto mere, som jeg vel næppe saa' det i det rette Lys.

Der var noget afdæmpet over Pariserne, Matheden efter Sejren, der vandtes saa dyrt, at den knugede dem, og hvad mig angaar, var maaske ogsaa jeg noget mæt af Indtryk efter et Aars Rejseliv, men en dejlig By er det selvfølgelig. Lidt kold, vel meget „anlagt“ med sine meget brede Avenuer; man kan ogsaa faa for meget af det gode. Det er saa velgørende, naar man kan se, at en By er groet, at den fortæller Byens Historie, en Udvikling og vel at mærke ikke af den Slags, der begynder med at viske det altsammen ud, som man gør det med Kridttegninger paa en sort Tavle; det er der saa

meget af i Paris, og sommetider kan jeg blive ganske angst og bange for, at vore Byplanfolk skal glemme det Hensyn og bare mase paa med brede, lige, kedelige Gader og Veje. Der er en gylden Middelvej mellem Naturfrednings Hysteri og moderne Vejteknik, og det er snart lige galt, hvilken af disse to Grøfter man falder i.

Nede ved Seinen er der saa smukt, den kunde Napoleon den Tredie ikke rette ud.

Og saa skal jeg kun fortælle om en eneste lille Oplevelse. De danske Sygeplejersker er saa udmærket velanskrevne dernede, at der er blevet en hel lille Koloni af dem, og i den Anledning har de faaet sig deres eget Hus, og det skulde indvies ved en lille Festlighed den første Søndag, jeg var dernede, en Festlighed, der, meget à propos, overværedes af et halvt hundrede danske Læger, incl. Familie, som paa Vejen til det hellige Land gæstede Paris paa Gennemrejsen, og den Fest fik ogsaa jeg, uværdige, Lov at overvære. Og da vi saa samledes neden for Huset, før Festen begyndte, overraskedes jeg højliggen ved, at en af Lægefruerne nok saa venligt og glad kommer hen til mig med løftede Arme og et: „Ih, men det er jo Amtsvejsinspektør Winkel; De er jo min gamle Søndagsskoleforstander!“ og tænk, ogsaa hende kunde jeg virkelig huske. Det var nu morsomt paa tre saa forskellige Steder af Jorden at træffe gamle Søndagsskolebørn: i Chicago, Kiautchau og Paris. Ogsaa Læge N. C. Schmidt og Frue havde jeg den Fornøjelse at træffe i det Rejse-selskab.

Og saa er der om Hjemrejsen, som jo kun var for en Sviptur at regne, blot det at fortælle, at der indtraf forskellige smaa Uheld, der desto mere fremhævede, hvor fri for Uheld hele den øvrige lange Rejse havde været. Cook „snød mig“ for en Soveplads, der var bestilt flere Dage i Forvejen, men som han ikke kunde skaffe, og saa blev den sidste Soveplads solgt undervejs til en anden Dansker, der var snedigere end jeg; jeg fik Held til at pille en Vandcisterne i et af Toi-

letterne i Stykker, saa alt Vandet strømmede ud, og da jeg lykkelig og vel var kommen ombord i den danske Færge og trængte til en Lur ovenpaa den ret søvnløse Nat, fik jeg af nogle gode danske Venner, jeg traf ombord, anbefalet Soveplads dybest nede i Færgen, hvor der ikke var en Sjæl, og hvor jeg saa fik en saa mageløs Middagssøvn, at Eksprestoget lige var kørt, da jeg naaede op derfra. Jeg maatte jo saa telegrafere, at jeg kom ikke Kl. 19⁰⁵, men først ved Midnat til København; og det var jeg jo ked af, ikke saa meget for min og Fadæsens Skyld, men for deres Skyld, som jeg narrede. Og tænk, saa var der alligevel en hel Del Venner, der vel skuffedes Kl. 19, men kom igen ved Midnatstid for at give mig en festlig Velkomst efter den lange Rejse, der varede 1 Aar og 15 Timer. Det var saa smukt af dem.

Rejsen var endt; jeg var hjemme igen, jeg var blandt Slægt og Venner, beriget ved alt det, jeg havde set og oplevet; jeg havde i det Aar, jeg var borte, ikke mistet en eneste af mine nærmeste, og selv var jeg sund og rask. Der var saavist nok at takke for.

IX. VORT EGET HJEM.

Hvad det er, der tilskynder en til at skrive en Bog som denne, er det maaske ikke saa let fuldtud at gøre Rede for, men i nogen Maade maa det vel sagtens være, fordi man synes, man har levet et rigt Liv og derfor har en almen Trang til at dele Glæden herover med andre, og hvis dette er rigtigt, vilde det jo se underligt ud, om Livets bedste Gave, ens eget Hjem, ganske blev fortiet. Og dog gaar jeg til at skrive om dette med Bæven. „Der er et Dække over alt herligt,“ et Dække, som kun med stor Varsomhed kan løftes lidt, og desuden — —.

Der var engang for adskillige Aar siden en Mand, der var vred paa mig, som skrev til mig: „Kend dig selv!“ Men hvem kender dog sig selv, jeg i alt Fald ikke, og i dette Kapitel er det særlig vanskeligt at opnaa Objektivitet, man er jo hele Tiden med i Legen, og hvem kan dømme i sine egne Sager?

Dog om min Hustru synes jeg, at jeg dømmer med større Frimodighed; thi jeg har aldrig mødt nogen, der havde en anden Dom over hende end den, jeg har, og jeg synes, hun er værd at kende.

Hun var et yndigt Barn med lyse, blaa Øjne, gult kruset Haar og et meget livligt Sind; hun sprang og dansede for et godt Ord. Naar man spurgte hende, hvad hun hed, svarede hun: „Anna, Marie, Hopsasa, Faldera, Bedstemor Anger;“ det „Hopsasa, Faldera“ havde hun hentet sig fra sin Livlighed, og „Bedstemor“ havde hun selv fundet paa at sætte ind, fordi hun ikke kendte Efternavnet Anger uden i den Forbindelse til Forskel fra den anden Bedstemor.

Hendes Fader, Pastor Anger, der ellers kun sjældent lod Følelserne løbe af med sig, tog hende engang i sine Arme og sagde: „Er du en lille Engel, som vi kun faar Lov at beholde en kort Tid?“ De havde mistet 2 Drengene. Og da hun engang stillede sig ligeoverfor en kær Gæst med Hovedet lidt paa Siden og spurgte: „Stulde jeg gi' dig et Nøt (∩: et Kys?“), skal hun have været ret uimodstaaelig.

I sin pure Ungdom i Horslunde legede hun mest med to Drengene, en yngre Broder Eduard (senere Skovrider) og en Slags Plejebroder, Greve Eduard Rewentlow (den senere Kreditforeningsdirektør), der i en ret lang Aarrække var dør i Huset. Hun var en habil Bueskytte og drev det til at blive Skyttekonge ved en Kapskydning; hun gjorde Trapezkunster i et intimt Kostume, elskede at ride, naar

det kunde lade sig gøre, og nøjedes, naar det kneb med de rigtige Heste, med Kæpheste, som hun havde saa trofast en Kærlighed til, at jeg mindes, hvordan hun kunde standse paa en Spadseretur og udbryde: „Se, sikken en dejlig Kæphest, der kunde blive af den Gren.“

Hun var tidligt religiøst grebet; jeg har en gammel Stilebog, hvori hun som halvvoksen har afskrevet sine lønligste Tanker, og der har hun bl. a. afskrevet Verset: „O, Gud ske Lov for Naadens Ord“, og et Afsnit af Thomas à Kempis om Selvbeherskelse, der begynder saaledes: „Ve den, der ikke kan beherske sig selv. Som et Blad i Stormen, som et Skib uden Mast paa det oprørte Hav, som et Halmstraa i Ilden, saaledes er

Anna Marie Anger.

det Menneske, der ikke har Herredømme over sig selv.“ Og dette Ord er aabenbart gaaet dybt i hende, for jeg har kendt faa, der ejede mere Selvbeherskelse og Selvfornægtelse end hun. Hun talte altid om sin Konfirmationsforberedelse med stor Taknemmelighed, og — mærkeligt nok, saa fik hun til sin Konfirmation det samme Ord, som ogsaa jeg fik: „Hvem meget er givet, af den skal ogsaa fordres meget.“

Hun var kun 18 Aar, da vi blev forlovede; men jeg mindes kort før vor Forlovelse ganske tydelig hendes dybe Alvor Dagen før en Familie-Altergang. I hine Dage blev der lagt en ganske anden Vægt end nu paa dette, at berede sig til Altergangen.

Da vi var blevet forlovede, og hendes Billede blev forevist for Hr. Ibsen, sad han lidt og saa paa det, og erklærede saa: „Det takker Pokker ham for!“ Det havde han saavist Ret i, Takken var ganske paa min Side.

I 5½ Aar var vi forlovede, før min Gage steg til det svimlende Beløb af 2400 Kr., saa vi kunde gifte os, men forresten syntes hun, at Forlovelsestiden ikke havde været en eneste Smule for lang, men i det Stykke var vi slet ikke enige, især fordi mine Ferier var meget faa og meget korte. Jeg husker en Ferie, som jeg tog mig den store Frihed paa forventet Efterbevilling at tage fra Skærtorsdag Morgen til 2. Paaskedags Aften og den knusende Røffel, den kostede mig; det var dog kun én eneste Arbejdsdag.

Men vi fik da omsider Bryllup, og vore to første Hjem i Dreslette og Odense er allerede nævned i et tidligere Afsnit af Bogen; saa kom vi til København, først paa Østerbros Dossering og saa paa Østerbrogade i Nærheden af Østbane-gaarden, og det, at vi kom til at bo her paa Østerbro, blev af den største Betydning for hele vort Liv, fordi det førte os ind i St. Jakobs Menighedssamfund med alt det, der siden udviklede sig derfra, og det varede jo kun nogle faa Aar, før de Rødder, vi havde slaaet der, var saa stærke, at en Omplant-

ning noget nær vilde have været en Katastrofe for os. Og dog blev en saadan forsøgt, thi en skønne Dag forlangte den daværende Formand for Amtsraadets Vejudvalg, at jeg skulde flytte ud paa Frederiksberg, hvor han boede, for at han lettere kunde komme ud til mig, naar han vilde tale med mig (maaske hver anden Maaned eller saa). Jeg indvendte herimod, at det var mig, der skulde komme til ham, ikke omvendt, at jeg, før jeg lejede, havde indhentet Amtsraadets Billigelse af, at det var en passende Beliggenhed for Kontor og Bopæl,*) men foreslog ham, at jeg vilde forsyne ham med en Bunke Brevkort med min Adresse paa; han behøvede da kun at skrive sit eget Navn paa Kortet og lægge det i en Brevkasse, saa skulde jeg nok stille hos ham næste Morgen paa den Tid, som jeg vidste passede ham bedst. Men det vilde han ikke, han blev ved sit. Jeg sagde ham da, at vi havde slaaet saa dybe Rødder herude, at det vilde betyde et stort Offer for os, men at jeg selvfølgelig maatte flytte, hvis han udvirkede en Amtsraadsordre derom. Det svarede han ikke direkte paa, men sagde kun, at saa fik jeg ingen Løntillæg (hvad jeg netop dengang ansøgte om), hvortil jeg svarede, at det maatte jeg jo ganske overlade til ham at bestemme. Men der kom ingen Amtsraadsordre, og en lille Lønforbedring fik jeg dog fra 2400 til 3000 Kr., og saa blev vi boende, og det var godt.

Naar jeg nu tænker tilbage paa denne Episode og andet af beslægtet Art, kan jeg jo nok komme til at spørge mig selv, om jeg maaske var for stejl, naar jeg stod paa min Ret, men det hang jo ogsaa sammen med, at det var et underlig koldt og upersonligt Forhold, der herskede mellem Amtsraadet og Amtsvejsinspektøren. Jeg havde altid dengang en underlig Følelse af at være en meget underordnet Person, nærmest taalt og til Besvær, næsten alle Forhandlinger var skriftlige, der blev aldrig holdt Vejudvalgsmøder. „Det vil vi ikke have!“

*) Instruksen foreskrev endda kun, at jeg skulde bo i København eller nærmeste Omegn.

blev der svaret, da jeg bad om et saadant for at faa en hel Del svævende Spørgsmaal afgjort til fælles Tilfredshed, og naar jeg mødte op til Aamtsraads møderne, var det paa eget Initiativ, og kun som Tilhører (de var jo offentlige), men jeg søgte derhen, fordi jeg følte saa stærk en Trang til at kende mit Aamtsraad, saa jeg kunde tjene det bedre. Men saadan vedblev det at være gennem *mange* Aar, indtil jeg, da Etatsraad N. Andersen var blevet Vejudvalgets Formand, en Dag dristede mig til at tale til ham om, hvor pinligt jeg fandt dette Forhold. Saa blev der anvist mig en Plads ved Aamtsraadets Forhandlingsbord ved Siden af Vejudvalgets Formand, og saa kunde jeg deltage i Forhandlingerne om Vejsagerne. Senere hen fik jeg endda anvist Plads ved Siden af Amtmanden, og finere kunde det jo ikke være. Men i mange Aar følte jeg mig saa isoleret i min Embedsgering og i min Strid mod al den gamle Slendrian, jeg ikke kunde finde mig i, og det gør vel nok sin Mand noget stejl, især da Slendrianen, der maatte overvindes, ikke blot stod i Forbindelse med selve Vejvedligeholdelsen, men ogsaa med Vejfreden, der var ret problematisk; der var mange af vore Naboer, der, især naar de byggede — og der blev bygget meget i de Aar — gjorde saa omtrent, hvad de fandt for godt, og det syntes jeg ikke var i sin Orden, men Vejvæsenet *blev* ikke regnet for ret meget i hine Tider; nu er det ganske anderledes. Men selvfølgelig var det ikke lutter Modgang, vi gik ind til, og blandt andet var vi meget glade for at bo paa Dosseringen og ved vor udmærkede Nabo, K. G. Ochsner og hans fortræffelige Hustru, Louise; han var en begavet og alsidig Mand, fuld af Interesser, saa det altid var en stor Glæde at omgaas dem, og vi kom saa godt ud af det med hinanden. Da vi skulde flytte her hen paa Østerbrogade og samtidig fra 2. til 4. Sal og til en større Lejlighed, tegnede og skrev han i Anledning af min Fødselsdag en Sang til Fødselsdagshilsen, som morede os saa meget, at jeg synes, den fortjener at „foreviges“.

Inde i mit Hertes Vinkel
brøder Vennekablinen héd.

Den er ikke svag og spinkel -
den er både høj og bred.

Lorlig højst idag den flammer,
biver ind i Winkels Kammer,
svøvet over Sengeløkken,
dovler der til Winkels Klotken
henved 10 står Øjet op.

#

Hvorfor vil idag den svinge
sig til Winkels Kvitehjem?

Jo - for den vil gjøre brug
en Lykønskningshilsen frem:

"Tidlig fra den lyse Morgens,
herste Gløden, vige Sorgen,
Solen stråle hele Dagen!
Trods de mange Aar på Vagen
ungdomsfriske W.W. må stå."

#

Lives, gir han høje Renter:

Han har Løse, tvende Børn.

Han har Sige, Assisterter -

han kan sagtens tale en Tørn.

Andre går i dårligt Løre,

han kan alleliden kjøre.

Han kan tegne, måle, bygge -

selv hans Trodiken gjør dykke

Hvem der var i hanses Sted!!

#

Dag - skjunt, højt og godt han lever,
vil han immer højre op.

2den Sal er han for snover.

han vil bo på Hüsels Top

Gid han da, når han skal flytte

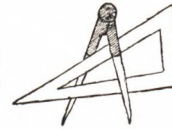
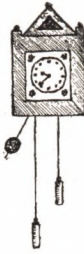
boet fra sin bestredne Klytte

ej sin Høfthed må fortryde

ej det gamle Vennekab bryde

med sin Nabo H. G. O.

#

Naar vi maatte flytte her hen i den større Lejlighed, var det for at kunne huse vore Plejebørn, for dem havde vi gennem en lang Række Aar mange af, mindst 17 i alle Aldre lige fra 6 Aar og helt op i Firserne, idet min Svigermoder boede hos os i sine sidste 6 Leveaar.

Vi begyndte med Plejebørnene, allerede da vi boede i Dre-slette; i det Hjem havde vi 1 Plejebarn, i Odense 2 (en Svo-ger og en Skoledreng), og paa Dosseringen 3, men her hele 13 (for to flyttede med). Vi var barnløse, og saa var min Hu-stru saadan, at det ikke var saa sært, at Slægten gerne vilde betro hende deres Børn, og at disse elskede hende, det gav sig mange smukke Udslag, baade medens hun levede, og især da hun var død.

To af Plejebørnene var mine Brodersønner, der kom herover for at gaa i Metropolitanskolen; de elskede hende. Er Tante hjemme, spurgte de, saa saare der blev lukket op for dem, naar de kom hjem fra Skole, og først naar det var besvaret, kom det næstvigtigste Spørgsmaal, hvad skal vi have til Mid-dag? Engang de blev internerede i min Moders Hjem, fordi jeg havde Diffteritis, var de meget rørende med at aflægge hende stjaalne Besøg, endda de kun kom til Entrédøren, men saa stak de smaa Kærlighedserklæringer ned i Brevkassen.

To andre Brødre, min Hustrus Søstersønner — senere en Søofficer og en Landsdommer — satte ogsaa stor Pris paa hende. Naar hun om Lørdagen spurgte dem, om de ikke vilde besøge nogle af deres Kammerater om Søndagen, spurgte de uvæ-gerlig, om vi var hjemme, og var vi det, kom Svaret altid, at saa blev de hjemme. Og skulde vi saa rigtig glæde dem, saa skulde de have sig en lille Whist med Moster, for en Whist med hende var saa festlig og ejendommelig, hendes Kortspil var ikke som andre Menneskers; om hun tabte eller vandt, var ganske ligegyldigt, blot hun slap helskindet fra S sammenspillet med Makkeren. Vi førte meget omhyggeligt Regnskab, men saa' aldrig 1 Øre paa Spillebordet, saa det kunde de unge Men-

nesker nok faa Raad til. Og hvordan vore Plejebørn elskede hende, ses maaske allerbedst af de Breve, jeg modtog fra dem, da hun var død; jeg skal anføre Brudstykker af Breve fra fire af dem.

En, Landsretsfuldmægtig Holger Winkel, skrev: „Det er aldrig en let Sag at prøve paa at udtrykke sin Tak, naar Gælden er saa stor som den, hvori jeg stod til hende, der nu har lukket sine milde Øjne ... en inderlig Tak til Tante Anna for al den Kærlighed og Godhed, hun har ødslet paa mig og ..., for alt det, hun søgte at nedlægge i os, for det uudslettelige Indtryk af kristen Fromhed, som mødte mig i mine Drengaar i hendes Liv og Personlighed.“

En anden, Sognepræst Bøggild i Struer, skriver: „Ogsaa jeg har saa meget at sige Gud Tak for, hvad jeg mødte, og hvad jeg fik gennem Fru Winkel i den Tid, jeg var i Deres Hjem. Hendes, sjælsrene, elskelige, kærlige og fromme Væsen vil jeg bestandig mindes.“

En tredje, Lægmissionær Ellerbek: „Hvor har hendes Liv beriget mit, hvor gav hun mig mange festlige Stunder; Mindeerne springer som Kildevæld, hvergang jeg tænker paa eders Hjem paa Østerbro og paa Deodata — men hvor meget hun har bidraget til at udforme og ændre hele mit Livssyn, hvor meget af hendes rige og skønne Sjæleliv, der i Aarenes Løb meddelte sig til mig og saaledes blev ét med mig, ja, hvor kan jeg udrede det, men jeg føler mig i en dyb og evig Taknemmelighedsgæld til Fru Winkel.“

Og endelig en fjerde, Fru Rebekka Waidtløw: „Ja, hun var i Sandhed elskelig som faa, og det i Ordets allerbedste og dybeste Betydning. Hvor var hendes Kærlighed stor og uegenlyttig, og hvor var hun stor i sin Kærlighed. Netop derfor er det ogsaa, vi føler os saa fattige, nu hun ikke mere er iblandt os længere ... men saa ogsaa en stor og inderlig *Tak* for alt, hvad Gud gav mig og mine igennem de mange Aar igennem hende.“

Ja, saadan var hun, min elskede Hustru; jeg har kun kendt faa, om overhovedet nogen, der svarede bedre til den Formaning til Hustruerne, som Peter skriver i sit første Brev, hvor han som Smykke anbefaler dem: „Hjertets skjulte Meneske med den sagtmødige og stille Aands uforkrænkelige Prydelse, hvilket er meget kosteligt for Gud.“

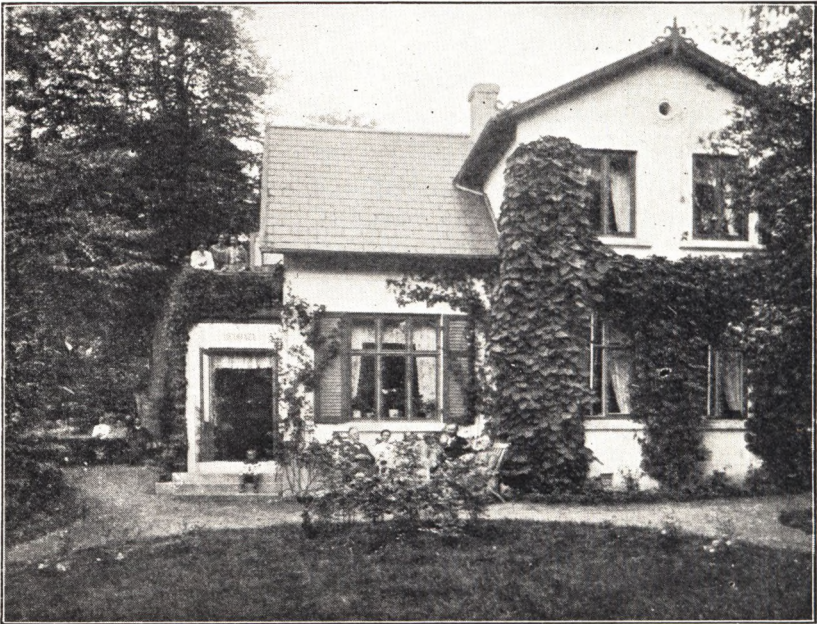
Naar hun var saadan en god Plejemoder, kan det maaske synes underligt, at vi aldrig adopterede nogen; der er jo ulykkeligtstillede Børn nok. Men vi vovede det aldrig, vi syntes, at vi ikke turde tage selv, naar Gud ingen gav os, og ingen lagde hen til os, saa vi forstod, det var ham, der viste Vej, og det Barn, der stod os nærmest, var forøvrigt den, der bragte os de dybeste Sorger, vi nogensinde oplevede. Og, mærkeligt nok, jeg tror egentlig aldrig, at min Hustru sørgede over, at vi var barnløse; naar jeg sagde noget i den Retning, greb hun mig ivrigt i Armen og sagde (med Elkanas Ord til Hanna): „Er jeg ikke bedre end 10 Sønner?“ Og det var hun. Hun var mig saare dyrebar, og dertil en dygtig, nøjsom og sparsommelig Husmoder, og det var ogsaa nødvendigt at spare, for vore Indtægter var den aller længste Tid meget beskedne, og da jeg omsider i 1913 troede, at nu var jeg ved at komme paa en grøn Gren, saa mistede jeg (som jeg mener ganske uden egen Skyld) saa at sige alt, hvad jeg havde arvet, og alt, hvad jeg havde sparet sammen af Ekstrafortjeneste gennem Ekstrarbejde, der blev betroet mig. Saa kunde vi begynde forfra, og det gjorde vi, og i de sidste 3 Aar, før jeg faldt for Aldersgrænsen, blev Lønningskaarene helt gode, og i 1920 blev jeg gjort pensionsberettiget; det var jo en stor Betyggelse for Fremtiden, baade hendes og min, og endda fik jeg den Del af min Løn tilbagebetalt, de havde tilbageholdt til Selvpensionering.

Min Hustru elskede Naturen og havde saa godt af den gode Luft paa Landet, at det i mange Aar var min store Sorg, at jeg ikke evnede at skaffe hende et Landophold i Sommermaanederne, men kun en Sommerferie hos hendes Broder Skov-

rideren, eller hvor det nu var. Men i 1902 var hun saa svag, at jeg daglig maatte sige til mig selv, at nu maatte hun paa Landet den Sommer, hvordan det saa gik, i alt Fald i en lejet Lejlighed. Samtidig tegnede det til, at et særlig stort Ekstraarbejde skulde blive mig betroet, og gennem en hel Række Bøgenheder skete det da, at jeg dristede mig til at købe en lille Villa ude i Skodsborg, som vi kaldte Deodata (Guds Gave), fordi vi syntes, at vi med Rette turde give den dette Navn. Det var nemlig under megen Bæven, vi tog dette Skridt, Frygt ikke blot for, om vi kunde klare Udgifterne, men ogsaa i Usikkerhed om, hvorvidt det var forsvarligt at bruge saa mange Penge til noget saadant som at have to Lejligheder, én til Sommer- og én til Vinterbrug; vi syntes, vi maatte først kunne se, at vi havde „allerhøjeste Tilladelse“ dertil.

Hvor ofte vaagnede jeg dog ikke i den Tid, alt det stod paa, badet i Sved, fordi jeg havde drømt, at jeg havde købt en Villa og nu ikke kunde klare Udgifterne, men næste Aften sad jeg der igen med det samme Regnestykke, fordi min Hustru var gaaet saa træet og bleg til Ro. Og hvor var det betegnende for min Hustrus Følelser, det Udbrud hun kom med, da Afgørelsen var rykket os saa nær paa Livet, at jeg havde forhandlet med den tidligere Ejer om at købe Huset og derefter kom ned til hende: „Du *har* da vel ikke købt den?“ Og det havde jeg ikke, det gjorde jeg først, da Tingene blev lagt saadan til Rette, at vi fandt Hvile i, at vi maatte. Men det fik vi, og hvor var hun da lykkelig, og hvor elskede hun det lille Landsted, hendes „søde lille Have“, som hun passede saa godt, Badene, de lange Spadsereture rundt i hele Egnen, og Luften hun indaandede derude, hele denne Duft af Muld, af Skov og Strand. Naar vi flyttede ind om Efteraaret, og hun havde maset med alt Flytteroderiet, naar Flyttevognen var kørt, og Huset i Orden for Vinteren, og vi to ene tilbage, blev det sidste en Afskedsvandring gennem Skoven helt ned til Klampenborg; hun maatte nyde Skoven til det sidste.

Hun burde have haft Lov til at bo der hele Aaret; men det kunde jeg saa vanskeligt af Hensyn til min Gerning; Kontoret skulde jo passes, og for en stor Del maatte dette ske om Aftenen, i Reglen lige til jeg gik i Seng, for i Dagtimerne

„Deodata“.

skulde jeg saa ofte ud paa Vejene, og alle Bestyrelsesmøder i det kirkelige Arbejde var jo ogsaa om Aftenen.

Men Hjemmet var jo ogsaa mit, og skulde jeg saa med et enkelt Ord for mit Vedkommende karakterisere min Indsats i Hjemmet, maatte det blive ved Ordet Arbejde; jeg arbejdede egentlig altid, men derved, at det vekslede mellem Fri-luftsarbejde og Stuearbejde, og mellem Vejvæsen (eller andet Ingeniørarbejde) og kirkeligt Arbejde, blev det aldrig trættende eller opslidende, og tilmed var der jo i Vejvæsenet baade

en teknisk Side og hele Administrationen, saa det blev aldrig kedeligt; men jeg kan ikke nægte, at der var en Overgang, hvor jeg var blevet lokket ind i alt for mange Bestyrelser og Udvalg, saa mange, at jeg blev led ved mig selv, for jeg syntes, jeg sad altid og bestyrede, og saa gik jeg ud af flere af dem, bl. a. Magdalenehjemmet, Københavns Arbejdshjem og Søndagsskoleudvalget, det gav jo da lidt Luft, og adskilligt Arbejde viste jeg fra mig; vi er lidt slemme her hjemme til at læsse vel rigeligt paa nogle enkelte Mennesker. Men det gik, og takket være mine fortræffelige Medarbejdere ved alt det Ekstra-Ingeniørarbejde, der blev mig betroet, gik det ogsaa med det, og blandt disse Medarbejdere er det mig en Trang at nævne to, som jeg mindes med særlig stor Glæde og Tak: Ingeniørerne Jens Groule og Emil Engel. Jens Groule, dette prægtige, tjentsvillige og forunderligt uselviske Menneske, der sled sig op i sin Uselviskhed, og Engel, min dygtige, samvittighedsfulde og trofaste Hjælper gennem mange Aar, der var den elskværdigste Mand at samarbejde med, man kunde ønske sig. — Jo, det gik altsammen, og det Ingeniørarbejde, der blev mig betroet, var jo en god Støtte for Hjemmet. Og en god Støtte i alt mit Kontorarbejde fik jeg desuden i Frk. Hedvig Larsen (nu Fru Andersen), der i mange Aar var min fortræffelige Kontorassistent, og som — lykkeligvis — ved sin Forlovelse betroede sin Kæreste, at de ikke kunde faa Bryllup, før jeg gik af som Vejinspektør. Jeg havde saa mange gode og kære Hjælpere.

Og naar man saa kunde forfriske sig i Hjemmets Hygge og al min Hustrus uselviske Kærlighed, naar man altid blev modtaget med et Par aabne Arme og et stort glad Smil, hvad bedre kunde man da ønske sig?

Og dog angrer det mig, at jeg ikke fortalte hende det oftere, hvad hun var for mig, at jeg saa ofte sad træt ved hendes Side og nøjedes med den Hvile, det gav at tie sammen og ganske stille faa Sindet stemt harmonisk i hendes Nærhed.

Hvor er det svært at tænke paa al den Kærlighedens Gæld, vi aldrig kan betale.

At det var min Hustru, der især prægede Hjemmet, er da let at forstaa, hendes Omsorg for os alle, hver enkelt Gæst, var saa smuk; om de sad godt, om de ikke trængte til en Pude, en Skammel, et Sjawl, og hun var ens imod alle og altid ens, endda hun egentlig aldrig var rigtig rask, men det plagede hun aldrig sine Medmennesker med. Spurgte de, hvordan hun havde det, fik de altid til Svar: „Jo Tak!“ Men mangan Gang har hun saa ogsaa maattet give blankt op, naar Døren lukkede sig mellem den sidste Gæst og den smilende Værtinde, saa kunde hun ikke mere, knap nok hjælpe sig selv i Seng.

Hvor vidt og hvor meget hendes svigtende Helbred har bidraget til, at vi egentlig aldrig kom ind i det man kalder Selskabslivet, kan jeg ikke afgøre, men mest tror jeg, det var, fordi vi begge følte Ulyst dertil. Denne Selskabelighed, der bestaar i en bestandig Bytten Gaarde; nu skal vi have Hansens til Middag, for sidst var vi hos dem, *kan* jo maaske have en vis Værdi, men den *kan* saa sandelig ogsaa være forskrækkelig tom og udhulende baade for Personligheder og Portemonæer, og vi vilde ikke være med i en saadan, ellers havde der været Lejlighed nok dertil, men vi nøjedes med vore faa ret regelmæssigt tilbagevendende Familiemiddage ved Højtidene og Fødselsdagene, og saa de Fester, det faldt naturligt at fejre, fordi der var aandeligt Indhold i dem. Og dog var det altid et gæstfrit Hjem, vi havde, men Gæsterne var Søndagsskolelærerne, Bibelklassen, Missions- og Bibelkredsen, Sykkredsen og Mandskredsen, og paa Deodata havde vi nogle Gange Helliggørelsesmøder, hvor der da samledes en 60 Mennesker eller flere endda. Men ogsaa mange andre af disse Kredse og Møder var, især oprindelig, ret talrige og oftest med Traktement. Men hvor var det hyggeligt og fornøjeligt baade her og paa Deodata, og selvfølgelig især derude, naar vi drak Kaffe ved tre store Borde under Bøgene og oppe paa Højen, og vi

gerne pr. Mand beregnede to store Kontorkopper med Tilbehør af hjemmebagt Julekage o. desl.

En Særstilling havde „den gamle Bibelkreds“, der oprindeligt stammede fra St. Jakobs Menighedssamfund, hvor langt de fleste af os hørte hjemme: Felix Gade, Bojsens, Wrights, Bry-

Søndagsskolelærerne og Waidtløws paa Skovtur til „Deodata“.

nings, Kapt. Egfeldts, Kapt. Pontoppidans, Fru Koch og hendes Datter og lidt senere Oberstlieutnant Foss'. I denne Kreds har der altid været saadan en god Blanding af selskabelig Omgang og Bibellæsning, den Kreds elsker vi alle, men hvor har vi gennem de mange Aar maattet sige Farvel til mange af dem, og havde vi ikke fundet nye Venner til at fylde de gamles Plads, kunde vi næppe have fortsat.

Blandt vore store Fester mindes jeg med særlig Glæde to Konfirmationsfester for to af vore Plejebørn, Festerne, da

Waidtløw havde faaet sin Eksamen, og da han var blevet ordineret, og da vi havde faaet indviet vor lave Kryptkirke, Esaiaskirken, en dejlig Fest bl. a. med Sjællands Biskop Skat Rørdam, Kirkens Præster, Pastor Friis Hansen og flere andre Notabiliteter til Gæst. Og til Festerne regnede vi det ogsaa i høj Grad, naar det timedes os, at Det danske Missions-selskab holdt sine Bestyrelsesmøder hos os baade her paa Østerbro og ude paa „Deodata“, hvor jeg især mindes et saare betydningsfuldt Møde i 1908, ved hvilket Formanden, Pastor Busch, blev valgt til ogsaa at fungere som Sekretær. Men fremfor dem alle var vort Sølvbryllup en herlig Oplevelse.

Det gaar maaske an at fortælle lidt derom.

Længe forud havde vi drøftet, hvordan vi bedst skulde fejre det, for der var jo to store Vanskeligheder, den meget store Vennekreds, vi syntes vi maatte samle, og dette, at det alligevel ikke maatte blive en Byrde hverken for min kære Hustru eller vor udmærkede Hjælperske, Anna Agger, som dengang var hos os, og som ganske vist kunde overkomme saare meget, men dog ikke alt. I lange Tider var det derfor nærmest vor Tanke at tage en lille Tur til Norditalien, men omsider fandt vi da ud af, at det var og blev en sær Maade at fejre Hjemmets Jubilæum paa, at stikke af fra det og fra alle vore Venner, som gerne vilde fejre Festen med os, netop i Hjemmet. Festen maatte derfor deles, saa alle Kredse kom med, og Maden maatte bringes fra Kongens egen fhv. Mundkok, og Servicet lejes, og se, det gik storartet; men det blev ogsaa til ialt 4 Fester, hvoraf jeg her nævner de to. Festen faldt paa Fastelavns Mandag 1908; men vi begyndte Aftenen forud og i vor lave Kryptkirke, hvor dengang Aksel Brostrøm var Sognepræst; han prædikede — som forresten altid — udmærket og tog os til Alters, sammen med en stor Vennekreds, vor gamle Bibelkreds og alle Søndagsskolens Lærere, og efter Guds-tjenesten fulgtes vi saa herhjem, hvor der var dækket festligt i to Stuer ved Siden af hinanden; jeg tænker næsten til en

36 Stykker eller deromkring, og Festen forhøjedes ved, at Sognepræsten og Marie Jensen, f. Dalgaard, fra China var med; hun med en Lykønskning til „Onkel og Tante“ fra alle vore danske Chinamissionærer og en smuk Gave fra dem, to pragtfulde, broderede Silkevægtavler. Alt gik saa udmærket, og Aftenen sluttede med en Bibelsamtale, en Andagt og „Der er en Vej, som Verden ikke kender“. Men allerede næste Morgen meget tidligt var Søndagsskolelærerne der igen for at vække os med Salme-sang og Orgelspil paa selve Festdagen, og de næste Gæster kom lige tilpas til at komme med til vor Morgenandagt; det var vore kære Venner fra Kredsforbundets Bestyrelse, Pastor Gottschalck-Hansen og Hustru og saa Muremester K. K. Andersen og med Hænderne fulde af Gaver. Og saadan blev det ved hele Dagen med Gaver og Blomster, Telegrammer og Breve. Vi havde dengang i Huset en Dreng, der kaldte os Bedstemor og -Far, og som dengang var 9 Aar. Han var jo ovenud henrykt for det altsammen og i høj Grad interesseret hvergang Dørklokken paany kaldte, men da det led op ad Dagen, og det blev ved, blev det ham dog for meget, saa han sagde: „Ja, *saa rare* synes jeg nu alligevel ikke, I er.“ Det er af Børn og fulde Folk, man skal høre Sandheden, for han havde jo Ret.

Og dog var han selv med blandt Giverne; han havde længe før raadført sig med Anna Agger og udspekuleret, at til et Sølvbryllup maatte Gaven være af Sølv, derfor skulde det være to Sølvtheskeer med Bedstemor og Bedstefar indgraveret i Skeerne. Hvor han fik Pengene fra, kan maaske gennemskues, og at det var ham og Anna A., der købte Skeerne, er saa lige til, men uheldigvis mødte jeg dem paa Trappen, da de kom hjem med dem, og hvor maatte da den store Hemmelighed omhyggelig skjules paa Ryggen, men da hele Festen var overstaaet, syntes han, at det var meget, „at saadan en lille Dreng kunde give saa stor en Gave!“, og om en Sukkertang erklærede han, at saadan en havde han egentlig altid savnet.

Anna Marie Winkel, f. Anger.

Til Middag kom min Hustrus og min Slægt og saa Pastor Busch, et lignende Antal som Aftenen forud, og alt gik saa smukt, kun savnede jeg, at der ikke var en Sang, men Skylden herfor var min egen, dels fordi jeg ingen havde skrevet, men ogsaa fordi, jeg var Skyld i, at én, som min Hustru havde skrevet, ikke blev trykt. Hun viste mig den, men jeg blev flov over, at det sidste Vers gav mig et Hurra, og sagde derfor ingenting, og saa blev den liggende utrykt, men her er den:

LYSE MINDER.

1883 — den 2. Marts — 1908.

Første Vers af: Det er saa yndigt . . .

Mel.: Blomstre som en Rosengaard.

Hjertensglade sang vi saa
 totifem Aar siden.
 Og idag vi sande maa,
 Glæden stjal ej Tiden.
 Gud mod os var saare god,
 Vand til Vin forvandle lod,
 naar vi dertil trængte.

Fyen gemmer Mindet om
 „Hvedebrødets“ Dage
 paa Dreslette-Slottet, som
 sent først fandt sin Mage.
 Morgentur til Skov og Strand,
 Trollie-Ture vidt om Land,
 megen Fryd og Glæde.

Alt for hurtigt, „i en Snup,
 nu forenet bliver
 Assens By med Tommerup“,
 Søren Afsked giver!
 Da vort skønne første Hjem
 med de rige Minders Gem
 vort Farvel vi byder.

Odense er mere tamt,
 dog vi der og finder
 Hjemmets Lykke, Arbejd og
 Venner og Veninder!
 Afskedsfest dog holdes snart,
 alt indpakkes i en Fart,
 Inspektøren rejser!

Ind til Hovedstaden, ak,
 Fruens Taarer rinder!
 Dog hun lærer sige Tak,
 alt som Tiden svinder,
 Vi kom ind til Slægtens Kreds,
 Plejebørn den halve Snes,
 mange Hjertens Venner.

Smykt til Fest nu er vort Hjem,
 Takkesang skal lyde,
 Minderne vi drage frem,
 som kan Hjertet fryde:
 Jakobskirken, D. M. S.,
 Søndagsskolen, Bibelkreds
 og saa Deodata!

Lille skønne Sommerhjem,
 dejligt du staar rede,
 naar Violen titter frem,
 Bøgene sig brede.
 Morgentur til Skov og Strand,
 skønne Ture vidt om Land,
 megen Fryd og Glæde!

„Bedstefar er dejlig“ ja,
 vi med Arthur siger!
 Lad ham faa et Hurra da,
 som fra Hjertet stiger!
 Tak for mandig Daad og Flid,
 Kærlighed og muntert Vid,
 tak for Deodata!

Nu saa længe efter synes jeg nok, det gaar an at lade den trykke, jeg synes endog, jeg ser mig helt glad endog paa det sidste Vers, for det fortæller mig jo det, som jeg altid trænger til paa ny at forvisses om, at hun *holdt* af mig, endda hun kendte mig som ingen anden, for det er jo det uhyggelige ved det Ord, jeg nævnede Side 306: „Kend dig selv!“, at det er saa smerteligt at lære sig selv at kende. Men hun holdt altsaa alligevel af mig, og naar jeg skal mindes alle Guds Velgeringer imod mig, bliver dette nok den største.

Det var saa karakteristisk for hende, hvordan det regelmæssig gik, naar jeg Foraar og Efteraar kom hjem fra en Inspektionstur paa Strandvejen, og i Forbifarten havde hentet hende Blomster fra Deodata, for saa blev altid de fleste og de smukkeste sat ind til mig, hvorimod jeg selvfølgelig vilde have, at de skulde være hos hende, og hendes Bevisførelse i Debatten herom var altid denne: „Ja, men det er jo for at glæde mig, at du giver mig dem, og skal jeg have den fulde Glæde af dem, saa maa jeg have Lov at give dig dem.“

Man har en Fortælling om en Præstekone, der kører hjem fra en Begravelse sammen med sin Mand, og de kører saa tavse, for det var en kær Nabopræst, der havde begravet sin Hustru; men saa bryder hun Tavsheden: „Han talte smukt over hende!“ „Ja, det gjorde han.“ „Vil du tale lige saa smukt om mig, hvis du mister mig?“ „Ja, det *vil* jeg,“ kom det saa med Eftertryk, og saa endte hun Samtalen med at sige: „Aa, sig saa hellere lidt deraf, mens jeg lever.“ Den lille Samtale har Adresse til de fleste af os, men hvad min Hustru angaar, maa jeg sige, at hun var rørende med at vise, hvor glad hun var for Hjemmet: „Tak for idag,“ sagde hun hver Aften til Godnat gennem alle de sidste Aar, og hun kom mig altid i Forkøbet.

Men hun var som alt sagt egentlig aldrig rigtig rask; hun led af Blodmangel og havde ofte Hovedpine og en ulidelig Kvalme, og den sidste Sommer, hun levede, blev det efter-

haanden klart for os, at der maatte gøres noget alvorligt derved. Hun blev saa i Begyndelsen af November indlagt til Observation paa Amtssygehuset ude paa Nyelandsvej, hvor vor Huslæge var Overlæge; men det trak ud og trak ud, Maaneskifte efter Maaneskifte, det blev Jul, og det blev hendes Fødselsdag i Februar, og hun laa der endnu. En Tid lang var hun delvis oppe, ja ude at spadsere en lille Tur daglig, men atter gik det tilbage, saa det vekslede mellem Frygt og Haab.

Ogsaa paa Sygehuset var hun til Velsignelse; Overlæge Aksel Jørgensen sagde en Dag til mig: „Saadan en Patient har vi aldrig haft, de elskede hende allesammen derude. Var der noget i Vejen, og hun kom ind i Stuen, var det jævnet med det samme.“ Og Pastor Fibiger skrev efter hendes Død til mig: „Ja, du har i Sandhed Ret i at kalde hende din *elskelige* Hustru, for det var hun, mere end de fleste, — aldrig glemmer jeg det himmelsk forklarede Udtryk i hendes Øjne den Dag, vi besøgte hende paa Amtssygehuset, og vi rejste os efter Bønnen. Skønt jeg nu er blevet saa gammel en Præst og har set saa mange Dødslejer, gjorde hendes hellige, skønne Skikkelse dog et uudsletteligt Indtryk paa mig, — maaske det skønneste af alle de skønne Minder, vi har om hende.“

Men hun døde ikke paa Amtssygehuset; jeg fik — Gud ske Tak — ordnet det saaledes, at hun midt i Februar kom herhjem, hvor hun den første Tid blev plejet af Menighedens Lukassøster, Cecilie, og den sidste Maanedstid af en privat antaget Sygeplejerske, Søster Cathrine, og især denne Tid herhjemme blev for mange til Velsignelse, men mest for os, som daglig var om hende, hendes to Søstre, Fruerne Augusta Haack og Agnes Flensborg. Det varede længe, før vi forstod, at Sygdommen, menneskelig set, var haabløs, og det varede endnu længere, før vi lærte at bøje os for Gud i den Sag; det var os saa svært, at vi skulde skilles, og at vi ikke kunde bede hende rask, hvordan kunde vi forlige dette med Jesu Ord: „Dersom to af eder bliver enige paa Jorden om hvilken som

helst Sag, hvorom de vil bede, da skal det blive dem til Del fra min Fader, som er i Himlene.“ Det anfægtede os; var vi da ikke enige om den Bøn, eller formaaede vi ikke at bede? Men ogsaa det hjalp Gud os over, og noget af det, der blev i alt Fald mig til Hjælp, var et Ord, vi læste en Morgen ved Morgenandagten, det for os saa haarde, strenge Ord, som Herren siger til Peter: „Vig bag mig, Satan, du sanser ikke, hvad Guds er, men hvad Menneskers er!“ Vi vilde da ikke som Simon være klogere end Herren eller gaa i Rette med ham; hans Tanker er dog alle Dage Himlen højere end vore; vi lærte at bede: Ske din Villie!

„Jeg har Fred, og jeg kan sove om Natten,“ sagde hun ikke saa sjældent, og jeg kan aldrig glemme saadan et smukt Syn, jeg en Dag saa', da hun tog sin Sygeplejerske om Halsen med den ene Arm og sin Søster med den anden, da de begge, hver fra sin Side, bøjede sig over hendes Seng og vekselvis saa dem ind i Øjnene, idet hun sagde: „Aa, hvor *har* jeg det dog godt.“

Jeg læste en Dag et Brev, vi havde faaet fra Frk. Annie Foss, som vi havde kendt fra Barn, og som skrev til os for at tage Afsked, inden hun holdt Bryllup og drog til Italien; det var saadan et smukt Brev. Hun skrev bl. a.: „Og saa tror jeg, De i sjældent Grad har været en Maria, der har siddet lyttende ved Herrens Fødder, det er saa skønt at tænke paa midt iblandt Verdens mange Marthaer ... Tak for det skønne, dejlige Indtryk, De har gjort paa mig.“ Da jeg havde læst det Brev for hende, laa hun lidt stille, men sagde saa ganske sagte: „Jeg er altid blevet overvurderet.“

Vi talte om alt, om Gravstedet jeg havde faaet købt inde paa Holmens Kirkegaard, hendes „lille Hjørne, hvor hun skulde hvile indtil Opstandelsens Morgen“, og hun bad mig om, at jeg „den Dag“ vilde samle alle hendes Søskende her. „Og saa skal I have det rigtig hyggeligt og rart sammen!“ Døden havde mistet sin Brod.

Lige indtil to Dage før sin Død holdt vi baade Morgen-

og Aftenandagt med hende inde ved hendes Seng, og hun sang altid med, selv den næstsidste Morgen højt og kraftigt: „Lad mig vaage, bede, stride; lad mig glædes, lad mig lide, gaa herfra i Jesu Navn!“ Ved Aftenandagten skulde jeg gerne slutte med at lyse Velsignelsen over hende, og en af de sidste Aftener glædede hun mig saa meget med at sige, at jeg havde været hende en god Præst her i Hjemmet; saa har der dog været nogen Gensidighed, uagtet hun jo i alle Maader var den givende og stod højt over mig.

Den 21. April var Striden stridt til Ende, og hun gik hjem i Fred. Søndag Aften den 23. blev hun ført hjemmefra til Kirken med sin Bryllupsbuket og et Stykke af hendes Brudeslør ved sin Side, og den 27. blev hun jordfæstet. Vore kære gamle Søndagsskolebørn havde smykket hendes Kiste, Venner fra Menigheden, Kirken, og mine trofaste Vejmænd bar hende fra Kirken til Graven. Gud være lovet for alle de velsignede Minder, som jeg og *mange* har om hende, og fordi hun er udløst af al hendes Svaghed. Det saas i Forkrænkelighed, men det opstaar i Uforkrænkelighed. — —

Men jeg blev en ensom Mand, og hvor savnes hun herhjemme hver eneste Dag, og $\frac{1}{2}$ Aar senere maatte jeg søge min Afsked efter den ubønhørlige Pensionslov og sige Farvel ogsaa til den Gerning, der havde været mig saa kær; det er jo en noget drakonisk Bestemmelse, men i August samme Aar fyldte jeg 70 Aar.

Seks Aar senere, da jeg mødtes med en af mine gamle foresatte fra Vejudvalget, kunde jeg ikke dy mig (det blev aldrig en af mine Forcer), men sagde til ham, at de var nogle flotte Karle; da jeg var fyldt 70 Aar, syntes de, at jeg var for gammel til at rejse omkring og se paa Amtets Veje, saa ventede jeg 3 Aar, og saa rejste jeg Jorden rundt! Men han havde ikke Aandsnærværelse nok til at svare mig, at den Rejse kunde jeg altsaa takke Amtsraadet for, vi lo kun.

Men dengang lo jeg ikke; det var en svær Tid, og under

svære Forhold skulde den 70-Aars Fødselsdag fejres. Et Par Maaneder forinden maatte vor flinke Pige rejse hjem, og vi fik en komplet Umulighed i Stedet, og nogle faa Dage før Festen blev min Niece, Frk. Nanna Bruun, der førte Hus for mig siden min Hustrus Død, kørt paa Hospitalet; det var svært under de Forhold at fejre Fest.

Men det er i Nøden, man skal kende sine Venner, og takket være dem, blev det trods alt en Festdag, hvor jeg søgte at efterleve Davids gamle prøvede Raad: Min Sjæl, lov Herren, og glem ikke alle hans Velgerninger.

Den 1. Oktober 1922 maatte jeg saa — med al Honnør — overdrage den Gerning, jeg havde haft i mere end 36 Aar, til min Eftermand, min trofaste højre Haand gennem en lille Menneskealder, og jeg skal villigt indrømme, at jeg paa hans Vegne var glad ved at vige Pladsen for ham, og saadan gaar det tidt: „Vel tornestrøt er Stien somme Steder, men rosenbødt, som Sorgen er med Glæder.“

I Verden skal vi have Trængsel, anderledes kan det ikke være her paa Jord, men vi kan endda være frimodige.

Og hvad mig angaar, har jeg vel haft min gode Part af Trængsler, men ogsaa saa meget at takke for, ja meget mere, end jeg kan overkomme at nævne. De allerfleste af vore Plejebørn har vi jo haft saa megen Glæde af og har det endnu; jeg kan jo f. Eks. bare nævne de to Navne Waidtløws og Dr. Ellerbek, og naar jeg ønsker at ihukomme Guds Velgerninger mod vort Hjem, er det fuldt værd at mindes med en stor Tak al den Tillid, der blev vist mig gennem det Ingeniørarbejde, der blev mig betroet udenfor min egentlige Tjeneste, og som blev vort Hjem saa stor en Støtte.

Ja selv nu i min store Ensomhed er der nok at takke for. Jeg er glad for Menigheden, jeg hører til og for mange i Menigheden, og da først og fremmest vor Sognepræst, Pastor N. Juhl, og jeg er glad for vor smukke Esaiaskirke og Resterne af de Kredse, der endnu samles her til Bibel- og Missionsmøder,

for Husstanden og Hjemmet med de rige Minder. Og inderlig taknemmelig er jeg for den dejlige Rejse til Missionsmarkerne, der faldt i min Lod, og som det har været en Glæde at bringe Bud om hist og her i Menighederne, og for, at det lykkedes at faa skrevet Bogen om vor Chinamission, og nu senest har det været en Vederkvægelse at fortælle om alle Guds ufortjente Velgerninger imod mig.

Og det har jeg trængt til. For mit gamle Sind vil saa let hefte sig ved Tornene paa Vejen, Tornene, der ogsaa var mange flere, end jeg her har kunnet nævne, for de var jo egentlig allevegne; vi bærer dem med os, om det saa er ind i vort eget lykkelige Ægteskab, og det synes jeg, at jeg skylder at tilføje, naar jeg skriver om alt det lykkelige, for især i vore Dage er der saa sørgeligt mange, der straks i Mismod giver op, saa saare Tornene viser sig, og Vejene ikke er banede nok. — Mismod, ja, hvem kender ikke den Fristelse, jeg gør det da. Men jeg har altid erfaret, at der var banet Vej, ogsaa dèr, hvor Tornene skjulte den, og naar Mismodet saa truer, saa kommer blandt mange andre Venner, der bliver mig til Hjælp, ogsaa gamle Adolf Brorson og lærer mig at syngé:

Midt igennem Nød og Fare
 Vejen gaar til Paradis;
 du maa gennem Torneris,
 o, du Lammets Brudeskare

— — —
 dog det bliver let at glemme
 første Øjeblik derhjemme.

— og allerede hernede er der hinsides Tornene, ja, endog under dem, altid en banet Vej.

